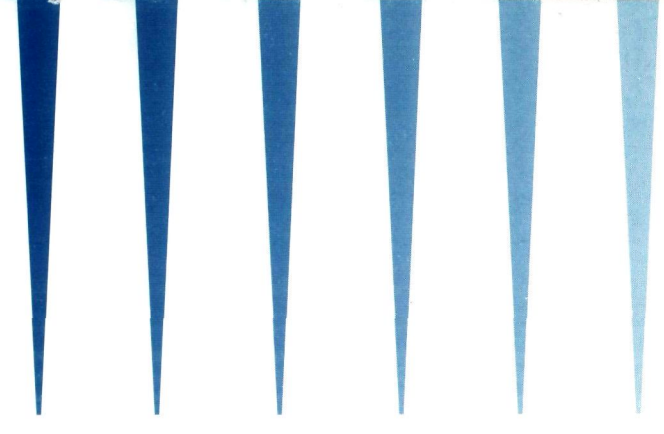

Directie Visserij

C

**Evaluatie
Beleid Beroepsbinnenvisserij**

Waaronder evaluatie van
de splitsing van visrechten

Bijlagenrapport

september 1998

landbouw, natuurbeheer
en visserij

C

Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij

waaronder de evaluatie van splitsing van visrechten

Bijlagenrapport

Directie Visserij, september 1998

82x837 (C)

1998440509

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
Directie Visserij

September 1998

Dit rapport is onderdeel van de uitkomsten van de "Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij", bestaande uit drie delen: Eindrapport (A), Achtergronddocument (B) en Bijlagenrapport (C).

De inhoud van dit rapport is met de grootste zorg samengesteld, maar kan desondanks enige onvolkomenheden bevatten. Bij gebruik door derden is het Ministerie van LNV niet aansprakelijk voor de eventuele gevolgen. Aan de inhoud van dit rapport kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van gegevens en informatie is toegestaan onder bronvermelding.

Delen van dit rapport zijn rechtstreeks overgenomen uit digitaal toegeleverde rapporten, zijnde de resultaten van opdrachten aan de OVB en het LEI-DLO in het kader van deze evaluatie. Deze resultaten zijn ook als zelfstandige integrale rapporten bij de betreffende instellingen verkrijgbaar:

Visstand en visstandbeheer in het Nederlandse zoete water, A.J.P. Raat, OVB, 1998.

Verslag van de resultaten van de enquête naar de economische situatie in de beroepsbinnenvisserij, J.W. de Wilde, LEI-DLO, 1998.

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE.....	3
BIJLAGE 1. PROJECTPLAN.....	7
BIJLAGE 2. TWEEDE KAMER DER STATEN GENERAAL: MOTIE VAN DER VLIES	17
BIJLAGE 3. OVERZICHT VAN GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN INFORMATIEBRONNEN..	21
3.A OVERZICHT GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	23
3.A.1 Literatuur.....	23
3.A.2 Algemene nota's en rapporten e.d. Rijksoverheid.....	24
3.A.3 Literatuur rapportage OVB.....	25
3.B. OVERZICHT GERAADPLEEGDE INFORMATIEBRONNEN.	30
BIJLAGE 4. ONTWIKKELINGEN IN DE BINNENVISSERIJ TOT 1997.	31
4.A ONTWIKKELINGEN IN DE BEROEPSBINNENVISSERIJ TOT 1972.	33
4.B ONTWIKKELINGEN IN DE SPORTVISSERIJ TOT 1972.	34
4.C DE VERHOUDINGEN TUSSEN BEROEPSVISSERIJ EN SPORTVISSERIJ.	35
4.D STAND VAN ZAKEN PER 1972.....	36
4.E ONTWIKKELINGEN IN DE BEROEPSBINNENVISSERIJ IN NEDERLAND NA 1972 (EXCLUSIEF IJSSELMEER)	37
4.F ONTWIKKELINGEN SPORTVISSERIJ NA 1972.....	39
4.G VERHOUDING TUSSEN SPORT EN BEROEP NA 1972	40
BIJLAGE 5. RELATIES MET ANDER BELEID.	41
5.A NATIONAAL BELEID.....	43
5.A.1 Algemeen	43
5.A.2 Natuurbeleidsplan(1990).....	43
5.A.3 Ecosysteem visies / Natuurdoeltypen.....	43
5.A.4 Milieubeleid.....	44
5.A.5 Derde nota Waterhuishouding / vierde nota Waterhuishouding.....	44
5.A.6 Ecologisch Herstel Rivieren.....	44
5.A.7 Watersysteemverkenningen.....	45
5.A.8 Vierde nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX)	45
5.A.9 Beleidsnota Openluchtrecreatie Kiezen voor Recreatie (1991)/ Structuurschema Groene Ruimte	46
5.A.10 Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij (1991)	46
5.B INTERNATIONALE REGELGEVING	47
5.B.1 Ramsar.....	47
5.B.2 CITES	47
5.B.3 Europese Gemeenschap.....	47
5.B.4 The Bonn Convention.....	48
5.B.5 The Bern Convention.....	48
5.B.6 Biodiversiteitsverdrag	49
5.B.7 Rijnsoeverstaten.....	49
5.C NATIONALE WET- EN REGELGEVING	50
5.C.1 Algemeen.....	50
5.C.2 Visserijwet (1963).....	50
5.C.4 Natuurbeschermingswet (1959).....	52
5.C.5 Wet Bedreigde Uitheemse Dier- en Plantensoorten (1995)	52
5.C.6 Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWW) (1992)	52
5.C.7 Flora en Faunawet (voorontwerp 1987)	53
5.C.8 Wet Verontreiniging Oppervlaktewater (WVO) (1970).....	53
5.C.9 Wet op de Waterhuishouding (1990).....	53

5.C.10 Overige wetgeving.....	54
5.D HET INSTRUMENTARIUM VOOR VISSERIJ- EN VISSTANDBEHEER	55
5.D.1 Visserijbeleid en -beheer.....	55
5.D.2 Algemene aspecten van beheer	56
5.D.3 Visrechthebbende en beheer	57
5.D.4 Visserijbeheercommissies (VBC's).....	58
BIJLAGE 6. VISSTAND EN VISSTANDBEHEER	61
6.A FACTOREN VAN INVLOED OP DE VISSTAND EN VISSERIJ	63
6.A.1 Algemeen.....	63
6.A.2 Eutrofiëring	63
6.A.3 Zuurstof.....	63
6.A.4 Verontreiniging van oppervlaktewater en onderwaterbodems.....	64
6.A.5 Temperatuur.....	65
6.A.6 Habitat.....	65
6.A.7 Peilbeheer.....	65
6.A.8 Maaibeheer.....	66
6.A.9 Migratiebelemmeringen.....	66
6.A.10 Afvoer rivieren.....	67
6.A.11 Intrek Glasaal.....	67
6.A.12 Visetende vogels	68
6.A.13 Waterrecreatie/ Scheepvaart.....	68
6.A.14 Zwemblaasparasiet aal.....	69
6.A.15 Visziektes en parasieten.....	69
6.A.16 Overige externe factoren.....	69
6.B EFFECT VAN VISSERIJ OP DE VISSTAND.....	70
6.B.1 Algemeen.....	70
6.B.2 Visserij.....	70
6.B.3 Actief Biologisch Beheer (ABB)	70
6.B.4 Stroperij.....	71
6.C VISSTAND EN VISSERIJ IN GROTE WATERSYSTEMEN.....	72
6.C.1 Friese Boezem	72
6.C.2 Volkerak/ Zoommeer	74
6.C.3 Wolderwijd/ Nuldernauw.....	75
6.C.4 Benedenrivierengebied.....	76
6.C.5 IJsselmeer.....	78
6.D UITZETTEN VAN VIS	81
6.D.1 Algemeen.....	81
6.D.2 Hoeveelheid pootvis	82
6.D.3 Glasaal en pootaal.....	82
6.D.4 Trends in pootvisuitzettingen	83
6.E SOORTEN VAN BELANG VOOR DE BINNENVISSERIJ.....	85
6.E.1 Spiering	85
6.E.2 Paling.....	85
6.E.3 Baars	86
6.E.4 Snoekbaars	86
6.E.5 Snoek	86
6.E.6 Karper	87
6.E.7 Blankvoorn en brasem.....	87
6.E.8 Riviertrekvissen	88
6.F CONCLUSIES OVER FACTOREN VAN INVLOED OP DE VISSTAND	90
6.F.1 Visserij en visuitzettingen	90
6.F.2 Externe factoren van invloed op visstand en visserij.....	91
6.F.3 Maatregelen.....	92
BIJLAGE 7. DE UITGIFTE VAN VISRECHTEN.....	93
7.A SAMENVATTING VAN DE MEEST RELEVANTE BESCHIKBARE GEGEVENS T.A.V. DE ONTWIKKELING VAN DE SPLITTING VAN VISRECHTEN.	95

7.A.1 Stand van zaken per 01-01-1971 voor het gehele Nederlandse binnenwater.....	95
7.A.2 Stand van zaken per april 1979 voor het gehele Nederlandse binnenwater.....	96
7.A.3 Stand van zaken 1991 voor de Staatsbinnenwateren.....	96
7.A.4 Stand van zaken 1997 voor de Staatsbinnenwateren.....	97
7.B SAMENVATTING INFORMATIE LASER T.A.V. UITGIFTE VAN VISRECHTEN OP STAATSBINNENWATER.	98
7.B.1 De uitgifte van visrechten op het staatsbinnenwater per november 1997.....	98
7.B.2 Overdracht van huurovereenkomsten en vergunningen.....	99
7.B.3 Beoordeling huurovereenkomsten en vergunningen door de Kamer voor de Binnenvisserij.....	99
7.B.4 De uitvoerbaarheid van de uitgifte van visrechten.....	100
7.B.5 Afwijking van de werkelijke uitgifteprijs t.o.v. de standaardprijzen volgens de NBB.....	100
7.B.6 Bezwarenprocedures.....	101
7.B.7 Versterking van de beroepsbinnenvisserij.....	101
7.B.8 Bundeling aalvisrechten, vergroten arealen bestaande bedrijven.....	101
7.B.9 Omgaan met uniforme beleidscriteria bij vrijkomende visrechten.....	101
7.B.10 Algemene opmerkingen van LASER.....	102
7.C RESULTATEN VAN DE ENQUÊTE ONDER ANDERE OVERHEDEN EN ONDER GROTE TERREINBEHERENDE INSTANTIES TEN AANZIEN VAN DE UITGIFTE VAN VISRECHTEN.	103
BIJLAGE 8. FINANCIËEL OVERZICHT VAN DE REGELINGEN UITKOOP SCHUBVISVISRECHTEN EN SANERING BEROEPSBINNENVISSERIJ.	107
8.A FINANCIËEL OVERZICHT VAN DE REGELINGEN UITKOOP SCHUBVISVISRECHTEN EN SANERING BEROEPSBINNENVISSERIJ	109
8B TEKST VAN DE UITKOOPREGELING SCHUBVISVISRECHTEN	112
8C TEKST VAN DE SANERINGSREGELING BEROEPSBINNENVISSERIJ.....	115
BIJLAGE 9. INTERVIEWS MET BEROEPS- EN DE SPORTVISSERIJORGANISATIES.	117
9.A INTERVIEWS SECTOR BEROEPSBINNENVISSERIJ	119
9.B BLOEMLEZING INTERVIEWS BEROEPSBINNENVISSERIJ	120
9.B.1 Inleiding.....	120
9.B.2 Bedrijfsontwikkeling.....	120
9.B.3 Knelpunten in de wet- en regelgeving.....	121
9.B.4 Knelpunten in het beheer.....	123
9.B.5 Relaties en positie beroepsbinnenvisserij.....	123
9.B.6 Aangedragen oplossingen.....	124
9.C VRAGEN T.B.V. OVERLEG MET DE SPORTVISSERIJORGANISATIES.....	125
9.D OVERLEG MET SPORTVISSERIJORGANISATIES, ENKELE RELEVANTE ASPECTEN UIT DE GESPREKSVERSLAGEN.....	126
BIJLAGE 10. DE BEDRIJFSRESULTATEN IN DE BEROEPSBINNENVISSERIJ.	129
10.A VERSLAG VAN DE RESULTATEN VAN DE ENQUÊTE NAAR DE ECONOMISCHE SITUATIE IN DE BEROEPSBINNENVISSERIJ	131
10.A.1 Directe uitkomsten.....	131
10.A.2 Nadere uitwerkingen.....	134
10.A.3 Conclusies.....	139
10.B GLOBALE VERGELIJKING LEI 1996 MET LEI 1969 EN 1970 VOOR FRIESLAND	140
BIJLAGE 11. ONTWIKKELINGEN IN DE MARKT VOOR ZOETWATERVIS.	143
11.A DE AANVOER VAN ZOETWATERVIS OP DE IJsselmeerafslagen.....	145
11.B OVERZICHT VAN DE IN- EN UITVOER VAN ZOETWATERVIS (TOTAAL).....	147
11.C VISKWEEK IN NEDERLAND (ZOETWATERVIS).....	151
11.D VISCONSUMPTIE IN NEDERLAND.....	152
11.E GESCHATTE OMVANG VAN DE AALVANGST IN DE NEDERLANDSE BINNENWATEREN BUITEN HET IJsselmeer.....	152
BIJLAGE 12. ONTWIKKELINGEN IN DE LNV-ORGANISATIE VOOR DE BINNENVISSERIJ.	153
BIJLAGE 13. INSTRUMENTARIUM BELEID BEROEPSBINNENVISSERIJ	161
13.A WET- EN REGELGEVING.....	163
13.B ONDERZOEK.....	164

13.C SUBSIDIES.	167
13.D VOORLICHTING.	168
13.E ONDERWIJS.	168
BIJLAGE 14. DE ECONOMISCHE BETEKENIS VAN DE SECTOR SPORTVISSERIJ.	171

In dit bijlagenrapport, behorend bij het achtergronddocument van de Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij, is alle achtergrondinformatie opgenomen die is gebruikt bij het opstellen van het achtergronddocument en de eindrapportage, voor zover deze ten behoeve van deze evaluatie is opgesteld of samengesteld / bewerkt uit andere documenten. Voor overige informatie wordt verwezen naar de literatuuropgave en de geraadpleegde bronnen.

Bijlage 1. Projectplan

1 Projectplan voor Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij, w.o. de evaluatie van de splitsing van visrechten

1.A Aanleiding.

Op 04-11-91 is de Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij (NBB) aan de Tweede Kamer aangeboden. Op 18-03-92 is de NBB in het overleg met de Vaste Commissie voor de Visserij van de Tweede Kamer met de minister besproken (verslag vastgesteld d.d. 22-06-92, TK 91-92, 22 300 XIV, nr. 59). De eerste vragen om evaluatie van onderdelen van de NBB, met name ten aanzien van de effecten van de splitsing van de visrechten, zijn toen reeds gesteld. De minister heeft in zijn antwoord echter geen expliciete toezeggingen gedaan. De splitsing was een beleidslijn die in 1973 was ingezet op basis van de Nota inzake de sportvisserij en werd voortgezet in de NBB.

De laatste jaren is er een steeds vaker doorklinkende weerstand van de beroepsbinnenvissers tegen de gesplitste verhuur van de aal- en schubvisvisrechten op met name de staatsbinnenwateren. In de Tweede Kamer heeft dhr. Van der Vlies (SGP) een motie ingediend ten einde de splitsing van de visrechten te evalueren ('95-'96, 21 436, nr. 28). In dit kader heeft de minister toegezegd in 1997 een evaluatie te laten uitvoeren.

De splitsing van de visrechten kan evenwel moeilijk los van de andere onderwerpen uit de NBB worden beschouwd. Via de visstand en (de verantwoordelijkheden voor) het visstandbeheer is er een directe relatie met het "brede milieubeleid" zoals verwoord in het Nationaal Milieubeleidsplan-plus (NMP+), de Derde Nota Waterhuishouding (NW3), en het Natuurbeleidsplan (NBP). Het ligt dan ook in de rede dat de Directie Visserij een evaluatie niet wil beperken tot de splitsing van visrechten, maar wil verbreden tot een evaluatie waarin de gehele NBB in de evaluatie wordt gezien. Halfweg de werkingsduur van de NBB is er bij de Directie Visserij duidelijk behoefte aan het opmaken van een balans.

1.B Doelstelling en afbakening

Doelstelling:

Het evalueren van het beleid voor de beroepsbinnenvisserij in de Nederlandse binnenwateren zoals geformuleerd in Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij en het verkrijgen van een zo goed mogelijk inzicht in de stand van zaken (anno 1997) t.a.v. de beroepsbinnenvisserij. Inhoudelijke hoofdpunten zijn:

- Beheer van visstanden.
- De uitgifte van visrechten Staatsbinnenwateren (verhuur, vergunningen, overdracht).
- De splitsing van visrechten.
- De raakvlakken met ander rijksbeleid (m.n. recreatie/sportvisserij, natuur en waterkwantiteit/-kwaliteit).
- Het gehanteerde instrumentarium (wet - en regelgeving, onderzoek, subsidies, voorlichting en onderwijs)
- Toekomstverwachtingen en -perspectieven t.a.v. de sector beroepsbinnenvisserij.

Afbakening:

Deze evaluatie heeft expliciet géén betrekking op:

- De visserij op en de kweek van schelpdieren, de viskweek, de verwerking van vis en het kwaliteitsbeleid ten aanzien van vis en visprodukten.
- Het specifieke beleid ten aanzien van de recreatieve aspecten van de sportvisserij.
- De visserij in het IJsselmeer.

Toelichting op de afbakening.

a. Deze evaluatie heeft het beleid t.a.v. de beroepsvisserij op de Nederlandse binnenwateren als onderwerp: de beroepsmatige vangst van vissen met beroepsvistuigen. De hierbij onderscheiden hoofdpunten betreffen echter ook onderwerpen die rechtstreeks gekoppeld zijn aan belangen van de sportvisserij. Ten aanzien van deze onderwerpen zal de sportvisserijsector gelijkwaardig in deze evaluatie worden betrokken.

b. De IJsselmeervisserij heeft een aparte positie binnen de beroepsbinnenvisserij. De aard (gemene weidevisserij), omvang, organisatie en sociaal-economische relevantie is sterk afwijkend. Dit komt onder andere tot uiting in de aparte behandeling in de Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij en in aparte regelgeving. Tevens is de Staat, als enig visrechthebbende (en vergunningverlener), recent een apart ontwikkelingstraject gestart ten aanzien van de beroepsvisserij op het IJsselmeer. Dit traject zal door een evaluatie ongewenst kunnen worden belast. Om deze redenen wordt de visserij op het IJsselmeer niet in de evaluatie betrokken. Uiteraard zal het IJsselmeer, als relevant onderdeel van het systeem van Nederlandse binnenwateren, in de evaluatie worden meegenomen als dat voor de overige binnenwateren van belang is, naar verwachting vooral bij het hoofdpunt visstandbeheer.

1.C Inhoud van de evaluatie

Het evalueren van het beleid voor de beroepsbinnenvisserij in de Nederlandse binnenwateren zoals geformuleerd in Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij en het verkrijgen van een zo goed mogelijk inzicht in de stand van zaken (anno 1997) t.a.v. de beroepsbinnenvisserij. Enige nadruk wordt, vanwege de directe zeggenschap van de Staat daarover, gelegd op de staatsbinnenwateren. Met betrekking tot wateren van andere eigenaren (lagere overheden en privaat) zijn alleen de publiekrechtelijke aspecten (wet- en regelgeving, landelijk beleid) van belang. De evaluatiepunten zijn derhalve:

1. worden de doelstellingen van het beleid bereikt,
2. zijn er neveneffecten,
3. hoe functioneert het gehanteerde instrumentarium
4. relevante knelpunten, trends, ontwikkelingen en opvattingen

Detailering van de hoofdpunten in evaluatievragen.

Beheer van visstanden:

- Welke factoren (inclusief visserij) beïnvloeden de visstand, in welke mate en in welke richting?
- Wat zijn de rijksdoelstellingen t.a.v. visstand en visstandbeheer en op welke manier wordt getracht deze te realiseren?
- Wat zijn de ontwikkelingen (hoofddijnen) in de visstand sinds de zeventiger jaren. Dit vooral voor a. de voor de visserij (sport en beroep) belangrijke soorten en b. voor de kenmerkende/specifieke soorten die van belang zijn voor beleid en beheer t.a.v. water (inclusief natuur) die door visserij beïnvloed kunnen worden.
- Wat zijn de ontwikkelingen in a. (het denken over) visstandbeheer en b. welke "instrumenten" zijn er voor het rijk beschikbaar om hieraan beleidsmatig vorm te geven (denk o.a. aan de visserijbeheercommissies)?
- Hoe worden visstanden benut door de beroepsvisserij en de sportvisserij?

De uitgifte van visrechten voor de Staatsbinnenwateren:

- De wijze van uitgifte en verhuur (incl. overdracht, verlenging, definitie "beroepsbinnenvisser" e.d.) van aalvisrechten is vooralsnog gericht op versterking van de structuur/positie van de beroepsbinnenvisserij. Bij de verhuur van schubvisvisrechten wordt ook de structuur van de sportvisserij beschouwd. Heeft deze werkwijze het gewenste effect en wat zijn de oorzaken van eventuele significante afwijkingen en neveneffecten?
- Het begrip "doelmatige bevissing" speelt een belangrijke rol bij het beoordelen van huurcontracten en vergunningen. Hoe wordt dit begrip in de praktijk geïnterpreteerd en gehanteerd en wat zijn daarvan de consequenties?
- Het streven is de huurprijzen vast te stellen volgens een uniform systeem, en dit zo mogelijk te relateren aan de "visserijwaarde" van de visrechten. Zijn er aangrijpingspunten om hier verder uitwerking aan te kunnen geven?

De splitsing van visrechten:

- Wat zijn de doelstellingen en uitgangspunten van de splitsing van visrechten (incl. de context/achtergrond, ook m.b.t. de uitvoering van de splitsing)?

- In hoeverre zijn de splitsing en de doelstellingen van de splitsing gerealiseerd (+ tendens, zo mogelijk ook bij andere watereigenaren/beheerders)?
- Welke positieve en/of negatieve (neven-)effecten heeft de splitsing gehad op de ontwikkeling van en perspectieven voor: a. de visstand, b. de sector beroepsbinnenvisserij en c. de sector sportvisserij?

Raakvlakken met ander, voor de visserij relevant, rijksbeleid:

- Wat zijn de raakvlakken van het visserijbeleid met andere terreinen van het rijksbeleid (m.n. te letten op samenhang, doorwerking, instrumentarium, knelpunten/kansen voor de visserij)?

Het gehanteerde instrumentarium voor de visserij:

- Wat is het gehanteerde instrumentarium op het gebied van de visserij?
- Wat is de effectiviteit van deze instrumenten (t.a.v. wet- en regelgeving o.m. letten op handhaafbaarheid)?

Toekomstverwachtingen en -perspectieven voor de sector beroepsbinnenvisserij:

- Wat zijn de trends en ontwikkelingen binnen de sector vanaf 1992 (economie, vangsten, structuur)?
- Welke toekomstverwachtingen leven er binnen de sector t.a.v. de binnenvisserij?
- Welke knelpunten en kansen liggen er voor de sector beroepsbinnenvisserij?

Zo mogelijk zal bij de uitwerking van deze inhoudelijke hoofdpunten gebruik worden gemaakt van de resultaten van andere lopende en relevante projecten, zoals de door de directie GRR opgestarte toekomstverkenning sportvisserij.

Naast de hierboven genoemde hoofdpunten, zijn er een aantal specifieke punten die wellicht aparte aandacht moeten krijgen:

- waterkwaliteit
- vismigratie (w.o. zalmbeleid)
- visstroperij
- aalscholvers
- consumptiekwaliteit vis

Gedurende de evaluatie zal duidelijk worden in hoeverre deze punten verwerkt zijn in de hoofdpunten en of er eventueel aparte vermelding noodzakelijk is.

1.D Werkwijze en plan van aanpak.

Aard van de evaluatie.

Deze evaluatie zal in hoofdzaak worden gebaseerd op bestaande informatie, vastgelegd in rapporten, statistieken, jaarverslagen e.d. Ter aanvulling en ten behoeve van de actualiteit zal, o.a. via overleg en interviews, informatie van direct betrokkenen en belanghebbenden wordt ingewonnen. Zo nodig zal in beperkte mate aanvullend onderzoek worden uitgevoerd.

Algemeen.

De gehele werkwijze is zo veel als mogelijk gericht op communicatie en samenwerking. Er wordt gestreefd naar een transparante en open werkwijze, waarin alle belanghebbenden direct of indirect een volwaardige inbreng kunnen leveren op basis van erkenning van elkaars doelstellingen, taken, en verantwoordelijkheden. Al vanaf de fase van de projectbeschrijving zal getracht worden hieraan zo goed als mogelijk invulling te geven. In dit opzicht is er een nauwe samenhang tussen werkwijze en organisatie.

Het is nadrukkelijk de bedoeling om te komen tot een zo breed mogelijk gedragen uitgangspunt voor het beleid t.a.v. de binnenvisserij voor de komende jaren. Dit kan als basis worden gehanteerd om,

met inachtneming van een ieders verantwoordelijkheden en doelstellingen, ook in gezamenlijkheid te werken aan een realistisch en uitvoerbaar binnenvisserijbeleid.

Startfase.

a. Oriëntatie. De startfase begint met een globale oriëntatie en een probleeminventarisatie middels het bestuderen van literatuur en het voeren van gesprekken (zowel in- en extern) als basis voor een concept startnotitie. Dit is het document waarin de eerste contouren van het project worden beschreven ten aanzien van doelstelling, werkwijze, organisatie, planning en inhoud. De concept startnotitie zal ambtelijk door LNV (Visserij i.o.m. GRR en de regiodirecties) worden voorbereid.

b. Definitie. De concept startnotitie vormt de basis om het project te definiëren. Ten einde van begin af aan betrokkenheid te krijgen en ten einde geen wezenlijke knel- en aandachtspunten over het hoofd te zien zal de concept startnotitie ter commentaar worden voorgelegd aan relevante ambtelijke betrokkenen op rijksniveau en aan de sector binnenvisserij (beroep en sport). Dit zowel t.a.v. de inhoud als t.a.v. de te hanteren werkwijze.

Op basis van de ontvangen aanvullingen en commentaren zal een definitieve startnotitie worden opgesteld.

c. Organisatie. De startnotitie vormt het kader waarbinnen de projectorganisatie wordt opgebouwd. Het betreft hier vooral het gericht benaderen en uitnodigen van personen. Vooral de keuze van de te behandelen onderwerpen en de te hanteren werkwijze zullen hiervoor bepalend zijn. Deels kan hier al eerder mee worden begonnen op basis van de contacten/gesprekken uit a. en b. De projectorganisatie en werkwijze zoals deze in de startnotitie worden verwoord zijn tevens de basis voor de interne communicatie van het project.

d. Projectplan. Na vaststelling van de startnotitie door de opdrachtgever is deze op te vatten als het projectplan.

Bij het projectplan zal separaat een globale opzet voor een communicatieplan worden gemaakt ten behoeve van de latere communicatiefase. In dit communicatieplan zal de externe communicatie van het project worden uitgewerkt.

Inventarisatiefase.

Ten aanzien van de in het projectplan genoemde knel- en aandachtspunten zullen noodzakelijke gegevens (feiten, meningen, ideeën, oplossingsrichtingen) worden verzameld en gerangschikt. Deze gegevens zullen m.n. worden verzameld bij:

- onderzoeksorganisaties (o.a. RIVO, IBN, OVB, LEI, LUW)
- sectororganisaties beroeps- en sportvisserij (o.a. CvB, PV, NVVS, NASO)
- overheidsorganisaties (m.n. LNV, VWS)

Specifiek voor sectorinformatie (ontwikkelingen aalpijzen, besommingen, structuur) zal een beroep worden gedaan op bijv. de Combinatie van Beroepsbinnenvissers en het Produktschap Vis.

Analysefase.

a. Analyse. Op basis van de verzamelde gegevens zullen de in het projectplan genoemde knel- en aandachtspunten in detail verder worden uitgewerkt, met aandacht voor relaties tussen oorzaak en gevolg. Op deze wijze zal een zo adequaat mogelijke stand van zaken worden geschetst welke in conceptvorm aan de sector zal worden voorgelegd voor commentaar, aanvullingen en eventuele correcties. De projectgroep stelt de analyse vast en brengt deze, na goedkeuring van de opdrachtgever, uit in een rapport. Dit rapport zal als basis dienen voor het vervolg binnen dit project.

b. Verkenning. Op basis van de analyse zullen aanbevelingen en opties worden geformuleerd voor het beleid van de komende jaren. (Afhankelijk van de resultaten van de analyse is hiervoor wellicht een gewijzigde samenstelling van de projectorganisatie nodig.) Het resultaat zal in een beknopte nota worden vastgelegd. Deze nota zal, na goedkeuring van en in overleg met de opdrachtgever, met de sectororganisaties worden besproken.

Communicatiefase.

In feite is er niet direct sprake van een fase, maar van een min of meer continue activiteit met enige accenten. Er zal uitvoering worden gegeven aan de productie, presentatie, verspreiding van en com-

municatie over de diverse projectresultaten. Hiertoe zal in de startfase een (globaal) communicatieplan worden opgesteld dat gedurende het verloop van de evaluatie zal worden verfijnd en nader ingevuld. Concrete ijkpunten kunnen worden benoemd bij de diverse (tussen-)produkten: concept startnotitie, projectplan, basisrapport, nota met beleidsopties.

Afrondings- en nazorgfase.

In deze fase zullen de in- en externe reacties op de projectresultaten worden verzameld en zo nodig verwerkt in een afrondende notitie. Hierbij hoort tevens een evaluatie van de resultaten en het werkproces van dit project.

Deze afsluitende fase is ook het moment waarop de opdrachtgever zich zal beraden over het wel/niet willen voortzetten van activiteiten op dit terrein, bijvoorbeeld in een beleidsontwikkelingstraject of in een andersoortig vervolgtraject. Naast politieke en/of beleidsmatige redenen kan wellicht de constatering dat voor een verantwoord vervolg eerst aanvullend onderzoek nodig is hieraan ten grondslag liggen. Het benoemen en vastleggen van een duidelijk beslismoment hierover blijkt meestal zeer zinvol.

1.E (Eind)produkten

Concept startnotitie, startnotitie en projectplan.

Notities bedoeld als communicatiemiddel over doel, werkwijze en inhoud en als basis voor de uitvoering van het evaluatieproject. Vooral bedoeld voor externe afstemming (buiten de directie Visserij).

Inhoudelijke basisrapportage.

Een bondig en concreet rapport t.a.v. de resultaten van het beleid uit de Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij, met een breed gedragen stand van zaken en inventarisatie van knelpunten, trends, ontwikkelingen en toekomstverwachtingen als basis voor het te voeren beleid t.a.v. de (beroeps) binnenvisserij voor de periode 1998-2008.

Notitie met opties voor toekomstig beleid.

Inventarisatie en beschrijving van opties en richtingen voor toekomstig beleid t.a.v. de (beroeps) binnenvisserij, voor de periode 1998-2008, gebaseerd op de inhoudelijke basisrapportage. Deze notitie zal een voldoende ruime keuze aan beleidsmogelijkheden moeten bieden voor een eventueel op te stellen concept beleidsvoornemen.

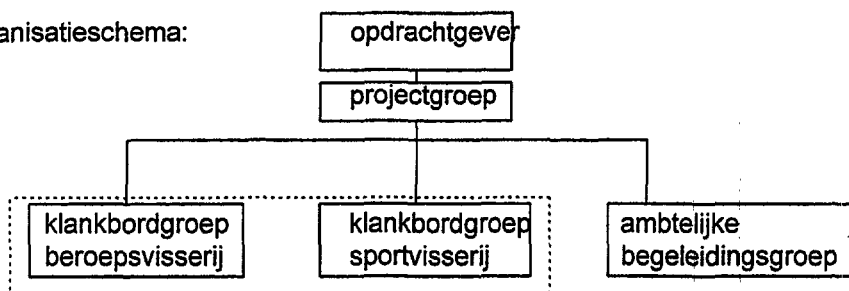
Naast de fysieke rapportage zal in samenwerking en overleg met de opdrachtgever uitvoering worden gegeven aan de presentatie en verspreiding van, alsmede de communicatie over de resultaten van deze evaluatie. De basis hiervoor zal worden gelegd in een, afhankelijk van de evaluatieresultaten apart te ontwikkelen, communicatieplan.

1.F Organisatie en beheer.

Organisatie.

Een compacte, overzichtelijke en flexibele organisatie met korte communicatielijnen. De belangrijkste belanghebbenden dienen in de projectorganisatie een volwaardige inbreng te kunnen hebben.

Organisatieschema:

Taken en verantwoordelijkheden.

* *Opdrachtgever.* Drs. R.P.J. Bol , LNV, directeur Visserij

* *Ged. Opdrachtgever.* Dr. ir. L.P. van Duijn, LNV, directie Visserij, hoofd van de afd. KBC

De opdrachtgever beslist over het voortzetten, dan wel stopzetten van het project en over de goedkeuring van het eindresultaat, alsmede over de wijze waarop dit (al dan niet) openbaar wordt gemaakt.

Opdrachtgever beslist tevens over het gebruik van de projectresultaten en/of een eventueel vervolg in de vorm van een beleidsontwikkelingstraject. De gedelegeerd opdrachtgever is het eerste aanspreekpunt voor de projectleider en is bevoegd om namens de opdrachtgever te handelen.

* *Projectgroep:*

Ir. J.K. Water,	LNV, directie Visserij, afd. KBC	projectleider
Ing. R.M. Ravesteijn	LNV, directie Visserij, afd. KBC	secretaris
Drs. G. Mahabir	LNV, directie Visserij, afd. KBC	lid
Ir. C.J. Verheijen	LNV, directie GRR, afd. ORB	lid
Mr. M.A. Fluit	LNV, directie JZ	lid
Drs. R. Heling	LNV, regiodirectie Noord	lid
Dhr. J.G. Wigger	LNV, regiodirectie Oost	lid
Drs. A.J.P. Raat	OVB	adviseur

De projectgroep heeft als taak de evaluatie uit te voeren en de weerslag daarvan in rapportages vast te leggen. Zo nodig en/of gewenst behoort ook het opstellen van een concept beleidsvoornemen tot de taken van de projectgroep. Via de projectleider, of bij diens afwezigheid de secretaris, informeert de projectgroep regelmatig de opdrachtgever over de (tussen)resultaten en het verloop van de evaluatie. (Eventueel noodzakelijke interdepartementale afstemming zal via de normale overlegcircuits, o.a. het Coördinatieoverleg Integraal Visstandbeheer, plaatsvinden.)

* *Klankbordgroep Beroepsbinnenvisserij* (9 personen: 6 CvB, 1 PV + vz. en secr. uit de directie Visserij)

* *Klankbordgroep Sportvisserij* (6 personen: 2 NVVS, 2 NASO + vz. en secr. uit de directie Visserij)

De klankbordgroepen zullen worden voorgezeten door de gedelegeerd opdrachtgever, dr. ir. L.P. van Duijn, en het secretariaat zal worden vervuld door ir. J.K. Water, projectleider van deze evaluatie. In het begin zal door twee gescheiden klankbordgroepen worden getracht de problematiek zo scherp en helder mogelijk te krijgen. Wellicht kan al vrij snel tot samenvoeging worden overgegaan. De klankbordgroepen hebben als taak de projectgroep met een kritische houding inhoudelijk (op hoofdlijnen) en procesmatig te begeleiden bij de evaluatie. De klankbordgroepen krijgen de volgende taken :

- a) er op letten of er bij de projectbeschrijving voldoende aandacht wordt gegeven aan de belangrijkste punten die binnen hun sector aandacht vragen (eventueel daarin prioriteitstelling) en of de te hantieren werkwijze voldoende garanties biedt voor een volwaardige inbreng van alle direct belanghebbenden.
- b) er op letten of de bij de analyse (v.z.v. passend binnen de projectopdracht) gehanteerde interpretatie van de geïnventariseerde gegevens correct is, en daarmee ook de feitelijke juistheid van de conclusies.
- c) creatief meedenken over eventuele opties of richtingen voor toekomstig beleid.

* *Ambtelijke begeleidingsgroep* (9 personen), voorlopige samenstelling:

dr. ir. L.P. van Duijn	LNV, directie Viss, afdeling KBC, voorzitter
ir. J.K. Water	LNV, directie Viss, afdeling KBC, secretaris
mr. P.E.Th.M. Post	LNV, directie GRR, afdeling ORB
drs. H. Kool	LNV, directie N, afdeling Facetbeleid
dhr. H. ten Have	LNV, AID
mr. R.P. Muizer	LNV, directie JZ
ing. A. Bakker	LNV, regiodyrectie ZW
ing. J. Mulder	LNV, regiodyrectie NW
drs. R. Postma	V&W, RWS

De ambtelijke begeleidingsgroep wordt voorgezeten door de (gedelegeerd) opdrachtgever vanuit de Directie Visserij, dr. ir. L.P. van Duijn, en de projectleider, ir. J.K. Water, zal optreden als secretaris. De begeleidingsgroep heeft tot taak de samenhang en relaties van het visserijbeleid met het overige rijksbeleid te bewaken, zowel bij de formulering van de projectopdracht als in de fase van de analyse en het ontwikkelen van opties. Analoog aan de klankbordgroepen met name te letten op juistheid en volledigheid (v.z.v. passend binnen de projectopdracht). Daarnaast vormen handhaafbaarheid en afstemming van het instrumentarium specifieke aandachtspunten voor deze begeleidingsgroep. De begeleidingsgroep wordt vooral ingeschakeld voor beoordeling van concept producten.

Geschatte tijdsinzet:

(dagen incl. voorbereiding e.d.)

Gedelegeerd opdrachtgever	4 dagen
Projectleider	40 dagen
Secretaris	100 dagen
Lid projectteam	20 dagen
Klankbordgroep(en)	4 dagen
Ambtelijke begeleidingsgroep	4 dagen

Geschatte financiën: P.M.

1.G Tijdpad

Startdatum: 3 maart 1997 Geplande einddatum: 31 maart 1998 (*Uiteindelijk medio juli geworden*)

Globaal tijdpad:

fase		start	einde
Startfase	a. oriëntatie	maart 97	maart 97
	b. definitie	maart 97	april 97
	c. organisatie	maart 97	april 97
Inventarisatiefase		april 97	november 97
Analysefase	a. analyse	november 97	januari 98
	b. verkenning	januari 97	februari 98
Communicatiefase		april 97	februari 98
Afrondingsfase		februari 98	maart 98
Vervolg beleidsontwikkeling		februari 98	december 98

1.H Vervolg

Naast een eventueel noodzakelijk beleidsontwikkelingstraject zijn er, afhankelijk van de evaluatiere-sultaten, wellicht de volgende wensen/mogelijkheden voor een vervolg:

- formuleren, opstarten, uitvoeren onderzoek.
- verdieping van één of meer onderwerpen van de evaluatie
- aanvulling van de evaluatie met één of meer onderwerpen
- aanpassen uitvoeringsorganisatie beleid
- vergroten inspanningen meekoppelen visserijbelangen (sport + beroep) in ander rijksbeleid.

Bijlage 2. Tweede kamer der Staten Generaal: Motie van der Vlies

Motie van het lid van der Vlies, voorgesteld 14 maart 1996.

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat indertijd een splitsing van visrechten is doorgevoerd;

overwegende, dat deze splitsing onmiskenbaar consequenties heeft (gehad) voor de beroepsgroep van binnenvissers;

vernemende, dat er op basis van onafhankelijk onderzoek sterke aanwijzingen zijn, dat in die gebieden waar splitsing van visrechten niet is doorgevoerd de visstand van rijkere samenstelling en van betere kwaliteit zou zijn;

verzoekt de regering, de geruime tijd geleden doorgevoerde splitsing van visrechten aan een evaluatie te (doen) onderwerpen en de resultaten daarvan - zo mogelijk binnen één jaar - de Kamer te doen toekomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Van der Vlies

Bijlage 3. Overzicht van geraadpleegde literatuur en informatiebronnen.

- A. Overzicht geraadpleegde literatuur
- B. Overzicht geraadpleegde informatiebronnen

3.A Overzicht geraadpleegde literatuur

3.A.1 Literatuur

- Arkel, H.D.M. van De Kamer voor de Binnenvisserij, aantekeningen betreffende haar geschiedenis, taak, samenstelling, werkwijze en beslissingen (1980)
- Blom, B Het gebruik van de Nederlandse rivieren en overige binnenwateren als viswater per 1 januari 1971, documentatie rapport nr. 16 (1973, Hoofdafdeling Sportvisserij en Beroepsbinnenvisserij, Directie Visserij, Ministerie L&V)
- Boudewijn T.S., Dirksen S., Winden J. Van der, De voedselkeus van aalscholvers in de Grevelingen in het seizoen 1993-1994 (1994, Bureau Waardenburg b.v.)
- Breedijk, M.A.C., Belangennetwerken in de sportvisserij, Staringcentrum 1997, rapport SC 458 (ISSN 0927-4499)
- Dam, C. Van, Buijse A.D., Dekker W., Eerden M.R. van, Klein Breteler J.P.G., Veldkamp R., Aalscholvers en beroepsvisserij in het IJsselmeer, het Markermeer en Noordwest-Overijssel (1995, IKC Natuurbeheer rapport nr. 19)
- Dam C. Van, Asbirk S. Cormorants and human interests. Proceedings of the workshop towards an International Conservation and Management Plan for the Great Cormorant, 3 and 4 October 1996, Lelystad, The Netherlands (1997, IKC Natuurbeheer)
- Drimmelen D.E. van, Schets van de Nederlandse rivier- en binnenvisserij tot het midden van de 20^e eeuw, OVB 1987
- FAO, Fisheries Circular No. 815, revision 9, Aquaculture production statistics 1986-1995 (1997)
- Hosper S.H., Meijer M.L., Walker P.A., Handleiding Actief Biologisch Beheer (1992, RIZA / OVB)
- ICES, Eel final (1998, advise for the European Commission on the management of European eel)
- Kranenbarg J., Het effect van lipofiele verontreinigingen op aal uit verontreinigde Nederlandse wateren, afstudeerscriptie (1996, Publicatiefonds Larenstein, ISBN 90-75419-10-4)
- Kerkhoff e.a. M.A.T., PCB onderzoek in rode aal uit Nederlandse wateren, CA 83-07 (RIVO, 1983)
- Kerkhoff e.a. M.A.T., De PCB verontreiniging van rode aal: trends in chloorbifenyln gehalten (1977-1985), MO 86-01 (RIVO, 1986)
- Kerkhoff e.a., M.A.T., Negen jaren van organochloor-pesticiden onderzoek in rode aal, MO 86-02 (RIVO, 1986)
- Klinge M., Grimm M.P., Klein Breteler P.H.M. Onderzoek naar de beroepsvisserij in Noordwest-Overijssel (Raadgevende ingenieurs Witteveen + Bos, 1994)
- Klop D.P., Is er nog toekomst voor de beroepsvisserij op de benedenrivieren? (1998)
- Minekus e.a. H., Vandaag begint de toekomst (NVVS, 1997)
- Nie H.W. de, Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen (1996, Stichting Atlas Verspreiding Nederlandse Zoetwatervissen)
- NVVS, Sportvisserij ontwikkelingsplan watersysteem IJssel, visserijkundig beheer en sportvisserijgebruik (1996, ISBN 90-70200-22-8)
- OVB, De financiële bijdrage van de OVB aan de uitkoopregeling schubvisvisrechten (1987, bestuursnotitie)
- OVB, Financiële jaarverslagen t/m 1996
- Produktschap Vis, Lijst van houders vergunning verkoop zoetwatervis
- Produktschap Vis, Statistisch jaaroverzicht 1996
- Raat A.J.P., Visstand en visstandbeheer in het Nederlandse zoete water (OVB, 1998)
- RIKILT-DLO, Kwaliteit Agrarische Producten, jaarverslagen 1993, 1995 en 1997
- RVV, Statistiek Kerngegevens 1996, sector vis (1997)
- Smit W., Bedrijfsresultaten van de beroepsvisserij in de Friese binnenwateren 1966 t/m 1970, rapport nr. 5.17 (LEI, 1972)

Spijker J.H.,	Particuliere en publieke actoren bij de belangenbehartiging voor de sportvisserij, Staringcentrum 1997, rapport SC 549
Veldkamp R.,	Voedselkeus van aalscholvers <i>Phalacrocorax carbo sinensis</i> in Noordwest-Overijssel (1994, Bureau Veldkamp)
Westendorp J., Röling N.,	Natuurgericht waterkwantiteitsbeheer (1993, IKC Natuurbeheer)
Wilde J.W. de,	Verslag van de resultaten van de enquête naar de economische situatie in de beroepsbinnenvisserij (LEI-DLO, 1998)
Zoetemeyer, R.B., Spiegel, A. van der	Benedenrivieren 1991/1995, rapport visserijkundig onderzoek (OVb, 1995)

3.A.2 Algemene nota's en rapporten e.d. Rijksoverheid

Ministerie L&V	Nota inzake de sportvisserij 1973 (bijlage VII van de Memorie van Toelichting L&V Memorie van Antwoord (1968) voor de behandeling wijziging Visserijwet in 1969
Ministerie L&V	Provinciale informatienota's sportvisserij, samenvatting (1979)
Ministerie L&V	Het gebruik van de Nederlandse rivieren en overige binnenwateren als viswater per 01-01-71 (Directie Visserij, hoofdafdeling S&B, 1973)
Ministerie L&V	Jaarverslagen Directie Visserij 1968 t/m 1987
Ministerie L&V	IJsselmeervisserij, via de afslagen aangevoerde aal, snoekbaars en baars sinds 1968 (Directie van de Visserijen, sectie statistiek, 1969?)
Ministerie L&V	Heroverweging 1987, instrumentarium binnenvisserij (1987)
Ministerie LNV	Nota Beleid Beroepsbinnenvisserij, 1991
Ministerie LNV	Beleidsnota Openlucht recreatie 1992-2010, Kiezen voor recreatie, 1993
Ministerie LNV	Inventarisatie Visstroperij Binnenwateren (april 1987)
Ministerie LNV	Uitvoeringsinstructie uitgifte visrechten staatsbinnenwateren, per 1 november 1996 (interne notitie, Laser, 1996)
Ministerie V&W	Beheersplan voor de Rijkswateren 1992-1996 (1993)
Ministerie V&W	Ontwerp Beheersplan voor de Rijkswateren, Programma voor het beheer in de periode 1997-2000 (1997)
Ministerie V&W	Achtergrondnota Toekomst voor Water (1996, Watersysteemverkenningen)
Ministerie V&W	Flevobericht 253: De beroepsvisserij in het IJsselmeergebied (RIJP, ing. J. Nagtegaal en ir. H.J. Snel, 1985)
Ministerie V&W	Doelgroepstudie beroepsbinnenvisserij, eindconcept (RWS/RIZA, A.D. Buijse en M. Klinge, 1997, studie in het kader van de watersysteemverkenningen)
Rijksbegroting,	begrotingsjaren 1958-59 t/m 1996-97, Onderdeel LNV-Visserij (Memories van toelichting en Antwoord, en bijlagen)
Tweede Kamer,	Handelingen der Tweede Kamer nr. 62 (behandeling aanpassing Visserijwet d.d. 14 maart 1996, blz. 62-4337), SDU 1996
Visserijwet 1963	Tekst van wet (incl. Memorie van Toelichting 1963 en vigerende uitvoeringsvoorschriften, w.o. het reglement voor de binnenvisserij 1985)
Visserijwet 1963	Memorie van antwoord bij wijziging van de Visserijwet in 1969 (1968)

3.A.3 Literatuur rapportage OVB

- Adriaanse, M. F.J. Keuper, E.C.L. Martijn & W. Snoek, 1992. Milieunet Zoete Rijkswateren. RIZA nota 92-051.
- Bal, D., H.M. Beije, Y.R. Hoogeveen, S.R.J. Jansen & P.J. van der Reest, 1995. Handboek natuuroeltypen in Nederland. Wageningen, IKC-Natuurbeheer rapport nr. 11.
- Banning, P. van & O.L.M. Haenen, 1990. Effects of the swimbladder nematode *Anguillicola crassus* in wild and farmed eel (*Anguilla anguilla*). In: S.O. Perkins (ed.). Pathology in marine: 317-327.
- Beers, M.C., 1992. Ontwikkelingen in het waterbeheer. Inventarisatie van overheidsplannen met betrekking tot het waterbeheer. OVB-Studentenrapport.
- Beurskens, J.E.M., H.J. Winkels, J. De Wolf, C.G.C. Dekker, 1994. Trends of priority pollutants in the Rhine during the last fifty years. Water Science Technology 29: 77-85.
- Bosman, D., 1997. Als een vis in het water. Naar een optimale afstemming tussen waterbeheer en visstandbeheer. Het waterschap 1997(10): 360-363.
- BOVAR, 1996. 10 jaar BOVAR. H2O 28: 527-540.
- Buijse, A.D., M.R. van Eerden, W. Dekker & W.L.T. van Densen, 1993. Elements of a trophic model for IJsselmeer (The Netherlands), a shallow eutrophic lake. In: V. Christensen & D. Pauly (eds.), Trophic models of aquatic ecosystems. ICLARM Conf. Proceedings 26: 90-94.
- Buijse, A. & M. Klinge (redactie), 1998. Doelgroepenstudie Beroepsbinnenvisserij. RIZA rapport (ter perse)
- Cazemier, W.G., 1998. De visstand in het Benedenrivieren-gebied. RIVO-DLO rapport CO13/97.
- Corkett, C.J., 1997. Managing the fisheries by social engineering: a re-evaluation of the methods of stock assessment. Journal Applied Ichthyology 13: 159-171.
- Courtenay, W.R. & C.R. Robins, 1989. Fish introductions: Good management, mismanagement, or no management?. CRC Critical Reviews in Aquatic Sciences 1: 159-172.
- Dam, C. Van, A.D. Buijse, W. Dekker, M.R. van Eerden, J.G.P. Klein Breteler & R. Veldkamp, 1995. Aalscholvers en beroepsvisserij in het IJsselmeer, het Markermeer en Noordwest Overijssel. Wageningen, IKC-Natuurbeheer rapport 19.
- Dekker, W., 1995. Visstand en visserij op het IJsselmeer en het Markermeer: de toestand in 1994. RIVO-DLO rapport no. 95.001.
- Dekker, W., 1996. Long term trends in the glasseels immigrating at Den Oever, the Netherlands. EIFAC working party on eel, IJmuiden, the Netherlands, 23-27 September 1996, 24 pp.
- Dekker, W., 1997. Visstand en visserij op het IJsselmeer en Markermeer: de toestand in 1996. RIVO-DLO Rapport C002/97
- Dekker, W. & J. van Willigen, 1989. Short note on the distribution and abundance of *Anguillicola* in the Netherlands. Journal of Applied Ichthyology 5: 46-48.
- Dekker, W. & J. van Willigen, 1996. Zeldzame vissen in het IJsselmeer. De vangst van zalm, forel, prikken en andere zeldzame, trekkende vissoorten in de commerciële visserij op het IJsselmeer, van najaar 1994 tot en met winter 1995. RIVO Rapport C006/96

Dekker, W. & J. van Willigen, 1997. Hoeveel glasaal trekt het IJsselmeer in? Verslag van een merkproef met glasaal te Den Oever in 1997. RIVO-rapport CO62/97 november 1997.

Densen, W.L.T. van, 1990. Structure for the decision-making process in inland fisheries management. In W.L.T. van Densen, B. Steinmetz & R.H. Hughes (eds.), Management of freshwater fisheries. Pudoc, Wageningen: 301-312.

Drimmelen, D.E. van, 1987. Schets van de Nederlandse Rivier- en Binnenvisserij tot het midden van de 20ste eeuw. Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij, Nieuwegein.

EIFAC, 1984. Report of the EIFAC Working party on stock enhancement. Hamburg 16-19 May 1983. EIFAC Technical Paper 44, 22 p.

EIFAC, 1997. Report of the second session of the joint EIFAC/ICES working group on eel. EIFAC Occasional Paper no. 23

Feith, F., 1982. Waterkwaliteit, visstand en visserij. Documentatierapport nr. 24 directie Visserijen, 's-Gravenhage, Ministerie van Landbouw en Visserij.

Gaag, M., 1992. Vissen en Natuurbeleid. OVB-Studentenrapport.

Gezondheidsraad, 1984. Advies inzake een begrippenlijst ten behoeve van ecologische normen waterbeheer. Gezondheidsraad, 's-Gravenhage.

Gezondheidsraad, 1988. Ecologische normen waterbeheer. Keuze van parameters. Tweede deeladvies. Gezondheidsraad, 's-Gravenhage.

Groot, S.J. de, 1985. Introduction of non-indigenous fish species for release and culture in The Netherlands. Aquaculture 46: 237-257.

Haenen, O.L.M., 1995. *Anguillicola crassus* (Nematoda, Dracunculoidea) infections of European eel (*Anguilla anguilla*) in the Netherlands. Epidemiology, pathogenesis and pathobiology. Thesis Agricultural University Wageningen

Hosper, S.H., 1997. Clearing lakes. An ecosystem approach to the restoration and management of shallow lakes in the Netherlands. Proefschrift Landbouw Universiteit Wageningen.

Hosper, S.H., M.-L. Meijer & P.A. Walker, 1992. Handleiding Actief Biologisch Beheer. Lelystad, RIZA, Nieuwegein, Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVB).

Jansen, S.R.J., D. Bal, H.M. Beijer, R. During, Y.R. Hoogeveen & R.W. Uytendinck, 1993. Ontwerp-nota Ecosysteemvisies EHS. Kwaliteiten en prioriteiten in de ecologische hoofdstructuur van Nederland. Wageningen, IKC-Natuurbeheer, werkdocument IKC-NBLF nr. 48.

Jong, K. de, 1996. Geregeld vissen. Overzicht van de internationale en nationale verdragen, wet- en regelgeving en beleid, gericht op Nederlandse zoetwatervissen en hun leefmilieu. OVB-studentenrapport.

Klein Breteler, J.G.P., 1997. Vissen. Hoofdstuk 8 in: J.E.W. de Hoog, H. Coops, A.A. Storm, M. Ohm & K.H. Prins (redactie), Biologische monitoring zoete rijkswateren. Watersysteemrapportage Haringvliet, Hollandsch Diep, Biesbosch 1994. RIZA nota 96.032:59-64.

Klein Breteler, J.G.P. & J.C.J. de Hoog, 1997. Maatregelennota interim visstandbeheer Volkerak/Zoommeer 1998 t/m 2000. OVB-Onderzoeksrapport 1997-46.

Klop, D.P., 1998 (samenstelling en redactie). Is er nog toekomst voor de beroepsvissers op de benedenrivieren? Deel I: Inventarisatie knelpunten. Adviesbureau D.P. Klop, Maarn.

Kohler, C.C. & J.G. Stanley, 1984. A suggested protocol for evaluating proposed exotic fish introductions in the United States. In: Courtenay, W.R. & J.R. Stauffer (eds.), Distribution, biology, and management of exotic fishes. John Hopkins University Press, Baltimore & London. Chapter 18: 387-406.

Lammens, E.H.R.R., 1986. Interactions between fishes and the structure of fish communities in Dutch shallow, eutrophic lakes. Ph. D. Thesis Agricultural University Wageningen, 100 p.

Lammens, E.H.R.R., W.L.T. van Densen & R. Krijn, 1990. The fish community in Tjeukemeer in relation to fishery and habitat utilization. J. Fish Biology 36: 933-945.

Lammens, E.H.R.R. & J.G.P. Klein Breteler, 1995. Evaluatie van een zegen- en staande netten visserij als beheersmaatregel t.b.v. sport- en beroepsvisserij in de Friese Boezemwateren. RIZA-werkdocument 95.145X/ OVB-Onderzoeksrapport 1995-23.

Lammens, E. & H. Hosper, 1998. Het voedselweb van IJsselmeer en Markermeer. Trends, gradiënten en stuurbaarheid. RIZA rapport 98.003.

Leeuwen, C.J. van, 1985. Beschikbaarheid en effecten van microverontreinigingen op aquatische organismen. In: Bergen, V.W.J., M.A.T. Kerkhoff & R.C.C. Wegman (redactie), Onderwaterbodems, rol en lot. Symposium Bouwcentrum Rotterdam: 72-81.

LNV, 1990. Natuurbeleidsplan. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

LNV, 1991. Kiezen voor Recreatie. Beleidsnota Openluchtrecreatie 1991 - 2010. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

LNV, 1991. Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, directie Visserijen.

LNV, 1992. Zalm terug in onze rivieren. De verbetering van de vismigratie in de Rijn, Maas en Overijsselse Vecht. Nota van het Interdepartementaal Zalmoverleg. 's-Gravenhage, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en Ministerie van Verkeer & Waterstaat.

LNV, 1995. Ecosystemen in Nederland. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage, 112 pp.

LNV, 1995. Nota Integraal Visstandbeheer. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage

Maas, H., P. Den Besten & H. Pieters, 1997. Ecotoxicologie. Hoofdstuk 3 in: J.E.W. de Hoog, H. Coops, A.A. Storm, M. Ohm & K.H. Prins (redactie), Biologische monitoring zoete rijkswateren. Watersysteemrapportage Haringvliet, Hollandsch Diep, Biesbosch 1994. RIZA nota 96.032:59-64.

Meijer, M.L. & S.H. Hosper (redactie), 1995. Actief Biologisch Beheer in het Wolderwijd-Nuldernauw. Evaluatie en aanbevelingen voor het beheer. RIZA nota 94.058.

Moriarty, C. & W. Dekker (ed.), 1997. Management of the European Eel. Fisheries Bulletin 15, 110 p.

Murk, A.J., 1990. Ecologische normen waterbeheer. Hoofdpijnen van drie adviezen van een commissie van de Gezondheidsraad. Gezondheidsraad, 's-Gravenhage.

Natuurbeschermingsraad, 1993. Natuur tussen de oren. Natuur- en landschapsbeelden en hun rol bij de ontwikkeling en vormgeving van beleid. Utrecht, Natuurbeschermingsraad.

Natuurbeschermingsraad, 1994. Vissen in schoon water. Advies voor een ecologisch verantwoord beheer en gebruik van binnenwateren, toegespitst op zoetwatervissen. Utrecht, Natuurbeschermingsraad.

- Nie, H.W. de, 1991. Exoten en faunavervalsing. Stichting Natuur en Milieu Utrecht, 80 p.
- Nie, H.W. de, 1996. Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen. Nieuwegein, Stichting Atlas Verspreiding Nederlandse Zoetwatervissen; Doetinchem, Media Publishing (tweede en herziene druk is verschenen in 1998).
- Nie, H.W. de, 1997. Bedreigde en kwetsbare zoetwatervissen in Nederland. Voorstel voor een Rode Lijst. Nieuwegein, Stichting Atlas Verspreiding Nederlandse Zoetwatervissen.
- Nie, H.W. de & G. Van Ommering, 1998 (in voorbereiding). Bedreigde en kwetsbare plassen en zoetwatervissen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst.
- Nijssen, H. & S.J. de Groot, 1987. De vissen van Nederland. Utrecht, Stichting Uitgeverij KNNV.
- NVVS, 1989. Visstandbeheer in het Nederlandse Binnenwater. Nederlandse Vereniging van Sportvisserijfederaties, Amersfoort.
- NVVS, 1994. Sportvisserij Ontwikkelingsplan. Visserijkundig beheer en sportvisserijgebruik watersysteem benedenrivieren. Federatie De Maas, Federatie De Randstad, Delta Federatie, NVVS, Amersfoort.
- OVb, 1988. Cursus Vissoorten, deel 1 en deel 2. Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij, Nieuwegein.
- OVb, 1992. Cursus visstandbeheer en integraal waterbeheer. Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij, Nieuwegein.
- Quak, J., 1994. Classificatie en typering van de visstand in het stromend water. Hoofdstuk 5 in: Raat, A.J.P. (redactie). Vismigratie, visgeleiding en vispassages in Nederland. Nieuwegein, Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVb): 59-85.
- Raat, A.J.P., 1988. Synopsis of Biological data on the northern pike, *Esox lucius* Linnaeus, 1758. FAO Fisheries Synopsis nr 30 (rev 1).
- Raat, A.J.P., 1990. Fisheries Management: a global framework. In W.L.T. van Densen, B. Steinmetz & R.H. Hughes (eds.), Management of freshwater fisheries. Pudoc, Wageningen 343-356.
- Raat, A.J.P., 1991. The impact of fish on aquatic ecosystems: fish stocking in the Netherlands 1950-1990. In: K.T. O'Grady, A.J.B. Butterworth, P.B. Spillett & J.C.J. Domaniewski (eds.), Fisheries in the year 2000. Institute of Fisheries management, Nottingham: 299-315.
- Raat, A.J.P., 1994 (redactie). Vismigratie, visgeleiding en vispassages in Nederland. Nieuwegein, Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVb), 287 p.
- Redeke, H.C., 1941. *Pisces (Cyclostomi-Euichthyes)*. In: Fauna van Nederland. Sijthoff, Leiden, vol. 10, 331 p.
- Riemens, R.G., 1984. Survival of roach caught with a seine net. EIFAC Tech. Pap. (42) suppl. 1: 33-40.
- RIVM, 1990. Zorgen voor morgen. Nationale milieuverkenning 1985-2010. Rijksinstituut voor Volksgezondheid, Bilthoven; Samson, Tjeenk Willink, Alphen aan de Rijn
- RWS, 1996. Saneringsprogramma rijkswateren 1990-2000. 's-Gravenhage. Ministerie van Verkeer en Waterstaat.
- RWS, 1997. Achtergrondnota Toekomst voor Water. Project Watersysteemverkenningen. RIZA nota 96.058. Rapport RIKZ 96.030.

Spijker, J.H. 1997. Particuliere en publieke actoren bij de belangenbehartiging voor sportvisserij. Rapport 549 DLO-Staring Centrum, Wageningen.

Turner, G.E., 1988. Codes of practice and manual of procedures for consideration of introductions and transfers of marine and freshwater organisms. EIFAC Occasional Paper (23), 44 p. Ook gepubliceerd als ICES Document F: 35A.

V&W, 1989. Derde Nota Waterhuishouding. 's-Gravenhage, ministerie van Verkeer en Waterstaat.

VROM, 1989. Vierde Nota Ruimtelijke Ordening. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Wanningen, H. & M.G. Boute, 1997. Een meer in ontwikkeling; evaluatie van het beheer en de ontwikkeling van het Volkerak/Zoommeer over de periode 1987-1995. Nota Rijkswaterstaat directie Zeeland AX 1015.96

3.B. Overzicht geraadpleegde informatiebronnen.

Interviews en gesprekken:

Met organisaties:

Combinatie van Beroepsbinnenvissers	H.D.M van Arkel, M.C. Ubbink
Friese Bond van Binnenvissers	E.W. Visser, L. Kloosterman
Groninger Bond van Binnenvissers	A.B. Loozeijer
Beheerseenheid Noordoost Nederlandse Beroepsvissers	A.C. Streng
Algemene Bond van Binnenvissers in Noordwest Overijssel	M. Brandsma
Noord Hollandse Bond van Binnenvissers	W. Bom
Vereniging van Beroepsaaltvissers Zuidwest Nederland	M.W. Koster, J. Bolier, P.A. Kooistra
Beroepsvissers Rivierengebied (via één individueel bedrijf)	R.W. Klop, D.P. Klop
Zuidhollandse Bond van Binnenvissers	G.W. Vergeer, C. van Leeuwe,
	W.J. den Boer
Nederlandse Vereniging van Sportvissersfederaties	M. Openneer, P.J. den Bakker,
	J.W. Wijnstroom
Vereniging van Nederlandse Autonome Sportvisserij Organisaties	R.R. Riemersma, J. de Boer
Federatie "De Maas"	O. Moens, A. Sweep
De regio-adviseurs van de NVVS	E. Piek, M.L.W. van Bebber,
	J.H. Kamman, M.R. Budé,
	M.J. Hensen
Kamer voor de Binnenvisserij	J.S. Poelsma
Organisatie ter verbetering van de Binnenvisserij	F.E.D. Aartsen, A.J.P. Raat

Op persoonlijke titel:

D.E. van Drimmelen	voormalig inspecteur van LNV-directie Visserij en voormalig directeur van de OVB
H.G.J. Bouquet	voormalig hoofd van de afdeling S&B van de LNV-directie Visserij
H.D.M. van Arkel	voormalig secretaris van de Kamer voor de Binnenvisserij

Los toegeleverde informatie (mondeling, schriftelijk en e-mail) is ontvangen van en/of verkregen uit:

Combinatie van Beroepsbinnenvissers, Directie Visserij (semi-statisch archief 1980-1989, Afdeling Algemene Zaken), Kamer voor de Binnenvisserij, LEI-DLO, NVVS, OVB, Produktschap Vis, RIVO-DLO,

Bijlage 4. Ontwikkelingen in de binnenvisserij tot 1997.

- A. Ontwikkelingen in de beroepsbinnenvisserij tot 1972
- B. Ontwikkelingen in de sportvisserij tot 1972
- C. De verhoudingen tussen beroepsvisserij en sportvisserij
- D. Stand van zaken per 1972
- E. Ontwikkelingen in de beroepsbinnenvisserij na 1972
- F. Ontwikkelingen in de sportvisserij na 1972
- G. Verhouding tussen sport en beroep na 1972

4.A Ontwikkelingen in de beroepsbinnenvisserij tot 1972.

Tot de 2^e wereldoorlog was de beroepsbinnenvisserij nog een vrij omvangrijke bedrijfstak met een grote achterliggende historie. In het begin van de 20^e eeuw waren zalm, steur, elft en aal de belangrijkste soorten, maar ook snoek, baars, karper en zeelt werden goed gevangen en verkocht. Ook in het kader van de voedselvoorziening werd de visserij als een belangrijke bedrijfstak beschouwd. Toch was er toen al sprake van een negatieve trend. Door de opkomende industrialisatie en de groeiende steden (open riolen e.d.) was er vanaf de eeuwwisseling sprake van toenemende vervuiling van het water. De kwaliteit van de gevangen vis nam af (carbolsmaak), waardoor ook de marktwaarde afnam. Waarschijnlijk is dit een van de redenen geweest dat de consumptie van zoetwatervis grotendeels is vervangen door zeevis. Gecombineerd met de vervuiling, waren de rivieren ook door waterstaatkundige werken (met name stuwen en kanalisaties) voor diverse vissoorten een steeds minder geschikt leefgebied geworden. Dit was aan de visstand duidelijk merkbaar. De vangsten liepen sterk terug. In het midden van de jaren '30 werd nog slechts een fractie van de vroegere hoeveelheden zalm gevangen en de elft was vrijwel geheel verdwenen, wat later ook met de steur het geval zou zijn. Een oude en bloeiende tak van de visserij ging in een periode van enige tientallen jaren volledig ten onder. Maar ook de overige binnenvisserij had het moeilijk. De achteruitgang van de binnenvisserij, en dan met name de riviervisserij, is niet alleen toe te schrijven aan externe omstandigheden als de economische conjunctuur, de watervervuiling, en een gewijzigd consumptiepatroon. Ook factoren binnen de bedrijfstak speelden een rol. De verpachting van het viswater aan vishandelaren, waardoor vissers economisch afhankelijk waren, en de kleinschalige bedrijfsvorm, die het plots moest opnemen tegen de goed geregleerde en georganiseerde IJsselmeervisserij, waren ook belangrijke factoren. Daarnaast begon de sportvisserij bij de bevissing en bij het pachten van viswater een steeds belangrijker mededinger van het beroep te worden.

Tabel A : Globale cijfers nettenvisserij op rivieren en binnenwateren
Bron: van Drimmelen 1987

periode	aantal vis-akten	per 1000 inwoners	wv beroeps-vissers
1912/1915	26.000	4,1	4600
1932/1935	13.500	1,6	3600
1952/1955	10.500	1,0	2300

De 40er-jaren kan, door de 2^e wereldoorlog en de daaropvolgende periode van wederopbouw, als een overgangperiode worden beschouwd. Tijdens de oorlog werd, vanwege de voedselschaarste, door beroeps- en sportvissers bijzonder intensief gevestigd. Gecombineerd met de zeer strenge winters van '39-'40, '41-'42 en '46-'47 trok dit een zware wissel op de visstand, met name in de polder- en boezemwateren in Noord- en Zuid-Holland en Utrecht, waar de spanningen tussen beroeps- en sportvissers bij het pachten van viswater toch al het grootst waren. Dit leidde tot een versnelling van de ontwikkeling van een nieuw bestel voor de rivier- en binnenvisserij. De toch al groeiende sportvisserij heeft, met name door de voedselschaarste tijdens de oorlog, een extra stimulans gekregen en neemt steeds sterker toe.

Ondanks de toen al gevoerde discussies over de belangen van bij de visserij betrokken groeperingen (m.n. beroepsvissers, sportvissers, gelegenhedsvissers, vishandelaren), over doelmatige exploitatie en/of bevissing, en over de versnippering van visrechten, bleek dat de alledaagse tegenstellingen een compromis in de weg stonden. Door de versnippering van visrechten beschikten teveel vissers over en te klein areaal, met overbevissing als gevolg. In Het Besluit Bijdragen Verbetering Binnenvisserij 1941 werd voorgeschreven dat, behoudens ontheffing, het visrecht moest worden verpacht aan beroepsvissers of verenigingen van beroepsvissers. Het Besluit Bijdragen Verbetering Binnenvisserij 1942 is de basis geweest voor de instelling van het Rijks Pootvisfonds. Met name de genoemde wintersterften in de Utrechtse en Hollandse polderwateren waren hiervoor een aanleiding geweest. Desondanks kon de opkomst van de sportvisserij niet worden genegeerd.

In 1946 werd een commissie ingesteld die de mogelijkheden moest onderzoeken voor een betere wijze van uitgifte van visrechten én voor samenwerkingsmogelijkheden tussen de beroeps- en sportvisserij. De voorstellen behelsden een gelijkberechtiging van de beide partijen bij het pachten van viswater, met de restrictie dat per beheerseenheid (visserijrayon) het volledige visrecht in één hand kon worden uit-

geoefend. Uit het oogpunt van exploitatie zouden de visrechten per beheerseenheid dan ook slechts aan één pachter verhuurd mogen worden, hetzij aan het beroep, hetzij aan de sport. Tevens gingen ten aanzien van de beroepsvisserij de gedachten uit naar een sanering, met het verkrijgen van voldoende viswater per bedrijf als doelstelling. Ook werden de nodige ideeën aangedragen met betrekking tot het in één hand brengen van versnipperd visrecht, pachttermijnen en -prijzen, en controle. Uiteindelijk is in 1954, zes jaar en vele discussies na de rapportage van de commissie, via de wijziging van de Visserijwet van 14 juli 1954 een wettelijke regeling voor de uitgifte van het visrecht vastgesteld. Ten aanzien van het beheer werd in de praktijk het principe gehanteerd dat zo mogelijk de grote wateren door de beroepsvisserij beheerd zouden worden, en de kleine wateren door de sportvisserij.

In de periode tussen de 2^e Wereld oorlog en 1972 is het de beroepsbinnenvisserij niet voor de wind gegaan. De toenemende waterverontreiniging, met diverse zeer grote vissterftes, en de afnemende interesse voor de consumptie van zoetwatervis deden het aantal beroepsvissers sterk afnemen. Alleen de visserij op aal leek nog rendabel te kunnen worden uitgeoefend. Geleidelijk aan staakten steeds meer beroepsvissers de vangst van schubvis, en legden zich toe op uitsluitend de aalvangst. In 1963 grijpt de sportvisserij de kuilvisserij, op met name het IJsselmeer, aan in de controverse met de beroepsvisserij. Met het door sommigen gehanteerde krachtige taalgebruik, waarbij de kuilvisserij werd omschreven als het "vissen met de moordkuil", ontstond een groot conflict. Toen uiteindelijk de kuilvisserij werd verboden (1970) werd dit als grote overwinning voor de sportvisserij beschouwd. Dit moment kan worden gezien als het punt waarop de sportvisserij haar definitief vestigt en verder kan uitbouwen. Vanaf dat moment is het rijksbeleid op het gebied van de binnenvisserij ook vooral gericht op het verruimen van de mogelijkheden voor de sportvisserij.

4.B Ontwikkelingen in de sportvisserij tot 1972.

De recreatieve of sportvisserij komt vanaf het begin van de 20e eeuw eerst langzaam maar zeker op gang. Van het begin van deze eeuw zijn zeer weinig cijfers voorhanden. In feite is de zogenaamde "hengelakte voor het vissen met meer dan één hengel" het enige document dat, sedert 1911, gedurende langere tijd voor eenzelfde vorm van visserij werd uitgegeven.

Tabel B :Ontwikkeling aantal hengelakten voor het vissen met meer dan één hengel.
Bron: van Drimmelen, 1987

periode	aantal	per 1000 inw.
1912/1915	2100	0,3
1932/1935	9000	1,1
1952/1955	60700	5,7

Het is de vraag in hoeverre deze cijfers inzicht geven in de mate waarin de sportvisserij werd beoefend, maar ze geven wel duidelijk de ontwikkelingsrichting aan. Deze richting is tegengesteld aan de ontwikkelingsrichting van de beroepsbinnenvisserij.

In 1931 werden circa 24.000 "kleine visakten" uitgereikt, bestemd voor de visserij met de hengel beaasd met vis, de sleephengel en de peur, een aantal dat midden jaren 50 oploopt tot ongeveer 80.000.

Vanaf de 2^e wereldoorlog neemt de belangstelling voor de sportvisserij zeer sterk toe. Relatief betrouwbare cijfers zijn er vanaf 1942. Er werden toen circa 250.000 bijdragebewijzen ter verbetering van de binnenvisserij uitgereikt, een verplichting voor het mogen vissen met de gewone hengel, gebaseerd op het gelijknamige besluit ter verbetering van de binnenvisserij. In 1953 werden er circa 350.000 van deze bijdragebewijzen uitgereikt. Op grond van het aantal verkochte sportvisdocumenten (visakten en bijdragebewijzen) mag worden geconcludeerd dat de interesse voor de sportvisserij een sterk stijgende tendens laat zien.

Tabel C : Overzicht van aantallen verkochte sportvisdocumenten van 1965 t/m 1972. Het aantal kleine visakten en bijdragebewijzen is bij elkaar opgeteld, afgerond op honderdtallen. Bron: financiële jaarverslagen OVB.

jaar	aantal documenten
1965	527.000
1966	564.500
1967	620.900
1968	686.100
1969	729.000
1970	717.100
1971	705.600
1972	794.300

Organisatie van de sportvisserij.

In het begin van deze eeuw ontstonden de eerste grotere belangenbehartigingsorganisaties voor de sportvisserij. De bedreiging van de mogelijkheden van de sportvisserij door de aantasting van de hengelsechten door watereigenaren waren hiervan een belangrijke reden. De hengelaars organiseerden zich in verenigingen die als rechtspersoon konden optreden, die eigen water pachtten of het doel nastreefden goed beheerd viswater te krijgen. De Nationale Hengelaarsbond (in 1903), die al na enige jaren weer werd opgeheven, en de Leidse Hengelaars Bond waren de eerste overkoepelende organisaties.

In 1906 werd de Algemene Hengelaars Bond (AHB) opgericht door een groep van 150 sportvissers, een aantal dat in een jaar tijd uitgroeide tot zo'n 800 leden. In 1940 telde de AHB 23.000 leden, verdeeld over 105 verenigingen.

Door een conflict binnen de georganiseerde sportvisserij over de vrije hengel, ontstond in 1922 het Centraal Nederlands Hengelaars Verbond (CNHV). De AHB was een fel tegenstander, en het CNHV was een fel voorstander van de vrije hengel. Een ander belangrijk verschil met de AHB was dat het CNHV zich sterk maakte voor het scheiden van het beheer van viswater en de "hengelpolitiek", het hengelsportbeleid van de belangenorganisaties. Verder noemde de CNHV de AHB (en de latere NVVS) een "dwangorganisatie" omdat de sportvismogelijkheden waren gekoppeld aan het lidmaatschap van bij de AHB aangesloten verenigingen en federaties, en dat vergunningverlening aan andere hengelsportverenigingen expliciet werd uitgesloten. De CNHV zag deze exclusieve vergunningverlening als een inbreuk op de huur van *openbaar* water.

Vanaf 1930 (het Provinciaal Groninger Fonds) ontstonden regionale samenwerkingsverbanden tussen de hengelsportverenigingen, vaak in de vorm van een federatie. De aanleiding tot samenwerking was vaak gelegen in de wens tot effectiever viswaterbeheer en/of het verkrijgen van visrechten die voor de afzonderlijke verenigingen te duur waren. Ook het vergroten van de vismogelijkheden door het uitwisselen van vergunningen was een van de aantrekkelijke mogelijkheden van de federaties.

Rond 1970 bestonden er vele niveaus en vormen van organisatie. De AHB en het CNHV waren, als vereniging van verenigingen, op landelijk niveau actief. Daarnaast waren er de federaties, ook als vereniging van verenigingen, op regionaal niveau en ook verenigingen die zich verder niet bij een federatie of landelijke organisatie hadden aangesloten. Deze organisatiestructuur was weinig overzichtelijk en leverde op diverse plaatsen ook praktische problemen op. De wens ontstond om tot een andere structuur te komen. Dit werd versterkt door het beleid van de rijksoverheid om het vormen van slagvaardige particuliere belangengroepen te stimuleren, met als achterliggende gedachte het visrecht van wateren met een bovenlokaal belang te kunnen verhuren aan grotere organisaties opdat de "functie ten algemene nutte" van deze wateren kon worden vergroot.

4.C De verhoudingen tussen beroepsvisserij en sportvisserij.

De verhouding tussen de beroepsvisserij en de sportvisserij is van oudsher gespannen. In vroeger dagen was het ook voor hengelaars gewoon om vrijwel alle gevangen vis voor consumptie mee te nemen, hetgeen de beroepsvissers vaak een doorn in het oog was.

Aanvankelijk waren de sportvisserij voor het verkrijgen van visserijmogelijkheden vrijwel geheel afhankelijk van de vergunningverlening door de beroepsvisserij. Slechts zeer spaarzaam konden sportvisserij zelfstandig viswater pachten. De belangrijkste wensen van de beroepsvisserij, beperking van de visserij door gelegenheids- en sportvisserij en verbetering en regionalisering van de visserijreglementen, werden in 1931 gehonoreerd door wijziging van de Visserijwet.

Door de groei van de sportvisserij ontstond later in de dertiger jaren een discussie over de belangen van de sportvisserij en de vraag of deze in dezelfde mate als de beroepsbinnenvisserij visrechten zou moeten kunnen verkrijgen. Door de alledaagse tegenstellingen is er bij het opstellen van het nieuwe Pachtbesluit Visrecht 1941 geen compromis bereikt. Het resultaat was het voorschrift dat, tenzij ontheffing werd verleend, visrechten verpacht moesten worden aan beroepsvisserij of verenigingen van beroepsvisserij. Een bepaling die door de sportvisserijorganisaties niet in dank werd afgenomen! De tegenstellingen tussen de beroeps- en sportvisserij liepen hoog op en hadden een diepe emotionele achtergrond. Nog tot ver in de jaren '50 luidden de harde, tegengestelde en sterk emotionele standpunten "nooit knecht van de sport" en "geen beroepsexploitatie van hengelwater" (citaat van Drimmen).

De controverse tussen de beroeps- en de sportvisserij heeft in 1946 geleid tot het instellen van een commissie die de mogelijkheden moest onderzoeken voor een andere wijze van uitgifte van de visrechten en de mogelijkheden voor samenwerking tussen beroeps- en sportvisserij. Al snel bleek dat samenwerking alleen mogelijk was bij een voor beide partijen bevredigende wijze van uitgifte van het visrecht. De voorstellen van de commissie behelsden een gelijkberechtiging van de beide partijen bij het pachten van viswater, met de restrictie dat per beheerseenheid (visserijrayon) het volledige visrecht in één hand kon worden uitgeoefend. Uit het oogpunt van exploitatie zouden de visrechten per beheerseenheid dan ook slechts aan één pachter verhuurd mogen worden, hetzij aan het beroep, hetzij aan de sport. Uiteindelijk heeft het tot 1954 geduurd dat de uitgifte van het visrecht in de Visserijwet was geregeld, waarbij ook de sportvisserij als gelijkwaardige gegadigde werd beschouwd. Toch was dit niet het einde van de conflicten, want door het pachtbesluit waren vrijwel alle visrechten in handen van de beroepsvisserij en de Visserijwet bood bescherming van bestaande rechten. Om op de uitgifte van visrechten toe te zien werd in 1954 ook de Kamer voor de Binnenvisserij ingesteld.

In 1963 grijpt de sportvisserij de kuilvisserij, op met name het IJsselmeer, aan in de strijd tegen de beroepsvisserij. Met het argument dat er sprake zou zijn van het "uitmoorden van de visstand" ontstond een groot conflict. Toen uiteindelijk de kuilvisserij werd verboden (1970) werd dit als grote overwinning voor de sportvisserij beschouwd en kan worden gezien als het punt waarop de sportvisserij haar belangen vestigt en verder kan uitbouwen. Vanaf dat moment is het rijksbeleid op het gebied van de binnenvisserij ook gericht op het verruimen van de mogelijkheden voor de sportvisserij. Als uitwerking daarvan wordt in 1972, op basis van de "Nota inzake de sportvisserij" de splitsing van visrechten als beleidsuitgangspunt gehanteerd. Dit hield in dat vrijkomende visrechten zouden worden gesplitst in aalvisrecht voor de beroepsvisserij en schubvisvisrecht voor de sportvisserij. Hieraan was ook een uitkoopregeling gekoppeld waarmee ten behoeve van de sportvisserij de beroepsvisserij werden gestimuleerd om hun schubvisvisrechten in te leveren.

4.D Stand van zaken per 1972

Voor het begrijpen van de achtergronden van de splitsing van visrechten, alsmede de wijze waarop dit is vormgegeven en uitgevoerd, is het van belang om op zijn minst een korte schets te geven van de situatie in de binnenvisserij en de verhoudingen tussen de beroeps- en sportvisserij zoals die als uitgangspunt voor het beleid werd gehanteerd.

Dit beeld wordt nu door de beroepsvisserij bestreden, met name het geringe belang van de schubvis. Men stelt nu dat er bedrijven waren met in de besomming een aandeel tot 80% van schubvis, met name snoekbaars. Bovendien was de pootvisserij sterk in opkomst. Er zijn echter geen gegevens gevonden die een en ander voldoende onderbouwen. Alleen een LEI-rapport over de economische situatie van de Friese beroepsbinnenvissers in de periode 1966-1970 geeft een indicatie dat het belang van de snoekbaars destijds is onderschat. Uit de beschikbare statistieken (IJsselmeer) is echter ook gebleken dat de vangsten en prijzen van snoekbaars zeer sterk aan schommelingen onderhevig waren, vooral door het slechts af en toe voorkomen van sterke jaarklassen.

Beroepsbinnenvisserij:

- de vangst van schubvis leverde weinig tot niets op
- de binnenlandse afzetmarkt voor schubvis was sterk gereduceerd.
- de toenemende waterverontreiniging gaf weinig perspectief.
- alleen de aalvisserij bleef lonend, waardoor veel vissers zich hierop specialiseerden.
- potentiële bedrijfsopvolgers kozen veelal voor werk in een andere bedrijfstak.

Sportvisserij:

- sterk groeiende vorm van recreatie.
- sterke organisatie(s).
- effectieve politieke lobby.
- sterk streven naar het verkrijgen van visrechten.

Verhouding tussen beroeps- en sportvisserij:

- op veel plaatsen wederzijds gebrek aan vertrouwen.
- weinig gericht op wederzijds belang.

De resultante hiervan was een midden 60-er jaren ingezet beleid dat, met uitzondering voor het IJsselmeer, kort kon worden omschreven als "prioriteit voor de sport, met inachtneming van het belang van het beroep". Voor een groot deel was dit beleid instrumenteel gefocust op de uitgifte van visrechten, in het bijzonder de splitsing in aal- en schubvisvisrecht. Met in 1969 de wijziging van artikel 33 van de Visserijwet werd dit bekrachtigd. Deze wijziging hield in dat de Kamer voor de Binnenvisserij op basis van de doelmatigheidstoetsing, rekening houdend met de belangen van derden, het visrecht van de beroepsvisser zou kunnen beperken tot het aalvisrecht, waarna de visrechten gesplitst zouden kunnen worden en de schubvisvisrechten afzonderlijk verhuurd. Dit beleid werd pas nader uitgewerkt en geconcretiseerd in de "Nota inzake de sportvisserij" (bijlage VII van de memorie van toelichting op de Rijksbegroting van Landbouw 1972-1973). Op basis daarvan werden naast de splitsing ook de instrumenten subsidie (m.n. ter verbetering van visstand en viswater) en voorlichting (m.n. voor het visstandbeheer) ingezet. Met de instelling van de regelingen "uitkoop schubvisvisrechten" en "sanering beroepsbinnenvisserij" was er ook sprake van flankerend beleid. In de regelgeving werden vooral de diverse reglementen en regelingen nader gedetailleerd.

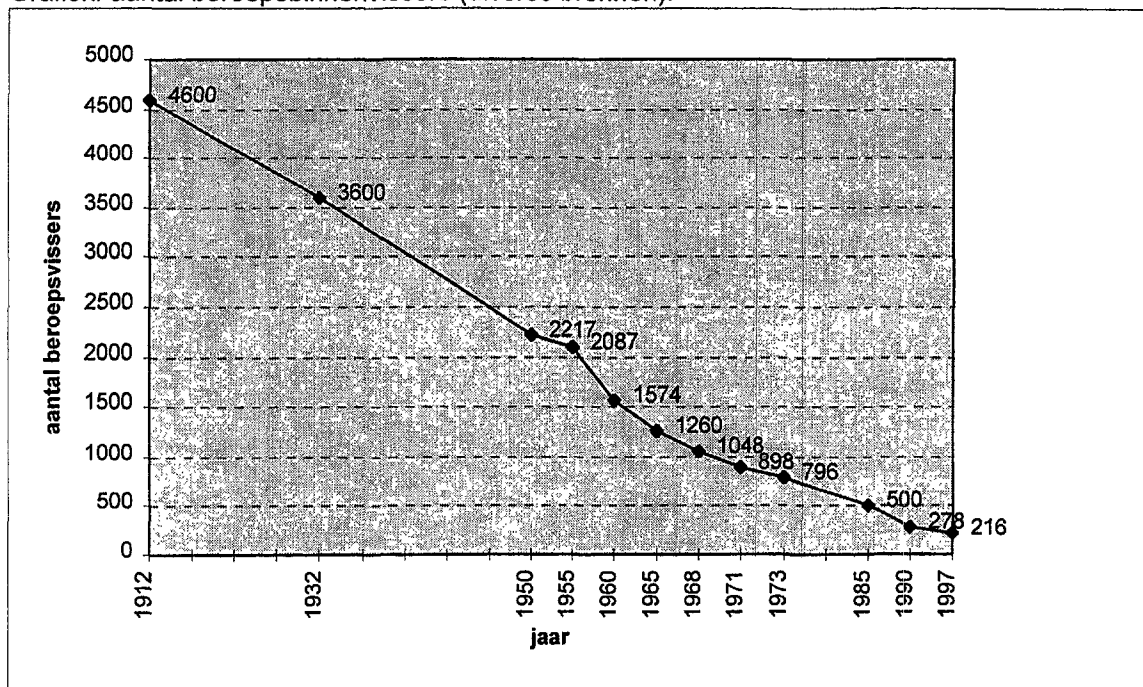
Samenvattend kan worden gesteld dat vlak voor de invoering van de splitsing van visrechten als uitgangspunt van beleid middels de "Nota inzake de sportvisserij", de beroepsvisserij moeilijke tijden doormaakte. De binnenlandse afzetmarkt voor zoetwatervis was sterk gereduceerd. Alleen de visserij op aal leek op dat moment nog enige toekomst te hebben en veel vissers specialiseerden zich in de aalvisserij. Daartegenover stond een sterk groeiend legioen van sportvissers die hun belangen steeds sterker naar voren brachten en daarvoor weerklink vonden in de politiek.

4.E Ontwikkelingen in de beroepsbinnenvisserij in Nederland na 1972 (exclusief IJsselmeer)

Het aantal beroepsvissers is sinds het begin van de jaren '70 in een gestaag tempo gedaald. In het begin van de jaren 70 was het aantal nog ca. 1000, nu eind jaren '90 is het aantal beroepsbinnenvissers (voltijd- én deeltijdbedrijven) afgenomen tot iets meer dan 200. De belangrijkste oorzaak hiervan was de afname van de bedrijfsresultaten, met veel bedrijfsbeëindigingen tot gevolg.

De aantallen zijn gebaseerd op via de VZV-vergunning bij het Produktschap Vis geregistreerde beroepsbinnenvissers, zoals door de jaren ook vermeld in de Memories van Antwoord en toelichting bij de Rijksbegroting. Dit is eigenlijk de enige indicatie van het aantal beroepsvissers die over een langere periode eenduidig en valide is. Bedacht moet worden dat er ook visserijbedrijven zonder en niet-visserijbedrijven mét VZV-vergunning.

Grafiek: aantal beroepsbinnenvissers (diverse bronnen).

In de periode tot 1990 was het voor veel visserijbedrijven zeer moeilijk. De slechte waterkwaliteit en diverse milieurampen (o.a. in 1986 de Sandoz-affaire) maakte veel vis ongeschikt voor consumptie. Er was veel creativiteit nodig om de bedrijven te laten voortbestaan. Visserij op tubifex (tot 1986), pootvis (voor de hengelsport) en soms ook kustvisserij zijn voor een aantal van de huidige bedrijven de "redding" geweest.

Door de slechte consumptiekwaliteit van de zoetwatervis was de markt daarvoor sterk teruggelopen. De trends tot nu toe waren: gelijk blijvende vangsten, min of meer gelijk blijvende prijzen en sterk stijgende kosten. Het gevolg was een teruglopende rentabiliteit, steeds meer bedrijfsbeëindiging én steeds meer bedrijven die in deeltijd de visserij gingen beoefenen.

De afgelopen tien jaar zijn de positieve effecten van het milieubeleid steeds zichtbaarder geworden, met name ten aanzien van de waterkwaliteit op de grote rivieren. Dit werkt langzamerhand ook door in de overige binnenwateren en de daar aanwezige visstand. Met name op de rivieren, maar ook in een aantal andere regio's, zijn de vangsten redelijk tot goed én van goede kwaliteit. In deze gebieden is er op dit moment sprake van behoorlijke toekomstperspectieven. De visstand is in veel wateren uitstekend. Dit komt ook tot uiting in de snoekbaarsstand, welke commercieel vaak zéér interessant is. Door de splitsing van de visrechten mogen in diverse wateren de beroepsvisserij de snoekbaars niet bevisen. De sportvisserij voert hier doorgaans een beheer dat is gericht op het vergroten van de roofvisstand (de beroepsvisserij vinden echter vaak dat de sport géén daadwerkelijk beheer voert, maar alleen plannen maakt). In een aantal wateren blijkt de goede snoekbaarsstand (in combinatie met een geringe pakkans) aanleiding te geven tot commerciële exploitatie door stropers of "professionele" hengelaars. Aangezien de vraag naar zoetwatervis toch aanwezig blijft, lijkt dit ook de import van met name snoekbaars en bijvoorbeeld tropische baarsachtigen te stimuleren. Het is echter onduidelijk of dit gebeurt voor de Nederlandse markt of voor de internationale handel.

Daarnaast is er de gestaag teruglopende aalstand. Vooral door de afnemende intrek van glasaal (naast minder exemplaren ook door afsluiting van migratieroutes e.d.) en in sommige gebieden ook door overbevissing vertoont de aalstand al zeer lang een neergaande tendens. Deze ontwikkeling is zelfs zodanig dat in de nieuwe "rode lijst" de aal wordt aangemerkt als "potentieel bedreigd". De beroepsbinnenvisserij heeft, om toch nog een redelijk inkomen te verwerven, de visserijdruk sterk moeten opvoeren. Met een veelvoud aan vistuigen en inspanning wordt nu een zelfde vangst gerealiseerd als in de jaren '70. Deze ontwikkeling staat haaks op de verwachting ten tijde van de splitsing van visrechten dat de beroepsbinnenvissers zich op de aalvisserij zouden kunnen specialiseren.

De toch al bestaande aversie van de beroepsvisserij tegen de splitsing van visrechten lijkt door het bovenstaande alleen nog maar toe te nemen. Met name het feit dat stropers illegaal wél en de regulie-

re beroepsvissers géén profijt hebben van een goede visstand heeft een groeiende ontevredenheid over de splitsing tot gevolg. Dit zeker omdat de rentabiliteit van veel bedrijven toch al te wensen overlaet.

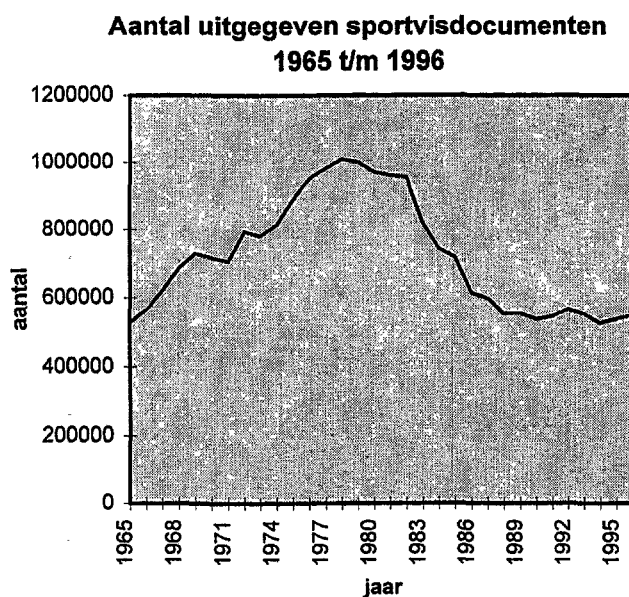
Ongeveer de helft van de beroepsvissers is georganiseerd in de Combinatie van Beroepsbinnenvissers als landelijk vertegenwoordigende organisatie, welke is onderverdeeld in een aantal regionale bonden. Deze organisaties zijn doorgaans niet erg daadkrachtig. Een zeer klein en afnemend aantal beroepsvissers (respectievelijk leden) leidt vrijwel automatisch tot gebrek aan bestuurlijke capaciteit, bestuurlijke kwaliteit en een geringe financiële armslag. Dit lijken belangrijke factoren die deze sector opbreken in een effectieve belangenbehartiging en het steeds noodzakelijker wordend bestuurlijk overleg.

Waarschijnlijk als neveneffect van de stroperij lijden de beroepsbinnenvissers een aanzienlijk verlies door de diefstal van fuiken, netten en/of vis. Daarnaast geven diverse vissers aan hierdoor de bedrijfsvoering te moeten aanpassen door over te schakelen op de minder effectieve visserij met schietfuiken. Volgens berekeningen van de vissers lijdt een gemiddeld bedrijf een jaarlijkse schade van tenminste enige duizenden guldens.

De sector beroepsbinnenvisserij bestaat uit meer dan 200 bedrijven, waarin naar schatting ruim 300 personen werkzaam zijn. De indirecte werkgelegenheid in de visverwerking en handel e.d. is moeilijk in te schatten omdat zoetwatervis in de meeste gevallen een klein deel van het totaalpakket van deze bedrijven uitmaakt. Uitgedrukt in voltijdfuncties zal het naar verwachting omhooguit een 300 personen gaan.

De beroepsbinnenvisserij kent een jaarlijkse besomming van ruim 10 miljoen gulden. Daarnaast genereert de sector bij toeleveringsbedrijven (materialen, boten) een omzet die wordt geschat op zo'n 4 miljoen gulden (kostenniveau bedraagt ongeveer 40% van de besomming).

4.F Ontwikkelingen sportvisserij na 1972

4.G Verhouding tussen sport en beroep na 1972

Verhouding is minder gepolariseerd, maar nog steeds niet optimaal. Sterke regionale verschillen, vooral gestoeld op historische en emotionele gronden. Daar waar de verhoudingen "genormaliseerd" zijn overheerst doorgaans de mening dat de gemeenschappelijke belangen essentiëler zijn dan de wel degelijk aanwezige onderlinge verschillen van inzicht. Ook spelen vaak de onderlinge persoonlijke verhoudingen (vertrouwen!!) lokaal een grote rol. Daarnaast kent de gehele sector (sport én beroep) vooral op lokaal niveau een sterk "verhalen-aan-de-bar-effect", waardoor incidenten makkelijk kunnen uitgroeien tot stigmatiserende algemene "waarheden". In diverse interviews en gesprekken ten behoeve van de evaluatie zijn situaties aangehaald die hier betrekking op hebben.

De sportvisserij is in de onderlinge relatie met het beroep duidelijk de dominerende partij. De jarenlange prioriteit voor de sportvisserij in het binnenvisserijbeleid én de (tijdelijke, nu beëindigde) financiële ondersteuning van de opbouw van een professionele vertegenwoordigende organisatie (NVVS) spelen hierbij duidelijk een rol. Daarnaast is een essentieel verschil dat de sportsector door haar omvang veel makkelijker een kundig bestuurskader heeft kunnen opbouwen (veel groter en doorgaans kundiger potentieel voor rekrutering). De sportbestuurders zijn doorgaans ook beter in staat en eerder bereid om tijd te besteden aan hun bestuurlijke "hobby". De beroepsvissers daarentegen dienen vaak veel tijd te besteden aan de uitoefening van het vissersbedrijf om een redelijk inkomen hieruit te kunnen verwerven, waardoor ze minder in de gelegenheid zijn om de beroepssector bestuurlijk te vertegenwoordigen. Daarnaast is het werkgebied van de beroepsvissers vaak dermate groot (en/of versnipperd) dat één bedrijf vaak al hetzelfde water bevist als een aantal verenigingen in de sport, hetgeen in de mogelijkheden voor belangenbehartiging op lokaal bestuurlijk niveau al een grote mate van onevenredigheid geeft.

Gezien de relatief gezien beperkte economische omvang van de sectoren, de aard van de problematiek in de sectoren, en de gemeenschappelijke belangen is het bevreemdend dat beroepsvisserij en sportvisserij niet nader tot elkaar zijn gekomen. De noodzaak voor samenwerking tussen beroepsbinnenvisserij en de sportvisserij ligt met name bij:

- ruimtelijke ordening (behoud van de aanwezigheid van geschikt viswater, aard en locaties nieuw water!)
- inrichting openbare ruimte (bereikbaarheid, toegankelijkheid, zonering)
- gebruik van water (verhoudingen met andere gebruiksfuncties: m.n. natuur, recreatie en scheepvaart)
- beheer en inrichting van het water (i.v.m. bevissingsmogelijkheden, paai- en opgroeimogelijkheden vis, waterkwaliteit e.d.)
- visserijbeheer (beïnvloeding aard en samenstelling van de visstand door de wijze van visserij)

Bijlage 5. Relaties met ander beleid.

(De inhoud van dit hoofdstuk is rechtstreeks overgenomen uit het rapport Visstand en visstandbeheer, maart 1998, geschreven door drs. A.J.P. Raat van de OVB. Voor de overname in dit bijlagenrapport is alleen de nummering van hoofdstukken/bijlagen aangepast. Het OVB-rapport is de resultante van een opdracht van het ministerie van LNV aan de OVB in het kader van de Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij)

- A. Nationaal beleid
- B. Internationaal beleid
- C. Nationale wet- en regelgeving
- D. Het instrumentarium voor visserij- en visstandbeheer

5.A Nationaal Beleid

5.A.1 Algemeen

Het beleid en beheer van de visstand en visserij is verschoven van sectoraal, louter op de uitoefening van de visserij gericht, naar integraal, gericht op afstemming van de verschillende functies van het watersysteem. Visstand en visserij zijn onderdeel geworden van het beheer van aquatische ecosystemen. Gebruik en ecologie stellen randvoorwaarden voor het realiseren van doelstellingen ten aanzien van de visstand en de visserij. In het navolgende zal de uitwerking van het beleid, zoals vastgelegd in beleidsdocumenten, kort worden samengevat.

5.A.2 Natuurbeleidsplan(1990)

Doelstelling

Duurzame instandhouding, herstel en ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden.

Bijzonderheden

Natuurbeleidsplan vormt met het nationaal Milieubeleidsplan plus en de derde nota Waterhuishouding een drieluik waarmee inhoud wordt gegeven aan een breed milieubeleid.

- Ecologische Hoofdstructuur (EHS): belang van het ontwikkelen van ecologische verbindingzones tussen kerngebieden met natuurwaarde is een van de belangrijke punten in het natuurbeleid.
- Soortenbeleid: Instandhouding en herstel van een zo natuurlijk mogelijke verscheidenheid aan in wild levende planten- en diersoorten. Richt zich op soorten die hun leefgebied vinden buiten en binnen de Ecologische hoofdstructuur. Een aantal soorten krijgt prioriteit bij het treffen van soortgerichte maatregelen. Als vissoorten zijn genoemd: Grote en kleine modderkruiper, zeeforel, beekforel, bittervoorn, snoek en zalm.
- Rode lijst: Signaalfunctie voor overheid en maatschappij. Recent is het Achtergronddocument bij de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare zoetwatervissen in Nederland gereed gekomen (De Nie, 1997).

5.A.3 Ecosysteem visies / Natuurdoeltypen

Doelstelling

Nadere uitwerking van de doelen betreffende het natuurbeleid en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Bijzonderheden

In de nota Ecosysteemvisies EHS (1993), Ecosystemen in Nederland (1995) en Handboek Natuurdoeltypen (1995) zijn natuurdoeltypen geformuleerd. De rapporten gaan uit van een indeling van de natuur waarbij abiotische en biotische kenmerken worden gecombineerd. De rapporten geven meer duidelijkheid over de beleidsdoelen die in het Natuurbeleidsplan zijn gesteld. Binnen de natuurdoeltypen zijn doelsoorten gekozen op basis van drie selectiecriteria:

- I-criterium: behoud van soort is internationaal van belang. Vissoorten hierbij onderscheiden zijn: kolblei, winde, elf, fint, barbeel, rivierdonderpad, beekprik, bierpje, spiering, meerval;
- T-criterium: Soort vertoont in Nederland dalende trend. Hierbij zijn geen vissoorten genoemd;
- Z-criterium: Soort is in Nederland zeldzaam; hierbij zijn geen vissoorten genoemd.

De onderbouwing van de onder het I-criterium genoemde vissoorten ontbreekt vrijwel. Voor de beoordeling van de status van zoetwatervissen in Nederland is de Achtergrondstudie bij de Rode Lijst van zoetwatervissen (De Nie, 1997) een betere bron.

5.A.4 Milieubeleid

Doelstelling

Zorg dragen voor goede milieukwaliteit die voorwaarde is voor de gezondheid en het welbevinden van mensen, planten en dieren en voor een duurzame maatschappelijke en economische ontwikkeling.

Bijzonderheden

Het milieubeleid is richtinggevend voor de uitvoering en uitwerking van doelstellingen van het natuurbeleid en waterbeleid. Maatregelen zijn omschreven ter bestrijding van waterverontreiniging, verzuring en eutrofiëring

5.A.5 Derde nota Waterhuishouding / vierde nota Waterhuishouding

Doelstelling

Hebben en houden van een veilig en bewoonbaar land als primaire randvoorwaarde en het ontwikkelen en in standhouden van gezonde waterhuishoudkundige systemen die een duurzaam gebruik garanderen.

Bijzonderheden

In de derde Nota waterhuishouding zijn streefbeelden voor verschillende watertypen geformuleerd. In plassen en meren staat de bestrijding van de eutrofiëring centraal. Hierbij worden als vissoorten zoals snoek, baars, aal en spiering als doelsoorten genoemd. Actief Biologisch Beheer wordt als maatregel ter bestrijding van de eutrofiëring genoemd. Voor het ecologisch herstel van rivieren wordt de terugkeer van zalm als streefbeeld vermeld. Maatregelen als het behoud, de ontwikkeling en de restauratie van schuil-, paai, en opgroeigebieden en het opheffen van barrières voor trekvisseren door het aanleggen van vispassages worden genoemd.

Het waterkwaliteitsbeleid is erop gericht voor alle wateren de basiskwaliteit na te streven. Afhankelijk van de mate van natuurlijkheid kunnen hogere ecologische doelstellingen als "water voor karperachtigen" en "water voor zalmachtigen" worden aan wateren worden toegekend.

Het beleid ten aanzien van het waterhuishoudkundig beheer zoals geformuleerd in de *derde Nota Waterhuishouding* (V&W, 1989) is in de *vierde Nota Waterhuishouding* (V&W, 1997) voortgezet.

Beheer

Het waterbeheer wordt vastgelegd in waterbeheerplannen. Voor de rijkswateren zijn watersysteemverkenningen uitgevoerd welke kwantitatieve informatie heeft opgeleverd om de streefbeelden van de derde nota toetsbaar te maken. Daarnaast zijn beheersplannen op nationaal niveau (beheersplan grote rivieren) en regionaal niveau opgesteld.

5.A.6 Ecologisch Herstel Rivieren

Doelstelling

Het scheppen van condities die de duurzame terugkeer van zich zelf in stand houdende salmoniden in het stroomgebied van de Rijn mogelijk maken.

Bijzonderheden

Het tot stand brengen van goede verbindingen tussen waterrijke gebieden is een belangrijk uitgangspunt bij de visie van de Rijksoverheid tegen de versnippering van het landelijk gebied. De verplaatsing van vissen krijgt aandacht in het *Natuurbeleidsplan*, de *vierde Nota Ruimtelijke Ordening* en de *derde Nota Waterhuishouding*. Het *Rijn Actie Programma* (zie 5.B.7) geeft aan hoe de komende jaren aan het beleid uitvoering kan worden gegeven ten aanzien van het Rijn-systeem. Dit *Programma* en de *nota Zalm terug in onze rivieren* (LNV, 1991) bevatten tal van voornemens ten aanzien van herstelmaatregelen voor rivier- en beekvissoorten. Op provinciaal en lokaal niveau moet dit beleid nader worden uitgewerkt in de (waterschaps)beheersplannen

De restauratie strategie in het zoete water omvat maatregelen als:

- herstel van de trekwegen van de salmoniden door de aanleg van vispassages;
- oplossen van knelpunten bij de stroomafwaartse migratie;
- herstel en aanleg van paai- en opgroeigronden voor salmoniden.

Het EHR programma heeft geen visserijdoelstelling. De verschillende functies van het riviersysteem leggen beperkingen op aan de realisering van de doelstelling van het EHR programma. Het herstel-

programma van de Nederlandse rivieren streeft biologische doelstellingen na door het toepassen van biologische kennis en de implementatie van (cultuur)technische. Als indicator voor de verbetering van de kwaliteit van de rivieren is de zalm gekozen, een vissoort die een deel van zijn levenscyclus doorbrengt in zoetwater.

Maatregelen

Het herstelprogramma in de rivieren is erop gericht de knelpunten in het riviersysteem voor het natuurlijk doorlopen van deze levenscyclus op te heffen. Daartoe worden voor stroomopwaarts trekkende visvispassages aangelegd bij de stuwen in de rivier. Voor de stroomafwaarts trekkende vissen worden momenteel voorzieningen bij waterkrachtcentrales overwogen, die de passage via de turbines van de centrales moeten verhinderen. Voorts worden in beken maatregelen genomen om het paai- en opgroeigebied voor salmoniden te herstellen.

Al deze maatregelen zullen echter niet leiden tot een volledig herstel van de salmonidenpopulaties in de rivieren op het niveau van circa 100 jaar geleden. De verschillende functies van de rivier en het gebruik van het ontwateringsgebied van de rivieren voor bewoning, industrieel gebruik en landbouw, maken de terugkeer naar de rivierkundige situatie van een eeuw geleden niet mogelijk. Maar ook los hiervan geldt dat beheersmaatregelen ten behoeve van het herstel van een vissoort niet zonder meer tot succes behoeven te leiden, gezien het complexe biologische netwerk waarin met de maatregelen wordt ingegrepen.

5.A.7 Watersysteemverkenningen

Doelstelling

Nadere uitwerking van doelen van het waterhuishoudkundig beleid.

Bijzonderheden

Een reeks nota's en deelstudies zijn opgesteld over thema's als:

- veiligheid;
- Gebruik;
- Emissie;
- Waterkwaliteit;
- Eutrofiëring;
- Verdroging.

Voor de binnenvisserij wordt geconcludeerd dat in het IJsselmeer een reductie van de visserijinspanning een middel is om economische en ecologisch voordeel te behalen.

Ten aanzien van waterrecreatie wordt geconcludeerd dat het gevaar bestaat dat de recreatie negatieve invloed heeft op het ecosysteem. Het hanteren van het 'voorzorgsprincipe' en het scheiden van functies kan bijdragen tot beperking van nadelige effecten.

5.A.8 Vierde nota Ruimtelijke Ordening Extra (VINEX)

Doelstelling

Beschrijving van de ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening van Nederland tot het jaar 2015.

Bijzonderheden

De nota omvat een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief Nederland-Waterland waarin het streven om de kwaliteit van het Nederlands oppervlaktewater via twee assen te versterken. Het perspectief onderscheid:

- Versterken van de samenhang tussen functies watervoorziening, natuur, toerisme, recreatie en sport.
- Tot stand brengen van betere samenhang tussen grotere wateren.
- Vergroten van de aandacht voor natuurontwikkeling naast natuurbehoud.

Voor wateren worden verschillende ontwikkelingsrichtingen aangegeven:

- *Groene Koers*: Wateren waarin beleid en beheer gericht is op optimalisering van de hydrologische omstandigheden voor het tot ontwikkeling brengen van ecosystemen. Maatregelen zijn herstel van natuurlijke dynamiek van kwelstromen en herstel van waterretentie, weren van gebiedsvreemd water, terugdringen van belasting door verontreinigingsbronnen binnen gebied.

- *Blauwe koers*: Wateren met multifunctioneel gebruik, waarbij accent ligt op een zodanige combinatie of integratie van functies, dat die de specifieke kwaliteiten van het gebied ondersteunt. In maatschappelijke sfeer wordt gestreefd naar duurzame ontwikkeling van open wateren, waarin via zonering samengaan van watersport, visserij, natuur en andere functies wordt bevorderd.

5.A.9 Beleidsnota Openluchtrecreatie Kiezen voor Recreatie (1991)/ Structuurschema Groene Ruimte

Doelstelling

Blijvend waarborgen te bieden aan de recreant voor diens vrijetijdsactiviteiten in de openlucht en met het oog hierop bij te dragen aan de leefbaarheid van ons land en aan de revitalisering van het landelijk gebied.

Bijzonderheden

Elementen die betrekking hebben op visstand en visserij betreffen de uitwerking van het thema over de relatie tussen recreatie, natuur en milieu. In dit kader wordt het herstel van natuurlijke migratiemogelijkheden van vis van belang geacht. Ten aanzien van sportvisserij richt de nota zich op doelstellingen als:

- Ecologische herstelmaatregelen in wateren van de Ecologische Hoofdstructuur.
- Verbetering van planmatig beheer van viswater en visstand.
- Uitgifte Staatsvisrechten.
- Instelling visserijbeheercommissies voor Staatsbinnenwateren per waterstaatkundige eenheid.
- Verbetering kwaliteit van hengelsportmogelijkheden.
- Verbetering afstemming tussen sportvisserij-, beroepsvisserij-, natuur- en milieubelangen.
- Verbetering beeldvorming sportvisserij.
- Vergroting kadervorming en professionalisering sportvisserij.
- Vergroting van de verkoop van sportvisakten.

5.A.10 Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij (1991)

Doelstelling

De doelstelling van het visserijbeleid is:

... bevordering van een doelmatige beving van de binnenwateren met name door een duurzame instandhouding van visbestanden met het oog op de visserij waarbij rekening gehouden wordt met natuurbelangen.

Bijzonderheden

- Algemene beleidsvisie op beroepsbinnenvisserij in binnenwateren met uitzondering van de visserij op en kweek van schelpdieren en de viskweek;
- Beschrijving van beleid inzake de uitgifte en prijs van visrechten in de Staatsbinnenwateren;
- Notitie kondigt instelling van beheercommissies in Staatsbinnenwateren aan.

Uitgangspunt van beleid is dat doelstellingen van visserijbeleid geformuleerd dienen te worden binnen de doelstellingen van het "brede milieubeleid".

Het concept "Integraal visstandbeheer" is nader uitgewerkt in de informele nota Integraal Visstandbeheer (LNV, 1995). In het kader van het natuurbeheer wordt gestreefd naar een integratie van visstandbeheer en natuurbeheer. In het Natuurbeleidsplan wordt dit aangeduid als "ecologisch beheer van viswateren". Overlappend in beide beleidsuitgangspunten is het doel "duurzame instandhouding van visbestanden". Waarom dit doel wordt nagestreefd is verschillend, hetgeen ook in de uitvoering tot uiting kan komen. Bij het natuurbeleid is het streven gericht voorwaarden te scheppen waaronder de visstand zich zelf duurzaam in stand kan houden. Bij het visserijbeleid kan duurzame instandhouding ook worden bereikt door externe maatregelen, zoals het reguleren van de visserijinspanning en het uitzetten van vis.

5.B Internationale regelgeving

5.B.1 Ramsar

Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat (Wetlands Conventie, 1971)

Doelstelling

Bescherming van watergebieden, moerassen, vennen, veen- of plasgebieden, natuurlijk of kunstmatig, blijvend of tijdelijk, met stilstaand of stromend water, zoet, brak of zout, met inbegrip van zeewater waarvan de diepte bij eb niet meer dan zes meter is.

Bijzonderheden

Er worden geen vissen genoemd in het verdrag. Maar de aangewezen wetlands moeten voldoen aan habitateisen, die voor leven van vissen belangrijk zijn.

5.B.2 CITES

Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten, 1973)

Doelstelling

Bescherming bedreigde dier- en plantensoorten door regulering internationale handel in die soorten.

Bijzonderheden

In het verdrag zijn enkele vissen genoemd, maar geen ervan heeft betrekking op de Nederlandse zoetwatervisfauna.

In de Memorie van Toelichting bij het wijzigingsvoorstel van artikel 38 Visserijwet (stukken 25795), betreffende de doelstelling van de OVB, wordt verwezen naar de CITES, waarbij de OVB een rol wordt toegedacht op het vlak van bescherming van de Nederlandse visfauna.

5.B.3 Europese Gemeenschap

Richtlijn van de Raad 78/659/EEG van 18 juli 1978 Betreffende de kwaliteit van zoetwater dat bescherming of verbetering behoeft ten einde geschikt te zijn voor het leven van vissen.

Doelstelling

Bescherming of verbetering van de kwaliteit van stromend of stilstaand wateren waarin vissen leven.

Bijzonderheden

De richtlijn bevat kwaliteitseisen voor leefgebieden van vis. In de richtlijn zijn onderscheiden:

- Water voor zalmachtigen: hierbij zijn zalm, zeeforel, vlagzalm en houtingachtigen (*Coregonus* spp.) als vissoorten genoemd.
- Water voor karperachtigen: hierbij zijn soorten genoemd als snoek, baars en paling.

Richtlijn van de Raad 92/43/EG van 21 mei 1992 Betreffende de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

Doelstelling

Bijdragen aan biologische diversiteit door instandhouden natuurlijke habitats en stimuleren maatregelen voor instandhouding, behoud of herstel van natuurlijke habitats binnen vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en regionale belangen.

Bijzonderheden

De Richtlijn is een aanvulling en uitbreiding van richtlijnen die uit The Bern Convention voortkomen. In de appendices van de Richtlijn zijn genoemd:

- I Dier- en plantensoorten van communautair belang voor instandhouding waarvan speciale beschermingszones vereist zijn. Als zoetwatervissen worden genoemd: rivierprik, beekprik, zeebek, steur, zalm, houting, roofblei, bittervoorn, kleine modderkruiper, grote modderkruiper, elft en rivierdonderpad.

- IV Dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. Als vissoorten worden genoemd: steur en houting.
- V Dier- en plantensoorten van communautair belang waarvoor het onttrekken aan de natuur en de exploitatie aan beheersmaatregelen kunnen worden onderworpen. Als zoetwatervissoorten worden genoemd: rivierprik, vlagzalm, zalm, barbeel, elft en fint.
- De Habitatrichtlijn en de daarin genoemde soorten worden geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet.
- De richtlijn verplicht EG-lidstaten de introductie van exoten te verbieden, tenzij de noodzaak daarvoor is aangetoond en op voorwaarde dat deze geen bedreiging inhoudt voor plaatselijke flora en fauna en betrokken natuurlijke habitats.

Verordening van de Raad 3094/86 van 7 oktober 1986 inzake technische maatregelen van de instandhouding van de visbestanden.

Doelstelling

Stellen van beperkingen ten aanzien van netten, gebruik van visserijmethoden en voorschriften voor minimummaten.

Bijzonderheden

Voor zalm en zeeforel worden voor bepaalde omstandigheden in bepaalde zeegebieden een visverbod ingesteld. Als migrerende vissoorten worden aangemerkt: Elftachtige soorten (*Alosa* spp.), steur, harder, zalm, zeeforel, bot en paling

5.B.4 The Bonn Convention

The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (Overeenkomst inzake de bescherming van Trekkende Wilde Dieren en Planten en hun Natuurlijk Leefmilieu in Europa, 1979).

Doelstelling

Bescherming van migrerende soorten door middel van nadere regionale overeenkomsten.

Bijzonderheden

De Conventie heeft twee appendices:

- I Lijst met migrerende diersoorten die ernstig zijn bedreigd
- II Lijst met migrerende dieren waarvan de status niet gunstig is en waar een internationaal beleid voor behoud van de soort van belang is.

In beide appendices wordt slechts één vissoort genoemd. Deze komt niet voor in Nederlandse wateren. Opmerkelijk is dat de bedreigde riviertrekvisen uit het Rijn- en Maasstroomgebied niet in de appendices worden genoemd.

In de conventie wordt in artikel 3 gesteld:

Partijen stellen alles in het werk om bedreigende invloeden voor trekkende soorten te voorkomen ... met name door het uitzetten van uitheemse soorten strikt aan banden te leggen of door reeds aanwezige soorten strikt in de hand te houden, hun aantallen te beperken of ze uit te roeien.

5.B.5 The Bern Convention

The Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (Verdrag inzake het Behoud van Wilde Dieren en Planten en hun Natuurlijk Leefmilieu in Europa, 1979).

Doelstelling

Zorgen voor de instandhouding van de in het wild voorkomende dier- en plantensoorten en de daarbij behorende natuurlijke leefmilieus, met bijzondere aandacht voor soorten die kwetsbaar zijn of met uitsterven worden bedreigd.

Bijzonderheden

Ten aanzien van vissoorten vermelden de appendices:

- II Lijst met *Streng beschermde diersoorten*. Hierin zijn geen zoetwatervisgenen genoemd. Wel wordt signaleerd dat op dit gebied nader onderzoek dient te worden uitgevoerd.
- III Lijst met *Beschermde diersoorten*. Als vissoorten die in Nederlandse wateren voorkomen zijn opgenomen: rivierprik, beekprik, zeebek, steur, elft, fint, houting, vlagzalm, zalm, roofblei, vetje, kleine modderkruiper, grote modderkruiper en meerval.

In artikel 11 van de verdragstekst:

Iedere verdragsluitende partij verbindt zich ertoe het uitzetten van niet-uitheemse soorten aan strenge controle te onderwerpen.

5.B.6 Biodiversiteitsverdrag

Convention on Biological Diversity (Verdrag inzake Biologische Diversiteit, Rio de Janeiro, 1992)

Doelstelling

Behoud biodiversiteit en duurzaam gebruik van bestanddelen, eerlijke en billijke verdeling van voordelen gebruik natuurlijke rijkdom.

Bijzonderheden

In het verdrag worden geen vissoorten genoemd. Wel zal het verdrag worden geïmplementeerd in de Natuurbeschermingswet.

5.B.7 Rijnsoeverstaten

Rijn Aktie Programma (RAP) (1987)

Doelstelling

Verbetering kwaliteit Rijn door veilig stellen drinkwatervoorziening, verbetering onderwaterbodem, herstel van ecosysteem en bescherming Noordzee tegen vervuiling door Rijnwater.

Bijzonderheden

Als doelsoort voor het realiseren van de doelstellingen voor het jaar 2000 is de zalm gekozen. Zie ook de nationale uitwerking van het RAP in het *Ecologisch Herstel Rivieren* programma.

Beschikking inzake de vrije migratie van vissoorten in de hydrografische stroomgebieden van de Beneluxlanden (mei 1996).

Doelstelling

Mogelijk maken vrije migratie van grote anadrome en katadrome trekvissoorten in stroomgebied Maas, Rijn en Schelde in gebied van Benelux voor het jaar 2010.

Bijzonderheden

Wateren in het stroomgebied van Maas, Schelde en Rijn in België, Nederland en Luxemburg, zullen voor het jaar 2010 vrij optrekbaar zijn voor grotere trekvisen doordat bij migratiebarrières vispassages zullen zijn aangelegd.

Als soorten worden genoemd, zalm, zeeforel en paling.

5.C Nationale wet- en regelgeving

5.C.1 Algemeen

De in de voorgaande paragraaf behandelde internationale richtlijnen en verdragen werken door op nationaal niveau. In Nederland geldt hierbij, dat de maatregelen van internationaal niveau boven de nationale wetgeving wordt geplaatst. In deze paragraaf wordt de nationale wet- en regelgeving ten aanzien van visstand, visserij, natuur, milieu en waterhuishouding samengevat.

5.C.2 Visserijwet (1963)

Doelstelling

Bevorderen van doelmatige bevissing waarbij rekening wordt gehouden met de belangen van de natuurbescherming.

Bijzonderheden

De Visserijwet is in opzet een wet die het technisch visserijbeleid regelt. Het is een stelsel van bepalingen die de feitelijke uitoefening van de visserij reguleert.

De Visserijwet geeft de mogelijkheid aan de Kamer voor de Binnenvisserij om *voorafgaand* aan de uitgifte van vergunningen en gekoppeld aan huurovereenkomsten nadere voorschriften te verbinden ter verzekering van de betrokken belangen van derden. Hierbij wordt onder andere gedacht aan de belangen van andere recreatievormen op het betreffende water.

De *visstand* is vanuit de oorsprong van de wet *object van vangst*. Bepalingen die tot doel hebben de visstand te beschermen tegen de gevolgen van de uitoefening van de visserij, zijn beperkt aanwezig en later in de wet gebracht op grond van het veranderd maatschappelijk denken (sedert 1985 mede rekening houden met de belangen van de natuurbescherming). De Visserijwet is de laatste jaren ingezet als instrument om doelstellingen te realiseren van het brede milieubeleid, het binnenvisserijbeleid (integraal visstandbeheer) en het beleid ten aanzien van het welzijn van vissen.

In de vorm van Besluiten en Algemene Maatregelen van Bestuur (AMVB) worden technische regels voortvloeiend uit de wettelijke bepalingen nader gespecificeerd. Voor de uitvoering van onderdelen van de Visserijwet zijn de Kamer voor de Binnenvisserij en de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV) als publieke uitvoeringsorganen in de wet omschreven.

Reglement voor de Binnenvisserij (1985)

Doelstelling

Stellen van nadere regels ter regulering van de visserij en ter bescherming van de visstand in binnenwateren.

Bijzonderheden

Reglement gebaseerd op artikel 16 en 17 van de Visserijwet. Het betreft:

- Omschrijving van eisen die worden gesteld aan vistuigen, zoals minimum-maaswijdte van visnetten, wijze waarop elektrovisserij mag worden uitgevoerd..
- Specificatie van vissoorten die onder de Visserijwet vallen en derhalve door de visrechthebbende kunnen worden uitgezet. De lijst omvat enkele uitheemse en ingeburgerde vissoorten (*cursief*). Soorten genoemd zijn: zeeprik, aal, fint, *regenboogforel*, zeeforel, beekforel, *bronforel*, *vlagzalm*, spiering, snoek, *amerikaanse hondsvijl*, blankvoorn, sneep, barbeel, riviergrondel, vetje, kwabaal, *karper*, *kroeskarper*, driedoornige stekelbaars, tiendoornige stekelbaars, baars, *snoekbaars*, pos, bot, harder, elft, zalm, grote en kleine marene.

Voor de niet in de Visserijwet genoemde soorten kan ontheffing worden verleend op basis van artikel 17 van de Visserijwet. Hierdoor is het uitzetten van graskarpers mogelijk, mits aan enkele bepalingen wordt voldaan (ministerieel besluit d.d. 2 oktober 1989)

Reglement minimummaten en gesloten tijden (1985)

Doelstelling

Maatregelen ter bescherming van de paai en opgroei van vissoorten.

Bijzonderheden

Reglement gebaseerd op artikel 2a van de Visserijwet. Het betreft:

Gesloten tijden betreffende aassoorten.

Gesloten tijd voor vissoorten: snoek, barbeel, kopvoorn, serpeling, sneep, winde, vlagzalm, beekforel, beekrider, bronforel, zeeforel, zalm, baars en snoekbaars.

Minimummaat voor vissoorten: paling (28 cm), baars (22cm), barbeel (30 cm), beekrider (25 cm), bot (20 cm), bron/ beek/ en regenboogforel (25 cm), kopvoorn (30 cm), ruisvoorn (15 cm), serpeling (15 cm), sneep (30 cm), snoek (45 cm), snoekbaars (42 cm), vlagzalm (35 cm), winde (30 cm), zalm(40 cm), zeeforel (40cm) en zeelt (25 cm).

Ten aanzien van zalm en zeeforel is door de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in mei 1997 aan de Tweede Kamer meegedeeld dat de gesloten tijd voor zalm en zeeforel voor een heel jaar zal gelden. Een aanpassing van het Reglement is hiertoe in voorbereiding.

Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVB)

Doelstelling

De Organisatie heeft tot doel de binnenvisserij te bevorderen. Zij tracht dit doel te bereiken door het treffen, financieren of medefinancieren van maatregelen, waaronder voorlichtingsmaatregelen, ter verbetering van de visstand, het welzijn van vissen, het aquatisch ecosysteem en het viswater, dan wel van andere maatregelen die de uitoefening van de binnenvisserij kunnen bevorderen.

Bijzonderheden

Bij de oprichting van de OVB in 1952 werd de leverantie van pootvis als belangrijkste taak gezien, zulks als compensatie voor de gevolgen van visserij. De gedachte hierbij was, dat de gevolgen van de economische en recreatieve bedrijvigheid 'visserij', door het uitzetten van pootvis konden worden gecompenseerd. Sedertdien is het OVB-taakpakket verbreed met werkzaamheden op het gebied van educatie, voorlichting, onderzoek, advisering, subsidiëring, uitgifte van visaktes. De OVB fungeert als Kennis- en Informatiecentrum voor visstand en binnenvisserij met activiteiten op vlak van:

- Binnenvisserij.
- Vis en visstand.
- Visserij- en visstandbeheer.
- Gezondheid en welzijn van vis.
- Aquatisch ecosysteem/viswater.
- Financieringsregelingen (Subsidieregeling Sport- en Beroepsbinnenvisserij (SSB)).
- Uitgifte van de sportvisakte en grote visakte.

Kamer voor de Binnenvisserij

Doelstelling

De Kamer voor de Binnenvisserij beoordeelt:

- Huurovereenkomsten voor het visrecht;
- Privaatrechtelijke vergunningen voor uitoefening van de visserij in binnenwateren;
- Verzoeken van huurders van visrechten tot verlenging van de huurovereenkomst.

Bijzonderheden

De Kamer toetst in dit kader:

- De doelmatigheid van de bevissing van het water.
- De eventuele belemmering die versnippering van het eigendom van de grond onder het viswater kan hebben op de doelmatigheid van de bevissing.
- De prestaties, waartoe partijen zich hebben verbonden of deze niet kennelijk onevenredig zijn (prijsbeleid).
- De looptijd van de overeenkomst: is deze aangegaan voor onbepaalde tijd dan wel voor langere of kortere duur dan 6 jaren zonder dat bijzondere omstandigheden zulks rechtvaardigen.

De mogelijkheid bestaat om de Kamer een verzoek om verlenging voor te leggen indien de verhuurder onwillig is.

De Kamer kan voorschriften aan vergunningen verbinden, onder meer ter verzekering van de belangen van derden. Daarnaast kan de Kamer voorschriften verbinden aan de te berekenen vergoedingen. De toetsing op doelmatigheid van de bevissing door de Kamer is de feitelijke uitoefening van de binnenvisserij op locatie controleerbaar, reguleerbaar en betaalbaar te houden. Het is een aanvulling op het stelsel van algemene bepalingen en regelgeving dat voortvloeit uit de Visserijwet. De Kamer kan voorafgaand aan de feitelijke bevissing nadere regels stellen ten aanzien van de bevissing door huur-overeenkomsten en vergunningen te toetsen aan criteria die voortvloeien uit het begrip "doelmatige bevissing": een preventieve aanpak. Niet onder dit preventief regime vallen de bevissing door eigenaars en de vrije hengel.

In de Visserijwet is geen nadere omschrijving van het begrip "doelmatige bevissing". Tot nu toe wordt de interpretatie van dit begrip overgelaten aan de Kamer voor de Binnenvisserij.

5.C.4 Natuurbeschermingswet (1959)

Doelstellingen

1. Bescherming van gebieden met een natuurwetenschappelijke waarde of rijkdom aan natuurschoon als staatsmonument.
2. Bescherming van in het wild voorkomende planten- en diersoorten.

Bijzonderheden

De Natuurbeschermingswet geeft aan welke handelingen in natuurgebieden en met beschermde dieren niet mogen. Er zijn weinig actieve maatregelen voorgeschreven. De wet geeft de mogelijkheid waten die uit algemeen oogpunt van belang zijn als natuurgebied kunnen worden aangewezen als "beschermd natuurgebied". Daarnaast is het zonder vergunning niet mogelijk verboden handelingen te verrichten die schadelijk zijn voor het natuurschoon. In een beschermd natuurgebied is het verboden dieren te verontrusten, te vangen, te doden of schade aan de natuur aan te brengen. Het is verboden beschermde dieren te vangen, te doden of dat te pogen.

Als beschermde vissoorten zijn in 1973 aangewezen: rivierdonderpad, gestippelde alver, kleine modderkruiper, bermpje, elrits, bittervoorn, meerval, rivierprik en beekprik. In 1994 zijn de steur en houting aan deze lijst toegevoegd.

5.C.5 Wet Bedreigde Uitheemse Dier- en Plantensoorten (1995)

Doelstelling

Reguleren van het bezit en de handel in bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten.

Bijzonderheden

In de wet zijn geen Nederlandse zoetwatervissoorten genoemd. Wel kunnen dier- en plantensoorten worden aangewezen waarop bepalingen van de wet van toepassing zijn. Deze dienen echter niet te vallen onder de vogelwet, jachtwet of natuurbeschermingswet. Derhalve is de wet alleen van belang bij de import en introductie van uitheemse vissoorten.

5.C.6 Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWW) (1992)

Doelstelling

Verkrijgen en handhaven van een goede gezondheids- en welzijnssituatie van dieren die door mensen worden gehouden.

Bijzonderheden

De GWW is een kaderwet. De uitwerking van de wet vindt plaats in de vorm van AMVB's en ministeriële regelingen.

De GWW kan van invloed zijn op de rechtmatigheid van bepaalde handelingen die binnen de (sport)-visserij gebruikelijk zijn, zoals het gebruik van leefnetten en het toepassen van levend aas. Dit wordt als een vorm van 'houderij' beschouwd.

De verschillende (ontwerp)besluiten betreffen o.a. het doden van dieren, toegestane ingrepen bij dieren en aanwijzing voor productie van te houden dieren.

Ten aanzien van de welzijnsaspecten bij het uitzetten van vis en de gezondheid en het welzijn van vis in natuurlijke situaties heeft de OVB een wettelijke taak.

5.C.7 Flora en Faunawet (voorontwerp 1987)

Doelstelling

Vervangen van Vogelwet, Jachtwet, Nuttige dierenwet, Wet Bedreigde Uitheemse Diersoorten, In- en uitvoerbesluit bedreigde en uitheemse dier- en plantensoorten en hoofdstuk V van de natuurbeschermingswet.

Bijzonderheden

Visserijwet zal niet in de Flora- en Faunawet worden geïntegreerd. Voornemen is enkele vissoorten die momenteel onder regime van Visserijwet vallen onder de wet te laten vallen. Het betreft soorten die momenteel relatief zeldzaam zijn. Voor zover deze vissoorten zich zullen herstellen en weer algemeen voorkomen en mitsdien ook meer gevangen zullen kunnen worden, ligt het in de rede de Visserijwet van toepassing te laten zijn.

5.C.8 Wet Verontreiniging Oppervlaktewater (WVO) (1970)

Doelstelling

Bestrijden en voorkomen van verontreiniging van oppervlaktewateren met het oog op de verschillende functies die deze wateren in onze samenleving vervullen.

Bijzonderheden

De WVO betreft de zorg voor de kwaliteit van het water. Deze is gedecentraliseerd: voor Rijn, Waddenzee en IJsselmeer is het kwaliteitsbeheer in handen van het rijk, voor de overige wateren is het kwaliteitsbeheer de verantwoordelijkheid van provincies die deze verantwoordelijkheid kunnen delegeren naar lagere overheden (waterschappen, zuiveringschappen).

De kwaliteitseisen die in 1970 aan oppervlaktewateren werden gesteld betroffen:

- grondstof voor drinkwater;
- proceswater voor industrie;
- drinkwater voor vee;
- begietingswater voor land- en tuinbouwgewassen;
- recreatiewater;
- leefomgeving voor vissen met het oog op de vangst.

Deze opsomming is nog zeer mensgericht. In de tachtiger jaren is meer aandacht gekomen voor de ecologische functie van het oppervlaktewater, waarbij de gebruiksfuncties worden gezien als onderdeel van een groter meeromvattend ecosysteem. Het waterkwaliteitsbeheer is er dan ook op gericht gunstige omstandigheden te scheppen voor het in stand houden of terug te krijgen van een zo natuurlijk mogelijke verscheidenheid van soorten, organismen en aquatische ecosystemen.

5.C.9 Wet op de Waterhuishouding (1990)

Doelstelling

- Bevorderen van een samenhangend beleid en beheer met betrekking tot de waterhuishouding in haar geheel, oppervlakte water en grondwater, naar kwantiteit en kwaliteit.
- Bevorderen van de afstemming tussen beleidsterreinen waterhuishouding, milieubeheer en de ruimtelijke ordening.

Bijzonderheden

De wet omvat een planstelsel in de vorm van een systeem van planvorming, integraal voor het hele terrein van de waterhuishouding. Daarnaast is in de wet een regeling ten aanzien van instrumenten ten behoeve van integraal waterbeheer opgenomen.

5.C.10 Overige wetgeving

Verdere nationale wetgeving die op een of andere wijze van belang kan zijn voor de visstand en de levensomstandigheden van de visstand, wordt hier niet uitgewerkt. Het betreft de navolgende wetten:

- Waterschapswet;
- Wet algemene bepalingen milieuhygiëne;
- Deltawet;
- Jachtwet;
- Nuttige dierenwet
- Milieuwetgeving;
- Natuurschoonwet;
- Rivierenwet;
- Wet op de Ruimtelijke Ordening;
- Wet Verontreiniging Zeewateren;
- Wet Uitoefening Diergeneeskunde (WUD);
- Wet op de Dierproeven (WOD).

5.D Het instrumentarium voor visserij- en visstandbeheer

In deze bijlage wordt achtergrondinformatie verstrekt over het beleid en beheer van de visserij en visstand in Nederlandse binnenwateren.

5.D.1 Visserijbeleid en -beheer

Uitgangspunten beleid

Het uitgangspunt van het beleid en beheer van de Nederlandse overheid ten aanzien van de visserij in het zoete water is ontwikkeld van sectoraal naar integraal. Een voorbeeld van het op beroepsmatige exploitatie van de visstand gerichte uitgangspunt van het beleid is, dat in 1954 bij de wijziging van de Visserijwet werd uitgegaan van de gedachte dat de wijziging mede als doel had:

... mede te werken aan de verhoging van de produktiviteit van het water.

De doelstelling van het binnenvisserijbeleid is tegenwoordig niet direct op de produktie gericht. In de *Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij* (1991) is de doelstelling van het beleid geformuleerd als: *De bevordering van een doelmatige bevissing van de binnenwateren met name door een duurzame instandhouding van visbestanden met het oog op de visserij waarbij tevens rekening gehouden wordt met natuurbelangen. Dit beleid heeft zowel betrekking op de beroepvisserij als de sportvisserij.*

Het binnenvisserijbeleid is daarmee primair gericht op de duurzame instandhouding van visbestanden (ecologische doel) ten behoeve van de visserij (gebruiksdoel). Tevens dient bij de uitvoering van het visserijbeleid rekening te worden gehouden met de uitgangspunten van het natuurbelief.

Het visserijbeleid is daarnaast verbreed van sterk op de beroepvisserij gericht naar een beleid dat zowel op beroepsmatige exploitatie als op recreatieve benutting van de visstand is gericht. Deze ontwikkeling heeft begin jaren '70 geleid tot het beleid waarbij de visrechten gesplitst werden uitgegeven.

Een nieuw element in het binnenvisserijbeleid is verwoord in de Memorie van Toelichting op de wijziging van de Visserijwet (1998, Tweede Kamer 25795):

het welzijn van vis ... (evenals het belang van de natuurbescherming) een vast ingrediënt vormt van het bredere <<belang van de visserij>>, dat stevast aan maatregelen in het kader van de Visserijwet ten grondslag ligt.

Derhalve dient bij het visserijbeleid ook het welzijn en de gezondheid van de vis te worden betrokken.

Uitgangspunten beheer

In mei 1951 werd bij de Tweede Kamer een wetsontwerp ingediend tot regeling van de heffing te behoeve van de verbetering van het viswater, waarin de binnenvisserij wordt uitgeoefend, zomede van de visstand van dat water. Het voorstel voorzag in de instelling van de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij die de wettelijke taak kreeg:

de verbetering van de visstand in de rivieren en binnenwateren te bevorderen door het kweken, aankopen en uitzetten van pootvis, het bestrijden van waterverontreiniging en het treffen van verdere maatregelen, waardoor de produktiviteit van het viswater kan worden verhoogd.

Belangrijke middelen ten behoeve van het beheer zijn vanuit deze benadering het uitzetten van vis en het verhogen van de produktiviteit van het water.

In de Memorie van Antwoord bij de wijziging van de Visserijwet in 1969 is het visstandbeheer omschreven als een activiteit die is bedoeld als het nader regelen van het gebruik door de visserij van een bepaald water:

De viswaterbeheerders zijn binnen de mogelijkheden welke de wet hun toelaat, volkomen vrij ten aanzien van het door hen beheerde water die regelen omtrent maatverhoging, vangstbeperking en inkrimping van de vistijd te stellen, die zij nuttig en nodig oordelen.

De huidige visie van het rijk op het visstandbeheer is omschreven in de *Nota Integraal Visstandbeheer* (LNV, 1995) als:

Integraal visstandbeheer is de onderlinge afstemming van alle ingrepen in een aquatisch ecosysteem en het totaalpakket van regelgeving betreffende visserijactiviteiten, met als doel de samenstelling, opbouw en omvang van visbestanden in een vooraf vastgestelde richting te beïnvloeden, daarbij rekening houdend met de overige functies (w.o. natuur, transport) van het betreffende ecosysteem.

Twee doelstellingen worden daarbij onderscheiden:

1. Het instandhouden van visbestanden als vernieuwbare hulpbron (gebruiksdoelstelling).
2. Het afstemmen van visserijactiviteiten op vastgestelde doelstellingen aangaande het aquatisch ecosysteem (systeemd doelstelling).

In de nadere toelichting staat:

Integraal visstandbeheer, als onderdeel van integraal waterbeheer, impliceert een zoeken naar de balans tussen gebruiks- en systeeldoelen, opdat zowel voor de visserij als voor het ecosysteem sprake is van duurzame ontwikkeling.

Het visserijbeleid en -beheer zijn derhalve ontwikkeld van louter op gebruik georiënteerd naar mede op het ecosysteem georiënteerd.

Het eerste aspect kan worden beschouwd als een doelstelling die sterk is gekoppeld aan activiteiten in de visserijsector. Vanuit het rijksbeleid wordt dit tegenwoordig gezien als het terrein waarop de publieke verantwoordelijkheid minder van toepassing is dan voorheen.

Het tweede aspect betreft een doelstelling die raakt aan de zorg die de samenleving heeft voor het instandhouden van natuurwaarden. Het betreft hier een publieke zorgtaak die behalve aan het visserijbeleid ook aan het natuur-, water- en milieubeleid is te ontleen.

5.D.2 Algemene aspecten van beheer

Visbiologische kennis en informatie

Het beheer van vispopulaties berust op wetenschappelijke kennis en kennis van technische voorzieningen. Het betreft naast kennis van de dynamiek van vispopulaties en interacties van de visstand met de omgeving tevens kennis van de praktijk. Bij beheer wordt visbiologische informatie uit de praktijk verkregen en omgezet in op die praktijk gerichte technieken en methoden. Het beheer is geen wetenschap gebaseerd op het louter toepassen van een objectieve, logische en systematische methode voor het nastreven van het beheersdoel (Corkett, 1997). Bij beheer wordt men geconfronteerd met onzekerheden: niet voorspelbare, van jaar tot jaar verschillen in produktiviteit; trends die slechts zichtbaar worden op basis van jarenlange monitoring; volslagen onverwachte gebeurtenissen (Van Densen, 1990). Beheer is derhalve een kundigheid waarbij naast visbiologische kennis ook ervaring en intuïtie een rol spelen.

Beoordeling ten behoeve van uitvoering van beheer

Bij de beoordeling van de richting van het beheer speelt behalve visbiologische kennis en informatie ook de menselijke beoordeling van situaties een rol. Beheer is een activiteit die is gebaseerd op maatschappelijke (sociaal-economische en bestuurlijk-juridische) en biologische waarden (Raaij, 1990). De weging van de verschillende waarden verschilt van mens tot mens en is sterk afhankelijk van sociaal-culturele factoren (Natuurbeschermingsraad, 1993). Bij het beheer van visstand en visserij lopen natuurbeelden sterk uiteen. De visserij gaat uit van het beeld dat de natuur de mogelijkheid geeft uit haar overvloedigheid te oogsten. Dit beeld van de natuur als "gebruiks-natuur" of "produktie-natuur" heeft het denken over het beheer vanuit de visserij lang gedomineerd. Uitgaande van dit beeld is beheer primair gericht op het maximaliseren van de vangst van bepaalde vissoorten. De sociaal-economische waarden van de voor de visserij belangrijke soorten staat voorop. Het beheer is primair gericht op deze soorten en niet/of veel minder op de overige soorten die deel van de visstand uitmaken.

Waarden van visserij en natuur

Tegenwoordig krijgt de intrinsieke waarde van het ecosysteem inclusief de organismen daarin, waaronder de vis, meer aandacht dan voorheen. Hierbij spelen natuurwaarden als "diversiteit", "zeldzaamheid" en "duurzaamheid" een nadrukkelijker rol in de maatschappelijke benadering van de

natuur. Deze visie op de natuur, die doorwerkt naar de beeldvorming over de visstand, is niet langer beperkt tot natuurbeschermers. Ook de visserijsector gaat uit van de gedachte dat de visstand deel uitmaakt van een complex ecosysteem dat randvoorwaarden stelt aan de ontwikkelingsmogelijkheden en produktie van de visstand. Het accent van het beheer is daarom verschoven van het optimaliseren van de visserij naar het optimaliseren van de visstand. De doelstelling van het visstandbeheer is de visstand te optimaliseren binnen de mogelijkheden die de omgeving biedt. Dit *integraal visstandbeheer*, waarbij gebruik en ecologie functie-afhankelijke onderdelen zijn, verschilt in aard en doelstelling van het produktie-gerichte *visserijbeheer*.

5.D.3 Visrechthebbende en beheer

Huidig visserijbeheer door visrechthebbende

De bovenstaande analyse van het rijksbeleid ten aanzien van de visserij geeft aan dat het visserijbeheer en integraal visstandbeheer geen tegengesteld uitgangspunten behoeven te hebben. Het visserijbeheer is voor wat betreft de visstand onderdeel van het breder georiënteerde integrale beheer. De analyse geeft aan dat er wat betreft doelstelling, instrumentarium en verantwoordelijkheden verschillen bestaan. Deze zijn in het onderstaande nader uitgewerkt door de verschillende begrippen die bij beheer een rol spelen nader te omschrijven.

Teneinde aan te geven dat de sportvisserij het beheer niet slechts produktie-gericht benadert, wordt verwezen naar de definitie van visstandbeheer uit het boek *Visstandbeheer in het Nederlandse binnenwater* (NVVS, 1989):

Visstandbeheer is het stelselmatig geheel van alle activiteiten en maatregelen dat erop is gericht, binnen de mogelijkheden die een bepaald water biedt, een visstand te handhaven of tot stand te brengen die zoveel mogelijk voldoet aan de wensen van de rechthebbende op het visrecht, of van hen die op andere titel het water bevissen.

Bij het visstandbeheer worden overwegingen van natuurbeschoud en milieubeheer betrokken.

Ook in de praktijk wordt bij de planvorming door de visserij rekening gehouden met de overige functies en gebruikers van het watersysteem, zoals blijkt uit de diverse Sportvisserij-ontwikkelingsplannen en Visstandbeheerplannen die de laatste jaren zijn opgesteld (zie voor uitwerking hiervan Spijker, 1997).

Bevoegdheden visrechthebbenden

De visrechthebbende heeft op basis van de Visserijwet als instrumenten:

1. Vis aan het water te onttrekken;
2. Vis in het water uit te zetten;
3. Vergunningen te verlenen aan derden, waarbij nadere regels kunnen worden gesteld omtrent de bevisning.

Daarnaast heeft de rechthebbende kennis en ervaring met de lokale situatie. Hij beschikt derhalve over informatie over de toestand en ontwikkeling van:

- Visstand;
 - Visserij;
 - Inrichting van water;
 - Waterhuishouding;
 - Waterkwaliteit;
 - Lokale/ regionale belangen bij water en visstand;
 - Lokale/ regionale planvorming;
 - Lokale/ regionale bestuurlijke verhoudingen.
- Deze informatie kan worden gebruikt bij het beheer van de visstand en visserij.

Aspecten van visserijbeheer

Uitgaande van de positie van de visrechthebbende kunnen bij de visserij en het beheer verschillende aspecten worden onderscheiden:

- *Ruimtelijk/ geografisch:* De visserij vindt plaats in een door bepalingen rond het visrecht afgegrensd (vis)waterareaal.

- *Vissoorten*: De visserij vindt plaats op soorten waarop het visrecht van toepassing is en die vallen onder de in de Visserijwet genoemde soorten.
- *Visserijtechnisch*: De visrechthebbende kan de soorten waarop het visrecht van toepassing is uit het viswater onttrekken en/ of in het viswater uitzetten.
- *Bestuurlijk/ juridisch*: de visrechthebbende kan binnen de kaders van de Visserijwet nadere regels stellen omtrent de wijze van bevissing en de mate van bevissing van een viswater.
- *Bestuurlijk/ organisatorisch*: de visrechthebbende dient de visserij af te stemmen op natuurbelangen en belangen van andere visrechthebbenden en overige gebruikers.

Bij integraal visstandbeheer is de ruimtelijke schaal doorgaans groter dan het areaal waarop een visrechthebbende de visserij kan uitoefenen. Deze vorm van beheer is gebaseerd op waterstaatkundige eenheden waarbinnen een of meer visrechthebbenden de visserij kunnen uitoefenen. Bij integraal visstandbeheer zijn in principe alle vissoorten betrokken die ontwikkelingsmogelijkheden in het watersysteem hebben. De zorg beperkt zich dus niet tot de soorten die in de Visserijwet zijn gespecificeerd. Bij integraal visstandbeheer dient de visserij binnen een waterstaatkundige eenheid vanuit één visie te worden uitgevoerd.

Op grond van de bovenstaande analyse wordt onderscheid gemaakt tussen *visserijbeheer* en *integraal visstandbeheer*. De eerste vorm van beheer is primair gericht op de uitoefening van de visserij in het water waarin het visrecht van toepassing is door middel van gebruikmaking van het instrumentarium waarover de visrechthebbende op grond van de Visserijwet beschikt. De visrechthebbende kan sturen op de visserij en daardoor op de visstand.

De tweede vorm van beheer is breder en gericht op een ecosysteemdooel dat de duurzame instandhouding van de visstand nastreeft. Hier is het instrumentarium niet beperkt tot dat van de visrechthebbende. Hier hebben overheden en andere belangen mogelijkheden om het aquatisch ecosysteem te sturen hetgeen de ontwikkelingsmogelijkheden van de vis beïnvloedt en daardoor effect kan hebben op het resultaat van de visserij. In het kader van het integraal visstandbeheer is de visrechthebbende een van de partijen die zijn gebruiksdoelen dient af te stemmen op de doelen die door de andere belangen worden nagestreefd (Bosman, 1997).

5.D.4 Visserijbeheercommissies (VBC's)

In de Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij (LNV, 1991) is het voornemen van de minister van LNV ten aanzien van de instelling van visserijbeheercommissies voor het eerst verwoord:

Om tot een integraal visstandbeheer te komen dienen de verschillende visrechthebbenden op basis van kennis van de visstand gezamenlijke doelstellingen te formuleren en op basis hiervan een beheer op te zetten en uit te voeren. Hierbij dient tevens rekening te worden gehouden met doelstellingen van (lokaal) natuurbeheer en waterkwaliteitsbeheer. Om dit in de binnenwateren te realiseren zal het instellen van visstandbeheerscommissies voor Staatswateren worden verplicht en in de overige wateren worden gestimuleerd.

In de Notitie is aangegeven dat aan het instellen van de commissies een nadere uitwerking zal worden gegeven als het gaat om taken, bevoegdheden, organisatie en om het opstellen van beheersplannen. Op 20 mei 1997 heeft de minister van LNV de Tweede Kamer geïnformeerd (brief met kenmerk GRR.-97328) over de voorgestane aanpak om tot instelling van de Visserijbeheercommissies (VBC's) te komen. Hierbij is de term *visstandbeheer* vervangen door *visserijbeheer*. Dit gezien de begrenzing van de verantwoordelijkheid van de visrechthebbenden voor het beheer van de visserij op basis van de Visserijwet en daarmee de (begrensde) verantwoordelijkheid voor de visstand.

Als taken voor de VBC's zijn in deze brief genoemd:

1. Het bevorderen van een gezamenlijk, integraal en planmatig visserijbeheer in het binnenwater door belanghebbenden.
2. Het behouden en vergroten van de ecologische kwaliteit van viswateren.
3. Het ontwikkelen en instandhouden van gezonde watersystemen die duurzaam gebruik garanderen.

Gezien het instrumentarium van de visrechthebbende kan de eerste taak worden gerealiseerd door het ontwikkelen van een gezamenlijke visie van de betrokken visrechthebbenden op de wijze waarop de visserij wordt uitgeoefend en op welke wijze gebruik wordt gemaakt van het uitzetten van vis. Ten aanzien van de tweede en derde taakstelling beschikt de visrechthebbende ten dele over het instru-

mentarium om dit te realiseren. Het betreft hier doelstellingen en functies vanuit het natuurbelang en de waterhuishouding die randvoorwaarden aan de uitoefening van de visserij kunnen stellen. In het kader van het integraal beheer dient de visrechthebbende, in overleg met de bij het natuur- en waterbeheer betrokken personen en instanties, doelstellingen ten aanzien van de visstand en de visserij in te brengen.

Teneinde te komen tot een integraal en planmatig visserijbeheer is de OVB als kenniscentrum van de binnenvisserij door de minister aangewezen om de instelling van de VBC's op te starten en de werkzaamheden ervan te begeleiden.

In een brief van 1 oktober 1997 van de directeur Groene Ruimte en Recreatie van het ministerie van LNV aan het OVB-bestuur (kenmerk GRR 971210), is nadrukkelijk aangegeven dat de visrechthebbenden zelf de primaire verantwoordelijkheid dragen voor het instellen van de VBC's, het formuleren van de doelstellingen en het opstellen en uitvoeren van beheersplannen gericht op een optimale benutting van de visstanden.

Bijlage 6. Visstand en visstandbeheer.

(De inhoud van deze bijlage is rechtstreeks overgenomen uit het rapport Visstand en visstandbeheer, maart 1998, geschreven door drs. A.J.P. Raat van de OVB. Voor de overname in dit bijlagenrapport is alleen de nummering van hoofdstukken aangepast. Het OVB-rapport is de resultante van een opdracht van het ministerie van LNV aan de OVB in het kader van de Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij)

- A. Factoren van invloed op de visstand en visserij
- B. Effect van visserij op de visstand
- C. Visstand en visserij in grote watersystemen
- D. Uitzetten van vis
- E. Soorten van belang voor de binnenvisserij
- F. Conclusies over factoren van invloed op de visstand

6.A Factoren van invloed op de visstand en visserij

6.A.1 Algemeen

In deze bijlage zal worden aangegeven welke factoren de visstand en de visserij in de Nederlandse zoete wateren kunnen beïnvloeden. Het betreft hier factoren die niet direct door de visserij worden beïnvloed. Een korte beschrijving van de geïdentificeerde factor wordt gegeven. Vervolgens worden de belangrijkste maatregelen genoemd. Tevens worden de belangrijkste verantwoordelijken voor beleid en beheer van de genoemde factor aangegeven.

6.A.2 Eutrofiëring

Na de Tweede Wereldoorlog zijn de omstandigheden voor veel vissoorten negatief beïnvloed door verontreiniging van het water met meststoffen als fosfaat en stikstof (eutrofiëring) (RIVM, 1990). Een deel van deze stoffen is vastgelegd in het neergeslagen sediment op de bodem van rivieren. Ook in kanalen, meren en sloten is vervuiling van onderwaterbodems opgetreden, hetgeen een probleem kan opleveren voor het voorkomen, de gezondheid en de kwaliteit van de vis.

De hoeveelheid voedingsstoffen in het water heeft een sterke invloed op de samenstelling en omvang van de levensgemeenschap, inclusief de visstand (Hosper, Meijer & Walker, 1992; Hosper, 1997). Veranderingen in de hoeveelheid voedingsstoffen in het water werken in de levensgemeenschap door en hebben een bepalende invloed op de hoeveelheid vissen. Daarnaast kunnen dergelijke veranderingen een systeem doen omslaan van troebel naar helder of andersom, hetgeen grote effecten kan hebben op de soortensamenstelling van de visstand.

Maatregelen

Maatregelen tegen eutrofiëring maken deel uit van het milieubeleid en het waterkwaliteitsbeleid. Sanering van afvalwater (vierde trap), maatregelen ten aanzien van het gebruik van meststoffen en maatregelen ten aanzien van mestoverschotten zijn erop gericht de toevoer van meststoffen aan het water te verminderen. Daarnaast worden maatregelen genomen om de gevolgen van eutrofiëring tegen te gaan. Hierbij zijn maatregelen als bodemsanering, baggeren, hydrologische maatregelen als doorstromen van meren en plassen met minder belast oppervlakte water en biologische maatregelen als Actief Biologisch Beheer aan de orde.

Verbetering van de waterkwaliteit als gevolg van saneringsmaatregelen is duidelijk in de Nederlandse oppervlakte wateren. De verbetering vertaalt zich lokaal door in het helder worden van water en een toename aan waterplanten. In de meren van de Friese Boezem wordt de waterkwaliteitsverbetering mogelijk versterkt doordat gedurende vijf jaar een deel van de brasempopulatie in het kader van een experiment uit het water is verwijderd.

Beleid en beheer

Milieu- en waterkwaliteitsbeleid van overheden (landelijk en provinciaal). Waterkwaliteitsbeheerder.

6.A.3 Zuurstof

Lage zuurstofgehalten kunnen acuut tot sterfte onder vissen leiden. Lage zuurstofgehalten kunnen in de winter ontstaan onder het ijs als gevolg van biologische en chemische processen die tot verhoogd zuurstof gebruik leiden. Ook het lozen van mest of doorstroming met zuurstofloos water kan tot aanzienlijke sterfte onder de visstand leiden. In de zomer wordt in plantenrijke wateren sterfte onder vis geconstateerd als gevolg van sterke zuurstofopname door planten.

Wateren waarin vissterfte kan optreden zijn gekenmerkt door:

- slechte waterkwaliteit;
- geringe diepte;

- hoge eutrofie graad;
- hoog zuurstofgebruik;
- laag waterpeil;
- grote hoeveelheid algen;
- veel waterplanten;
- veen- of modderbodem.

Maatregelen

Vissterfte als gevolg van zuurstofgebrek treedt regelmatig op in ondiepe wateren met dikke sliblaag op de bodem. In veel gevallen is in dergelijke wateren sprake van achterstallig onderhoud. Indien groot-schalige aanpak van het onderhoud niet mogelijk is, kan de aanleg van refugia voor vis worden overwogen.

Het baggeren maakt deel uit van veel saneringsprogramma's. Zo is in de Ankeveense plassen een baggerprogramma uitgevoerd dat is gecombineerd met sanering van huishoudelijke lozingen, hydrologische veranderingen en verwijdering van brasems uit het water. Het programma resulteert in helderder water, meer waterplanten en een visstand met een aanzienlijk lagere biomassa dan in het verleden.

Beleid en beheer

Kwaliteits- en waterkwantiteitsbeheerder en ingeval sprake is van inrichtingsmaatregelen lokale be-heerder/ eigenaar van water.

6.A.4 Verontreiniging van oppervlaktewater en onderwaterbodems

Als gevolg van industrialisatie, urbanisatie en gebruik van bestrijdingsmiddelen in land- en tuinbouw zijn de afgelopen 50 jaar in toenemende mate gifstoffen in het oppervlaktewater en de waterbodems terecht gekomen (Beurskens *et al.*, 1994). Contaminanten opgelost in het water en gehecht aan substraat in de waterbodem (zware metalen, PCB's, PAK's e.d.) kunnen negatieve effecten op de visstand veroorzaken. Directe gevolgen van hoge gehalten schadelijke stoffen zijn beschreven. Lozing van toxische stoffen kan daarnaast leiden tot oriëntatieproblemen bij trekvis. Daarnaast vindt accumulatie van gifstoffen plaats in vetweefsel van vissen (vooral aal) (Maas, Den Besten & Pieters, 1997). Behalve negatieve effecten op de vis heeft dit een negatieve invloed op de consumptiekwaliteit van vis.

In het benedenrivierengebied worden accumulatie-niveaus van verontreinigingen aangetroffen die een risico kunnen vormen voor het gehele aquatische ecosysteem. Voor stoffen als kwik, cadmium en PCB's zijn de concentraties dusdanig hoog, dat vooral hogere organismen een ernstig risico lopen. De bodemverontreiniging in het Haringvliet, het Hollandsch Diep, de Biesbosch en de Nieuwe Merwede veroorzaakt ernstige effecten op bodemorganismen (Maas, Den Besten & Pieters, 1997).

Het schadelijk effect op vis en andere organismen wordt bepaald door (Van Leeuwen, 1985):

- hoeveelheid, plaats en wijze van vrijkomen;
- verdeling van de schadelijke stof over water, bodem en lucht;
- vermogen tot bioaccumulatie;
- plaats van het organisme in het ecosysteem;
- werkingsmechanisme van de stoffen;
- persistentie;
- afbraakprodukten.

Maatregelen

In het kader van het milieubeleid en waterkwaliteitbeleid worden maatregelen genomen om de belasting van het oppervlaktewater en de waterbodems met gifstoffen te verminderen. Regelmatig worden monsters van vis genomen teneinde de aanwezigheid van giftige stoffen in het visvlees vast te stellen. Het resultaat van saneringsmaatregelen is merkbaar in de kwaliteit van het oppervlaktewater. De problematiek van de verontreinigde waterbodems is echter een probleem dat langere tijd vraagt om te worden opgelost.

Beleid en beheer

Milieu- en waterbeheer op landelijk en provinciaal niveau. Waterkwaliteitbeheerder verantwoordelijk voor saneringsprogramma's. Voor wateren in beheer bij het rijk is een *Saneringsprogramma waterbodan rijkswateren 1990-2000* opgesteld. In de *Vierde nota Ruimtelijke Ordening* is aangegeven dat voor specieberging enkele grootschalige bergingslokaties moeten worden gerealiseerd. Overheid betrokken bij consumptiekwaliteit vis door betrokkenheid bij volksgezondheid.

6.A.5 Temperatuur

Sedert de eeuwwisseling is de gemiddelde temperatuur van het rivierwater in Nederland gestegen. Aanwijsbare oorzaken zijn koelwaterlozingen door industrie en elektriciteitscentrales. Opwarming van het water kan effect hebben op het voorkomen van thermo-tolerante soorten en het verdwijnen van "koud-water soorten".

Maatregelen

Afkoeling van water via koelwatertorens draagt bij aan verlaging van temperatuur koelwater.

Beleid en beheer

Milieu- en waterbeleid op landelijk en provinciaal niveau. Waterkwaliteitbeheerder verantwoordelijk voor normstelling voor uitvoeringsprogramma. Industrie en elektriciteitsmaatschappijen verantwoordelijk voor uitvoeringsprogramma's.

6.A.6 Habitat

De inrichting en vormgeving van wateren bepaalt de ontwikkelingsmogelijkheden voor vissoorten in wateren. In veel wateren zijn de natuurlijke processen die een water vormgeven door middel van sedimentatie en erosie en vrije ontwikkeling van waterplanten, sterk beperkt door menselijke invloed. De functie en het gebruik van dergelijke wateren noodzaken tot het nemen van maatregelen die de waterafvoer en vormgeving van wateren aan banden leggen. Een en ander heeft gevolgen voor de geschiktheid van het water als paai-, opgroei- en leefgebied voor vissoorten.

Maatregelen

De kennis en ervaring over het effect van inrichting en vormgeving van het water op de ontwikkelingsmogelijkheden van vissoorten kunnen worden gebruikt bij planvorming en knelpuntanalyse ten behoeve van ecologisch waterherstel. Habitat geschiktheidsmodellen zijn ontwikkeld om op soortniveau de kwaliteit van wateren voor (levensstadia van) vissoorten vast te stellen.

Beleid en beheer

Het beleid van rijks- en provinciale overheden ten aanzien van ecologisch herstel en beheer van rivieren, beken, meren en plassen is gericht op het herstel van of het verbeteren van leefgebieden van doelsoorten. Gezien de plaats van vis in de voedselketen fungeren vissoorten vaak als doelsoorten van herstelprogramma's. In herstelprogramma's en beheerplannen van water- en natuurbeheerders worden daartoe habitatgerichte maatregelen genomen.

6.A.7 Peilbeheer

Ten behoeve van de landbouw vindt kunstmatig peilbeheer plaats. Het peil wordt gedurende lange perioden constant gehouden, met een zomerpeil dat hoger is dan het winterpeil. Hierdoor wordt het voor de vis beschikbare areaal aan oevervegetatie beïnvloed, hetgeen effecten op de aanwezigheid van daarvan afhankelijke vissen kan hebben.

Maatregelen

Concrete maatregelen moeten worden gezocht in het afstemmen van het peilbeheer op de ontwikkeling van vissoorten in de betreffende wateren.

Beleid en beheer

Waterkwantiteitsbeheerder, agrarische sector.

6.A.8 Maaibeheer

Ten behoeve van het waterbeheer in polders worden watergangen regelmatig geschoond van waterplanten. Dit kan invloed hebben op de aanwezige visstand doordat als gevolg van het schonen het leefgebied van soorten wordt aangetast en doordat als gevolg van het schonen de zuurstofhuishouding in het water negatief wordt beïnvloed (rotting van maaiafval in oppervlaktewater).

Maatregelen

Concrete maatregelen moeten worden gezocht in het afstemmen van het maaibeheer op de ontwikkeling van vissoorten in de betreffende wateren.

Beleid en beheer

Waterkwantiteitsbeheerder en agrarische sector.

6.A.9 Migratiebelemmeringen

Rivieren en beken

Voor een aantal vissoorten is sprake van een achteruitgang als gevolg van de verstuwning en kanalisering van het Rijn- en Maassysteem. De vrije toegang voor vis vanuit zee tot de rivieren Rijn en Maas is belemmerd door de Afsluitdijk en Haringvlietdam. Daarnaast zijn de rivieren door stuwen gecompartmenteerd en is de toegang van beeksystemen vanuit de rivieren bemoeilijkt door de aanwezigheid van kunstwerken die de vrije migratie van vis belemmeren.

Voor stroomafwaartstrekken vis vormen de waterkrachtcentrales in de rivieren een probleem doordat schade kan ontstaan bij de passage door de turbines van de centrales. Daarnaast zijn koelwatercircuits van elektriciteitscentrales problemen voor vooral jonge vis indien geen visafwerende maatregelen worden genomen.

Maatregelen

De problematiek van vismigratie is de laatste jaren sterk in de belangstelling. Door middel van aanleg van vispassages naast de stuwen wordt de stroomopwaartse migratie van vis in rivieren en beken beter mogelijk gemaakt. Visgeleidingssystemen bij waterkrachtcentrales en afstemming van de werking van de waterkrachtcentrale op de stroomafwaartse migratie van vis zijn mogelijkheden om de schade van dergelijke elektriciteitsvoorzieningen op de visstand te verlagen. Voor een algemeen overzicht zie Raat (1994).

Beleid en beheer

Ecologische herstel rivieren en beken is thema van landelijk en provinciaal natuur- en waterhuishoudingbeleid. Uitvoering in beheer van regionale water- en natuurbeheerders. Aanleg van voorzieningen bij stuwen en waterkrachtcentrales is een aangelegenheid van de waterbeheerder en elektriciteitsmaatschappijen.

Landelijk en stedelijk gebied

Waterbeheersing is van groot belang voor een belangrijk deel van Nederland. Het water in het landelijk en stedelijk gebied is hiertoe door watergangen, stuwen, dammen en gemalen opgedeeld in waterstelsels waarvan de afvoer te regelen is. Vrije migratie van vis tussen dergelijke waterstelsels wordt bemoeilijkt door de aanwezigheid van genoemde kunstwerken.

Maatregelen

Analyse van knelpunten voor vis in landelijk gebied alvorens maatregelen te nemen. Aanleg van vismigratievoorzieningen toegespitst op de situatie in het landelijk gebied. Diverse voorzieningen zijn beschreven in Raat (1994): De Wit passages, aalgoten, stekelbaarspassages.

Beleid en beheer

Ecologische betekenis van wateren in landelijk en stedelijk gebied is thema van landelijk, provinciaal natuur- en waterhuishoudingbeleid. Uitvoering in beheer van regionale en lokale water- en natuurbeheerders en eigenaars van wateren.

6.A.10 Afvoer rivieren

Ten behoeve van de veiligheid van de bevolking en de scheepvaartfunctie van de rivieren wordt de afvoer van het rivierwater naar zee met behulp van stuwen en afvoerprogramma's gereguleerd. Regulering van de waterafvoer heeft een sterke sedimentatie veroorzaakt in de rivieren zelf en vooral in het benedenriviereengebied en het Ketelmeer. Dit heeft tot versterkte vervuiling van de waterbodems geleid.

Ook is door de aanleg van de kunstwerken langs de kust het estuariumkarakter van het benedenriviereengebied verdwenen. Hierdoor is een scherpe overgang van zoet naar zout water ontstaan. De toegang voor vis vanuit zee is hierdoor belemmerd en zoetwatervis die via de spuikokers de dam passeert komt in een milieu waarin deze niet overleven. Bij het huidige spuiregime worden aanzienlijke hoeveelheden zoetwatervis naar zee getransporteerd. Bij de Haringvliet gaat het hierbij om hoeveelheden van minimaal 500-1.000 kg per dag. Bij hoge waterafvoer spoelt een veel grotere hoeveelheid zoetwatervis naar zee.

Als gevolg van de afsluiting van het Haringvliet van zee is de brakwaterzone met getijdewerking verdwenen. Dit heeft tevens het karakter van De Biesbosch als zoetwatergetijdegebied veranderd. Voor een vissoort als fint is dit waarschijnlijk de oorzaak geweest van het vrijwel geheel verdwijnen. Deze soort is voor paai- en opgroei afhankelijk van de aanwezigheid van een zoetwatergetijdeslag.

Maatregelen

Op dit moment wordt in het benedenriviereengebied in het kader van de MER Beheer Haringvlietssluisen nagegaan in hoeverre door gedeeltelijke openstelling van de Haringvlietssluisen het estuariene karakter van het benedenriviereengebied is te herstellen. De gevolgen voor visstand en visserij zijn in het kader van de MER-studie nader onderzocht.

Beleid en beheer

Ecologisch herstel van rivieren is onderdeel van landelijk en provinciaal milieu-, natuur en waterbeleid. Uitvoering door regionale water- en natuurbeheerders.

6.A.11 Intrek Glasaal

De visserij op aal in het IJsselmeer is direct afhankelijk van de natuurlijke intrek van glasaal. Veranderingen in de omvang van de intrek werken door in de oogst van aal (Dekker & Van Willigen, 1997). De natuurlijke intrek van glasaal is de afgelopen 15 jaar aanzienlijk teruggelopen (Moriarty & Dekker, 1997; EIFAC, 1997; Dekker, 1996) als gevolg van de afname van de hoeveelheid glasaal die jaarlijks voor de West-Europese kust verschijnt.

Maatregelen

Teneinde de natuurlijke intrek van glasaal te bevorderen zijn aanpassingen aan het spuiregime van de spuisluizen aangebracht. Speciale aalgoten kunnen intrek van glasaal bevorderen. Uitzetten van glasaal door tussenkomst van OVB is er op gericht glasaal over Nederlandse binnenwateren te verspreiden.

Beleid en beheer

Op landelijk niveau wordt beleid ten aanzien van glasaalvoorziening bepaald door ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Deze stelt de maximale hoeveelheid glasaal vast die voor de Nederlandse kust mag worden weggevangen ten behoeve van de pootvisvoorziening. De OVB heeft uitvoerende taak bij de glasaalvoorziening.

6.A.12 Visetende vogels

Visetende vogels (aalscholvers, futen, reigers) kunnen een aanzienlijke invloed hebben op de opbouw en samenstelling van de visstand in grotere wateren (Van Dam *et al.*, 1995). Sinds het begin van de 80-er jaren is het aantal aalscholvers in Nederland aanzienlijk toegenomen. Er is sprake van een significant effect op de visstand en visserij (Buijse *et al.*, 1993). In het IJsselmeer-Markermeer en in Noordwest-Overijssel onttrekken aalscholvers en visserij een belangrijk deel van de populatie baars en snoekbaars (Van Dam *et al.*, 1995; Lammens & Hosper, 1998). Het aandeel van de visetende vogels aan deze onttrekking wordt groter geschat dan het aandeel van de visserij. De aalconsumptie door aalscholvers in het IJsselmeer-Markermeer is minder dan 5% van de commerciële aanvoer. In Noordwest-Overijssel wordt geschat dat aalscholver tussen 0,5-2 kg per hectare aan voor de visserij oogstbaar produkt uit het systeem verwijdt (zie ook paragraaf 6.B.2).

Maatregelen

Beheer van vogelkolonies. Uitkoop van beroepsvissers.

Beleid en beheer

Het beleid ten aanzien van de problematiek rond visetende vogels wordt op landelijk niveau aangestuurd door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Het beheer van vogelkolonies is de verantwoordelijkheid van terreinbeheerders. Vergunning voor bejaging van vogels worden op provinciaal niveau afgegeven door de Commissaris van de Koningin.

6.A.13 Waterrecreatie/ Scheepvaart

Informatie over de effecten van waterrecreatie op de visstand en de visserij is in kwantitatieve zin nauwelijks beschikbaar. Een aantal aan recreatie gebonden factoren is geïdentificeerd (Buijse & Klinge, 1998):

- fosfaatbelasting (direct via boordtoiletten en indirect via opwervelen bodemmateriaal);
- verstoring;
- lozing van olie en andere verontreinigende stoffen;
- schade aan oevers (direct door invaren, indirect via golfslag en het initiëren van de aanleg van beschoeiingen);
- schade aan drijvende en onderwaterplanten;
- ruimtebeslag;
- schade aan vangtuigen;
- lichten van fuiken.

Effecten vergelijkbaar met effecten van waterrecreatie zijn te verwachten van scheepvaart. Daarnaast kan mogelijk schade aan vis worden aangebracht door scheepsschroeven.

Maatregelen

Instellen vaarverbod. Reguleren van recreatievaart. Aanleg vooroeverbescherming.

Beleid en beheer

Op regionaal en lokaal niveau worden door waterbeheerder maatregelen getroffen.

6.A.14 Zwemblaasparasiet aal

Tussen 1985 en 1987 verspreidde de zwemblaasparasiet *Anguillicola crassus* afkomstig uit Japan zich onder wilde populaties en in mesterijen van de paling (Banning & Haenen, 1990). De handel in Amerikaanse en Japanse aal (*Anguilla rostratus* en *A. japonicus*) ten behoeve van de consumptie en aquacultuur in West-Europa heeft deze insleep van nematode parasieten van het genus *Anguillicola* tot gevolg gehad. Een belangrijk deel van de aal in Nederland is geïnfecteerd met deze zwemblaasparasiet (Dekker & van Willigen, 1989; Haenen, 1995). De parasiet is verspreid in West-Europa. Het effect van de parasiet op individuele aal en aalpopulaties is niet duidelijk. Het vermoeden bestaat dat de parasiet negatieve invloed heeft op het zwemvermogen van schieralen. Onder slechte milieuomstandigheden heeft de infectie met de parasiet mogelijk negatief effect op de overleving (EIFAC, 1997).

Maatregelen

Ter voorkoming van de insleep van visziektes zijn verschillende procedures voor de introductie van uitheemse soorten ontwikkeld door internationale organisaties als ICES, EIFAC en het Exotic Fishes Committee van de American Fisheries Society (Kohler & Stanley, 1984; Turner, 1988; Courtenay & Robins, 1989).

6.A.15 Visziektes en parasieten

Visziektes, en parasitaire aandoeningen vormen een factor die lokaal effect kan hebben op de samenstelling en omvang van de visstand. Veelal bestaat verband tussen het optreden van ziekteverschijnselen en de conditie van de vis. De conditie wordt in belangrijke mate bepaald door de kwaliteit van het water als leefomgeving voor de vis.

Verschillende parasieten worden regelmatig gesignaleerd bij zoetwatervissen in de Nederlandse binnenwateren. Infecties met de cestode *Ligula intestinalis* bij cypriniden zoals blankvoorn kunnen in sommige jaren sterfte onder vis tot gevolg hebben. Infectie met *Ligula* betekent een verlaging van de conditie van de vis. De worm wordt aangetroffen in de ingewanden en gonaden van de vissen. De vis is tussengastheer. De uiteindelijke gastheer van de parasiet zijn watervogels zoals meeuwen.

Bij salmoniden (regenboog- en beekforel) in het Veerse meer wordt de zalmluis *Lepeophtheirus salmonis* regelmatig aangetroffen. Deze parasiet komt in het milieu van het Veerse Meer regelmatig tot ontwikkeling. De relatief hoge temperaturen van het water, en de wisselende zoutgehalten van het water dragen bij aan de infecties met deze zeeluis van zalm (optimaal in zeewater, in zoetwater geen infecties).

6.A.16 Overige externe factoren

Naast de in het bovenstaande behandelde externe factoren die van invloed zijn op de samenstelling, omvang en structuur van de visstand hebben verschijnselen die samenhangen met de waterhuishouding, zoals *verzilting* en *verdroging*, effect op de samenstelling en omvang van de visstand. Sterke verzilting als gevolg van zoute kwel, zoals optreedt in diepe droogmalerijen, heeft mogelijk een negatief effect op de ontwikkeling van viseieren.

Verzuring van wateren heeft tot gevolg dat het water ongeschikt wordt voor veel zoetwatervissoorten. De Hondsvij (*Umbra pygmaea*) kan zich in extreme omstandigheden als lage zuurgraad (pH 3,5 - 4,0) en gering zuurstofgehalten handhaven. In deze wateren komen meestal geen andere vissoorten voor. Het is waarschijnlijk dat de soort zich in Nederland in de aanwezigheid van andere vissoorten niet kan voortplanten.

6.B Effect van visserij op de visstand

6.B.1 Algemeen

Uit de voorgaande opsomming van factoren die de opbouw, omvang en samenstelling van de visstand en de visserij kunnen beïnvloeden, blijkt dat de meeste factoren niet worden aangestuurd door de visserij. Het betreft derhalve *externe* variabelen, waarmee bij het opstellen van een integraal beheerplan ten behoeve van de visstand en/ of de visserij rekening dient te worden gehouden. Naast deze externe variabelen, heeft ook de visserij zelf invloed op de visstand en de opbrengst van de visserij. Veel informatie over de genoemde factoren is van kwalitatieve aard, gekwantificeerde informatie is schaars voorhanden.

6.B.2 Visserij

In de regel is de invloed van de visserij op de samenstelling en opbouw van de visstand in de binnenwateren beperkt. Lokaal echter, kunnen de opbouw en omvang van de visstand direct door de visserij worden beïnvloed. Hierbij wordt de invloed van de visserij niet langer gecompenseerd door de natuurlijke reactie van vispopulaties in de vorm van lagere natuurlijke sterfte, hogere reproductie en versterkte groei. Het betreft situaties waarbij intensieve beroepsmatige visserij plaatsvindt, die een belangrijk deel van vispopulaties, waaronder ondermaatse, niet geslachtsrijpe vis, verwijdert. Voor meren in Noordwest Overijssel is de invloed van de beroepvisserij op de structuur van de snoekbaars, baars en aalpopulatie beschreven (Van Dam *et al.*, 1995). Door de intensieve visserij wordt behalve de commercieel verhandelbare baars en snoekbaars tevens een belangrijk deel van de jonge vis uit het systeem verwijderd.

Maatregelen

Het terugbrengen van de visserij-inspanning zal in een aantal wateren waar intensieve visserij plaatsvindt (met name gesloten systemen) een positieve invloed kunnen hebben op de omvang en structuur van de visstand.

Beleid en beheer

Op regionaal niveau is het visrecht door de eigenaar van een water (in veel gevallen de waterkwaliteit-beheerder) vaak verhuurd aan een visserijfederatie of een hengelsportvereniging. Hierdoor zijn laatst genoemden verantwoordelijk voor de visstand en hebben zij de bevoegdheid de visstand te beheren. De rijkswateren worden beheerd door het ministerie van Verkeer en Waterstaat. De uitgifte van de visrechten vindt plaats op basis van het beleid van gesplitste uitgifte van visrechten. Het schubvisvisrecht wordt verhuurd aan sportvisorganisaties en het aalvisrecht aan beroepsvissers.

6.B.3 Actief Biologisch Beheer (ABB)

De bestrijding van de eutrofiëring is een belangrijk element van het huidige waterkwaliteitsbeleid. Maatregelen die gericht zijn op de aanpak van de oorzaken zijn: het verminderen van de fosfaat- en stikstofbelasting. Een sterke verlaging van de gehalten van deze voedingsstoffen leidt in de meeste gevallen niet direct tot helderder water en de terugkeer van waterplanten. Hiertoe zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk. Uitdunning van de visstand doormiddel van bevissing met beroepsvistuigen en het eventueel uitzetten van roofvis (snoek, baars) zijn maatregelen die in vooral kleine afgesloten wateren succes hebben gehad (Hosper, Meijer & Walker, 1992). Als gevolg van dergelijke uitdunningsvisserijen en de aanvullende maatregelen op het vlak van het verminderen van de toevoer van voedingsstoffen aan het water kunnen nieuwe visgemeenschappen zich ontwikkelen waarin soorten aanwezig zijn die karakteristiek zijn voor helder water met waterplanten. Ook de visbiomassa is in dergelijke gerestaureerde wateren lager dan voorheen.

Bevingingen waarbij een groot deel van de visstand wordt verwijderd, blijken in de praktijk te realiseren. In grote watersystemen zijn problemen met de intrek van vis moeilijk te voorkomen. Het effect van

de visserij kan hierdoor op korte termijn teniet worden gedaan (Breukeleveense Plas, Wolderwijd). Voor het verbeteren van de zichtdiepte en het stimuleren van waterplantengroei zijn ook factoren als diepteverdeling, windwerking, dikte sliblaag en het voorkomen van aasgarnalen van belang.

Maatregelen

Actief Biologisch Beheer is een instrument om waterkwaliteitsdoelstelling te bereiken. Het uitdunnen van de visstand heeft in veel gevallen een positieve uitwerking op de waterkwaliteit, echter aanvullende maatregelen als het uitzetten van snoek, natuurlijk peilbeheer, baggeren van de sliblaag en de aanleg van rietkragen kunnen noodzakelijk zijn om het gewenste doel te bereiken. Voor het helder houden van het water op langere termijn is met name op grotere wateren een grenswaarde van het fosfaatgehalte van 0,1 mg/l totaal fosfaat noodzakelijk. Volgens modelberekeningen kan dit echter alleen gerealiseerd worden bij een fosfaatgehalte van <0,07 mg P/l (Hosper, 1997). Ook een visstandbeheer gericht op veel kleine snoeken is gewenst.

Beleid en beheer

Voor de regionale wateren vindt aansturing van ABB plaats door de waterkwaliteitbeheerder. De uitvoering is in enkele gevallen in handen van de visrechthebbende(n). Voor de rijkswateren vindt aansturing plaats door het rijk.

6.B.4 Stroperij

De stroperij heeft lokaal en regionaal effect op de visserij. Het betreft illegale visserij en illegaal lichten van fuiken ten behoeve van de vangst van snoekbaars, baars en aal. De stroperij kan de visserij lokaal onmogelijk maken, doordat de fuiken en netten niet onbeheerd op een water kunnen worden achtergelaten.

Het effect van de stroperij op de opbouw en omvang van de visstand is slechts in kwalitatieve termen bekend, maar kan lokaal en regionaal een aanzienlijk deel van de snoekbaars, baars en aalstand betreffen.

Maatregelen

Controle op de stroperij.

Beleid en beheer

De stroperijproblematiek is een onderwerp dat de laatste jaren veel aandacht krijgt van de politiek en de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

6.C Visstand en visserij in grote watersystemen

In 6.B is in algemeen zin aangegeven welk effect visserij kan hebben op de samenstelling, omvang en structuur van de visstand. In deze bijlage wordt de visstand in relatie tot de visserij meer gedetailleerd besproken aan de hand van gegevens over de visstand en visserij in vijf watersystemen. In de behandelde wateren is sprake van verschillende vormen van visserij:

1. Friese Boezem: Verantwoordelijkheid voor visstandbeheer bij visrechthebbenden: volledig doorgevoerde splitsing van visrechten.
2. Volkerak/Zoommeer: Verantwoordelijkheid voor visstandbeheer bij het rijk: sport- en beroepsvisserij op machtiging.
3. Wolderwijd/ Nuldernauw: Verantwoordelijkheid voor visstandbeheer tijdelijk in handen van het rijk in verband met experimentele aanpak van eutrofiëringsbestrijding (Actief Biologisch Beheer).
4. Benedenrivierengebied: Verantwoordelijkheid voor visstandbeheer bij visrechthebbenden: er is sprake van gedeeltelijke splitsing van visrechten.
5. IJsselmeer: Verantwoordelijkheid voor visstandbeheer bij het rijk: sport- en beroepsvisserij op machtiging.

In het navolgende wordt nagegaan welk effect de (beroepsmatige) bevissing van de schubvis heeft op de (soort)samenstelling, (populatie)structuur en omvang van visstand in de genoemde wateren.

6.C.1 Friese Boezem

Visrechten en visstand

In het voorjaar van 1977 gingen de schubvisvisrechten in het grootste deel van de Friese Boezem (circa 10.000 ha water) over van de beroepsvisserij naar de sportvisserij. Het aalvisrecht bleef in handen van de beroepsvissers. Met deze splitsing van visrechten werd o.a. beoogd de visserij mogelijkheden voor sportvissers te vergroten door het verbeteren van de schubvisstand. Door het stopzetten van de snoekbaarsvisserij door het beroep, zou meer en grotere snoekbaars beschikbaar komen voor sportvissers.

Voor de splitsing van de visrechten werd jaarlijks door beroepsvissers met behulp van staand want circa 70% van de snoekbaars > 45 cm uit het water verwijderd (Lammens, 1986). Door de splitsing van het visrecht nam de individuele lengte van snoekbaars toe, omdat in vergelijking met de situatie voor de splitsing slechts een klein deel van de populatie >45 cm door de (sport) visserij werd verwijderd. De rekrutering van sterke jaarklassen bleef echter uit. De biomassa snoekbaars >50 cm en brasem > 30 cm nam toe, de hoeveelheid snoekbaars <50cm verminderde. Blankvoorn > 15cm en baars >15 cm verdwenen uit het visbestand. De biomassa spiering, pos, kolblei en brasem <30 cm veranderde nauwelijks als gevolg van de splitsing van de visrechten.

Deze verandering in de structuur van het visbestand was volgens Lammens, van Densen & Knijn (1990) toe te schrijven aan effectieve predatie van grote snoekbaars op de kleinere soortgenoten en op baars en blankvoorn. De toename van de brasempopulatie in de Friese Boezem zou de predatiedruk op muggelarven hebben vergroot, hetgeen de voedselsituatie van aal negatief zou kunnen beïnvloeden.

Beheervisserijen 1989-1994

Omdat het resultaat van de splitsing van de visrechten niet voldeed aan de verwachtingen van de sport- en beroepsvissers is twaalf jaar na de realisering van de splitsing (1989) door beroep en sportvisserij besloten een experimentele beheervisserij op snoekbaars en brasem plaats te laten vinden gedurende vijf jaar. Het doel van de beheervisserij was:

- De aalstand te verbeteren.
- De vangst van snoekbaars te verbeteren.

De opzet van de beheervisserijen was het tijdelijk (gedeeltelijk) toestaan van de beroepsmatige bevissing van schubvis in de Friese Boezem. De beheervisserijen waren erop gericht om door middel van beroepsmatige zegenvisserijen zoveel mogelijk brasem uit de boezemwateren te verwijderen (100

kg/ha). Dit om de conditie van de aal te verbeteren. Daarnaast werd een visserij op snoekbaars >60 cm toegestaan aan de beroepsvissers (10 kg/ha). Doel hiervan was het bewerkstelligen van een verandering in de groottesamenstelling van de populatie die de vangbaarheid ten goede zou komen.

Gedurende de experimentele periode zijn de zegen-, fuik- en staand wantvangsten van de beroepsvissers geregistreerd. Tevens zijn op enkele meren de snoekbaarsvangsten van sportvissers vastgelegd. In 1994 werd het experiment afgesloten. De veranderingen in de visstand zijn beschreven door Lammens & Klein Breteler (1995). In het navolgende zijn de belangrijkste conclusies ten aanzien van de visstand en de visserij samengevat.

Effect op visstand

De beheervisserijen hebben geen verandering te zien gegeven in de soortensamenstelling van de visstand in de Friese Boezem. Wel zijn als gevolg van de visserijen op brasem en snoekbaars veranderingen in de structuur en omvang van de betreffende populaties opgetreden. Samengevat is door Lammens & Klein Breteler (1995) vastgesteld:

- De beheervisserij heeft de structuur van de snoekbaarspopulatie effectief beïnvloed, doordat met de staande netten en zegens de snoekbaarspopulatie > 60 cm vrijwel geheel is verwijderd.
- De snoekbaarspopulatie van 40-60 cm is ruim tweemaal zo groot als voor de maatregel.
- Het gewicht van de snoekbaarspopulatie nam toe ondanks het verwijderen van grote snoekbaars.
- De relatief goede conditie van brasem na 1989 wijst op goede voedselomstandigheden, hetgeen waarschijnlijk met de experimentele uitdunningsvisserijen samenhangt.
- De hoeveelheid prooivis voor snoekbaars: brasem, blankvoorn, baars en spiering is gehalveerd, hetgeen in principe een betere vangstkans voor sportvissers kan betekenen.

Effect op visserij

Ten aanzien van de beheervisserijen is vastgesteld dat in de experimentele periode:

- Jaarlijks tussen 4,4 en 8 kg snoekbaars >60cm/ha werd geoogst. Dit is minder dan de nagestreefde hoeveelheid van 10 kg/ha.
- Jaarlijks tussen 35 en 50 kg brasem/ ha werd geoogst (tussen 20 en 30% van de totale brasempopulatie). Dit is minder dan de nagestreefde hoeveelheid van 100 kg/ ha.
- Onvoldoende gegevens zijn verkregen over de sportvisserij op snoekbaars om een eventuele verandering in de vangst kunnen onderbouwen.
- De gegevens over aal laten geen verandering in de conditie van de aalpopulatie zien. De beroepsvissers waren tevreden over de kwaliteit van de aal.

Conclusies over beheervisserijen

De tijdelijke beroepsmatige bevissing van brasem en snoekbaars in de Friese Boezem heeft een toename van het aantal en de biomassa van snoekbaars tot gevolg gehad. Gezien de omvang van de jaarlijkse vangsten was geen sprake van overbevissing van de snoekbaars- en brasempopulaties.

De visserijdoelstellingen voor de beroepsvisserij voor snoekbaars en brasem werden in het Friese beheerexperiment niet gehaald, omdat de vangsten van deze soorten lager waren dan de tevoren gestelde verwachtingen. Een deel van de tegenvallende vangst van snoekbaars kan worden verklaard uit de intensieve stroperij die gedurende de experimentele periode in de Friese Boezem plaatsvond. Er zijn onvoldoende gegevens om de sportvisserijdoelstelling voor snoekbaars te evalueren. Er zijn echter geen aanwijzingen dat de onttrekking van brasem en snoekbaars de sportvisserij negatief hebben beïnvloed.

Door de beheervisserijen is 250 kg/ha brasem en snoekbaars uit de Friese Boezem onttrokken. Dit komt overeen met een vermindering van de belasting van het water met circa 1 kg fosfaat/ ha. De waterkwaliteit van de Friese Boezem is de laatste tien jaar verbeterd: minder voedingsstoffen in het oppervlaktewater, minder blauwalgenbloei. In 1992 en 1993 zijn in mei-juni in enkele meren perioden met helder water voorgekomen die ontwikkeling van waterplanten tot gevolg heeft gehad. Het bovenbeschreven experiment geeft aan dat een reductie van de visstand een extra bijdrage kan leveren aan de verbetering van de kwaliteit van het water.

6.C.2 Volkerak/ Zoommeer

Ontstaan en beheer

In 1986/1987 is in het kader van het Deltaplan door de aanleg van de Oesterdam en Philipsdam het Volkerak/ Zoommeer systeem ontstaan (6.150 ha). Het van oorsprong zoute getijdegebied veranderde in een zoet stagnant watergebied. Het Volkerak/ Zoommeer is een rijkswater. Het meer maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Het Krammer/ Volkerak is een beschermd staatsmonument en op grond van de Conventie van Ramsar aangewezen als wetland van internationale betekenis en als speciale beschermingszone in het kader van de EG-Vogelrichtlijn.

Het meer voorziet in water voor drinkwater- en landbouwgebruik. Daarnaast fungeert het als een getijdenvrije scheepvaartverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen. In de diepere delen is de hoofdfunctie scheepvaart, in de ondiepere delen is de hoofdfunctie natuur. De overige functies, zoals beroepsvisserij en recreatie, zijn hier weer ondergeschikt aan gesteld. Het natuurstreefbeeld van het Volkerak/ Zoommeer is een helder zoetwaterbekken, gekenmerkt door de aanwezigheid van waterplanten, vegetatierijke oeverzone en de aanwezigheid van een evenwichtige Snoek-Zeelt visgemeenschap.

De onderdelen ondieper dan 1,5 m zijn aangewezen als beschermd natuurgebied of staatsmonument en worden beheerd door natuurbeschermingsorganisaties. Voor het vissen in deze delen van het water is ontheffing van de Natuurbeschermingswet noodzakelijk. De beheerverantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat (RWS) betreft naast waterkwaliteit en -kwantiteit tevens de visstand. De uitgifte van visrechten wordt uitgevoerd door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). Hierbij werd aan vijf beroepsvisserij vergunning verleend voor de aalvisserij. De overkoepelende federatie van sportvisserij, de Delta Federatie, verkreeg een machtiging voor het namens de staat uitgeven van vergunningen voor het vissen op schubvis (met hoogstens twee hengels). Voor het beheer van visstand en visserij bestaat een beheer-adviescommissie waarin naast LNV, RWS en provincie Zeeland ook de visserij zitting hebben.

Ontwikkelingen in waterkwaliteit en visstand

Uit een recente evaluatie van de ontwikkeling van het meer (Wanningen & Boute, 1997) en het visstandbeheer (Klein Breteler & De Hoog, 1997) blijkt dat het systeem steeds meer van het *natuurstreefbeeld* afwijkt. De verrijking met nutriënten wordt hiervan als belangrijkste oorzaak gezien. Het saneringsbeleid ten aanzien van diffuse lozingen van o.a. meststoffen heeft naar verwachting pas op lange termijn een gunstig effect op de waterkwaliteit. Via een tweesporenbeleid wordt getracht een verbetering op korte termijn te bewerkstelligen. Een zo natuurlijk mogelijk peilbeheer wordt als een belangrijke beheersmaatregel gezien. Dit heeft effecten op de waterplantengroei, de ontwikkeling van de oevervegetatie en een indirect effect op bijvoorbeeld de visstand. De visstand heeft weer een invloed op de helderheid van het meer.

Sinds de verzoeting van het meer is de visstand verschoven van een mariene visgemeenschap naar een visstand die wordt gedomineerd door zoetwatervissoorten. Eind 1988 was vrijwel alle zeevis verdwenen. De visstand ontwikkelt zich snel van een door baars en pos gedomineerde visgemeenschap (1989-1991) naar een visstand gedomineerd door snoekbaars en blankvoorn (1992) en later brasem als voornaamste vissoort (1993-1996). De ratio roofvis/ overige vis neemt af van aanvankelijk 2 á 3,5 naar 0,1 á 0,2. De roofvis is derhalve ondervertegenwoordigd in het systeem.

De biomassa vis neemt toe van circa 50 kg/ha (Volkerak, 1989), respectievelijk 16 kg/ha (Zoommeer, 1989) naar circa 130 kg/ha (Volkerak, 1996) respectievelijk 57 kg/ha (Zoommeer, 1996). Vanaf 1992 wordt een sterke toename van de biomassa geconstateerd. Deze toename wordt in dat jaar veroorzaakt door een toename van de biomassa blankvoorn, in de daaropvolgende jaren wordt de toename veroorzaakt door brasem. Snoekbaars is de belangrijkste roofvis in het Volkerak/ Zoommeer. Snoek is sporadisch aanwezig, de biomassa is meestal minder dan 1% van de totale biomassa vis.

De toename van de biomassa cypriniden wordt voor een groot deel veroorzaakt door intrek van deze vissen (of juvenielen) uit inlaatwater vanuit de Steenbergse Vliet, het Beneden Mark-Dintelsysteem en inlaatwater bij de Volkeraksluizen (Haringvliet/Hollands Diep).

Conclusies en maatregelen

De visstand in het Volkerak/ Zoommeer is als gevolg van de verzoeting van het water en de oplading met voedingsstoffen nog in ontwikkeling. De visstand ontwikkelt zich niet tot het streefbeeld van een Snoek-Zeelt visgemeenschap. Teneinde de samenstelling en structuur van de visstand te beïnvloeden, zijn maatregelen op het gebied van visstandbeheer en waterkwaliteitsverbetering noodzakelijk (Wanningen & Boute, 1997). Grootschalige beheervisserijen zijn nog niet uitgevoerd. Wel zijn proefmatige beheervisserijen uitgevoerd en worden sinds 1993 op kansrijke plaatsen voorjaars snoekjes uitgezet. Het effect van deze uitzettingen lijkt gering te zijn, gezien het geringe voorkomen van snoek in de vangsten van de visstandbemonsteringen.

De visserij door sport- en beroepsvissers heeft geen invloed gehad op de samenstelling, omvang of structuur van de schubvisstand. De intensiteit van sportvisserij is dusdanig, dat geen sprake is van een substantiële onttrekking van schubvis door de sportvissers. Van een beroepsmatige bevissing van schubvis is geen sprake. Zoals aangegeven in de RWS evaluatienota (Wanningen & Boute, 1997), zijn maatregelen op het vlak van de visserij, zoals vergroting van de visserijdruk op schubvis, bijvoorbeeld in de vorm van Actief Biologisch beheer, en selectieve visserij op grote roofvis, onderdeel van het pakket mogelijke beheermaatregelen ten behoeve van de waterkwaliteitsverbetering.

6.C.3 Wolderwijd/ Nuldernauw

BOVAR project

Sinds 1980 is in het Wolderwijd/ Nuldernauw en het Veluwemeer een verbetering van de waterkwaliteit opgetreden als gevolg van de maatregelen die in het kader van de eutrofiëringsbestrijding zijn genomen (Hosper, 1997). Het doorzicht van het Veluwemeer is sterker verbeterd dan in het Wolderwijd.

In 1986 is het BOVAR (Bestrijding Overmatige Algengroei Randmeren) project gestart. Het betreft de randmeren Nuldernauw (701 ha), Wolderwijd (1.854 ha), Veluwemeer (3.356 ha) en Drontermeer (592 ha). Het project heeft als algemene doelstelling *'door middel van maatregelen een zodanige waterkwaliteit bewerkstelligen dat in de Veluwerandmeren de gewenste maatschappelijke functies recreatie, visserij en natuur vervuld kunnen worden'*. Deze doelstelling is omgezet in een aantal waterkwaliteitsdoelstellingen. De streefwaarden voor het fosfaatgehalte is bepaald op 0,04-0,06 mg P/l, het doorzicht moet groter of gelijk zijn aan 1 meter en de algen moeten een gevarieerde soortensamenstelling hebben.

Om deze doelstellingen te bereiken zijn de volgende maatregelen genomen (BOVAR, 1996):

- Defosfatering RWZI Elburg en Harderwijk.
- Doorspoelen Veluwemeer sinds 1979, Wolderwijd vanaf 1989.
- Riolering buitengebied Veluwerand.
- Actief Biologisch Beheer Wolderwijd en Nuldernauw 1990 (Meijer & Hosper, 1995).

In de Randmeren is sprake van gesplitst visrecht. Derhalve was voor het uitvoeren van Actief Biologisch Beheer toestemming benodigd van de sportvisserij. Van 1988 tot 1990 is overleg gevoerd met de hengelsportorganisaties (de Verenigde Huurders Schubvisvisrecht Randmeren: VHSR) om een vergunning voor de afvising in het kader van het Actief Biologisch Beheer in het Wolderwijd/ Nuldernauw te verkrijgen. In oktober 1990 zijn de laatste overeenkomsten tussen RWS en de VHSR getekend. Hiermee heeft RWS het recht verworven gedurende 5 jaar de schubvisstand in het Wolderwijd te beheren. Hiertoe betaalt RWS een vergoeding aan de VHSR. Tevens zijn afspraken gemaakt met de beroepsvissers over de uitvoering van de visserijen. Door deze overeenkomst was sprake van het opheffen van de splitsing van de visrechten voor een periode van 5 jaar.

Het BOVAR project is begeleid door onderzoek naar de ontwikkeling van de waterkwaliteit, de waterplanten en de visstand (Meijer & Hosper, 1995; BOVAR, 1996). Het effect op de sportvisserij is in het kader van het project niet geëvalueerd.

Actief Biologisch Beheer (ABB)

De oorspronkelijke visbiomassa voordat de uitdunningsvisserij in het kader van het Actief Biologisch Beheer werd uitgevoerd, werd geschat op 203 kg/ha in het Wolderwijd. In het najaar van 1990 tot juni 1991 is door middel van grootschalige beroepsmatige visserijen in totaal 425.000 kg vis (157 kg/ha,

voornamelijk brasem en blankvoorn) verwijderd uit het Wolderwijd/ Nulderneauw. Geschat werd dat circa 46 kg/ha vis is achtergebleven. Als ondersteuning zijn voorjaarssnoekjes uitgezet. In de daaropvolgende winters is door beroepsvissers aanvullend gevist, waarbij in het voorjaar van 1992 en 1993 respectievelijk naar schatting 68 en 92 kg/ha vis achter is gebleven.

Effecten op waterkwaliteit, waterplanten

Als gevolg van de genomen maatregelen zijn kranswieren in het Wolderwijd tot ontwikkeling gekomen. In het voorjaar van 1991 Wolderwijd is een helder waterfase van circa 6 weken geconstateerd. In 1992 en 1993 duurde de helder waterfase echter maar kort. Boven velden met kranswieren bleef het water wel helder.

De dominantie van blauwwieren werd in 1991 en 1992 doorbroken, in 1993 waren blauwwieren weer dominant aanwezig. De aasgarnaal *Neomysis* bereikte in juli/ augustus 1991 en 1993 hoge dichtheden. Zowel in het Wolderwijd als het Veluwemeer komen *Neomysis* en *Leptodora* (glaskreeftje) voor. De dichtheden zijn in het Veluwemeer echter beduidend lager, het aantalsverloop per seizoen vertoont eenzelfde patroon. Sedert 1995 worden driehoeksmosselen in de Veluwe randmeren aangetroffen die een positief effect hebben op het doorzicht van het water.

Visstand

Het tijdelijk opheffen van de splitsing van de visrechten in het Wolderwijd/ Nulderneauw en de daarop gevolgde grootschalige visserij op schubvis, heeft niet geleid tot een verandering in de soortensamenstelling van de visstand. Als gevolg van de maatregelen, waaronder ABB, was geen sprake van sterke ontwikkeling van een snoekpopulatie. Dit kan worden verklaard doordat de omvang van het areaal waterplanten gering bleef.

De zegenbevissing in het Wolderwijd/ Nulderneauw in 1991, 1992 en 1993 heeft een kortdurende verlaging van de omvang (biomassa) van het visbestand tot gevolg gehad. De hoeveelheid vis nam echter als gevolg van massale ontwikkeling van jonge vis snel toe. De structuur van de vispopulaties werd na de bevissingen gedomineerd door jonge (0+) vis (brasem, pos, baars). Door intrek vanuit de omliggende wateren werd het visbestand binnen een jaar aangevuld met grote (>25 cm) brasem. De effecten van de visserijen zijn twee jaar na deze maatregelen niet langer zichtbaar in de structuur en omvang van de visstand.

6.C.4 Benedenrivierengebied

Historie en visrechten

Het benedenrivierengebied bestaat uit het Haringvliet (8.500 ha), het Hollandsch Diep (4.000 ha), de Nieuwe Merwede, Amer en Biesbosch (6.000 ha). Het gebied is voor vis een groot en open systeem. In het hele gebied wordt door beroeps- en sportvissers gevist. Het aantal beroepsvissers was vroeger vele malen groter dan tegenwoordig. (van Drimmelen, 1987). Er werd toen ook veel meer vis aan het water onttrokken (Cazemier, 1997). Er vond vooral visserij plaats op naar zee trekkende vissen zoals prikken, zalm, zeeforel, spiering, fint, elft en houting. Als gevolg van waterregulatie, compartimentering en vervuiling zijn een aantal van deze soorten verdwenen, dan wel zeldzaam geworden (Cazemier, 1997; Klein Breteler, 1997). Hierdoor werd beroepsvisserij op deze vissoorten onmogelijk.

In het Benedenrivierengebied is er sprake van een gedeeltelijke splitsing van het visrecht. Het aalvisrecht is in handen van de beroepsvisserij en het schubvisvisrecht is voornamelijk in handen van de sportvisserij. Enkele beroepsvisserijbedrijven in het gebied mogen op vergunning van 1 oktober tot en met 1 maart ook zegenvisserijen op schubvis uitvoeren. Op dit moment zijn nog circa 30 beroepsvissers in het gebied actief (Klop, 1998).

Naast de beroepsvisserij is er sprake van een aanzienlijk aantal sportvissers. De visfrequentie is lager dan het landelijk gemiddelde. De meeste sportvissers aan de benedenrivieren vissen vanaf de oever. Daar waar niet of moeilijk vanaf de oever gevist kan worden (Biesbosch), zijn bootvoorzieningen aanwezig (NVVS, 1994).

Ontwikkeling van de visstand

Voor de afsluiting van het Haringvliet/ Hollandsch Diep in 1970 werd de visfauna in het Haringvliet gedomineerd door mariene en brakwater soorten. In het Hollandsch Diep kwamen zoet- en zoutwater-soorten voor. Mariene soorten komen als gevolg van de verzoeting van het water op dit moment vrijwel niet meer voor in het gebied.

Het aantal stroomminnende soorten is de afgelopen 100 jaar in voorkomen sterk achteruitgegaan (Cazemier, 1997; Klein Breteler, 1997). De belangrijkste oorzaken van de veranderingen in de visfauna in de afgelopen eeuw zijn het gevolg van de waterstaatkundige werken, menselijke ingrepen in de paai- en opgroeigebieden en water- en bodemvervuiling. Van de stroomminnende soorten zijn vooral de naar zee trekkende soorten vrijwel verdwenen. Andere soorten zijn in mindere mate achteruitgegaan. De niet-trekkende stromend-watersoorten zijn nooit veelvuldig in het gebied aanwezig geweest en maakten slechts incidenteel gebruik van het benedenrivierengebied (Cazemier, 1997; Klein Breteler, 1997).

Na de afsluiting van het Haringvliet/ Hollandsch Diep zijn er jaarlijks (t/m 1986) en in 1992 en 1994 visstandbemonsteringen uitgevoerd. In het Haringvliet is na de afsluiting een zoetwatervisstand ontwikkeld die wordt gedomineerd door baars, blankvoorn en brasem. De aanvankelijk sterke populatie van jonge bot neemt in de eerste jaren sterk af. Snoekbaars komt nauwelijks voor en pos is abundant aanwezig. In de jaren '80 en '90 wordt brasem de dominantste vissoort in het Haringvliet. Snoekbaars en bot nemen een tweede plaats in. Andere soorten komen nauwelijks voor in de vangsten. De vangsten zijn gestegen van gemiddeld 29 kg/ha korren in de tweede helft jaren '70 naar gemiddeld 63 kg/ha in de jaren '90. In het Hollandsch Diep is dit respectievelijk 54 kg/ha korren en 120 kg/ha. Ook hier is er in de jaren '80 en '90 sprake van een door brasem en snoekbaars gedomineerd systeem. De aanvankelijk dominante blankvoorn speelt in de jaren '90 een veel kleinere rol. Snoekbaars is aldaar de belangrijkste predator.

Ook in de Biesbosch de Nieuwe Merwede (in 1992 en 1994) en in de Amer (1992) domineerde brasem de vangsten (respectievelijk gemiddeld 23, 28 en 39 kg/ha korren). Snoekbaars en blankvoorn komen relatief veel voor in de vangsten in de Amer en de Biesbosch. In 1994 werd in de Nieuwe Merwede vrijwel alleen brasem gevangen.

Geconcludeerd wordt dat de ontwikkeling van de visstand in het benedenrivierengebied (vooral het Haringvliet/ Hollandsch Diep) vergelijkbaar is met die in het Volkerak/ Zoommeer. Het afsluiten van deze watersystemen van zee heeft verzoeting van het water tot gevolg gehad. Dit heeft geresulteerd in ingrijpende veranderingen in de samenstelling, omvang en structuur van de visstand. De visgemeenschap veranderde van een baars-blankvoorn systeem naar een door snoekbaars-brasem gedomineerde gemeenschap.

Visserij

Aannemelijk is dat de grootschalige beroepsmatige riviervisserij van het eind van de vorige eeuw heeft bijgedragen aan de teruggang van riviervissoorten. Deze visserij heeft samen met watervervuiling, de aanleg van stuwen, grindwinning en normalisatie van beken een negatieve invloed gehad op de omvang van het bestand riviertrekvissen. Het verdwijnen van soorten zoals zalm, fint, elft, grote en kleine marene en houting is echter niet toe te schrijven aan de beroepsmatige bevissing. Hier hebben de genoemde externe oorzaken, die de natuurlijke migratie belemmeren en de paai- en opgroeigebieden van de soorten aantasten, de doorslag gegeven (Cazemier, 1997; Klein Breteler, 1997).

De toename van brasem en snoekbaars in de benedenrivieren wordt ook weerspiegeld in de jaarlijkse vangsten van visserijbedrijven in de periode 1986 - 1996: snoekbaars van circa 25 ton naar 60 ton; brasem van circa 50 naar 150 ton (Klop, 1998). De jaarlijkse vangst van blankvoorn blijft vrijwel gelijk (circa 20 ton per jaar). De jaarlijkse aalvangst van de beroepsvissers is in de genoemde periode vrijwel constant en schommelt tussen 110 en 160 ton per jaar (Klop, 1998).

Er zijn geen aanwijzingen dat de samenstelling van de huidige zoetwatervisstand in het benedenrivierengebied door de visserij wordt beïnvloed. Het effect van de visserij, zowel beroepsmatige visserij als sportvisserij, op de structuur en omvang van de visstand in het benedenrivierengebied is niet zichtbaar in de lengte-opbouw en het vangstverloop van de belangrijkste vissoorten. Ten opzichte van het op-

pervlak van het gebied en gezien het open karakter van het watersysteem, lijkt de huidige beroepsmatige visserij-inspanning op schubvis en aal optimaal te zijn. De vangsten van aal (jaarlijks circa 5-8 kg/ha) en snoekbaars (jaarlijks circa 1-3 kg/ha) zijn hoger dan in het IJsselmeersysteem.

De gesignaleerde verschuivingen in de samenstelling en omvang van de visstand in het benedenrivierengebied hangen samen met de verzoeting van het systeem, het wegvallen van de getijdebeweging en de verbetering van de waterkwaliteit.

6.C.5 IJsselmeer

Visrechten en beheer

Het IJsselmeer (115.000 ha) is een rijkswater. De visserij op het IJsselmeer (en Markermeer) wordt beheerd door de staat. Hierbij geldt prioriteit voor de beroepsvisserij met inachtneming van de belangen van de sportvisserij. De staat verleent aan circa 100 visserijbedrijven privaatrechtelijke vergunning tot het vissen op alle soorten. In de vergunning zijn aanvullende beperkingen gesteld (Dekker, 1995), die vooral betrekking hebben op de totale visserijdruk en de lengte-selectiviteit van de vangtuigen. Op het IJsselmeer wordt beroepsmatig op zowel schubvis als op aal gevestigd. Sportvisserij in het IJsselmeer vindt plaats op basis van machtigingen aan sportvisserijorganisaties voor vissen met twee hengels. Echter, gezien het grote oppervlak van het meer kan de beïnvloeding van de visstand door de sportvisserij als marginaal worden beschouwd. Om deze reden wordt het effect van de sportvisserij op de visstand hier buiten beschouwing gelaten.

Ontwikkeling van de visstand

In de periode 1968-1993 wordt de visstand in het IJsselmeer gedomineerd door spiering, pos, baars, blankvoorn, brasem, bot, snoekbaars en aal. Naast deze algemeen voorkomende soorten worden zalm, zeeforel, rivierprik, zeeprik en andere zeldzame, trekkende vissoorten in de commerciële visserij op het IJsselmeer aangetroffen (Dekker & Van Willigen, 1996).

Er zijn grote fluctuaties in visbiomassaschattingen in de periode 1968-1993. Deze worden volgens Lammens & Hosper (1998) voor een groot deel veroorzaakt door de wisselende vangbaarheid van de vis. Ook worden de vangsten sterk beïnvloed door de heterogeniteit in diepte en bodem-type van het meer (plaatselijk visrijke plekken), hierdoor kan het visbestand worden overschat. De minimale visbiomassa wordt gemiddeld over deze periode geschat op 145 kg/ha. De voor de beroepsvisserij belangrijkste soorten worden hieronder nader behandeld.

Aal

De biomassa aal in het IJsselmeer vertoont sinds de tweede helft van de jaren tachtig een sterke daling. Na 1990 bleek de dichtheid van het aalbestand zich te stabiliseren op een laag niveau (Dekker, 1997). Dit heeft vooral te maken met de intrek van glasaal die vanaf 1984 ver onder het langjarig gemiddelde is gebleven (Dekker, 1996).

Baars

De biomassa aan baars is sinds 1989 gedaald. In 1989 was er sprake van een grote broedaanwas. Een stijging van het baarsbestand naar aanleiding hiervan was echter naar verhouding minder gezien de grote visserijdruk. Op basis van modelberekeningen (Lammens & Hosper, 1998) is een stijging in biomassa te verwachten aangezien er ook in 1992, 1993 en 1996 sprake was van zeer grote broedaanwas (Dekker, 1997).

Snoekbaars

De biomassa aan snoekbaars is over de hele periode zeer laag. Voor 1992 was er sprake van zeer zwakke jaarklassen in het Markermeer. In het IJsselmeer was dit minder het geval. Sinds 1992 lijkt er sprake van enig herstel (Dekker, 1997).

Spiering

Voor spiering (op dit moment een standpopulatie in het IJsselmeer) geldt dat er na de jaren van hoge bestandsdichtheden (1989-1991: 110 kg/ha) sprake was van een historisch minimum in 1992 (13 kg/ha). Na 1992 is er weer sprake van een toename in het spieringbestand, alhoewel deze achterblijft bij het gemiddelde van 65 kg/ha voor de periode 1966-1992 (Dekker, 1997). Volgens Lammens & Hosper (1998) zijn de fluctuaties in het spieringbestand groot, aangezien spiering in het IJsselmeer slechts twee jaar oud wordt.

Gezien de grote fluctuaties wat betreft de bestandschattingen is het niet mogelijk om voor de ontwikkeling van de totale visbiomassa in het IJsselmeer een trend aan te geven. Wat betreft de verspreiding van vis in het IJsselmeer kan worden gezegd, dat sprake is van een typische noord-zuid gradiënt voor alle vissoorten: hoge biomassa in het noorden en een lage biomassa in het zuiden, echter voor nutriëntenbelasting bestaat een tegengestelde gradiënt (laag in het noorden en hoog in het zuiden). Volgens Lammens & Hosper (1998) wordt de lage draagkracht in het zuidelijke deel veroorzaakt door de aanwezigheid van mosselen die de beschikbaarheid van voedsel via het zoöplankton en benthos voor vis beperken en een korte voedselketen vormen naar de duikeenden.

Visserij

De beroepsmatige visserij op het IJsselmeer is vooral gericht op aal, baars, snoekbaars en spiering. De visserij op blankvoorn, brasem en bot is van minder belang. Een overzicht van de diverse soorten vistuigen van de IJsselmeervisserij is gepresenteerd door Dekker & van Willigen (1996)

Aal

De fuikenvisserij op aal is sinds de zeventiger jaren sterk gegroeid (van 15.000 tot 50.000 fuiken in de jaren tachtig). De gemiddelde jaarlijkse aanvoer van aal bedroeg in de periode van 1970-1995 2,9 kg/ha. De aanvoer van aal is in deze periode gehalveerd (Lammens & Hosper, 1998) en schommelt in de periode 1990-1995 tussen 1,7 en 3,1 kg/ha (Dekker, 1997).

Baars en snoekbaars

Voor visserij op baars en snoekbaars wordt gebruik gemaakt van staande netten. Er is daarnaast veel bijvangst van jonge baars en snoekbaars in de aalfuiken. Visserij op baars en snoekbaars is voornamelijk tot de winter beperkt (de aandacht gaat in de zomer meer uit naar de commercieel aantrekkelijker aalvisserij). Het aantal staande netten in het IJsselmeer (en Markermeer) is gestegen van 4.000 in de jaren zeventig naar 12.000 in de jaren tachtig. De gemiddelde aanlanding van baars en snoekbaars bedroeg in de periode van 1970-1995 respectievelijk 2,8 kg/ha en 0,7 kg/h. Ook voor deze soorten is de aanvoer in deze periode gehalveerd (Lammens & Hosper, 1998). De aanlanding van snoekbaars varieerde in de periode 1990-1993 tussen 0,2 en 0,7 kg/ha, die van baars tussen 1,2 en 3,5 kg/ha (Dekker, 1997).

Spiering

Spiering is de meest beviste vissoort in het IJsselmeer. In tegenstelling tot de voorgaande soorten is de aanvoer van spiering in de periode van 1970-1995 toegenomen. Gemiddeld over deze periode bedroeg de aanvoer 12,5 kg/ha per jaar (Lammens & Hosper, 1998). In de periode 1990-1994 varieerde de jaarlijkse aanlanding van spiering tussen 3,1 en 13,5 kg/ha (Dekker, 1997).

Effecten visserij en aalscholvers op de visstand

Gezien de hoge visserijdruk in het IJsselmeer heeft de beroepsvisserij grote invloed op de structuur, en omvang van de visstand. Het gaat hier met name om aal, baars en snoekbaars. Naast de visserij hebben ook grote vogels zoals aalscholvers invloed op het visbestand. Van Dam *et al.* (1995) bestudeerden de impact van aalscholvers op de visbestanden in het IJsselmeer en Markermeer.

Het effect van de stroperij op de visstand in het IJsselmeer wordt in deze paragraaf niet behandeld, daar deze in verhouding tot de beroepsvisserij als marginaal kan worden beschouwd.

Aal

Voor aal moet de oorzaak van de afname van het bestand met name worden gezocht in de verminderde intrek van glasaal. De hoge visserijdruk heeft echter significante invloed op de omvang van het aalbestand. Voor aal geldt dat de invloed van aalscholvers op het bestand gering is. De aalconsumptie van aalscholvers bedraagt volgens Van Dam *et al.* (1995) minder dan 5% van de commerciële aanvoer.

Spiering

Spiering ouder dan twee jaar komt weinig voor in het IJsselmeer. De visserij heeft invloed op de structuur van de spieringpopulatie. Volgens Van Dam *et al.* (1995) is de spieringconsumptie van aalscholvers, die voornamelijk na het visserijseizoen van spiering plaatsvindt, voor de visserij van ondergeschikt belang.

Baars

Volgens Dekker (1995) is de visserijdruk op baars sinds de invoering van de beperkende maatregelen in 1990 zelfs toegenomen. Een gevolg hiervan is dat een groot deel van de baarspopulatie als ondermaatse bijvangst wordt weggevangen voordat ze tot de visserij rekruteren. Van Dam *et al.* (1995) con-

cludeerden dat aalscholvers en fuikenvisserij (bijvangsten) ongeveer een gelijk deel aan het bestand van jonge baars (circa 2 kg/ha) onttrekken. Door beide factoren is de commerciële baarsvangst enkele malen kleiner dan hij zou kunnen zijn.

Snoekbaars

Dekker (1995) berekende dat voor snoekbaars (1985-1993) 70 tot 99% van alle tot de visserij gekruide snoekbaars ook werkelijk gevangen wordt. Dit betekent dat de structuur en biomassa van snoekbaars zeer sterk door de beroepvisserij worden beïnvloed. Ook voor snoekbaars geldt dat aalscholvers en de fuikenvisserij ongeveer een gelijk deel aan het bestand van jonge vis onttrekken (0,4 kg/ha). Voor snoekbaars geldt vrijwel hetzelfde als voor baars (de commerciële snoekbaarsvangst is kleiner dan hij zou kunnen zijn), zij het dat de schatting van het oogstverlies minder zeker is.

Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd worden dat de beroepsmatige visserij in het IJsselmeergebied negatieve invloed heeft op de omvang en structuur van het spiering, snoekbaars en baarsbestand. Daarnaast wordt het baars- en snoekbaarsstand sterk beïnvloed door aalscholvers in het gebied. Volgens Lammens & Hosper (1998) zou een reductie van de eerste factor zou, eventueel in combinatie met een reductie van de tweede factor, positieve effecten op de visstand kunnen hebben. Zo kan reductie van de visserij tot 25% van de huidige intensiteit resulteren in vangsten tot 75% van de vangsten van begin jaren '70. Ingeval er ook geen sprake is van aalscholverpredatie zouden de vangsten op het niveau van de jaren '70 kunnen worden teruggebracht.

De afname van de aalvangst is bijna geheel te verklaren uit de verminderde intrek van glasaal.

Maatregelen

In 1996 is door de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij een regeling getroffen met het oog op de visserijproblematiek in het IJsselmeer. Er is een systematiek ontwikkeld, waarin het visserijkundig beheer zo veel mogelijk wordt uitgevoerd door overheid en bedrijfsleven gezamenlijk. Het uitgangspunt hierbij is, dat voor het jaar 2000 een reductie van 50% van de visserij-inspanning wordt bereikt, door middel van krimp van het aantal vistuigen (Regeling Visserij-inspanning IJsselmeer 1996).

6.D Uitzetten van vis

6.D.1 Algemeen

Het beheer van zoetwatervis in Nederland was rond 1950 gebaseerd op het maximaliseren van de vangst van voor de visserij aantrekkelijke soorten. Hiertoe werden verschillende soorten (gekweekte) zoetwatervis uitgezet. Voor de levering van deze pootvis is in 1952 de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVV) opgericht.

Bij het uitzetten van vis wordt onderscheid gemaakt tussen:

Introductions: Vissoorten die bewust of per ongeluk door mensen zijn vervoerd en in een water buiten het natuurlijk verspreidingsgebied van de soort zijn losgelaten (bijvoorbeeld regenboogforel en graskarper). In Nederland is door de NVVS Werkgroep Herintroductions een procedure ontwikkeld voor het herintroduceren van vissoorten in het Nederlandse water (NVVS, 1989).

Uitzettingen: Vissoorten die bewust door mensen zijn gekweekt en vervoerd en in een water binnen het natuurlijk verspreidingsgebied van de soort zijn losgelaten.

Transfers: Vissoorten die bewust door mensen zijn gevangen en vervoerd en in het natuurlijk verspreidingsgebied van de soort zijn losgelaten (handelspootvis, glasaal en pootaal).

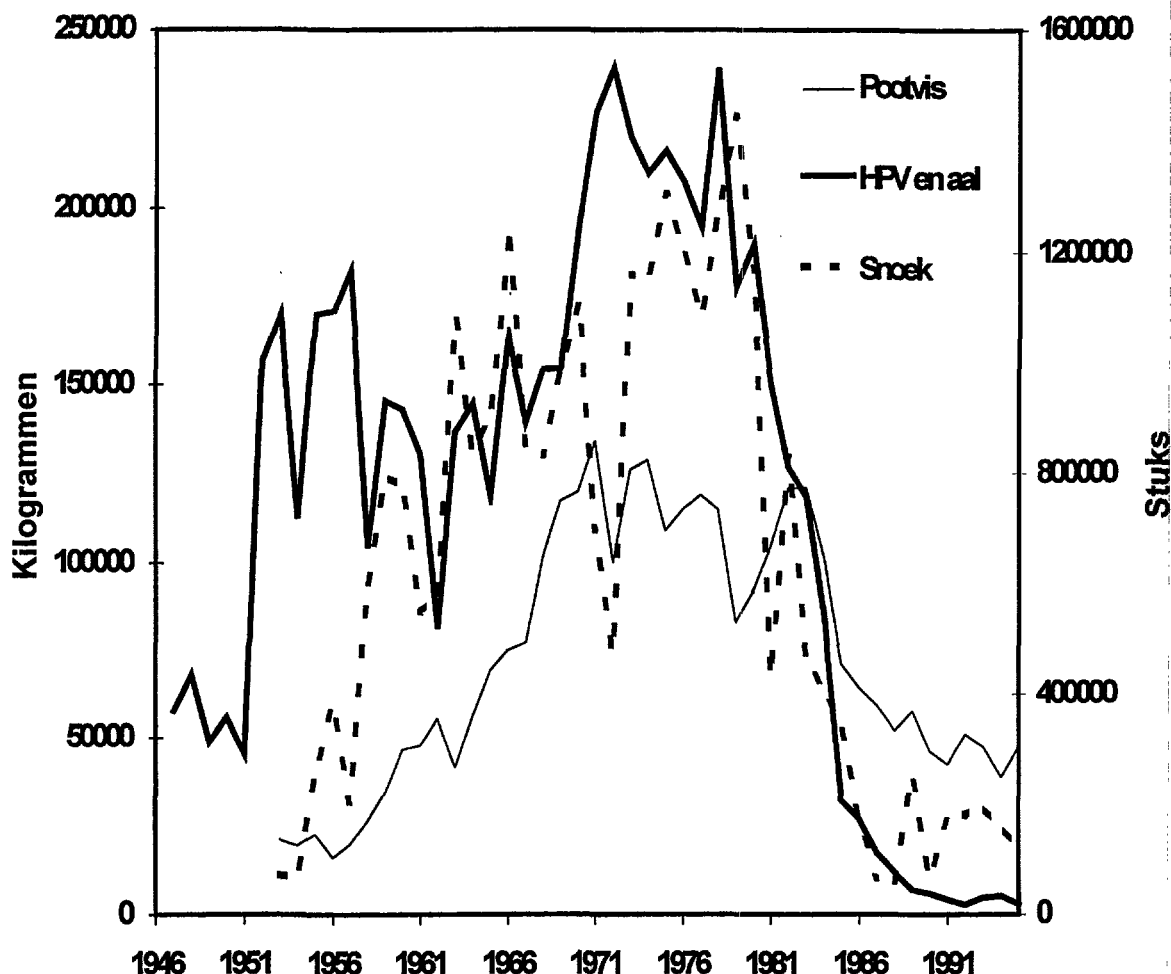
Procedures voor het introduceren en uitzetten van vis zijn opgesteld door internationale organisaties als ICES (International Council for the Exploration of the Sea), EIFAC (European Inland Fisheries Advisory Committee) en het Exotic Fishes Committee van de American Fisheries Society (Kohler & Stanley, 1984; Turner, 1988; Courtenay & Robins, 1989; EIFAC, 1984). Daarnaast is de wet- en regelgeving ten aanzien van het uitzetten van vissoorten de laatste 15 jaar aanzienlijk aangescherpt (De Nij, 1991; onderdeel II van dit rapport).

In de periode vanaf 1850 tot heden zijn 37 vissoorten in Nederlandse wateren uitgezet. Hiervan kunnen 23 soorten als introductions worden beschouwd (De Groot, 1985). Van deze 23 soorten zijn sedert 1970 van zes soorten meer dan 10 waarnemingen geregistreerd. Het betreft de soorten regenboogforel, Amerikaanse hondsvij, graskarper, bruine Amerikaanse dwergmeerval, zonnebaars en snoekbaars. Van deze soorten heeft de snoekbaars zich ontwikkeld als een belangrijke vissoort voor de Nederlandse binnenvisserij. De soort houdt zich in onze wateren zelf in stand.

De roofblei die in 1984 voor het eerste in ons land werd aangetroffen, wordt sedert 1993 in steeds grotere hoeveelheden in de rivieren gevangen. De soort lijkt zich tot een zichzelf instandhoudende populatie te ontwikkelen. Het is niet duidelijk of deze soort afkomstig is van uitzettingen, dan wel dat sprake is van een natuurlijke uitbreiding van het verspreidingsareaal.

De kennis van het functioneren van aquatische systemen en de rol van vis binnen die systemen, is de laatste decennia toegenomen. Dit heeft geleid tot een benadering van het beheer die meer op biologische informatie is gebaseerd. Hierdoor is het accent van de beheersinspanning op de omgeving van de vis komen te liggen en minder op het uitzetten van vis. De doelstelling van het visstandbeheer is bij deze benadering gericht op het optimaliseren van de visstand binnen de randvoorwaarden die een water stelt.

6.D.2 Hoeveelheid pootvis

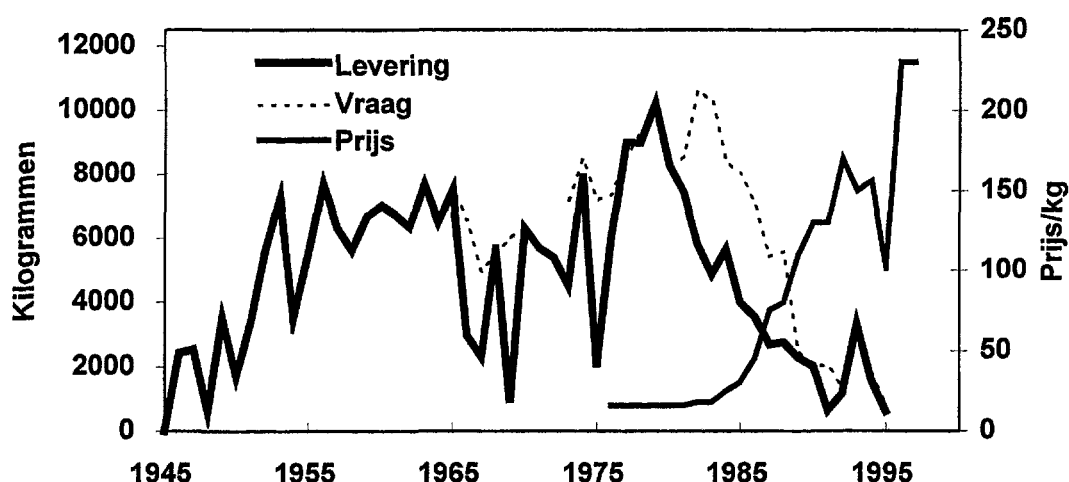

Sedert 1952 is de OVB actief op het gebied van de productie van zogenaamde pootvis (Raaij, 1991). Dit is doorgaans gekweekte vis die op verzoek van hengelsportverenigingen wordt uitgezet in Nederlandse binnenwateren. Gebaseerd op de gegevens uit de jaarverslagen van de OVB kan een schatting worden gemaakt van de hoeveelheid vis die de afgelopen 40 jaar in Nederlandse binnenwateren is uitgezet. Voor de belangrijkste soorten zijn de gegevens samengevat in tabel 5. De totale hoeveelheid vis die is geleverd is 8.600.000 kg (gemiddeld 185 ton per jaar). Dit betreft gekweekte vissoorten als karper en graskarper, maar ook transfers als de handelspootvis, glasaal en pootaal. In de periode 1953-1993 werd circa 4.350.000 kg vis gekweekt (gemiddeld 98.900 kg/jaar) voor het uitzetten in het Nederlandse binnenwater. Deze hoeveelheid is exclusief de 26 miljoen snoekjes die in deze periode zijn geproduceerd door de OVB. In figuur 1 is de levering van vis door de OVB voor de periode 1945 - 1995 grafisch weergegeven. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen gekweekte pootvis (karper, graskarper, winde, forel), snoek en handelspootvis (brasem, blankvoorn) en aal (glasaal en pootaal).

6.D.3 Glasaal en pootaal

In figuur 2 is de levering van glasaal en pootaal door de OVB weergegeven tezamen met de vraag naar deze produkten. Tevens is de (gereduceerde OVB-) prijs van glasaal weergegeven. De figuur geeft aan dat er een duidelijk negatief verband bestaat tussen de levering van glasaal en de prijs. De oorzaak van het verschijnsel is de verminderde hoeveelheid glasaal die jaarlijks voor de West-Europese kust verschijnt (Dekker, 1996), de behoefte aan glasaal als consumptieproduct (Mediterrane landen) en de behoefte aan glasaal bij de aquacultuur.

De uitzettingen van glasaal en pootaal in de Nederlandse binnenwateren zijn voor de beroepsbinnenvisserij op aal van groot belang, omdat deze soort zich op natuurlijke wijze niet naar deze wateren kan verspreiden in verband met de aanwezigheid van barrières, zoals dammen, stuwen en gemalen, in de waterlopen.

6.D.4 Trends in pootvisuitzettingen

De praktijk van pootvisuitzettingen is sedert 1950 aanzienlijk veranderd. De hoeveelheid pootvis die momenteel in de Nederlandse binnenwateren wordt uitgezet is circa 35 ton per jaar. Hier is sprake van een aanzienlijke daling ten opzichte van de '70-er jaren. Dit hangt sterk samen met veranderde inzichten in de bijdrage die pootvis aan de visstand en de visserij kan leveren. De gedachte dat pootvis de teruggang van vispopulaties als gevolg van externe factoren en visserij kan compenseren, blijkt in de praktijk voor veel soorten niet juist te zijn. De aanwezigheid en ontwikkelingsmogelijkheden voor vissoorten worden in belangrijke mate bepaald door de condities van het leefmilieu.

In afgesloten wateren, waarin intensieve sportvisserij plaatsvindt, kan het uitzetten van pootvis een bijdrage betekenen voor de visserij. In de grotere, open watersystemen evenwel, is de bijdrage van visuitzettingen aan de visserij gering tot afwezig.

Trends in de het uitzetten van enkele soorten sedert 1972 zijn:

Snoek: Uitgezet in binnenwateren. Oorspronkelijke doelstelling compensatie voor achteruitgang van paai- en opgroeiareaal van soort (ondergelopen oevers/ graslanden). Onderzoek heeft laten zien dat het uitzetten van de soort geen bijdrage levert aan het voorkomen van de soort. Dit heeft sedert 1980 een sterke achteruitgang in de uitzettingen van snoek tot gevolg gehad. Tegenwoordig wordt slechts uitgezet in geval van ecologisch herstel.

Karper: Uitgezet in binnenwateren ten behoeve van de sportvisserij. Sedert tachtiger jaren is sprake van sterk dalende trend in het uitzetten van karper voor een deel terug te voeren op nadelige invloed op waterkwaliteit. De sportvisserij op karper is afhankelijk van regelmatige uitzettingen van deze soort.

Beekforel: Uitgezet sedert begin jaren '70 in beken ten behoeve van sportvisserij en ecologisch herstel. Daarnaast uitgezet in Veerse Meer ten behoeve van sportvisserij. De visserij op deze soort is afhankelijk van uitzettingen.

Regenboogforel: Uitgezet sedert eind jaren '60 ten behoeve van sportvisserij in grotere wateren (Grevelingen, Veerse Meer). De visserij van deze soort is afhankelijk van uitzettingen.

Graskarper: sedert jaren '70 lokaal uitgezet ten behoeve van waterplantenbestrijding (betreft circa 700 ha wateroppervlak). De visserij op deze soort is afhankelijk van visuitzettingen.

De meeste uitzettingen van vis hebben betrekking op de 1.000 km² binnenwater. Sinds 1952 zijn door de OVB circa 36.000 aanvragen voor het uitzetten van vis behandeld. Ongeveer 75% van de aangevraagde hoeveelheid vis is in deze periode door de OVB geleverd. Tot 1984 is door de OVB subsidie

verleend op het uitzetten van de zogenaamde handelspootvis. De subsidieregeling is stopgezet omdat de overleving van de handelspootvis als gevolg van de handelingen rond de opslag en transport van de vis laag was (Riemens, 1984).

6.E Soorten van belang voor de binnenvisserij

6.E.1 Spiering

Kenmerk soort

Kleine vis die in grote wateren en rivieren talrijk voorkomt. De soort komt in twee vormen voor: als anadrome trekvis (opgroei in zout water, voortplanting in zoetwater) en als standvis in zoete meren (binnenspiering in IJsselmeer, Friese Boezem en benedenrivierengebied). De binnenspiering wordt zelden ouder dan drie jaar. In het eerste jaar bereikt de soort een lengte van 6-8 cm en in het tweede jaar 9-12 cm. Reeds in het eerste jaar is de binnenspiering geslachtsrijp. Voortplanting vindt plaats in tweede helft van maart op hard, slibvrij substraat. In eerste levensjaar is de spiering afhankelijk van zoöplankton, daarna is de spiering voornamelijk viseter. Prooivis voor baars, snoekbaars, paling en watervogels zoals futen, zaagbekken en sterns. Belangrijke schakel in voedselketen IJsselmeer en Friese Boezem (Lammens & Hosper, 1998; Lammens, 1986).

De anadrome spiering wordt gemiddeld 18-22 cm en kan tot 8 jaar oud worden (De Nie, 1996).

Verspreiding

Riviermondingen, IJsselmeer, Markermeer, Benedenrivieren, Grote rivieren (Maas, Rijn en IJssel). In april worden met inlaat van IJsselmeerwater in Friese Boezem veel spieringlarven door stroming meegevoerd. Ze voegen zich bij lokale populaties.

Knelpunten

Belemmeringen voor intrek vanuit zee (Afsluitdijk, Haringvlietdam, sluizen IJmuiden), ernstige vervuiling, intensieve visserij op intrekende populaties.

Visserij

IJsselmeer en Markermeer in voorjaar ten behoeve van export.

Status

Thans niet bedreigd.

6.E.2 Paling

Kenmerk soort

Populaties in zoet water afhankelijk van vrije intrek vanuit zee en van uitzettingen. Paait in zee. Vanaf glasaalstadium tot volwassen stadium verblijf in zoet water (tussen 5 tot 11 jaar). Schuilt in of bij waterbodem. Voedsel bestaat uit bodemorganismen en kleine vis.

Verspreiding

Talrijk voorkomend in de meeste binnenwateren en IJsselmeer, Markermeer. Afgelopen 15 jaar sterke afname van omvang populaties in zoet water van west Europa (EIFAC, 1997). Verspreiding in binnenwateren afhankelijk van het uitzetten van glasaal.

Knelpunten

Belemmeringen voor intrek vanuit zee (Afsluitdijk en Haringvlietdam). Waterkeringen en stuwen in beken en rivieren. Waterkeringen ten behoeve van peilbeheersing in polders. Gemalen en turbines van waterkrachtcentrales kunnen nadelig zijn voor stroomafwaarts trekkende aal. Grootschalige vangst van glasaal voor West-Europese kust. Eutrofiëring kan voedselsituatie voor paling verslechteren. Ernstige vervuiling met PCB's. Plaatselijk intensieve visserij op naar zee trekkende populaties.

Visserij

Belangrijkste vissoort voor beroepsvissers in binnenwateren en IJsselmeer/ Markermeer. Consumptievis. Lokaal van belang voor sportvisserij (visserij met peur); 23% van de sportvissers geeft in 1995 aan dat zij doorgaans op aal vissen (Spijker, 1997).

Status

Gevoelige soort.

6.E.3 Baars

Kenmerk soort

Gemiddelde lengte circa 20 tot 35 cm. Prooivis voor visetende vogels in IJsselmeer (aalscholver). Jonge baars (<15 cm) voedt zich met zoöplankton, en ongewervelde organismen. Grotere baars voedt zich bij voorkeur met spiering en soortgenoten. Leeft in scholen in grotere heldere wateren. Paait in ondiepe waterdelen op begroeiing of resten van begroeiing.

Verspreiding

Talrijk voorkomend in de meeste binnenwateren en IJsselmeer, Markermeer. Sedert 1945 afname van de omvang van populaties waarschijnlijk als gevolg van eutrofiëring. Ook enige teruggang in rivieren. In Markermeer toename sedert 1975.

Knelpunten

Eutrofiëring en ernstige waterverontreiniging. Sterke visserijdruk op ondermaatse baars in IJsselmeer heeft negatief effect op omvang oogst van maatse baars. Jonge baars wordt regelmatig uitgezet ten behoeve van de (sport)visserij.

Visserij

Belangrijke vissoort voor beroepsvissers in IJsselmeer/ Markermeer in mindere mate in overige binnenwateren. Belangrijke vissoort voor sportvisserij; 28% van de sportvissers geeft in 1995 aan dat ze doorgaans op baars vissen (Spijker, 1997).

Status

Thans niet bedreigd.

6.E.4 Snoekbaars

Kenmerk soort

Grote roofvis, gemiddelde lengte tussen 40 en 70 cm. Leeft in scholen in open water. Jonge vis voedt zich met watervlooien en insecten. Schakelt in eerste jaar (> circa 10 cm) of tweede levensjaar over op dieet van uitsluitend vis. Leeft in diepere delen van het water. Voorkeur voor troebel water met geringe zichtdiepte. Gevoelig voor lage zuurstofgehalten.

Verspreiding

Sedert 1888 behorend tot Nederlandse visfauna. Sedertdien als gevolg van natuurlijke verspreiding en uitzettingen algemeen verspreid over Nederlandse zoete wateren. Talrijk voorkomend in de meeste binnenwateren en IJsselmeer, Markermeer en Friese Meren. Komt ook voor in rivieren. Jonge snoekbaars (circa 7 cm) wordt regelmatig uitgezet ten behoeve van de (sport)visserij.

Knelpunten

Afname vertroebeling van het water en toename van waterplanten. In IJsselmeer heeft sterke visserijdruk op ondermaatse snoekbaars negatief effect op omvang van de oogst van maatse exemplaren.

Visserij

Belangrijke vissoort voor beroepsvissers in IJsselmeer/ Markermeer en in overige binnenwateren waar de beroepsvisser gerechtigd is de visserij uit te oefenen. Consumptievis. Belangrijke vissoort voor sportvisserij; 21% van de sportvissers geeft in 1995 aan dat zij doorgaans op snoekbaars vissen (Spijker, 1997).

Status

Ingeburgerde soort. Thans niet bedreigd.

6.E.5 Snoek

Kenmerk soort

Grote roofvis, gemiddelde lengte tussen 30 en 70 cm. Komt voor in heldere, plantenrijke wateren. Leeft in oeverzone, in of nabij waterplanten. Wordt niet aangetroffen in diepere delen van wateren. Leeft solitair. Bejaagt prooi vanuit schuilplaats. Jonge snoek (circa 5 cm) voedt zich met zoöplankton en insecten. Grotere snoek voedt zich bijna uitsluitend met vis. Prooivisgrootte gemiddeld groter dan bij snoekbaars. Paait in ondiepe vegetatierijke waterdelen (ondergelopen graslanden, oevers). Paait eerder en bij lagere watertemperatuur dan de snoekbaars. Voorkomen van snoek wordt gezien als indicatie voor herstel van waterkwaliteit van meren en plassen. De omvang van het opgroeiareaal is bepa-

lend voor de hoeveelheid snoek in een water, het uitzetten van snoek levert doorgaans geen bijdrage aan de omvang van de snoekpopulatie (Raaij, 1988).

Verspreiding

Komt voor in de meeste stilstaande, heldere binnenwateren met waterplanten. Komt marginaal voor in rivieren (niet-stroomminnende soort). In IJsselmeer en Markermeer marginaal aanwezig. Vroeger talrijk aanwezig in Friese Meren en Randmeren. Tot circa 1985 werd snoek (circa 4 cm) veelvuldig uitgezet ten behoeve van de (sport)visserij. Tegenwoordig af en toe uitzetting van jonge snoek voor herstelprojecten in meren en plassen.

Knelpunten

Eutrofiëring gepaard gaande met verdwijnen van waterplanten, watervervuiling, niet-natuurlijke oevers, waterpeilbeheersing (met als gevolg verdwijnen van geschikte paai- en opgroeiplaatsen).

Visserij

Lokaal van belang voor beroepsvisser in binnenwateren waar deze gerechtigd is de visserij op schubvis uit te oefenen. Consumptievis bestemd voor export. Belangrijke soort voor sportvisserij; 32% van de sportvisserij geeft in 1995 aan dat zij doorgaans op snoek vissen (Spijker, 1997).

Status

Achteruitgang sedert 1945 als gevolg van eutrofiëring en toegenomen waterpeilbeheersing. Thans niet bedreigd (tabel 4).

6.E.6 Karper

Kenmerk soort

Indien aanwezig in hoge concentraties (>150 kg/ha) dominante soort met negatief effect op voorkomen van waterplanten. Stimuleert vertroebeling van water. Jonge karper voedt zich met watervlooien en insecten. Grotere karper voedt zich met bodemorganismen en waterplanten. Jonge karper gevoelig voor predatie door roofvis. Vanaf circa 25 cm is de soort niet meer gevoelig voor predatie.

Verspreiding

Komt voor in veel binnenwateren. Het voorkomen van de soort is afhankelijk van uitzettingsprogramma's. In het IJsselmeer, Markermeer en de grotere meren en plassen minder talrijk dan in kleinere wateren. Komt voor in rivieren.

Knelpunten

Jonge karper (< 15 cm) kwetsbaarheid voor predatie door roofvis (snoek).

Visserij

Belangrijke vissoort voor sportvisserij; 31% van de sportvisserij geeft in 1995 aan dat zij doorgaans op karper/ graskarper vissen (Spijker, 1997). Was vroeger belangrijke consumptievis.

Status

Sedert de 14e eeuw in Nederlandse wateren. Ingeburgerde soort. Thans niet bedreigd.

6.E.7 Blankvoorn en brasem

Kenmerk soorten

Brasem en blankvoorn zijn vissen van stilstaande wateren, zoals meren en plassen en traag stromende, heldere benedenrivieren. In aantal en biomassa de belangrijkste witvissoorten van het Nederlandse zoete water. Worden aangetroffen in zowel helder als troebel water. Als gevolg van eutrofiëring zijn de soorten in hoge biomassa aanwezig. Bij hoge dichtheden kan stagnatie van groei optreden ("stunten"). Grote hoeveelheden brasem kunnen door intensieve predatie van grof zoöplankton het voorkomen van algen in het water stimuleren. Daarnaast wordt bodemmateriaal opgewerveld, hetgeen het doorzicht van het water kan verminderen.

Grootschalige verwijdering van brasem- en blankvoornpopulaties uit wateren kan leiden tot helder worden van het water en herkolonisatie van waterplanten (Actief Biologisch Beheer (ABB)) (zie 8.3). Er zijn aanwijzingen voor een negatieve interactie tussen grote hoeveelheid brasem en groei en conditie van paling.

Verspreiding

Talrijk voorkomend in de meeste binnenwateren en IJsselmeer, Markermeer.

Knelpunten

Aanwezigheid van grote hoeveelheden brasem heeft negatief effect op waterkwaliteit.

Visserij

Belangrijke vissoorten voor sportvisserij in binnenwateren en IJsselmeer/ Markermeer. In 1995 geeft 59% van de sportvisserij aan dat zij doorgaans op voorn (blankvoorn, ruisvoorn) vissen; 43% geeft aan dat zij doorgaans op brasem/ kolblei vissen (Spijker, 1997).

Voor beroepsvisserij van belang bij uitdunningsvisserij in het kader van Actief Biologisch Beheer en ten behoeve van pootvisvoorziening ("handelspootvis").

Status

Thans niet bedreigd.

6.E.8 Riviertrekvisserij

Kenmerk soorten

Riviertrekvisserij brengen een aanzienlijk deel van hun volwassen leven door in een totaal ander gebied en milieu dan waar zij zijn geboren. Eenmaal geslachtsrijp trekken deze visserij terug naar hun geboorteplaats om daar aan de voortplanting deel te nemen. De riviertrekvisserij gebruiken de rivieren als verbindingsweg tussen deze gebieden. De zogenaamde katadrome visserij zoals aal, driedoornige stekelbaars en bot planten zich voort op zee of in de oceaan. De anadrome soorten brengen een belangrijk deel van hun volwassen leven door in zout of brak water en paaien vervolgens in beken of beschutte delen langs de rivier. Tot de anadrome vissoorten behoren de zalm, zeeforel, steur, elft, houting, kleine en grote marene, zee- en rivierprik en fint.

Verspreiding

In mondingsgebied van rivieren, hoofdstroom rivieren en aangekoppelde nevengeulen. Sommige soorten ook in aangekoppelde beeksystemen.

Knelpunten

Van de bovengenoemde soorten zijn vooral de anadrome soorten de laatste 200 jaar sterk in aantal teruggelopen. Oorzaken zijn de achteruitgang van de waterkwaliteit, het verdwijnen van paai- en opgroeigebieden en de verstuwning van rivieren en beken. Deze veranderingen in het watersysteem hebben het verdwijnen van de zalm, steur, houting, elft en de marenesoorten tot gevolg gehad. De zeeforel, de fint en de beide priksoorten worden nog steeds in het stroomgebied van Maas en Rijn aangetroffen. Met het gereedkomen van de Haringvlietdam in 1970 is voor de riviertrekvisserij en glasaal, een belangrijk obstakel in de trekroute opgeworpen. Het beheer van dit sluizencomplex als stormvloedkering zal waarschijnlijk een bescheiden verbetering betekenen voor de genoemde soorten. Terugkeer van deze soorten in de Nederlandse rivieren is echter niet alleen afhankelijk van het beter toegankelijk maken van de rivieren vanuit zee. Ook het scheppen van gunstige omstandigheden voor het leef- en opgroeigebied van deze soorten in de rivier en beken is hiervoor een belangrijke voorwaarde. Zo is voor een zichzelf instandhoudende populatie fint een merkbaar getij (voor voortplanting en opgroei van larven) en de aanwezigheid van luwteplaatsen met grindbanken (voor ontwikkeling van eieren) van belang.

Visserij

Uit aanvoerstatistieken blijkt dat de riviervisserij enkele eeuwen een belangrijke bron van inkomsten is geweest. Vooral de visserij op zalm en zeeforel in Rijn en Maas was een belangrijke tak van economische nijverheid. Aan het eind van de vorige eeuw lopen de vangsten van zalm sterk terug. Al werd er in de twintiger jaren van deze eeuw nog melding gemaakt van het feit dat "duizenden jonge zalmen bij Linne de rivier afkwamen". De meldingen van zalmvangsten in de laatste decennia zijn zeer sporadisch.

De Atlantische steur is een vissoort die vroeger vooral in het benedenrivierengebied werd gevangen. Wel zijn waarnemingen bekend van jonge steur uit de Grensmaas. De laatste waarneming van steur in België dateert uit 1850. Tegenwoordig worden regelmatig vangsten van steur gemeld vanuit de Maas. Het betreft hier uitgezette exemplaren van Russische steur en sterlet. De enkele Atlantische steur die is gevangen, is afkomstig van een Frans herstelprogramma in de Gironde. De teruggang van de steur hangt waarschijnlijk samen met de veranderingen die sedert de middeleeuwen in het benedenrivierengebied hebben plaatsgevonden, waarbij het uitgebreide patroon van zoete en brakke kreken langzamerhand is verdwenen.

De zeeprik trok voor 1940 de Maas en Rijn op. Ook de rivierprik werd in het verleden veelvuldig op de rivieren aangetroffen. Tussen 1948 en 1963 werd bij Lith nog 12.000 kg rivierprik per jaar gevangen. Sedertdien is sprake van een enorme achteruitgang in vangsten. Uit de *Atlas van de Nederlandse*

Zoetwatervissen (De Nie, 1996) blijkt dat de laatste jaren een gering herstel van de zeeprk en de rivierprk optreedt.

Status

De meeste riviervissen hebben de status bedreigd of ernstig bedreigd/ verdwenen.

6.F Conclusies over factoren van invloed op de visstand

In dit hoofdstuk worden conclusies getrokken betreffende de invloeden van de visserij, visuitzettingen en externe factoren op de omvang, structuur en samenstelling van de visstand. Eerst worden de conclusies weergegeven die betrekking hebben op visserij en visuitzettingen. Daarna zullen conclusies worden geformuleerd over de invloed van externe factoren op de visstand en visserij.

6.F.1 Visserij en visuitzettingen

Algemeen

De beroepsmatige bevissing van schubvis in de binnenwateren en het IJsselmeer heeft geen effect gehad op het verdwijnen van vissoorten. De beroepsmatige bevissing in de rivieren op het eind van de vorige eeuw heeft mogelijk wel een bijdrage geleverd aan de teruggang van riviertrekvisserij. Visserij kan lokaal/regionaal veranderingen in de structuur van de visstand bewerkstelligen doordat lengtegroepen van vissoorten selectief uit het water worden verwijderd, waardoor de omvang van vispopulaties achterblijft bij het dragend vermogen van het betreffende water.

Visuitzettingen

De hoeveelheid pootvis die jaarlijks in de binnenwateren wordt uitgezet is sedert 1950 aanzienlijk verminderd. Er is sprake van een aanzienlijke daling van ten opzichte van de '70-er jaren. Het uitzetten van soorten als snoek, snoekbaars en baars levert in wateren waar deze soorten natuurlijk voorkomen, nauwelijks of geen bijdrage aan de visstand of de visserij. De gedachte dat het uitzetten van deze soorten de teruggang van vispopulaties als gevolg van externe factoren en visserij kan compenseren, blijkt in de praktijk niet juist te zijn. De aanwezigheid van en ontwikkelingsmogelijkheden voor vissoorten worden in belangrijke mate bepaald door de condities van het leefmilieu. Visuitzettingen van soorten die zich onder de Nederlandse omstandigheden niet of nauwelijks voortplanten (beekforel, regenboogforel, graskarper, karper), leveren een bijdrage aan de (sport)visserij. Visuitzettingen in kleine, afgesloten intensief door sportvisserij bevestigde wateren leveren een bijdrage aan de (sport)visserij. In grotere, open watersystemen leveren visuitzettingen nauwelijks een bijdrage aan de (sport)visserij. De verspreiding van aal in de Nederlandse binnenwateren is afhankelijk van het uitzetten van glasaal en pootaal in deze wateren. Voor het uitoefenen van de beroepsbinnenvisserij zijn dergelijke uitzettingen van groot belang.

Praktijkvoorbeelden

In de meren van de Friese Boezem is de invloed van het wegvallen van beroepsmatige bevissing zichtbaar in de toename van de biomassa van snoekbaars > 50 cm en brasem > 30cm en de afname van de biomassa snoekbaars < 50 cm. De tijdelijke beroepsmatige bevissing van brasem en snoekbaars (>60 cm) in de Friese Boezem (1989-1994), heeft tot gevolg gehad dat de gemiddelde lengte van snoekbaars is afgenomen en dat de biomassa snoekbaars is toegenomen. Door de beheervisserij is in de periode 1989-1994 250 kg/ha brasem en snoekbaars uit de Friese Boezem onttrokken. Dit komt overeen met een vermindering van de belasting van het water met circa 1 kg fosfaat/ ha. De beheervisserij hebben een bijdrage geleverd aan de verbetering van de kwaliteit van het water. Intensieve visserij op het IJsselmeer heeft een negatieve invloed op de omvang en structuur van het spiering-, baars-, snoekbaars- en aalbestand. De afname van de aalvangst in het IJsselmeer is bijna geheel te verklaren uit de verminderde intrek van glasaal.

De intensiteit van sportvisserij en beroepsvisserij op schubvis in het Volkerak/ Zoommeer is dusdanig, dat geen sprake is van een substantiële onttrekking van schubvis. Voor het realiseren van het natuurstreefbeeld is verhoging van de visserijdruk op schubvis een van de mogelijke beheermaatregelen. De grootschalige zegenvisserij op schubvis in het Wolderwijd/ Nuldernauw (1991 - 1993), heeft niet geleid tot een verandering in de soortensamenstelling van de visstand. Als gevolg van de maatregelen, waaronder ABB, was geen sprake van sterke ontwikkeling van een snoekpopulatie.

De grootschalige zegenvisserij in het Wolderwijd/ Nuldernauw (1991 - 1993) heeft een kortdurende verlaging van de biomassa van het visbestand tot gevolg gehad. De hoeveelheid vis nam echter als gevolg van massale ontwikkeling van jonge vis snel toe. De structuur van de vispopulaties werd na de bevissingen gedomineerd door jonge (0+) vis (brasem, pos, baars). Door intrek vanuit de omringende wateren werd het visbestand binnen een jaar aangevuld met grote (>25 cm) brasem. De effecten van de visserijen zijn twee jaar na deze maatregelen niet langer zichtbaar in de structuur en omvang van de visstand.

Er zijn geen aanwijzingen dat de samenstelling, structuur en omvang van de visstand in het beneden-rivierengebied door de visserij, zowel beroepsmatige visserij als sportvisserij, wordt beïnvloed. De sedert 1970 waargenomen verschuivingen in de samenstelling en omvang van de visstand in het benedenrivierengebied, hangen samen met de verzoeting van het systeem, het wegvallen van de getijdebeweging en de verbetering van de waterkwaliteit.

Ten opzichte van het oppervlak van het benedenrivierengebied en gezien het open karakter van het watersysteem, lijkt de huidige beroepsmatige visserij-inspanning op schubvis en aal optimaal te zijn.

6.F.2 Externe factoren van invloed op visstand en visserij

Algemeen

De samenstelling, verspreiding en omvang van vispopulaties in het Nederlandse zoete water is sedert het begin van deze eeuw veranderd als gevolg van veranderingen in de leefomgeving van vissoorten veroorzaakt door waterverontreiniging, eutrofiëring, verstuwung, kanalisatie, peilbeheer en achterstallig onderhoud van watergangen.

Waterkwaliteit, inrichting, vormgeving, verstuwung, kanalisatie, onderhoud van watergangen en peilbeheer van wateren bepalen het voorkomen en ontwikkelingsmogelijkheden van vissoorten in uiteenlopende watertypen.

De omvang (biomassa) van de visstand in de Nederland binnenwateren is sedert het begin van deze eeuw toegenomen als gevolg van verrijking van het oppervlaktewater en waterbodems met voedingsstoffen (eutrofiëring).

Als gevolg van eutrofiëring zijn plantenminnende soorten zoals snoek, ruisvoorn en zeelt in de Nederlandse binnenwateren afgenomen en zijn generalisten zoals snoekbaars, blankvoorn en brasem toegenomen.

De sterk gecontroleerde waterhuishouding van Nederland heeft tot gevolg dat sedimentatie van verontreinigd slib in de waterlopen, meren en rivieren heeft plaatsgevonden. Verontreinigde waterbodems kunnen schadelijke gevolgen hebben voor de verspreiding en voortplanting van vissoorten, doordat bioaccumulatie van toxicanten in het weefsel van de vis optreedt. Ook heeft dit negatieve gevolgen voor de consumptiewaarde van de vis (vooral aal).

Visetende vogels hebben in het IJsselmeer en wateren in Noordwest Overijssel effect op de samenstelling van de visstand door predatie op baars en snoekbaars en mindere mate op aal. In het IJsselmeer blijken aalscholvers het baars- en snoekbaarsbestand sterk te beïnvloeden. Invloed op het aalbestand door deze vogels blijkt aldaar marginaal te zijn.

Trekvisseren

De dalende trend in de hoeveelheid glasaal die jaarlijks voor de West-Europese verschijnt, werkt door in de omvang van de aalpopulaties in de binnenwateren.

Als gevolg van waterverontreiniging, kanalisatie en verstuwung van rivieren en beken zijn riviertrekvisseren als zalm, zeeforel, fint, elft, zee-prik, rivierprik, houting nagenoeg verdwenen uit de rivieren en beken. Daarnaast zijn de ontwikkelingsmogelijkheden voor riviervissen als winde, kwabaal, barbeel, kopvoorn en serpeling hierdoor afgenomen.

Voor vissoorten die vanuit zee de rivier optrekken (glasaal, zeeforel, zalm, fint en elft), vormen de Haringvlietdam en Afsluitdijk belemmeringen voor de vrije toegang vanuit zee tot het benedenrivierengebied en het IJsselmeer. Met de aanleg van deze dammen, zijn het brakwater estuarium en het zoetwatergetijdengebied (Biesbosch) als bijzondere biotopen verdwenen.

De grote dammen bij de kust (Haringvlietdam en Afsluitdijk) hebben grote zoetwatermeren doen ontstaan, waarvan de waterafvoer en het waterpeil worden gereguleerd. Een scherpe overgang van zoet naar zout water is ontstaan, hetgeen behalve negatief effect op de intrek van vis uit zee, ook passieve uitspoeling van zoetwatervis naar zee tot gevolg heeft.

De turbines van waterkrachtcentrales veroorzaken schade aan stroomafwaarts trekkende vis. Op populatieniveau is vooral schieraal een kwetsbare soort. De aanwezigheid van waterkrachtcentrales zonder effectief werkende visgeleidingssystemen, heeft een negatief effect op het resultaat van herstelprogramma's van riviertrekvis, zoals zalm en zeeforel.

6.F.3 Maatregelen

Sedert 1970 is een verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater opgetreden, doordat maatregelen zijn genomen die de lozing van verontreinigingen tegengaan. Deze waterkwaliteitsverbetering is positief voor de ontwikkelingsmogelijkheden van vissoorten en draagt bij aan een gevarieerde visgemeenschap.

Maatregelen die de toevoer van voedingsstoffen aan het oppervlaktewater verlagen, gecombineerd met sanering van onderwaterbodems, hebben duidelijk effect op de verbetering van de kwaliteit van het water. Maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit worden lokaal regelmatig gecombineerd met uitdunningsvisserijen (Actief Biologisch Beheer). Als aanvullende maatregelen voor de waterkwaliteitsverbetering dragen dergelijke visserijen bij aan verbetering van de kwaliteitssituatie.

De aanleg van vispassages langs stuwen, dammen en andere belemmeringen voor vrije optrek in de rivieren en beken en in het landelijk gebied en het herstel van paai- en opgroeigebieden voor vis, resulteert in een gedeeltelijk herstel van ontwikkelingsmogelijkheden voor vissoorten in de riviersystemen van de Maas, Rijn en Overijsselse Vecht.

Maatregelen die erop zijn gericht de inrichting en vormgeving van watersystemen meer door natuurlijke processen laten bepalen, resulteren in grotere diversiteit van het leefgebied voor vis. Natuurontwikkelingsprojecten in rivieren en beken hebben een positief resultaat voor vis. In meren, plassen en kanalen hebben maatregelen gericht op de ontwikkeling van natuurlijke oevers een positief effect op de visstand.

Door een integrale aanpak van het water-, natuur- en visstandbeheer is het mogelijk om via gerichte maatregelen ten aanzien van milieu, inrichting en visserij (nagenoeg) verdwenen dan wel bedreigde vissoorten (gedeeltelijk) terug te krijgen.

Bijlage 7. De uitgifte van visrechten.

- A. Samenvatting van de meest relevante beschikbare gegevens t.a.v. de ontwikkeling van de splitsing van visrechten.
- B. Samenvatting informatie Laser t.a.v. uitgifte visrechten op staatsbinnenwater.
- C. Resultaten van de enquête onder andere overheden en onder grote terreinbeherende instanties ten aanzien van de uitgifte van visrechten.

7.A Samenvatting van de meest relevante beschikbare gegevens t.a.v. de ontwikkeling van de splitsing van visrechten.

Bronnen:

- Ministerie L&V, Directie Visserij, Hoofdafdeling S&B: Het gebruik van de Nederlandse rivieren en overige binnenwateren als viswater per 01-01-71(1973)
- Ministerie L&V, Directie Visserij: Provinciale informatienota's sportvisserij, samenvatting (1979)
- Ministerie LNV, Directie Visserij, Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij (1991)

7.A.1 Stand van zaken per 01-01-1971 voor het gehele Nederlandse binnenwater.

Staatsbinnenwater: 59.468 ha., totaal binnenwater 129.687 ha. (IJsselmeer niet meegerekend).

beperkte beroepsvisserij = palingvisserij (gesplitste rechten)

gelegenheidsvisserij = visserij met beroepstuigen zonder VZV-vergunning

beperkte sportvisserij = sportvisserij met alleen de vrije hengel.

Gebruik van het viswater per 1971:

uitsluitend beroepsvisserij	5.030	
volledige beroeps- met beperkte sportvisserij	9.067	
volledige beroeps met volledige sportvisserij	38.520	
volledige sport met beperkte beroepsvisserij	47.439	
uitsluitend sportvisserij	13.585	
uitsluitend gelegenheidsvisserij	1.941	
beroeps- en gelegenheidsvisserij	137	
sport- en gelegenheidsvisserij	2.591	
sport-, beroeps-, en gelegenheidsvisserij	1.945	
niet gebruikt water	4.226	
verloren water (verontreiniging)	5.206	
totaal oppervlakte	129.687	, waarvan 124.481 beschikbaar

Visserijmogelijkheden samengevat.

Uitgegaan wordt van de 124.481 ha. beschikbaar viswater.

volledige sportvisserij mogelijk op	104.080 ha.	83,6%	
beperkte sportvisserij mogelijk op	9.067 ha.	07,3%	
niet benut viswater	4.226 ha.	03,4%	totaal sport: 117.373 ha. = 94,3%

volledige beroepsvisserij mogelijk op	54.699 ha.	43,9%	
beperkte beroepsvisserij mogelijk op	47.439 ha.	38,1%	
gelegenheidsvisserij mogelijk op	4.532 ha.	03,6%	
niet benut viswater	4.226 ha.	03,4%	totaal beroep: 110.846 ha. = 89,0%

Juridische vorm van uitgifte visrechten per 1971 voor het totale Nederlandse binnenwater, exclusief IJsselmeer :

volledige beroepsvisserij huur	41.411	39,9%	
beperkte beroepsvisserij huur	8.189	07,9%	
gelegenheidsvisserij huur	1.439	01,4%	totaal huur 49,2% (51.039 ha)
volledige beroepsvisserij vergunning	11.719	11,3%	
beperkte beroepsvisserij vergunning	39.250	37,8%	
gelegenheidsvisserij vergunning	1.725	01,7%	totaal vergunning 50,8% (52.694 ha.)
TOTAAL BEROEPSVISSERIJ	103.733		
 sportvisserij huur	 45.658	 44,5%	
sportvisserij vergunning	56.985	55.5%	
TOTAAL SPORTVISSERIJ	102.643		

De hier genoemde totalen komen niet overeen met de arealen zoals genoemd bij visserijmogelijkheden. Naast het onderdeel "niet benut viswater" betreft het voor de sportvisserij het areaal van de vrije hengel, voor welke vorm geen huur en/of vergunning vereist is + een toerekening op basis van de meest dominante vorm van visserij, waarmee het resterende verschil van bijna 1500 hectare is verklaard. Bij de beroepsvisserij telt naast het "niet benut viswater" ook de toerekening zoals bij de sportvisserij vermeld. De toerekening is geschied binnen de systematiek zoals gehanteerd bij het opstellen van overzichten (1973).

7.A.2 Stand van zaken per april 1979 voor het gehele Nederlandse binnenwater.

provincie	totaal opp. Water in ha.	Waarvan ha. vrije hengel	verhuur aan de sport ha.	machtiging / vergunning sport ha.	totaal "rechten" voor sport ha.
Groningen	4733	3098	4196	202	4398
Friesland	17036	14782	14991	530	15521
Drenthe	2241	281	1658	89	1747
Overijssel/Flevo	27817	22924	15605	4837	20442
Gelderland	13327	9273	7095	3922	11017
Utrecht	6302	2810	3651	581	4232
Noord-Holland	17529	8916	6037	10801	16838
Zuid-Holland	35688	26693	20526	4951	25477
Zeeland	7976	550	6084	570	6654
Noord-Brabant	13967	10914	11505	509	12014
Limburg	4402	2158	2236	1089	3325
Nederland	151018	102399	93584	28081	121665
	100%	68%	62%	19%	81%

7.A.3 Stand van zaken 1991 voor de Staatsbinnenwateren.

Visrecht	beroepsvisserij	sportvisserij	derden
Volledig visrecht	5.676 ha.	4.605 ha.	18 ha.
Gesplitst visrecht	63.808 ha.	63.885 ha.	0 ha.
Gesplitst visrecht onverhuurd	1.393 ha.	1.316 ha.	0 ha.
totaal	70.877 ha.	68.526 ha.	18 ha.

Daarnaast is op 9500 ha. van de staatsbinnenwateren sprake van heerlijke visrechten.

In procenten uitgedrukt bestaat het visrecht op de staatsbinnenwateren (totaal 85.000 hectare) uit:

heerlijk visrecht	9.500 ha.	11,2%	
volledig visrecht	10.299 ha.	12,1%	(beroep 6,7% en sport 5,4%)
gesplitst visrecht	65.201 ha.	76,7%	

7.A.4 Stand van zaken 1997 voor de Staatsbinnenwateren.

Deze stand van zaken is gebaseerd op door de Laser aangeleverde informatie welke verder in deze bijlage meer gedetailleerd is weergegeven.

Visrecht	beroepsvisserij	sportvisserij	derden
Volledig visrecht	5.393 ha.	4.269 ha.	322 ha.
Gesplitst visrecht	63.306 ha.	62.650 ha.	377 ha.
Gesplitst visrecht onverhuurd	1.210 ha.	1.866 ha.	0 ha.
Totaal	69.909 ha.	68.725 ha.	699 ha.

Daarnaast is op 9500 ha. van de staatsbinnenwateren sprake van heerlijke visrechten.

In procenten uitgedrukt bestaat het visrecht op de staatsbinnenwateren (totaal 84.000 hectare) uit:

heerlijk visrecht	9.500 ha.	11,3%	
volledig visrecht	9.984 ha.	11,9%	(beroep 6,4%, sport 5,1%, derden 0,4%)
gesplitst visrecht	64.516 ha.	76,7%	

7.B Samenvatting informatie LASER t.a.v. uitgifte van visrechten op staatsbinnenwater.

Samenvatting van de door de vijf Laserregio's toegeleverde informatie. De regio's Noord, Zuidwest en deels ook Oost hebben naast de gevraagde oppervlakten uitgegeven visrechten ook informatie aan-geleverd over de ervaringen en zienswijze van LASER, respectievelijk de betreffende LASER-medewerkers, ten aanzien van de uitvoering van de uitgifte van visrechten en de wijze waarop hiermee het beleid t.a.v. de binnenvisserij (Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij) kan worden gerealiseerd (punten 2 t/m 9). Op 11-12-97 heeft LASER Zuidwest (telefonisch door dhr. H. Embregts) namens LASER laten weten, na aanpassing van enige detailpunten, hiermee in te stemmen.

7.B.1 De uitgifte van visrechten op het staatsbinnenwater per november 1997.

Oppervlakten in hectare.

		N	NW	O	ZO	ZW	totaal.
Voll. Beroep	hok	0,0	1141,0	1255,0	15,0	1117,0	3528,0
	verg	0,0	0,0	1860,0	0,0	5,0	1865,0
Voll. Sport	hok	0,0	674,4	1929,0	788,0	878,0	4269,4
	verg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aal beroep	hok	11189,4	15753,5	569,5	201,0	22152,0	49865,4
	verg	0,0	1,0	110,0	197,0	13133,0	13441,0
Schub. Sport	hok	11189,4	14980,7	1531,7	353,0	28595,0	56649,8
	verg	0,0	0,0	0,0	0,0	6000,0	6000,0
Derden voll. Visrecht		4,5	58,0	0,0	0,0	264,0	326,5
gespl. Visrecht		0,0	0,0	0,0	0,0	377,0	377,0

Heerlijke rechten zijn grotendeels onbekend. Verwacht wordt dat dit de afgelopen jaren niet is gewijzigd, waardoor wordt uitgegaan van een areaal heerlijke rechten van 9500 ha.

Noord:

- Alles is in huur uitgegeven.
- Alle Staatswater in Friesland op twee contracten (één sport, één beroep) uitgegeven
- Geen Staatswater in Groningen, in Drenthe slechts 4,5 ha op het terrein van de strafinrichting Veenhuizen.
- Lauwersmeer is 2000 ha gesplitste visrechten, voor het beroep als gemene weide (3 bedrijven).

Oost:

- Niet is aangegeven of en in hoeverre de visrechten van de sport bestaan uit huurovereenkomsten of uit vergunningen.
- De oppervlakte heerlijke rechten en niet uitgegeven visrechten zijn onbekend.

Zuidwest:

- De aan "overigen" uitgegeven visrechten zijn bij de gesplitste visrechten voor 97 ha vergunning. Alle andere aan "overigen" uitgegeven rechten (volledig en gesplitst) betreffen huurovereenkomsten.
- Het beroep heeft nog op 9067 ha een vergunning voor zegenvisserij op wateren waar de sport visrechthebbende is.
- Van de gesplitste beroepsvisserij met vergunning op aal betreft 1540 ha gemene weide visserij.
- Zoommeer 6000 ha gesplitste visserij voor beroep en sport, uitsluitend op basis van vergunning.
- Niet verhuurd: 92 ha volledig visrecht en 54 ha gesplitst visrecht.
- Heerlijke visrechten onbekend, m.u.v. ca 300 ha voor Woudrichem en 353 ha in Brabant. Daarnaast hebben derden nog voor 755 ha visrechten in eigendom op het staatswater.

Noordwest:

- In Flevoland 14.470 ha water tevens zegenvergunning voor 7 vissers (schub naar sport)

- Derden: volledig visrecht aan gewestelijke pachtcie Utrecht (50 ha) en Heemraadschap Wieringermeer (8,0 ha).

Zuidoost:

- Heerlijke visrechten onbekend.

Verschillen in uitgegeven visrechten op Staatsbinnenwater ten opzichte van 1991.

		1991	1997	verschil
Volledige visserij	beroep	5676	5393	-283
	sport	4605	4269	-336
	derden	18	322	+304
	totaal	10299	9984	-315
Gesplitste visserij	beroep	63808	63306	-502
	sport	63885	62650	-1235
	derden	0	377	+377
Heerlijke visrechten	totaal	9500	9500	0

De oppervlakte niet verhuurd water is onbekend. Met name t.a.v. de gesplitste visserij is daardoor nu niet exact aan te geven in hoeverre er aal- respectievelijk schubvisvisrechten onbenut blijven. Gezien de niet benutte oppervlakten in 1992 (1300 á 1400 hectare) wordt aangenomen dat het "onbekende" deel van de oppervlakte Staatsbinnenwater gelijk is aan het "niet benutte" oppervlakte (84.000 hectare minus 9500 hectare heerlijke rechten minus 9984 hectare volledig visrecht is 64516 hectare gesplitste visrechten, waarvan het beroep 1210 hectare niet benut en de sport 1866 hectare).

De toename van de uitgifte aan "derden" is vooral een kwestie van definitie. In de meeste gevallen wordt de visserij in de betreffende wateren op de normale wijze door de sport en/of het beroep uitgeoefend. Voor de goede orde zijn de oppervlakten verhuurd aan derden apart weergegeven.

De totale oppervlakte van het staatsbinnenwater is niet nauwkeurig bekend. Zowel Domeinen (geeft oppervlaktes inclusief uiterwaarden en kades/dijken) als Rijkswaterstaat kunnen geen exacte oppervlakte opgeven. Rijkswaterstaat (per fax d.d. 23-01-98 van dhr. B. Stolker, projectleider van de operatie "Brokx-nat") geeft aan dat de geschatte oppervlakte ongeveer 1000 hectare minder is dan in 1992. Derhalve kan de oppervlakte Staatsbinnenwater per 01-01-1998 op circa 84.000 hectare worden gesteld. Het verschil is vooral het gevolg van de overdracht van wateren van lokaal of regionaal belang, zoals het Noordhollands kanaal, de Drentse Hoofdvaart, het Apeldoorns Kanaal, het Kanaal Almelo - De Haandrik, en diverse kleine wateren als fortgrachten e.d. aan andere beheerders (met name provincies en waterschappen).

7.B.2 Overdracht van huurovereenkomsten en vergunningen.

Deze hebben zich na 1991 tot nu toe alleen voorgedaan in de regio Oost, voor zover bekend zonder knelpunten.

7.B.3 Beoordeling huurovereenkomsten en vergunningen door de Kamer voor de Binnenvisserij.

Toetsing geschiedt vooral op formele gronden (toetsing huurprijs en doelmatige bevissing). In samenhang met de uitvoering heeft dit niet/nauwelijks tot problemen geleid. Alleen de lange behandeltermijn door de Kamer wordt genoemd als de belangrijkste oorzaak van de lange duur van de totale uitgifte-procedure.

Wel valt verder op dat de Kamer prijsverhogingen lijkt te beperken tot maximaal 6%.

Bij de verhuur van niet staatswater door derden, voor zover Laser daar zicht op heeft, lijken de volgende knelpunten zich te kunnen voordoen:

- uitgifte door agrariërs aan particulier zonder doelmatigheidstoets.
- dubbele verhuur als de scheiding van eigendom in het water is gelegen (beide eigenaren verhuren het visrecht van het gehele water!).
- het visrecht van water grenzend aan een reeds verhuurd viswater wordt door de Kamer goedgekeurd zónder de praktijktoets t.a.v. wel of geen open verbinding.

7.B.4 De uitvoerbaarheid van de uitgifte van visrechten.

Verlenging.

- Hierbij in het algemeen geen specifieke uitvoeringsproblemen. Indien verlenging is aangevraagd verlengt Laser in principe buiten artikel 33 van de Visserijwet. Dit betekent dat splitsing dan niet aan de orde is, tenzij de verlenging niet tijdig is aangevraagd.
- Onduidelijkheid t.a.v. de gevolgen van de aanwijzing tot NBWet-gebied leidt in voorkomende gevallen tot onrust bij de huurders. Bij verlenging moeten de gevolgen duidelijk zijn.
- De soms onduidelijke beheerssituatie van het Staatswater (SBB, Domeinen) heeft meestal vertraging tot gevolg door de noodzakelijke afstemming t.a.v. bijzondere huurvoorwaarden en verdeling van de huuropbrengst.
- Het begrip aalvisrecht leidt soms tot problemen als in de huurovereenkomsten de bepaling is opgenomen dat meegevangen schubvis dient te worden teruggezet. Niet alle vissers houden zich hieraan. Door een enkeling wordt doelbewust de splitsing genegeerd door fuiken te zetten in perioden dat de aal niet meer zwemt.

Splitsing.

- Er is geen landelijk uniforme wijze van splitsen. (Zie het verschil tussen Groningen en Friesland).
- Ter effectuering van het beleid zou de splitsing verder moeten worden doorgevoerd door bij verlenging artikel 33 van de Visserijwet in acht te nemen.

Suggesties en aandachtspunten voor het beleid.

- Er treedt versnippering van visrechten op doordat andere eigenaren een (soms sterk) afwijkend uitgiftebeleid voeren. Met name bij de overdracht van wateren van de Staat naar deze andere eigenaren kunnen hierdoor ongewenste situaties ontstaan.
- Zorg voor een meer uniforme wijze van uitgifte van visrechten.

7.B.5 Afwijking van de werkelijke uitgifteprijs t.o.v. de standaardprijzen volgens de NBB.

In veel gevallen wordt een voorgelegde overeenkomst zonder bezwaar door beide partijen ondertekend. De Kamer stelt de overeengekomen huurprijs slechts zelden bij. In sommige gevallen gaat de huurder of vergunninghouder niet akkoord met de standaardprijs volgens de NBB. In deze situaties worden voorstellen tot prijsverhoging door de Kamer voor de Binnenvisserij meestal teruggebracht tot een niveau dat ook geldt op vergelijkbare wateren en niet onevenredig verschilt met de voorgaande prijs. Het kan hierbij voorkomen dat de NBB-prijzen niet worden gerealiseerd.

(Voorbeeld Friesland: sport betaalt fl. 0,57 i.p.v. fl. 1,00 per hectare voor de schubvisvisrechten en het beroep fl. 0,87 i.p.v. fl. 5,00 per hectare voor de aalvisrechten).

De oorzaken hiervoor zijn o.a.:

- huurovereenkomsten met een vaste huurprijs, zonder mogelijkheid tot (tussentijdse) verhoging.
- De Kamer hanteert geen vast maximumpercentage voor verhoging van de prijzen. Het lijkt er echter op dat de Kamer bij omvangrijkere contracten doorgaans toch een maximum van ongeveer 6% hanteert. Hiermee is het soms vrijwel onmogelijk om binnen de termijn van een of twee huurcontracten het prijsniveau van de NBB te bereiken.

- de standaard NBB-prijs is niet altijd in overeenstemming met de mogelijkheden het water te bevisen. Met name bij de sportvisserij doet zich dit voor t.a.v. de criteria bereikbaarheid en toegankelijkheid. Daarnaast zijn ook de andere gebruiksfuncties van het water soms beperkend, m.n. beroepsscheepvaart, snelle waterrecreatie, natuurontwikkeling,enz. Hoewel dit formeel geen reden is een lagere prijs vast te stellen kan dit wel in de overwegingen van de Kamer een rol spelen.

7.B.6 Bezwarenprocedures.

Tot in het recente verleden zijn de bezwaren steeds door de Directie JZ behandeld. De in de afgelopen paar jaar bij Laser aangetekende bezwaren zijn zeer beperkt in aantal (minder dan 10) en hebben voorsnog niet tot gerechtelijke procedures geleid (pogingen daartoe zijn gestrand op "niet-ontvankelijk"-verklaring).

7.B.7 Versterking van de beroepsbinnenvisserij.

Bij de uitgifte van visrechten is het vrijwel niet mogelijk de sector beroepsbinnenvisserij te versterken. De oorzaken hiervoor zijn:

- Er komen vrijwel geen wateren vrij voor herverhuur en -uitgifte.
- De criteria (definitie beroepsbinnenvisser, inkomenseis, aangrenzend water) lijken de sector eerder tegen als mee te werken.
- In de praktijk is vaak nauwelijks sprake van "beroepsbinnenvissers" volgens de NBB-definitie. Er zijn veel deeltijdvissers die de inkomensnorm niet halen en daarnaast ook niet aan de andere criteria kunnen voldoen.
- Een aantal visrechthebbenden zijn geen beroepsvisser (meer) maar benutten hun recht uitsluitend als inkomstenbron door het uitgeven van vergunningen. Dit versterkt de sector niet.

7.B.8 Bundeling aalvisrechten, vergroten arealen bestaande bedrijven.

- De vorming van maatschappen leidt tot versnippering, althans niet tot meer aaneengesloten areaalen. Voor beroepsvissers groeit hierdoor soms wel het areaal, maar wel met grotere afstanden tot het water. Daarnaast lijkt juist door de maatschapsvorming het aantal semi-beroepsvissers toe te nemen.
- Doordat m.n. waterschappen ook in toenemende mate aan particulieren verhuren (of aan eigen personeel) wordt versnippering van de visrechten in de hand gewerkt.
- De gehanteerde criteria (zie hiervoor) leiden er toe dat alleen bestaande bedrijven vrijkomende rechten kunnen verwerven. Soms krijgen deze hierdoor een groter areaal dan ze effectief bedrijfsmatig kunnen bevisen. Ze geven dan vaak water op vergunning uit aan personen die eerder op basis van de criteria niet voor de huur in aanmerking kwamen. Hierdoor is sprake van indirecte versnippering. Dit heeft soms ook gevolgen voor de groeimogelijkheden van kleine en/of jonge bedrijven.

7.B.9 Omgaan met uniforme beleidscriteria bij vrijkomende visrechten.

Er vindt weinig heruitgifte plaats. Zie hiervoor bij de bovengenoemde punten.

Door het indienen van aanvragen voor de electrovisserij is wel een beeld ontstaan over de wijze waarop derden met de visrechten omgaan. Dit schetst geen positief beeld. Voorbeelden:

- Uitgifte van volledig visrecht door SBB met een verbod grote brasem en snoekbaars terug te zetten.
- Uitgifte van visrechten aan particulieren.
- Uitgifte van visrechten zonder beperking van het aantal vistuigen.
- Meervoudige verhuur van hetzelfde water.

7.B.10 Algemene opmerkingen van LASER

Een uniforme uitgifte van visrechten is gewenst, in ieder geval als het om (semi-)overheid gaat. Aanpassing van wet- en regelgeving is hiertoe noodzakelijk. Wellicht dat op vrijwillige basis via voorlichting (uitgebreide brochure met wet- en regelgeving, vereiste documenten, enz.) al e.e.a. kan worden bereikt.

Soms worden wateren minder interessant voor de verhuur door inpoldering, aanpassingen waterpeil, natuurontwikkelingsprojecten enz.

Overbevissing doordat er geen limieten zijn gesteld aan de te gebruiken aantallen vistuigen door particulieren en watereigenaren. Veel vis (ook paling) is al weggevangen voordat die bij het water van de beroepsvisser kan komen.

7.C Resultaten van de enquête onder andere overheden en onder grote terreinbeherende instanties ten aanzien van de uitgifte van visrechten.

Met deze beperkt opgezette enquête van de Directie Visserij is gepoogd een indruk te krijgen van de wijze waarop de visrechten door de belangrijkste andere overheden en door grote terreinbeherende organisaties worden uitgegeven. Dit ter aanvulling van de gegevens die via Laser zijn gevraagd ten aanzien van de Staatswateren. In dit kader zijn ook de gegevens van Staatsbosbeheer van belang (in principe óók Staatswater, maar niet bij Laser geadministreerd, en niet opgenomen in de betreffende totalen!).

In de tabellen zijn de opgaven van de respondenten zo goed als mogelijk zonder bewerkingen en/of correcties weergegeven.

De enquête is uitgevoerd onder:

- provincies
- waterschappen
- provinciale landschappen
- staatsbosbeheer
- natuurmonumenten

Gemeentelijke wateren zijn buiten beschouwing gelaten, enerzijds vanwege het grote aantal gemeenten en de geringe beschikbare capaciteit, anderzijds vanwege het feit dat de gemeentelijke wateren naar aard en ligging doorgaans alleen voor de sportvisserij van belang zijn.

Algemene opmerking naar aanleiding van de terug ontvangen formulieren: veel instanties (óók Staatsbosbeheer) lijken niet te weten dat de splitsing van visrechten betekent dat er twee huurders of vergunninghouders op één en hetzelfde water verschillende visrechten hebben verkregen. In principe zou bij juiste invulling steeds het aantal uitgegeven hectares aan sportvisserijorganisaties en aan beroepsvissers gelijk of nagenoeg gelijk moeten zijn. De enig voorstelbare (meestal kleine) afwijking is dat op een deel van het water gedeelten van de visrechten niet uitgegeven zijn. Dit blijkt echter niet uit de opgegeven getallen. In de meeste gevallen betreft de opgave van het totaal aantal uitgegeven hectares water met gesplitst visrecht een keurige optelling van de afzonderlijke (niet gelijk zijnde) hectares opgegeven voor de beroeps- en sportvisserij. In de meeste gevallen is er ook geen toelichting gegeven die een en ander zou kunnen verklaren.

Staatsbosbeheer.

Doordat van de 8 regio's West-Brabant/Zeeland en Oost-Brabant/Limburg geen opgave hebben gedaan van het totale areaal permanent waterhoudende watergangen in hun bezit, is niet exact vast te stellen van welk aandeel van het totale areaal de visrechten worden uitgegeven. Het totale areaal permanent waterhoudende watergangen van Staatsbosbeheer wordt hierbij geschat op 12.000 hectare. Voor meer dan 4500 hectare, ongeveer een derde deel, worden de visrechten uitgegeven. Het overgrote deel (ca. tweederde) van de uitgegeven visrechten wordt door Staatsbosbeheer in huur uitgegeven. In de meeste gevallen betreft het volledige visrechten, met name aan sportvisserijorganisaties. Doordat van de regio's Flevoland/Overijssel en West-Brabant/Zeeland geen specificatie naar de uitgifte in volledige of gesplitste visrechten is verkregen kunnen hierover geen gedetailleerdere uitspraken worden gedaan.

De voorwaarden die Staatsbosbeheer stelt in de huurovereenkomsten en vergunningen betreffen vrijwel altijd tenminste de bescherming van natuur en milieu (8 regio's), de toegestane vistuigen naar aard en aantal (7 regio's), en bepalingen t.a.v. gesloten tijden en minimum maten e.d. (7 regio's).

Enige opvallende opgenomen bijzondere bepalingen in huurovereenkomsten:
In de regio Zuid-Holland/Utrecht is er een bepaling visbroed uit te zetten.

In de regio Oost-Brabant/Limburg is een bepaling opgenomen dat tenten, windschermen, honden en voorwerpen die niet strikt noodzakelijk zijn voor de uitoefening van de visserij niet op en rond het gehuurde object zijn toegestaan.

Provincies.

Van slechts zes provincies is een enquêteformulier terug ontvangen. Van Limburg betrof het de mededeling dat de provincie geen permanent waterhoudende watergangen in eigendom heeft en derhalve ook geen visrechten uitgeeft. Noord-Holland gaf aan (nog) geen oppervlakten te kunnen vermelden, maar wel de visrechten zo veel als mogelijk uit te geven. Voor Flevoland geldt dat het Heemraadschap Fleverwaard de visrechten van de provinciale vaarwegen uitgeeft. De oppervlakte hiervan is niet opgegeven, maar verwerkt in de opgave het Heemraadschap (zie waterschappen). De Noordoost Polder is hierbij niet opgenomen.

Volledig ingevulde formulieren zijn verder slechts ontvangen van de provincies Friesland, Groningen en Utrecht. Hierdoor kan slechts een weinig betrouwbare indicatie worden gegeven omtrent de uitgifte van visrechten op de provinciale wateren.

Opvallend is dat de provincie Groningen alle wateren verhuurt aan de sportvisserijorganisatie Provinciaal Groninger Fonds (PGF). Het PGF is volgens de overeenkomst verplicht de aalvisrechten op basis van vergunning aan de beroepsvissers uit te geven. Tevens heeft Groningen de bijzondere voorwaarde opgenomen dat de beroepsscheepvaart niet mag worden gehinderd door vistuigen in de vaargeulen van de doorgaande vaarten.

Conclusies (voor zover te trekken):

- De provincies geven de visrechten alleen in huur uit: Friesland en Flevoland alleen gesplitste visrechten en Groningen en Utrecht alleen volledige visrechten.
- De belangrijkste voorwaarden die in de huurovereenkomsten zijn opgenomen betreffen de bescherming van waterstaatkundige voorzieningen en de bescherming van natuur en milieu.

Provinciale landschapsstichtingen.

Slechts van zes van de provinciale landschapsstichtingen is een enquêteformulier retour ontvangen: Groningen, Overijssel, Flevoland, Gelderland, Noord-Holland en Zuid Holland. Gezien de grote onderlinge verschillen in oppervlakte en wijze van uitgifte is er geen eenduidig beeld te schetsen. Het Groninger Landschap beschikt over 3x zoveel water als de andere vijf stichtingen bij elkaar en geeft hiervan bijna alle visrechten op basis van vergunningen uit. Het totaalareaal water dat bij de Landschapsstichtingen in eigendom is wordt geschat op ongeveer 8000 hectare.

In Zuid- en Noord-Holland wordt aangegeven dat men liever geen visrechten wil uitgeven. Men zegt alleen visrechten uit te geven omdat men daartoe verplicht is op basis van bestaande rechten. Voor nieuwe of vrijgekomen wateren zullen beslist géén rechten worden uitgegeven.

In de huurovereenkomsten en vergunningen zijn doorgaans bepalingen opgenomen ten aanzien van de bescherming van natuur en milieu, toegestane vistuigen en gesloten tijden / minimum maten.

In Flevoland en Gelderland geldt doorgaans ook de bijzondere voorwaarde dat er beperkingen zijn gesteld aan het maximale aantal sportvissers per dag en met betrekking tot gesloten tijden en perioden.

Natuurmonumenten

De vereniging Natuurmonumenten heeft een aanzienlijk areaal water in beheer, circa 8500 hectare. Voor iets meer dan de helft worden visrechten uitgegeven. Het grootste deel van de visrechten, zo'n 3600 hectare, wordt in huur als volledig visrecht uitgegeven. Hiervan is 2/3 in handen van het beroep. Natuurmonumenten geeft ook zogenaamde "losse" vergunningen uit (individuele hengelsportvergunningen?) op het Naardermeer (1049 ha) en de Ankeveense Plassen (598 + 5 hectare). Op het Naardermeer kunnen ook een 40-tal daghengelvergunningen worden uitgegeven.

Vrijwel altijd neemt Natuurmonumenten in de huurovereenkomsten of vergunningen bepalingen op ten aanzien van de bescherming van natuur en milieu, bescherming van waterstaatkundige voorzieningen, toegestane vistuigen, en gesloten tijden / minimum maten.

Waterschappen

Er zijn 28 goed bruikbare formulieren en 14 beperkt bruikbare formulieren retour ontvangen. Hetgeen een respons van ca 50% betekent. Dit is voldoende om een redelijk betrouwbare indicatie te kunnen geven omtrent de wijze van uitgifte van visrechten door de waterschappen.

Uit de ontvangen gegevens kunnen de navolgende conclusies worden getrokken:

- De waterschappen geven de visrechten bijna volledig in huur uit. In tweederde van de gevallen betreft het de volledige visrechten.
- De waterschappen geven het overgrote deel van de visrechten uit aan de sportvisserij.
- Bijzondere bepalingen die in huurovereenkomsten en/of vergunningen worden opgenomen betreffen vooral de bescherming van waterstaatkundige voorzieningen, bescherming van natuur en milieu, en de toegestane vistuigen.

Door recente fusies zijn thans van een aantal waterschappen geen of slechts beperkte gegevens beschikbaar.

Opvallende zaken zijn:

- veel waterschappen kunnen de oppervlakte van hun areaal niet opgeven.
- Met name in Noord-Holland wordt volledig visrecht verhuurd aan een samenwerkingsverband van sport en beroep (eigenlijk twee huurders van één recht).
- Er zijn waterschappen die visrechten verhuren of in vergunning uitgeven aan eigen medewerkers en particulieren, niet zijnde beroepsvisser. Voor eigen medewerkers betreft het dan meestal het water direct bij sluiscomplexen en gemalen e.d. en de visserij met fuiken en de peur.
- In de contracten vooral voorwaarden t.a.v. bescherming waterstaatkundige voorzieningen, op afstand gevolgd door voorwaarden t.a.v. vistuigen en t.a.v. bescherming van natuur en milieu.
- sommige waterschappen merken op dat ook zij soms visrechten niet zelf kunnen uitgeven vanwege de aanwezigheid van heerlijke rechten.

Enige voorkomende bijzondere (extra) voorwaarden:

- verbod meenemen graskarper
- op fuiken moet een merkteken met de postcode van de eigenaar zijn bevestigd.
- verbod op de rallyvisserij
- uitzetten van vis is alleen toegestaan met toestemming van de verhuurder
- aanwijzen wedstrijdlocaties in overleg met de verhuurder

Bijlage 8. Financieel overzicht van de regelingen uitkoop schubvisvisrechten en sanering beroepsbinnenvisserij.

- A. Financieel overzicht van de regelingen uitkoop schubvisvisrechten en sanering beroepsbinnenvisserij.
- B. Tekst van de uitkoopregeling schubvisvisrechten.
- C. Tekst van de saneringsregeling beroepsbinnenvisserij.

8.A Financieel overzicht van de regelingen uitkoop schubvisvisrechten en sanering beroepsbinnenvisserij

Basis:

1. De regeling sanering beroepsbinnenvisserij (J. 1649), gepubliceerd in de staatscourant nr. 184 van 21-09-1972
 2. De regeling tot uitkoop van schubvisvisrechten (J.1648), gepubliceerd in de staatscourant nr. 184 van 21-09-1972. De herziening (J.49) is gepubliceerd in de staatscourant nr. 21 van 30-01-1976, met een rectificatie in de staatscourant nr. 29 van 1976
- Daarvóór (1969 en 1970) werden ook al schubvisvisrechten uitgekocht, maar de basis daarvan is (nog) niet gevonden.

Bronnen:

- Ministerie L&V, Directie Visserij, de jaarverslagen over de jaren 1969 t/m 1987.
- Brief van de minister van LNV aan de Tweede Kamer d.d. 10-06-85 (TK 84-85, 18600 XIV nr. 92)
- OVB, bestuursnotitie "de financiële bijdrage van de OVB aan de uitkoopregeling schubvisvisrechten" (1987)

Tabel 1.: uitgekeerde bedragen in het kader van de uitkoop van schubvisvisrechten en de sanering beroepsbinnenvisserij (voor zover uit beschikbare documenten achterhaald).

	uitkering door Rijk						uitkering door OVB		uitkoop én sanering
	uitkoop Friesland	aantal bedrijven	uitkoop overig NL	aantal bedrijven	sanering NL tot.	aantal bedrijven	Friesland	overig NL	
1969			42.433	7					
1970			7.200	1					
1975	1.968.500	44					236.210	6.349	
1976	362.275	10	257.083	12	213.859	11	68.123	24.554	
1977			312.502	(schatt.) 8			-455	22.752	
1978			171.761	2	39.805	2		14.671	
					2.067	1			
1980					81.395	3			
1981									
1983							28.880		
totaal	2.330.775	54	790.979		337.126	17	332.758	68.326	

Opmerkingen bij tabel 1.:

Het grootste gedeelte van de uitkoop van schubvisvisrechten én van de saneringsregeling vond plaats in de provincie Friesland. Volgens de OVB betrof het daar in totaal 69 gevallen van uitkoop, 54 beroepsvissers deden afstand van het schubvisvisrecht en 15 beroepsvissers beëindigden de palingvisserij. Daarnaast heeft de Friese Bond de resterende visrechten intern iets gewijzigd. Met het verplaatsen van enige bedrijven is ook enige verlichting gevonden voor de te hoge visserijdruk in de Zuidwesthoek.

De oorspronkelijke rijksbijdrage was toegezegd op 2,3 miljoen. De onderhandelingen duurden echter enige jaren, waarbij de rijksbijdrage op basis van de visprijzen werd geïndexeerd. Uiteindelijk werd afgesloten met een totaalbedrag van 3,5 miljoen, waarvan de sportvisserij 0,7 miljoen moest opbrengen.

gen. De sportvisserij deed dit middels een subsidie van de OVB van bijna 333.000 gulden, een lening van de OVB van 270.000 gulden (3% rente, looptijd 10 jaar) en eigen middelen. Het cijfermateriaal is niet geheel inzichtelijk en waarschijnlijk ook niet volledig. Uitkeringen door het rijk zijn gedaan als voorschot, waarbij definitieve afrekening later plaatsvond. Vermoedelijk heeft de provincie Friesland bij de financiële afwikkeling een intermediaire rol gespeeld. Tevens bestaat het vermoeden dat er sprake is geweest van een renteverrekening. Uit de cijfers blijkt dat het overeengekomen bedrag met Friesland gelijk is aan het totaal van de uitkeringen voor geheel Nederland. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat het beschikbare cijfermateriaal niet geheel compleet is, maar eventueel óók dat wellicht een aantal beroepsvissers in Friesland op het laatste moment heeft afgezien van de uitkoop. Hierover is vooralsnog geen uitsluitsel verkregen.

Tabel 2.: Overzicht van de uitkeringen door het rijk en de gemiddelde uitkering aan vissersbedrijven t.a.v. de uitkoop van schubvisvisrechten.

	uitgekeerd door rijk	12% min. bijdr. sport	totaal uitgekeerd	aantal bedrijven	gemiddeld per bedrijf	Index '96 van totaal
Friesland	2.330.775	317.833	2.648.608	54	49.048	5.356.000
Overig NL	790.979	107.861	898.840	30	29.961	1.686.000
totaal	3.121.754	425.774	3.547.448	84	42.232	7.042.000

Opmerkingen bij tabel 2.:

- In de kolom "12% min. bijdr. sport" is opgenomen het bedrag dat de sportvisserij ten minste zelf moest bijdragen op grond van de regeling. Genoemde bedragen kunnen dus hoger zijn dan de genoemde 12%: in Friesland was de bijdrage van de sport overeengekomen op 700.000,=!!
- Het aantal bedrijven bij "overig NL" betreft een inschatting omdat de gegevens van 1977 niet bekend zijn. Voor 1977 wordt ingeschat dat het 8 bedrijven betreft.
- In de kolom "Index '96 van totaal" is weergegeven welke waarde de bedragen uit de kolom "totaal uitgekeerd" per 1996 zou hebben. De bedragen van tabel 1 zijn op basis van de jaargemiddelden van de CBS-consumentenprijsindex voor alle huishoudens omgerekend en afgerond op fl. 1000,=.

Inschatting totaal uitkeringen aan de beroepsbinnenvisserij in het kader van de regeling uitkoop schubvisvisrechten.

Bovenstaand is het vermoeden geuit dat de gevonden cijfers lager zijn dan in werkelijkheid het geval is geweest.

Ervan uitgaande dat:

- de verhouding in de uitkeringen tussen Friesland en de rest van Nederland, zoals uit de beschikbare cijfers blijkt, correct is.
- dat de "ontbrekende" bedragen in verhouding overeenkomen met de gevonden verdelingen.
- het overeengekomen totaalbedrag voor Friesland van 3,5 miljoen daadwerkelijk is uitgekeerd.
- dat de sportvisserij, gezien over heel Nederland, niet méér heeft bijgedragen dan de minimaal verplichte 12% volgens de regeling.

wordt geschat dat het gevonden bedrag van bijna 3,55 miljoen voor geheel Nederland met ongeveer 25% moet worden verhoogd tot bijna 4,44 miljoen.

Een andere optie is dat in Friesland uiteindelijk een aantal vissers toch heeft afgezien van deelname in de uitkoop. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat de gevonden bedragen lager zijn dan de verwachte bedragen. Dit zou betekenen dat het gevonden eindbedrag van bijna 3,55 miljoen toch de werkelijke situatie dicht benadert.

Op dit moment lijkt het meest realistisch te stellen dat in het kader van de uitkoop van de schubvisvisrechten aan de Nederlandse beroepsbinnenvissers tenminste 3,5 miljoen is uitgekeerd door het rijk en de sportvisserij.

Conclusies:

1. Voor de uitkoop van schubvisvisrechten is aan de Nederlandse beroepsbinnenvisserij een bedrag uitgekeerd van tenminste 3,5 miljoen gulden, per vissersbedrijf gemiddeld ruim 40.000 gulden.
2. Het overgrote deel (driekwart) van de gelden is uitgekeerd aan Friese vissers.

3. Ook het overgrote deel van de saneringsregeling is gerealiseerd in Friesland (15 van de 17 gevallen)

8B tekst van de uitkoopregeling schubvisvisrechten

1. Staatscourant, donderdag 21 september 1972 - Nr. 184

Regeling tot uitkoop van schubvisvisrechten. (Beschikking J.1648)

In het kader van de maatregelen ter bevordering van de sportvisserij heeft de minister van Landbouw en Visserij, ir. P.J. Lardinois, besloten in de daarvoor in aanmerking komende gevallen bijdragen toe te kennen aan individuele beroepsbinnenvissers - ook collectief in verenigingsverband - die de visserij op schubvis staken.

Als basis voor de berekening van de te verlenen bijdrage - die maximaal f 75.000 bedraagt - geldt de gemiddelde besomming over de jaren 1969-1971 voor wat betreft de schubvis. Het op deze wijze berekende bedrag wordt - afhankelijk van de leeftijd van de aanvrager - 4, 5 of 6-voudig uitbetaald.

De bijdrage voor bedoelde verenigingen wordt bepaald door de som van de individuele besommingsen.

De bijdrage kan slechts worden verleend indien daarnaast anderen dan de rijksoverheid ten minste een bedrag ter grootte van 12% van de te verlenen bijdrage uitkeren.

Aanvragen voor een bijdrage kunnen worden ingediend bij de Directeur der Visserijen, Ministerie van Landbouw en Visserij, 1^e van den Boschstraat 4, te Den Haag.

Op dit adres is voor gegadigden een exemplaar van de beschikking verkrijgbaar.

2. Staatscourant, vrijdag 30 januari 1976, Nr. 21

Beschikking uitkoop schubvisvisrechten 1976

28 januari 1976 / Nr. J.49

Landbouw en visserij

Directie Juridische en Bedrijfsorganisatorische Zaken

De Minister van Landbouw en Visserij,

Overwegende, dat het in het kader van de maatregelen ter bevordering van de sportvisserij gewenst is in daarvoor in aanmerking komende gevallen bijdragen toe te kennen aan vissers, die bereid zijn de bedrijfsmatig uitgeoefende visserij op schubvis in bepaalde wateren te staken,

Besluit:

Artikel 1

In deze beschikking wordt verstaan onder:

Directeur-Generaal: de Directeur-Generaal voor de Landinrichting en de Visserijen;

Directeur binnenvisserij: de Directeur van de Visserijen; de visserij als bedoeld in artikel 1, vierde lid, sub d, van de Visserijwet 1963, voor zover zij bedrijfsmatig en niet in het Lauwersmeer, het IJsselmeer, het Zwarte Meer, het Ketelmeer, het Veluwemeer-Noord, het Veluwemeer-Zuid, het Gooi- en Eemmeer, het Haringvliet, het Grevelingenmeer en het Veerse Meer wordt uitgeoefend;

vergunning: een vergunning als bedoeld in artikel 2, tweede lid, sub b, van de Verordening regeling verkoop zoetwatervis (Produktschap voor Vis en Visprodukten);

vergunninghouder: degene die op 31 december 1971 de binnenvisserij uitoefende en op die datum in bezit was van een vergunning;

basisjaren: de kalenderjaren 1969, 1970 en 1971;

besomming schubvis: 120% van de gemiddelde bruto-jaaropbrengst van de gedurende de basisjaren door een vergunninghouder bij de uitoefening van de binnenvisserij in het water of de wateren waarop

de toekenning van de in artikel 2, eerste lid, bedoelde bijdrage betrekking heeft, gevangen en vervolgens verkochte schubvis vermeerderd met 120% van de gemiddelde bruto-jaarpbrengst van de gedurende de basisjaren door vergunninghouder aan derden voor het vissen op schubvis in dat water of die wateren verleende vergunningen dan wel machtigingen.

Artikel 2

1. In de door hem te bepalen gevallen en onder door hem vast te stellen voorwaarden en rekening houdend met het bedrag van de voor het toekennen van de bijdragen beschikbare middelen kan de Directeur-Generaal op aanvraag en op voet van het in deze beschikking bepaalde een bijdrage toekennen aan:

- a. een vergunninghouder, die de uitoefening van de binnenvisserij op schubvis in het water of die wateren, waarop de toekenning van de bijdrage betrekking heeft, staakt;
- b. een rechtspersoonlijkheid bezittende vereniging van vergunninghouders, indien alle leden dier vereniging de uitoefening van de binnenvisserij op schubvis in het water of die wateren, waarop de toekenning van de bijdrage betrekking heeft, staken.

2. Een bijdrage als bedoeld in het eerste lid kan slechts worden toegekend, indien ter zake van het staken van de visserij op schubvis, door anderen dan de rijksoverheid een bijdrage ter grootte van tenminste 12% van de door die overheid toe te kennen bijdrage wordt betaald.

Artikel 3

1. De aanvraag voor een bijdrage moet uiterlijk op een door de Directeur-Generaal nader te bepalen in de Staatscourant bekend te maken datum bij de Directeur worden ingediend.
2. De aanvrager is gehouden aan de Directeur alle door deze gewenste inlichtingen te verstrekken en alle door deze gevraagde bescheiden over te leggen.

Artikel 4

1. De in artikel 2, eerste lid, sub a, bedoelde bijdrage bedraagt voor hen die op het tijdstip van de aanvraag:

- de leeftijd van 50 jaar hadden bereikt zeven maal de besomming schubvis;
- de leeftijd van 40 jaar, doch nog niet de leeftijd van 50 jaar hadden bereikt, zes maal de besomming schubvis;
- de leeftijd van 40 jaar nog niet hadden bereikt, vijf maal de besomming schubvis.

2. De in artikel 2, eerste lid, sub b, bedoelde bijdrage bedraagt zes maal het totaal der besommingen schubvis van de leden der vereniging vermeerderd met zes maal 120% van de gemiddelde bruto-jaarpbrengst van de gedurende de basisjaren door de vereniging aan anderen dan de leden der vereniging voor het vissen op schubvis in het water of die wateren, waarop de toekenning betrekking heeft, verleende vergunningen dan wel machtigingen.

Artikel 5

De bijdrage wordt geacht onverschuldigd te zijn betaald, indien te eniger tijd na de uitbetaling blijkt:

- a. dat de binnenvisserij, voor het staken waarvan de bijdrage werd toegekend, wederom is hervat dan wel enige door de Directeur gestelde voorwaarde is overtreden;
- b. dat degene, die een bijdrage ontving, in ander water of andere wateren dan waarin hij bij de toekenning van de bijdrage was gerechtigd de binnenvisserij op schubvis uit te oefenen, die visserij uitoefent.

Artikel 6

De Beschikking uitkoop schubvisvisrechten 1972 (Stcrt 130), laatstelijk gewijzigd bij beschikking van 16 oktober 1975 (Stcrt 202), wordt ingetrokken.

Artikel 7

1. Deze beschikking kan worden aangehaald als 'Beschikking uitkoop schubvisvisrechten 1976'
2. Zij treedt in werking met ingang van de dag, volgend op die van haar bekendmaking in de Nederlandse Staatcourant.
3. Zij werkt terug tot 1 september 1974.

's-Gravenhage, 28 januari 1976.

De minister van Landbouw en Visserij,
Van der Stee.

8C tekst van de saneringsregeling beroepsbinnenvisserij

Staatscourant, donderdag 21 september 1972, Nr. 184

Regeling sanering beroepsbinnenvisserij (Beschikking J.1649)

In het kader van de maatregelen ter verbetering van de van de structuur van de beroepsbinnenvisserij heeft de Minister van Landbouw en Visserij, ir. P.J. Lardinois, besloten in de daarvoor in aanmerking komende gevallen bijdragen toe te kennen aan beroepsbinnenvissers die de uitoefening van dit beroep algeheel staken, mits dit tot wezenlijke verbetering van de structuur van de binnenvisserij leidt.

Als basis voor de berekening van de te verlenen bijdrage geldt de gemiddelde besomming aan aal (paling) en schubvis over de jaren 1969-1971.

De bijdrage bedraagt voor individuele vissers dan wel een vereniging tweemaal de besomming van aal (paling) en schubvis tot ten hoogste f 40.000. Als reeds een bijdrage tot uitkoop van schubvisvisrechten is toegekend, bedraagt deze uitkoopsom tweemaal de besomming van aal (paling) met een maximum van f 30.000.

Aanvragen voor een bijdrage kunnen worden ingediend bij de Directeur der Visserijen, Ministerie van Landbouw en Visserij, 1^e van den Boschstraat 4, te 's-Gravenhage. Op dit adres is voor gegadigden een exemplaar van de beschikking beschikbaar.

Bijlage 9. Interviews met beroeps- en de sportvisserijorganisaties.

- A. Interviews sector beroepsbinnenvisserij
- B. Bloemlezing interviews beroepsbinnenvisserij
- C. Vragen t.b.v. overleg met de sportvisserijorganisaties
- D. Overleg met sportvisserijorganisaties, enkele relevante aspecten uit de gespreksverslagen

9.A Interviews sector Beroepsbinnenvisserij

Doel van de interviews

Door het houden van interviews met regionale organisaties is getracht een beeld te krijgen van de economische positie van de sector in die regio, van de knelpunten, en oplossingsrichtingen.

Het voordeel van deze gebiedsgerichte benadering is dat mogelijk regionale verschillen, knelpunten en kansen zichtbaar worden. De verschillende gebiedsgerichte uitwerkingen zullen worden samengevoegd in een totaalbeeld voor Nederland.

Deze evaluatieronde wordt aangevuld met een schriftelijke enquête door het LEI onder de individuele vissers.

Bij monde van de voorzitter, de heer van Arkel, ondersteunt de Combinatie van Binnenvissers het belang van deze interviews en van het initiatief van een schriftelijke enquête.

Geïnterviewde organisaties

- Friese Bond van Binnenvissers
- Groninger Bond van Binnenvissers
- Algemene Bond van Binnenvissers in Noordwest Overijssel
- Beheerseenheid Noordoost Nederlandse Beroepsvissers
- Noordhollandse Bond van Binnenvissers
- Vereniging van Beroepsaaltvissers Zuidwest Nederland
- Beroepsbinnenvissers Rivierengebied (niet georganiseerd, beperkt individueel)
- Zuidhollandse Bond van Binnenvissers

Vragen bedrijfsstructuur

1. Hoeveel hoofdberoepsbedrijven zijn er op dit moment in uw regio en kunt u de ontwikkeling van de laatste 7 jaar aangeven ?
2. Hoeveel deeltijd vissers(nevenberoepen) zijn er naar schatting en kunt u de ontwikkeling van de laatste 7 jaar aangeven ?
3. Van hoeveel hectare heeft de sector (de gehele beroepsvisserij in uw regio) de aalvisrechten ?
4. Van hoeveel hectare heeft de sector (de gehele beroepsvisserij in uw regio) het volledig visrecht ?
5. Van hoeveel hectare ontvangt de sector (de gehele beroepsvisserij in uw regio) een machtiging van de hengelsport voor het vissen op aal ?
6. Kunt u globaal aangeven op hoeveel hectare water de leden van uw organisatie de visrechten huurt of vergunning mag vissen van: de provincie(s), gemeenten, waterschappen ?
7. Kunt u daarbij eveneens aangeven om welke visrechten het hierbij gaat (aal-, volledig visrecht)?
8. Hoe is globaal de inkomensontwikkeling op bedrijfsniveau over de laatste 7 jaren geweest (baten minus de kosten)?
9. Kunt u globaal aangeven wat het huidige gemiddelde inkomen is van een hoofdberoepsbedrijf in uw regio ?

Vragen knelpunten in beleid

10. Ziet u knelpunten in de wet- en regelgeving. Zo ja, welke ?
11. Ziet u knelpunten in de vergunningverlening / akten van verhuur ? Zo ja, welke en waarom ?
12. Ziet u knelpunten in het beheren van de visstand en de visstand zelf ? Zo ja, welke ?
13. Ziet u nog meerdere knelpunten ? Zo ja, welke ?

Vragen oplossingen van knelpunten voor de sector.

14. Heeft u ideeën over hoe de door u aangedragen knelpunten kunnen worden opgelost ?

Vragen toekomstperspectief van de sector

15. Hoe ziet u de toekomst van uw sector in uw regio (vangsten/prijzen/aantal bedrijven) ?
16. Welke kansen ziet u voor de sector in uw regio ?
17. Zijn er zaken die u nog kwijt wilt ?

9.B Bloemlezing interviews beroepsbinnenvisserij

9.B.1 Inleiding

In de afgelopen maanden zijn door de leden van de "projectgroep evaluatie beleid beroepsbinnenvisserij" interviews afgenomen bij de volgende organisaties:

Groninger Bond van Binnenvissers;
Friese Bond van Binnenvissers;
Beheerseenheid Noordoost Nederlandse Beroepsvissers;
Bond van Binnenvissers Noord West Overijssel;
Noord Hollandse Bond van Binnenvissers;
Zuidhollandse Bond van Binnenvissers;
Vereniging van beroepsaaltvissers Zuidwest Nederland;
Firma Klop, groot bedrijf op benedenrivieren.

In de gehouden interviews zijn vragen gesteld aangaande de ontwikkelingen in de bedrijfsstructuur, knelpunten in wet- en regelgeving, visstandbeheer en het beleid van de splitsing. In deze notitie is een soort van quick scan gemaakt vanuit alle interviewverslagen. De projectgroep wil de verschillende interviews nog comprimeren tot een prettig leesbaar stuk, een zogenaamde bloemlezing.

9.B.2 Bedrijfsontwikkeling

Bedrijfsstructuur

Er is een neerwaartse trend waarneembaar in het aantal bedrijven die voldoen aan de definitie van beroepsbinnenvisser volgens de NBB.

De visserij wordt in sommige regio's steeds meer een nevenbedrijf omdat met name de aalvangst achterblijven, de prijzen gelijk blijven en de kosten stijgen.

In andere delen is een tegengestelde trend waarneembaar. De gelegenheidsvisserij lijkt daar af te nemen. De afname komt door overlijden van vissers en het ontbreken van bedrijfsopvolgers. Dit betekent dat het areaal van de resterende bedrijven toeneemt. Dit laatste lijkt zich voornamelijk af te spelen daar waar de rechten zijn verhuurd aan een bond.

De bond geeft de visrechten uit aan beroepsvissers. In de statuten staat waaraan de leden moeten voldoen. Ook is dit aan de orde in Groningen waar de sport het volledig visrecht heeft. In overleg met de Groninger Bond wordt een structuurbeleid uitgezet en wordt vergunning verleend aan beroepsvissers aangesloten bij deze bond.

Aangegeven is dat een fulltime bedrijf over voldoende areaal viswater moet beschikken. Een jaarrondbedrijf kan niet alleen met aalvisserij; zeker niet nu de vangsten afgenomen zijn. Visserij op schubvis wordt voor fulltime bedrijven steeds belangrijker. Vooral snoekbaars maar ook pootvis is commercieel interessant.

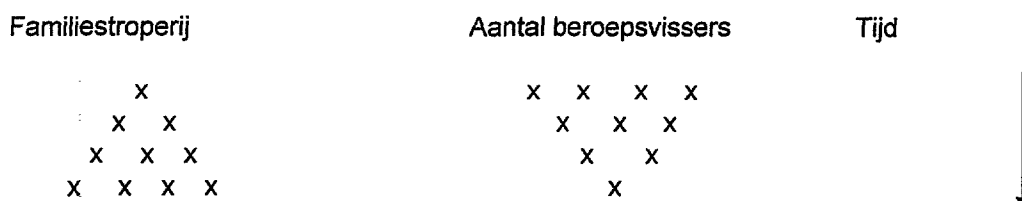
Inkomensontwikkeling

De gemiddelde besomming die in de interviews is aangegeven fluctueert sterk. Ook de toenemende kosten en mogelijke deelname van gezinsleden in het bedrijf spelen bij de berekening van inkomens mee. Enigszins betrouwbare gegevens zijn er niet. Derhalve heeft de projectgroep opdracht gegeven aan het LEI om door middel van een enquête meer en zo betrouwbaar mogelijke informatie boven tafel te krijgen.

9.B.3 Knelpunten in de wet- en regelgeving.

De visstropen.

De visstropen wordt door velen als een groot probleem ervaren. De informatie die naar voren is gekomen komt grotendeels overeen met de inhoud van het "Inventarisatierapport omvang visstropen" (april 1997). Van belang hierbij is om duidelijk onderscheid te maken tussen enerzijds diefstal, het legen van andermans fuiken, vernieling van fuiken en anderzijds het vissen zonder vereiste documenten. Ook de gesignaleerde oplossingsrichtingen zijn in het inventarisatierapport opgesomd. Interessant is de theorie van de "omgekeerde piramide" door de Friese Bond. Daar wordt aangegeven dat de familiestropen steeds omvangrijker wordt terwijl de beroepsvisserij in aantal afneemt. Deze ontwikkeling komt voort uit het "van vader op zoon" effect.

Wat niet in het inventarisatierapport visstropen is meegenomen zijn de commerciële activiteiten van hengelaars. In feite is sprake van "beroepsvisserij door sportvissers": deskundige sportvissers met zeer veel tijd die met hengels gericht op aal en snoekbaars vissen om deze vis te verkopen.

Overdrachtmogelijkheden visrechten

In enkele regio's is aangegeven dat vooral bij de overheid de vergunningverlening kan worden verbeterd.

De wachttijden worden vaak als onacceptabel ervaren.

Door investeringen wordt vaak het bedrijfsresultaat voor de belastingen sterk gedrukt, waardoor niet aan de definitie van beroepsbinnenvisser (Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij 1991) kan worden voldaan. Hierdoor komen ze onterecht niet in aanmerking bij uitgifte van vrijgekomen visrechten e.d.

Het uitgiftebeleid heeft tot gevolg dat de grote bedrijven bij vrijkomende visrechten een grotere kans hebben als eerste in aanmerking komen. Dit betekent dat kleinere, maar wél rendabele, bedrijven vaak achter het net vissen en uiteindelijk op termijn hun rentabiliteit achteruit zien lopen. Startende bedrijven komen vrijwel helemaal niet "aan de bak". Het komt voor dat grote bedrijven meer rechten in handen krijgen dan ze kunnen bevissen en overgaan tot "onderverhuren" (lees: vergunning?).

Een aangedragen oplossing voor dit knelpunt is het systeem zoals gehanteerd bij Zuidwest Nederland, Noordwest Overijssel en de Friese Bond. Daar wordt aan de Bonden verhuurd en kunnen de vissers onderling de vergunningen regelen.

Instellen Visserijbeheercommissies (VBC's)

Wat enkele geïnterviewden als merkwaardig ervaren is de verplichting in nieuwe huurovereenkomsten voor het instellen van de VBC's. Er is onduidelijkheid over de inhoud en de daadkracht van een VBC. Eveneens zijn twijfels geuit bij de vastgestelde visserijkundige eenheden. De verplichte samenwerking tussen sport en beroep in één VBC kan een probleem zijn. De indruk bestaat dat de communicatie tussen LNV en derden onvoldoende is geweest.

Aangegeven is dat het opzetten van de VBC's niet eenvoudig zal zijn. Er bestaan veel spanningen tussen sport en beroep. Aangegeven is dat een VBC juridisch goed verankerd moet worden.

Complexiteit beleid

Het beleid wordt veelal als complex ervaren. Deze complexiteit lijkt voort te komen uit de raakvlakken die verschillende beleidsterreinen met elkaar hebben, zoals visserij, natuur, milieubeleid. Een voorbeeld hiervan is de toepassing van de NB-wet. Als de toepassing van de NB-wet betekent dat veel viswater niet meer bevisbaar is (Zoommeer) of in de toekomst zal zijn (Lauwersmeer) dan moeten

daarvoor goede argumenten zijn en moet er overleg plaatsvinden. Aangegeven is dat individuele vissers zaken bijna nooit via de rechter uitvechten vanwege de hoge kosten van de rechtspraak.

Huurprijzen

Het huurprijsbeleid van de rijksoverheid wordt soms als onredelijk ervaren. Het effect wordt versterkt doordat veel waterschappen en andere verhuurders de normen van het rijk overnemen. De huurprijzen zijn veelal niet gerelateerd aan de vangstmogelijkheden. Er is geen differentiatie.

Heerlijke visrechten

In een aantal gebieden in Nederland komen nog zogenaamde heerlijke visrechten voor. Heerlijke visrechten leveren, doordat er geen goed overzicht van is, vaak problemen op ten aanzien van een adequate controle.

Verkoopvergunning zoetwatervis

Deze Verkoopvergunning Zoetwatervis wordt verstrekt door het Produktschap Vis aan geregistreerde beroepsvissers. Het betreffende document wordt op dit moment als nutteloos en zinloos ervaren. Er wordt niets mee gedaan. De sector wil dit instrument waardevoller maken, met name moet worden bekeken in hoeverre hiervan gebruik kan worden gemaakt voor de aanpak van de stroperij. Het is een controle ten behoeve van de handel.

Splitsing van visrechten

Uit de interviews blijkt onder meer dat de splitsing verschillend heeft uitgewerkt. De regionale verschillen zijn groot. In Groningen bijvoorbeeld heeft de sport het volledig visrecht. In Friesland is sprake van een splitsing. In Noordwest Overijssel heeft de beroepsvisserij het volledig visrecht. In huurovereenkomsten staan veelal wel verplichtingen om vergunningen te verlenen.

Door vrijwel alle geïnterviewden is naar voren gebracht dat de splitsing de economische ontwikkeling van de beroepsbinnenvisserij frustreert. De aalvangst is de laatste tien jaren gedaald, de prijzen gelijk gebleven en de kosten zijn gestegen. Als de beroepsvisserij de schubvisvisrechten niet heeft dan mag men de commercieel aantrekkelijke snoekbaars niet oogsten. Aangegeven is dat het kapitaal aan oogstbare snoekbaars heeft geleid tot een massale stroperij. Deze tendens is zichtbaar in vrijwel alle delen van Nederland, op grote schaal vindt dit plaats in met name in de benedenrivieren, de Friese boezemwateren en overige meren.

Met name vanuit de Friese Bond is aangegeven dat de splitsing niet vrijwillig is geaccepteerd. Er is de nodige "ambtelijke druk" uitgeoefend om toch maar gebruik te maken van de financiële compensatie. Ook economische motieven voor de regio speelden een rol. De splitsing zou leiden tot meer overnachtingen, verhoogde handel van sportvisserijartikelen, meer bootverhuur etc. Dit laatste wordt ten eerste betwist.

Regelmatig is aangegeven dat de sport erg krampachtig vasthoudt aan de eenmaal verworven rechten. Constructief overleg wordt als "zo goed als onmogelijk" ervaren. Een beheersexperiment in Friesland is na 5 jaren afgesloten met grote conflicten tussen beide visrechthebbers.

De bijvangst van schubvis wordt ook als een probleem ervaren. Een beroepsvisser mag meegevangen schubvis niet behouden. Maar vooral in de zomermaanden overleven deze vissen het niet. Het massaal overboord zetten is strijdig met milieuwetgeving, namelijk het lozen of storten van dood organisch materiaal.

Kamer voor de binnenvisserij

Door meerdere geïnterviewden is aangegeven dat particulieren en enkele waterschappen visrechten verhuren aan derden. Dit terwijl het betreffende water in verbinding staat met het water verhuurd aan een beroepsvisser. Zeker in dit soort situaties schiet de informatievoorziening van de Kamer voor de

Binnenvisserij tekort. Die heeft geen overzicht meer op wat er werkelijk op het water gebeurt. Huur-overeenkomsten en vergunningen aan particulieren worden te vaak automatisch goedgekeurd. Dit gaat ten koste van doelmatige bevissing en de uitbreidingsmogelijkheden van de bestaande bedrijven.

Een specifiek regionaal probleem is aan de orde in de Friese Boezemwateren. Naar schatting is circa 10% van de oeverstroken afgeslagen. Deze stroken zijn dus nu water. Mensen proberen nu via huur-overeenkomsten een plekje te bemachtigen. Zij sluiten met de eigenaren een pachtovereenkomst af. Jacht en visserij rechten sluiten voor lange perioden af, bijvoorbeeld 25 jaar. De Visserijwet is hierop niet berekend.

9.B.4 Knelpunten in het beheer

Visstandbeheer

Door meerdere geïnterviewden is aangegeven dat een goed visstandbeheer wordt bemoeilijkt als gevolg van de splitsing van visrechten. Dit omdat bijna altijd het overleg tussen sport en beroep niet goed verloopt (zie ook splitsing).

Een ander aspect waardoor een goed beheer wordt gefrustreerd is de enorme visstropen vooral op snoekbaars. Dit speelt met name op de wateren waar de beroepsvisserij niet de schubvisvisrechten heeft.

Een groot probleem is de slechte intrek van glasaal. De prijs van glasaal is zeer sterk gestegen. Het aantal intrekpunten is niet groot en er zijn vele barrières in de binnenwateren. Verbeteringen zijn mogelijk door optimalisering van het spuiregime en aanleg van aalgoten en vispassages.

Het monopolie van de OVB op glasaal wordt door soms als een knelpunt ervaren. Er gaat te veel glasaal naar de aquacultuur en er wordt te veel illegaal weggevangen.

Voorts is er op gewezen dat er veel onderzoek wordt gedaan op basis waarvan de sport plannen en rapporten opstelt. Echter de praktische uitvoering daarvan gebeurt zelden. De maatregelen vindt men te kostbaar of grote groepen leden zijn tegen uitdunningen of afvissingen waardoor de besturen van maatregelen afzien. Het eenzijdig afkomen van visstanden (alleen maar aal) zou op termijn leiden tot een scheefgroei.

Een door meerderen gesignaleerde ervaring is dat vele sportvissers graag recordvissen willen vangen. Hierdoor is beroepsmatige visserij op grote schubvis, vooral op roofvis, vrijwel onmogelijk. Het resultaat van een dergelijke afoming van grote exemplaren roofvissen is dat de roofvissen in aantallen sterk toenemen. In feite kan er veel meer met de hengel worden gevangen, maar dan wel minder grote.

Met betrekking tot het optimaal beheren van de aalstand wordt door enkele geïnterviewden gepleit voor grotere maaswijdten. Daardoor blijft de kleinere aal langer in het water en wordt deze pas geoogst als ze voldoende is gegroeid. Vooral bij verminderde intrek kan dit tot meer kilo's opbrengst.

9.B.5 Relaties en positie beroepsbinnenvisserij

Belangenbehartiging

Door het plotselinge verdwijnen van de Visserijkundig Ambtenaren (VA's) heeft het beroep haar klankbord (toetsing van ideeën en plannen) en ondersteuning verloren. Een aantal geeft aan dat het beroep dit gemis nooit goed heeft kunnen opvangen. De VA's wisten wat er speelde en konden het beleid en de uitgifte van visrechten aansturen in een richting die voor iedereen acceptabel was.

In de interviews is niet ingegaan op de kracht van de belangenbehartiging van de beroepsbinnenvisserij. De indruk bestaat dat dit wel degelijk een probleem is.

Communicatie en beeldvorming

Het grootste probleem is dat sport en beroep onvoldoende naar elkaar luisteren en elkaar niet kunnen vinden. Velen geven aan dat een goed onderling vertrouwen elementair is, maar bijna overal verdwenen! Een gemiddelde sportvisser heeft onvoldoende zicht op wat een beroepsvisser op het water doet. Als sport en beroep goed samenwerken kost het de overheid niets en hoeft de overheid zich er ook nauwelijks mee te bemoeien. Goed onderling vertrouwen en samenwerking is van groot belang. De bevissing kan worden geoptimaliseerd en advisering, afvissingen e.d. zijn voor de beroepsvisserij extra inkomstenbronnen.

9.B.6 Aangedragen oplossingen

Visrechten

- Volledig visrecht verhuren aan sport én beroep tezamen.
- Huurovereenkomsten niet aan individuele vissers maar aan visserijverenigingen / bonden.
- Een verplichte vergunningverlening voor aal waar de sport het volledig visrecht heeft.
- Meer mogelijkheden om op schubvis te vissen (i.o.m. de sport).
- Verbetering mogelijkheden overdracht visrechten.
- Verbetering toetsingsrol van de Kamer voor de Binnenvisserij.

Structuurontwikkeling

- Meer de nadruk te leggen op het ontwikkelen van ondernemerschap.
- Meer visserijgerelateerde nevenactiviteiten ondernemen (o.a. een viswinkeltje en zelf roken van paling).
- Beroepsvissers creëren hun eigen afzetgebied (eigen rokerij) en zijn dus niet afhankelijk van handelaren.
- Benutting van andere producten, b.v. wolhandkrab, rivierkreeft.
- Het verruimen van de vismogelijkheden in hectares is van groot belang.
- Afromen van de grote snoekbaars. (zie ook visstandbeheer). Zoeken naar een optimum. Op deze wijze kan een meer "jaarrondvisserij" worden gerealiseerd.
- Cultuurhistorische aspecten: Er zijn nog maar weinig mensen overgebleven die de beroepsvisserij toepassen. Deze kleinschalige activiteit past in het landschap. Er wordt al honderden jaren gevisd. Onderzoeken op welke wijze de sector hiervan kan profiteren.
- Waterbeheerders zijn steeds meer geïnteresseerd in de invloed van vis op de waterkwaliteit en natuurwaarden. De beroepsvisser kan hierin een rol gaan vervullen.

Visstandbeheer

- Natuurherstel en -ontwikkeling, verbetering waterkwaliteit, aanpassen spuieregime kanalen, herstel migratiemogelijkheden.
- Effectieve aanpak visstrokerij.
- Juridisch verankeren van VBC's.

Organisatie en positie sector

- Betere en sterkere organisatie van beroepsvissers (regionaal, maar zeker ook landelijk).
- Meer samenwerking in de beroepssector
- Het ontwikkelen van een visie op de beroepsbinnenvisserij.
- Verbeterde communicatie met overheden.
- Verbeterde communicatie met de sportvisserij.

E.e.a. is gericht op het voortbestaan van gezonde, liefst fulltime, bedrijven al dan niet in combinatie met activiteiten in het kader van beheer en visserijgerelateerde nevenactiviteiten.

9.C Vragen t.b.v. overleg met de sportvisserijorganisaties.

In het kader van de evaluatie is het noodzakelijk om met de sportvisserijorganisaties te spreken om te horen waarvoor ze staan en hoe ze georganiseerd zijn, een soort kennismaking.

Daarnaast is het goed om ze te laten aangeven hoe ze denken over visstandbeheer, uitgifte van visrechten en de relatie met de beroepsbinnenvissers.

De te consulteren organisaties zijn:

NVVS, NASO, en Federatie De Maas.

Ten behoeve van meer regionaal getinte informatie wordt ook een gesprek met de regioadviseurs van de NVVS gehouden.

Algemene gegevens

- Algemene informatie over de vereniging.
- Aantal aangesloten verenigingen en leden en hoofdactiviteiten?
- Veel vissers vissen individueel. Wat zijn de belangrijkste meerwaarden van de verenigingen?
- Hoeveel viswater heeft men (of hebben de aangesloten afdelingen/verenigingen) en hoe is het beheer daarvan geregeld?

Relatie met andere organisaties en instanties

- Hoe is de relatie met de andere sport visserij organisaties, op lokaal en nationaal niveau ?
- Hoe is de relatie met de beroepsvissers en de vereniging van beroepsvissers (Combinatie)?
- Wat zijn de belangrijkste gesprekspartners voor de vereniging op lokaal niveau en op nationaal niveau?
- Met welke organisaties en instanties heeft men te maken ?

Visstandbeheer.

- Welke rol in het beheer van de visstand zien de sportvissers in het algemeen voor zichzelf ?
- Hoe vullen ze de "rechten" (invulling van eigen wensen) en "plichten" (Visserijwet: doelmatige bevissing)?
- Welke rol zien ze voor de beroepsvissers in het beheer van de visstand?
- Welke problemen ondervindt men bij het beheer van viswater?
- Welke rol hebben ze in het beheer van het viswater, enerzijds als dit gesplitst verhuurd is en anderzijds als ze het volledig visrecht zouden hebben? Wat doet men in dat kader?
- Hoe groot is het effect van de splitsing op de resultaten van het beheer van het viswater?
- Wat zijn de ervaringen van de organisatie met de VBC's?
- Welke verwachtingen heeft men van het recent gestarte project om het aantal VBC's uit te breiden?

Uitgifte van visrechten

- Wat is de omvang van het gedeelte dat gesplitst verhuurd is?
- Wat is de opinie van de vereniging over het gesplitst verhuren van de visrechten?
- Is de splitsing een essentiële voorwaarde voor een goed beheer vanuit de sportvisserij gezien; en zo ja, denk men aan het splitsen van de volledige rechten die nog bij de sport zijn?
- Is er een volledige sportvisserij mogelijk zonder de toepassing van de splitsing van rechten?

Toekomst.

- Welke ontwikkelingen ziet men in de (nabije) toekomst voor de sportvisserij ?
- Hoe belangrijk is het meenemen van vis (eigen consumptie)?
- Welke wensen zijn er t.a.v. beleid en wet- en regelgeving?

9.D Overleg met sportvisserijorganisaties, enkele relevante aspecten uit de gespreksverslagen.

Overlegd is met :

1. de NVVS op 9 september 1997
2. de NASO op 6 oktober 1997
3. de NVVS-regioadviseurs op 14 oktober 1997
4. Federatie De Maas op 15 oktober 1997

Algemeen

Er is gesproken met twee landelijke verenigingen, met de regioadviseurs van de NVVS en met één federatie nl. De Maas. De laatste organisatie is gekozen vanwege haar speciale positie.

De organisatie van de sportvisserij (hierna sport genaamd) wordt uitgebreid beschreven in het concept rapport "Belangennetwerken in de sportvisserij". van de hand van M.A.C. Breedijk . In de samenvatting van dit rapport is een bondige schets van het (historische en huidige) krachtenveld gegeven. Deze schets is in de interviews bevestigd.

De NVVS is de grootste landelijke vereniging, met de NASO op de tweede en tevens laatste plaats. De legitimatie van het oprichten van de NASO is voor een groot deel het voorkomen dat de NVVS een monopoliepositie zou krijgen. Federatie De Maas heeft een aparte positie los van de NVVS. Die is vooral gebaseerd op het standpunt dat het beheer van viswateren én de belangenbehartiging door de bonden, van elkaar gescheiden moeten blijven.

NASO en De Maas geven beide aan dat zij de bijdrage per lid aan de NVVS nogal hoog vinden en ze hanteren in eigen kring lagere bedragen. Ze sluiten niet uit dat de NVVS zijn doelen wat minder hoog (en duur) moet stellen om ook in de toekomst de zaak betaalbaar te houden (2 en 4).

De Federaties van hengelsportverenigingen zijn overkoepelende organisaties in de regio. Ze hebben als belangrijkste taak het visstandbeheer in de regionale wateren. De federaties verschillen onderling sterk in grootte en functies. Er zijn er in totaal 21, die alle aangesloten zijn bij de NVVS (met uitzondering van De Maas).

Relaties

De sport heeft met veel instanties en organisaties (landelijke en regionaal) goede relaties, vooral op het gebied van natuur- en waterbeheer. De trend is om steeds meer (water)systeemgericht te denken. De omvang van de contacten met het beroep is naar verhouding beperkt (1, 3 en 4).

De relatie met de Combinatie is goed, maar stelt weinig voor. De organisaties zijn eenduidig in hun mening dat de beroepsbinnenvisserij (het beroep) zich te beperkt organiseert en profileert. Hierdoor is het lastig om met die sector te overleggen. Terwijl de sportvisserijorganisaties zich kenmerken door een toenemende professionalisering (m.n. NVVS) blijft de beroepssector achter op dit vlak. Er is ook een groot verschil in cultuur, denkwijze en werkwijze tussen sport en beroep. Op de plaatsen waar er redelijk tot goed overleg is tussen sport en beroep verloopt ook het beheer goed.

De beeldvorming van elkaar is nogal generaliserend. Het gedrag van een enkeling wordt vaak aan de gehele groep toegedacht (3).

Splitsing

De sport is van mening dat de splitsing een belangrijk element is van de huidige positie die de sportvisserij heeft opgebouwd. Het leeft ook bij de individuele sportvisser sterk. Het "veld" zal derhalve aanpassingen niet zo snel aanvaarden (2,4).

Volgens de sport verloopt het beheer het beste als de volledige visrechten in één hand zijn. Ze achten zichzelf meer in staat om hier redelijk mee om te gaan dan het beroep. Het beroep vraagt vaak zeer hoge prijzen voor vergunningen en machtigingen of houdt het in zijn geheel af.

In Groningen gaat het goed, ondanks (dankzij) dat het volledige visrecht voor de meeste wateren bij de sport ligt, die het aalrecht aan het beroep verhuurt. Ook wordt het beroep bij de afvissingen betrokken. In Zuid-Holland loopt het ook redelijk, vooral door de aanwezigheid van bestuurders waarin men vertrouwen heeft.

In alle regio's wil de sport de splitsing blijven hanteren. In enkele kringen wil men wel overwegen om over nuanceringen na te denken (1, 2)

In Friesland heeft de splitsing tot gevolg gehad dat sport en beroep onafhankelijk van elkaar te werk gaan, ieder gericht op zijn eigen deel van de visstand (3).

In werkelijkheid blijkt landelijk gezien het beroep toch veel schubvisvisrechten te hebben, omdat op basis van oude rechten men deze wel aan het beroep moet verhuren (2).

Het beroep stelt dat zij door de splitsing in haar streven naar een goed bedrijfsinkomen als visserman beperkt wordt. De sport heeft in de interviews geen blijk gegeven van enige herkenning en/of begrip met betrekking tot deze stelling.

Visrechten

De sport vindt rechtensituatie vaak een warboel, op de benedenrivieren zeker. Dit beïnvloedt de handhaving, de onderlinge afstemming en ook de beeldvorming negatief (3).

Enkelen bij de sport zijn bereid aan te geven dat de problematiek mogelijk vooral bij de uitgifte en het hanteren van de rechten ligt, en minder bij de splitsing ervan (1 en 2).

Visstandbeheer

Er zijn geen grote knelpunten bij het beheer(1). De visstand is redelijk tot goed en wordt beter. De sport laat regelmatig plannen opstellen (sportvisserijontwikkelings- en beheersplannen). Hierdoor wordt haar positie sterker en meer erkend door de (ambtelijke) omgeving (3).

Bij de start van het uitvoeren van beheersmaatregelen moet er op gelet worden, dat er aan de randvoorwaarden is voldaan. Als dat niet het geval is schiet de maatregel zijn doel voorbij. Vaak betreffen de randvoorwaarden zaken die de bevoegdheid van een andere instantie betreffen en dan is enig geduld op zijn plaats. Niet ieder heeft dat inzicht en overzicht (zeker het beroep niet) (3).

De sport is van mening dat het visserijbeheer, als nieuwe term, nadere uitleg behoeft (1).

VBC's

De sport is wel een voorstander van de VBC's. Ze vindt het van belang dat de visrechthebbenden een initiërende rol hebben en die moeten oppakken.

De sport heeft nog geen goed zicht op bevoegdheden van de VBC's nieuwe stijl en is over het algemeen afwachtend (2).

De overheid moet reeds over een "noodscenario" denken als de sector er geen invulling aangeeft(3).

Prioriteit voor de sport met inachtneming van (Nota 1973)

De sportvisserij organisaties zijn in grote lijnen wel tevreden met het bereikte in de periode na 1973 en vindt dat de prioriteit behoorlijk gerealiseerd is. Ondanks deze tevredenheid wil men toch liever een nog sterkere positie opbouwen, door in nog grotere mate de volledige rechten in eigen hand te krijgen. Van daaruit zal men het beroep in redelijkheid bedienen (1,2en 4). De sport zegt in deze situaties tot op heden een netter gedrag getoond te hebben dan het beroep.

Ook zou men de prioriteit voor de sport duidelijker in de wet verwoord willen zien (2).

Conclusie

De sport :

- is een zelfbewuste, omvangrijke en goed georganiseerde tak,
- heeft een belangrijke positie die als prioritair geschetst kan worden,
- erkent de enorme verbetering van haar positie, maar heeft zelf moeite om deze prioritair te noemen en streeft derhalve nog naar verbetering.
- heeft zelf niet geheel vrede met de huidige vorm van de verdeling van het krachtenveld tussen sport en beroep. Deze is ondoorzichtig en weinig uniform, en daarom een voortdurende bron van onrust,
- hecht aan de splitsing en zal er naar verwachting niet zonder slag of stoot (geheel of gedeeltelijk) afstand van doen,
- heeft thans geen schrijnende problemen (meer).

Belangrijkste wensen van de sport:

- verdere uitbouw van de rechten op viswater
- vermindering van de "jungle" bij de visrechten

- versterking van de organisatiegraad en mondigheid van het beroep (graag meer duidelijkheid, één geluid)
- prioriteit van de sport herkenbaarder in de (visserij)wet.

Bijlage 10. De bedrijfsresultaten in de beroepsbinnenvisserij.

- A. Verslag van de resultaten van de enquête naar de economische situatie in de beroepsbinnenvisserij
- B. Globale vergelijking LEI 1996 met LEI 1969 en 1970 voor Friesland

10.A Verslag van de resultaten van de enquête naar de economische situatie in de beroepsbinnenvisserij

In deze bijlage is vrijwel de volledige tekst opgenomen van de uitkomsten van de eind 1997 door het LEI-DLO gehouden enquête, met uitzondering van de bijlagen. Alleen in de tekst van 10.A.2 is bij de regressie-analyse de tekst aangepast ter verbetering van de leesbaarheid. Dit omdat een tweetal grafieken in de digitaal aangeleverde tekst niet converteerbaar bleken te zijn. Ten behoeve van de verwerking in dit bijlagenrapport van de Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij is verder de nummering en lay-out van de hoofdstukken en paragrafen aangepast.

10.A.1 Directe uitkomsten

Hier worden alleen de belangrijkste uitkomsten van de enquête, zoals die direct uit de respons kunnen worden afgeleid, samengevat en besproken.

Hoeveelheid viswater

De hoeveelheden viswater waren in 1996 naar type visrecht gemiddeld per bedrijf en in totaal (over de 113 respondenten die dit invulden) als volgt:

Soort visrecht	Huurcontract		Vergunning	
	gemiddeld	totaal	gemiddeld	totaal
aalvisrechten	389 ha	43 937 ha	498 ha	56 280 ha
volledig visrecht	133 ha	15 084 ha	146 ha	16 512 ha
schubvisvisrechten	.		39 ha	4 437 ha

De spreiding in de beschikbare oppervlakten is zeer groot, maar bij de meeste bedrijven ligt de omvang van de beschikbare viswateren per type visrecht tussen 0 en 250 ha.

Gemiddeld beschikken binnenvisserijbedrijven over 1175 ha aan aalrechten en 327 ha aan schubvisvisrechten, met een overlapping in de wateren met volledig visrecht.

Sinds 1970 is een verschuiving zichtbaar van volledig visrecht naar aalrecht en bij het op vergunning vissen tevens naar schubvisvisrecht; het totale areaal per bedrijf is toegenomen. Bij de bedrijven die hun rechten over 1980 vermeldde is die verschuiving niet zichtbaar; hier lijkt zich een beweging van huur naar vergunning te hebben voorgedaan, terwijl het areaal per bedrijf juist is afgenomen.

Gebruikte vistuigen

De hoeveelheden standaard vistuigen die in 1996 gemiddeld per bedrijf (aantal: 120) gebruikt werden en de gemiddelde duur van hun gebruik waren als volgt:

Soort vistuig	Hoeveelheid	Aantal weken
schietfuike	115 stuks	21,1
grote (vaste) fuien	58 stuks	26,7
aalkisten	9 stuks	4,6
aalhoekwant	1 060 meter	8,2
staande netten	727 meter	12,6
zegen	0,7 stuks	10,6

Ook hier is de spreiding groot, zowel in de gebruikte aantallen als in hun gebruiksduur.

Grote fuien zijn relatief wat meer in zwang in Friesland en Noord-Holland dan in andere provincies, en schietfuien wat minder. Kisten worden waarschijnlijk alleen op de Randmeren gebruikt en hoekwant (vrijwel) alleen in Noord-Holland, op meren. De schubvisvistuigen staand want en zegen worden relatief veel in Gelderland, Noord- en Zuid-Holland toegepast.

Naast de standaardvistuigen gebruikte een kwart van de bedrijven een electrovisapparaat; (aal)dobbers en éénvleugels waren elk bij ca. 10% van de bedrijven in gebruik, andere fuikentypen bij ca. 12%; een dichtzet werd door 7% gebruikt en ongeveer 13% maakte gebruik van diverse andere vistuigen. Schietfuiken worden relatief lang gebruikt in de zuidelijke provincies en wat korter in de noordelijke. De grote vaste fuiken staan relatief kort in Noord-Holland en Utrecht. Over het algemeen is er geen duidelijk verschil in inzet tussen de verschillende watertypen, alleen de grote vaste fuiken staan duidelijk langer in meren en rivieren.

Arbeid

Iets meer dan de helft van de vissers die hun bedrijf alleen uitoefenen zijn 'voltijd'visser (80-100% van hun werktijd wordt aan de visserij besteed). Bij de vissers met medewerkers is dat bijna driekwart. De aandelen van 'deeltijd'vissers (40-80% van de werktijd) en 'gelegenheids'vissers (0-40% van de werktijd) zijn in beide gevallen ongeveer gelijk.

Bij de nadere uitwerkingen in 10.A.2 is deze indeling nader aangescherpt, door bedrijven met vaste betaalde medewerkers waarvan het bedrijfshoofd minder dan 80% van zijn werktijd aan de binnenvisserij besteedt toch als voltijd bedrijf te beschouwen en enkele gepensioneerden die 80-100% van hun werktijd met de visserij vullen tot gelegenheidsvissers te bestempelen.

Bij de 98 bedrijven die over 1996 een opbrengst opgaven waren 38 vaste betaalde medewerkers in dienst en werd voor 174 manweken losse betaalde arbeid verricht. Daarnaast waren er 20 vaste onbetaalde medewerkers en werd voor 305 manweken losse onbetaalde arbeid verricht.

Bedrijven die in Noord-Holland en in Zuid-Holland vissen nemen meer dan de helft van de betaalde arbeid en ruim 60 procent van de onbetaalde arbeid voor hun rekening. De relatief kleine bedrijven in Groningen en Friesland gebruiken van de betaalde zowel als de onbetaalde arbeid ruim tien procent.

Zelf verwerken van de vangst

Van de bedrijven die over '96 hun opbrengst opgaven, verwerkten er 32 zelf een deel van de vangst. Het ging hierbij vooral om het roken (gemiddeld 40% van de vangst bij 25 bedrijven) en fileren van aal (23% van de vangst bij 16 bedrijven) en het fileren van snoekbaars (15% van de vangst bij 12 bedrijven).

Afzet

De groothandel is met ca. 70% van de omzet het belangrijkste afzetkanaal, gevolgd door de directe afzet aan restaurant en consument met bijna 20%.

Financiële resultaten

De gemiddelde financiële resultaten over de gevraagde jaren zijn in onderstaande tabel weergegeven. In de tabel zijn opbrengsten en winsten direct bij elkaar betrokken. De kosten zijn niet steeds van al die bedrijven gegeven, zodat (kleine) verschillen in de tellingen voorkomen.

De verstrekte gegevens zijn meestal afkomstig uit de administratie of, voor de verder terug gelegen jaren, uit nauwkeurige schattingen. Dat wil niet zeggen dat de opgaven ook volledig zijn: eventuele niet geadmistreerde opbrengsten en kosten zullen in het algemeen ook hier ontbreken.

[1000 gld nominaal]	<u>1996</u>	<u>1993</u>	<u>1990</u>	<u>1980</u>	<u>1970</u>
Opbrengsten	93	85	100	88	48
Kosten:					
Arbeid	17	15	14	10	5
Overige	38	36	40	28	11
Winst (voor belasting)	41	36	52	50	32

Op grond van bovenstaande tabel zijn geen conclusies te trekken ten aanzien van het historisch verloop van de resultaten van de binnenvisserij, omdat verder in de geschiedenis teruggaand van steeds minder bedrijven de gegevens beschikbaar zijn. Beter gaat het door alleen de 18 bedrijven te nemen die zowel over 1970 als over 1996 opbrengst en winst opgaven. Hiervan waren de gemiddelde bedrijfsresultaten, na correctie voor inflatie naar prijzen van '96, als volgt:

[1000 gld van '96]	1996	1993	1990	1980	1970
Opbrengsten	119	118	145	132	144
Kosten:					
Arbeid	20	23	14	9	14
Overige	37	35	46	30	34
Winst (voor belasting)	67	67	88	90	96

De resultaten vertonen na 1990 een sprong(etje) naar beneden. De verschillen kunnen ten dele veroorzaakt zijn doordat (naar zij vermelden) enkele bedrijven in een afbouwfase verkeren. Ook zijn de arbeidskosten toegenomen. Een verbetering van de resultaten in de loop der jaren valt in elk geval niet waar te nemen.

Schubvis

Van de bedrijven die over 1996 zowel opbrengsten als winsten opgaven en het aandeel schubvis in de opbrengst vermeldde, was dit aandeel gemiddeld 21 procent. In Groningen en Friesland ligt het aandeel schubvis, als gevolg van de daar algemeen doorgevoerde splitsing van het visrecht, ver onder het gemiddelde. In Overijssel en Zeeland is het aandeel iets lager dan gemiddeld en in de overige provincies is het gemiddelde aandeel rond de dertig procent.

Uitzonderlijk hoge uitgaven

De vraag naar uitzonderlijk hoge uitgaven in de opgegeven kosten leverde geen direct bruikbare respons, omdat de genoemde bedragen veelal de opgegeven kosten overschreden. Het onderscheid tussen uitgaven en kosten is in de vraagstelling niet duidelijk genoeg naar voren gekomen.

Commentaren bij de antwoorden duiden dikwijls op grote uitgaven voor vervanging van gestolen of vernield vistuig of van andere produktiemiddelen.

Eén of meer eigenaars

Vijftien procent van de bedrijven heeft meer dan één eigenaar. Daarbij gaat het meestal om één mede-eigenaar, waarmee de winst gelijk verdeeld wordt.

Inkomen uit de binnenvisserij

Uit de winst en het aandeel daarin van de respondent kan zijn inkomen uit de binnenvisserij worden berekend. In 1996 bedroeg dit gemiddeld 36 à 37 000 gulden, maar bij vissers waar de binnenvisserij voor 80 tot 100% van hun persoonlijk en/of gezinsinkomen zorgde kwam dit neer op ca. 55 000 gulden gemiddeld.

Vreemd vermogen

In de binnenvisserij wordt weinig gebruik gemaakt van financiering van het bedrijf met vreemd vermogen. Ruim 70% van de bedrijven heeft géén geld geleend, en bij de bedrijven die wel met vreemd vermogen financieren gaat het gemiddeld om 38% van het totale bedrijfskapitaal.

Opmerkingen

Van de mogelijkheid om opmerkingen te maken is veel gebruik gemaakt, niet alleen op de daartoe bestemde plaats, maar ook bij vragen waar dat te pas kwam. Veel van de opmerkingen betroffen:

- de teruglopende aalstand;
- fuikendiefstal en vernieling;
- negatieve effecten van de splitsing van het visrecht.

10.A.2 Nadere uitwerkingen

De direct uit de respons af te leiden gegevens leveren weliswaar veel interessante informatie op, maar geven nog geen volledig antwoord op de gestelde onderzoeksvragen. Wel is in het voorgaande al veel duidelijk geworden over de algemene situatie in de beroepsbinnenvisserij, maar wat regionale verschillen betreft bieden de uitkomsten door storende factoren als dubbeltellingen en deeltijdvisserij geen eenduidig antwoord.

Ten aanzien van de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten sinds 1970, valt echter uit het beschikbare materiaal (slechts 18 bedrijven leverden gegevens over de hele periode) niet veel meer op te maken dan hiervoor werd gedaan.

De bedrijven laten zich niet automatisch, op grond van hun gegevens, in verschillende min of meer homogene groepen (= typen) indelen. In overleg met de opdrachtgever zijn daarom enkele specifieke, op regio en watertype gebaseerde groepen gedefinieerd, terwijl daarnaast een typering op basis van (combinaties van) beviste wateren is toegepast.

Tenslotte is met behulp van regressie-analyse gepoogd de verschillen in opbrengsten in algemene zin te verklaren.

Een goed inzicht in de verschillen in bedrijfsuitkomsten kan alleen aan de hand van voltijd bedrijven verkregen worden. Bij deeltijd- en gelegenheidsvisserij valt door de beperkte inzet van de betreffende visser(s) geen goed beeld te krijgen van het resultaat hun activiteit. In het volgende wordt derhalve alleen met de voltijd visserij zoals eerder (op p.7) omschreven (in totaal 51 bedrijven) verder gewerkt.

Regionale verschillen

Hoewel in de aanduiding van de provincie waarin gevist wordt dubbeltellingen voorkomen, is uit de gemiddelde resultaten per provincie toch een redelijk goede indruk van de regionale verschillen in uitkomsten te krijgen. Deze resultaten zijn in onderstaande tabel gegeven. (Omdat niet voor alle bedrijven alle bedragen opgegeven zijn, kloppen de tellingen niet steeds; totale opbrengsten, winsten en inkomens zijn echter steeds juist.)

Gemiddelde resultatenrekeningen voltijd visserij naar provincie

[1000 gld]

		Tot	Gr	Fr	Ov	Ge	Fl	Ut	NH	ZH	Ze	NB	Li
Opbrengst	Aal	92	64	59	164	134	164	103	41	151	180	136	-
	Schubvis	42	0	3	73	121	73	146	33	93	86	105	-
	Totaal	134	64	62	238	255	238	249	74	241	266	241	-
Kosten	Arbeid	25	0	1	111	56	111	42	5	45	51	57	-
	Overige	53	44	32	97	89	97	80	32	95	126	84	-
Winst		59	20	31	26	110	26	127	39	102	89	100	-
Inkomen		47	20	29	26	67	26	81	37	68	89	71	-
	Aantal	51	3	12	3	6	3	4	15	13	4	8	2

NB: bedrijven kunnen in meerdere provincies meetellen!

In Groningen, Friesland en Noord-Holland blijven de opbrengsten van de voltijd vissers ver achter bij die in de overige provincies, waar ze 240 à 260 000 gulden bedragen. De winsten en inkomens in Groningen, Friesland en Noord-Holland zijn navenant laag. In Overijssel en Flevoland zijn ondanks hoge opbrengsten de winsten en inkomens laag (het betreft hier drie bedrijven met een weinig winstgevend visserij op de Randmeren). In de overige provincies levert de fulltime visserij redelijk goede winsten en inkomens op. De gemiddelde winsten en inkomens liggen over het geheel genomen op de grens van wat bij een zelfstandige met een volledig bedrijf nog acceptabel is. De in de Noordelijke provincies gegenereerde inkomens liggen daar duidelijk onder en moeten als bijzonder laag beschouwd worden.

Verschillen naar bedrijfstype

In de binnenvisserij kunnen verschillende typen bedrijven onderscheiden worden die te maken hebben met de regio waar wordt gevist, met de aard van hun viswater en hun visrechten en met hun omvang. Zo zijn de Friese en Groningse bedrijven als één groep te beschouwen van kleine tot middelgrote bedrijven die op meren en kanalen vissen, praktisch zonder schubvisvisrechten. Vergelijkbaar daarmee, maar dan

mèt schubvisvisrechten, zijn de bedrijven in Noord-Holland. Van andere aard zijn de bedrijven op de grote rivieren, die vaak grootschaliger zijn, met meer arbeidskrachten.

Naast deze drie hoofdgroepen zijn nog drie andere onderscheiden: 'Randmeer', 'Zeeuwse stromen' en 'Zuid-Holland' (niet op rivieren vissend), maar daarvan heeft de groep 'Zuid-Holland' te weinig waarnemingen van voltijd vissers om bruikbaar te zijn. (Zij blijkt bij nadere beschouwing vooral uit gelegenheidsvissers te bestaan.)

Onderstaande tabel geeft de gemiddelde bedrijfsresultaten in 1996 van de vijf aldus onderscheiden bedrijfstypen. (Opnieuw kunnen tellingen niet kloppen door het ontbreken van gegevens bij sommige bedrijven.)

Gemiddelde bedrijfsresultaten in 1996 van de voltijd visserij naar bedrijfstype [1000 gld]

	Friesland-Groningen	Noord-Holland	Grote Rivieren	Randmeren	Zeeuwse Stromen
Opbrengsten	62	73	233	238	235
w.v. schubvis	3	35	88	73	0
Kosten arbeid	1	5	49	111	28
overige	32	31	77	97	78
Winst	31	39	106	26	130
Inkomen	29	37	68	26	115
Aantal	12	14	10	3	4

Het beeld komt overeen met dat uit de resultatenrekeningen naar provincie:

- opbrengsten, winsten en inkomens zijn laag in de noordelijke provincies; daarbij is het resultaat in Noord-Holland licht geflatteerd doordat hier gemiddeld voor eenderde mensjaar onbetaalde arbeid wordt verricht (in Friesland-Groningen speelt dit nauwelijks een rol).
- de visserij op de grote rivieren en de Zeeuwse stromen levert forse opbrengsten op, met redelijke tot goede winsten en inkomens; ook in deze gebieden maakt onbetaalde arbeid het beeld iets gunstiger dan bij toerekening van alle (arbeids)kosten: op de grote rivieren gaat het om gemiddeld ca. een kwart manjaar, op de Zeeuwse stromen om 0,6 manjaar.
- de visserij op de Randmeren kent weliswaar hoge opbrengsten en is ook wat de schubvis betreft vergelijkbaar met die op de grote rivieren, maar door de hoge arbeidskosten zijn de winsten (en inkomens) laag; daarbij is bovendien een relatief hoge inzet van onbetaalde arbeid (0,8 manjaar gemiddeld) nog niet meegerekend.

Op het eerste gezicht lijkt het al of niet hebben van schubvisvisrechten in het Noorden dus weinig uit te maken. Een vergelijking van de gemiddelde opbrengsten en winsten per oppervlakte viswater toont echter aan dat dit wel degelijk invloed heeft. De volgende tabel geeft hiervan een overzicht.

Het blijkt dat de aalopbrengst per hectare viswater in Friesland-Groningen overeenkomt met die in Noord-Holland, maar dat de totale opbrengst per ha viswater in Noord-Holland beduidend hoger ligt, dit als gevolg van de extra schubvisopbrengst die alle bedrijven hebben (65 gld/ha viswater). Ook de winst per ha viswater is in Noord-Holland beduidend hoger dan in Friesland-Groningen, al winnen de Fries-Groningse bedrijven door lagere kosten per ha iets terug van hun achterstand in opbrengst per ha. Slechts door grotere oppervlakten viswater kunnen de Fries-Groningse bedrijven de resultaten van de Noordhollandse nog enigszins benaderen (waarbij de Noordhollandse resultaten enigszins geflatteerd zijn door het niet in rekening brengen van onbetaalde arbeid).

Gemiddelde opbrengsten en winsten per oppervlakte viswater in 1996 naar bedrijfstype

[gld/ha]

	tot. opbrengst per ha. viswater	aalopbrengst per ha. aalrecht	schubv. opbr. per ha. schubv.recht	winst per ha. vis- water
Friesland - Groningen	118	112	-	62
Aantal	11	11	2	11
Noord-Holland	175	109	100	100
Aantal	14	14	14	14
Grote Rivieren	121	74	176	53
Aantal	10	10	6	10
Zeeuwse Stromen	65	65	-	31
Aantal	4	4	-	4
Totaal	137	100	130	72
Aantal	43	42	25	43

- Van de Randmeerbedrijven ontbreekt bij één gegevens over de hoeveelheden viswater, zodat deze bedrijven uit dit overzicht zijn weggelaten. Zij zijn echter wel in het totaal inbegrepen.
- Onder "rechten" zijn hier ook de vergunningen begrepen!

De totale opbrengsten per hectare viswater zijn op de grote rivieren vrijwel hetzelfde als in Friesland-Groningen, maar de opbrengst aan aal per ha is ongeveer eenderde lager dan in de noordelijke provincies. Van de bedrijven met schubvisvisrechten was de gemiddelde schubvisopbrengst per ha schubvisvisrecht echter 75% hoger dan in Noord-Holland. De kosten per ha viswater zijn op de grote rivieren praktisch gelijk aan die in Noord-Holland (maar nog iets meer geflatteerd door onbetaalde arbeid), zodat de resulterende winst per ha maar ongeveer de helft is, minder nog dan in Friesland-Groningen. De toch bevredigende bedrijfsresultaten kunnen dan ook alleen worden behaald door het bevissen van grote arealen.

Dat geldt nog sterker voor de visserij op de Zeeuwse stromen: de aalopbrengsten per ha zijn hier maar weinig meer dan de helft van die in de Noordelijke provincies, terwijl ze niet worden aangevuld met schubvis. De winst per ha is slechts de helft van de Fries-Groningse en dat is alleen maar mogelijk door lage kosten per ha, mede als gevolg van het niet in rekening brengen van onbetaalde arbeid.

Over de 43 bedrijven waarvan de benodigde gegevens beschikbaar waren ligt de totale opbrengst per ha viswater tussen die in Noord-Holland en Friesland-Groningen, iets boven die op de grote rivieren en ongeveer het dubbele van die op de Zeeuwse stromen. De gemiddelde aalopbrengst per ha is zo'n tien procent lager dan die in de Noordelijke provincies. De kosten per ha viswater liggen gemiddeld iets onder die in Noord-Holland en op de grote rivieren (zonder de onbetaalde arbeid in rekening te brengen), de gemiddelde winst per ha viswater ligt midden tussen die in Noord-Holland en op de grote rivieren. Opmerkelijk is overigens, dat het schubvisvisrecht gemiddeld een dertig procent hogere opbrengst per ha aan schubvis oplevert, dan het aalrecht per ha aan aal. Hierbij dienen twee kanttekeningen te worden gemaakt:

- Op grote wateren wordt het visrecht veelal met meerdere bedrijven gedeeld; bij zo'n 'gemene weide' visserij zijn de opbrengsten per ha per bedrijf natuurlijk lager dan bij bedrijven met alleenrecht.
- Met name op de grote rivieren, maar ook op ander groot water is niet altijd de gehele oppervlakte waarvoor men visrechten heeft ook bevisbaar, doordat rekening moet worden gehouden met andere gebruikers, zoals scheepvaart en recreatie.

De cijfers in de tabel geven dus op zich geen juiste indruk van de verschillen in produktiviteit van de verschillende wateren.

Verschillen naar type viswater

Een andere typering van de bedrijven is gedaan aan de hand van de aard van de wateren die ze bevisen.

Een eerste groep, vermoedelijk kleinschalige vissers, zijn zij die alleen sloten en vaarten bevissen. Dan is er een groep die een combinatie van sloten, vaarten, kanalen en meren bevist. Vervolgens is een groep onderscheiden die uitsluitend op meren en plassen (relatief groot water dus) vist, en tenslotte zijn alle vissers die aangaven op rivieren te vissen in één groep samen genomen.

Bij uitwerking van de gemiddelden van deze groepen blijkt dat het alleen in sloten vissen slechts door een paar bedrijven fulltime gedaan wordt en voor de meeste van de zes overige respondenten in die groep een gelegenheidskarakter heeft (gezien de zeer geringe gemiddelde opbrengsten en winsten). De groep is derhalve uit de volgende tabellen weggelaten. (Zie ook Bijlage IV, tabel b.)

Gemiddelde bedrijfsresultaten in 1996 van voltijd bedrijven naar type viswater

[1000 gld]

	Sloten, kanalen en/of meren	Alleen meren	Rivieren (en andere wateren)
Opbrengsten	73	227	185
w.v. schubvis	19	28	61
Kosten Arbeid	6	39	44
Overige	33	81	62
Winst	37	107	79
Inkomen	34	97	52
Aantal	25	6	17

(Tellingen kunnen niet kloppen door het ontbreken van kostengegevens bij enkele bedrijven.)

De visserij op sloten, kanalen en/of meren is de modale vorm van binnenvisserij. De gemiddelde resultaten hiervan komen, zoals ook wel te verwachten viel, min of meer overeen met die in de Noordelijke provincies. (Onbetaalde arbeid speelt hier geen rol van betekenis.)

De visserij alleen op meren is de meest winstgevende van de drie typen, maar zij wordt maar door een beperkt aantal bedrijven uitgeoefend. Het resultaat wordt echter iets te gunstig voorgesteld, doordat onbetaalde arbeid (gemiddeld ca. 0,6 manjaar) niet in rekening is gebracht. De resultaten van de visserij op rivieren in het algemeen, eventueel in combinatie met andere wateren blijkt iets minder lonend te zijn als die op de grote rivieren, maar levert toch gemiddeld acceptabele winsten en inkomens op. Hier is gemiddeld ca. 0,4 manjaar onbetaalde arbeid niet in rekening gebracht.

De spreiding in de uitkomsten is steeds groot, zodat grote afwijkingen van de gemiddelden binnen de groepen kunnen voorkomen.

Ook voor deze bedrijfstypering zijn de verschillen in opbrengsten en winsten per hectare beschikbaar viswater onderzocht (zie onderstaande tabel).

Gemiddelde opbrengsten en winsten per oppervlakte viswater in 1996 naar watertype

[gld/ha]

	tot. opbrengst per ha. viswater	aalopbrengst per ha. aalrecht	schubv.opbrengst per ha. schubv.recht	winst per ha. viswater
Sloten, kanalen en/of meren	159	119	111	93
Aantal	24	24	14	24
Alleen meren	88	71	-	47
Aantal	5	5	1	5
Rivieren (en andere wateren)	137	97	228	73
Aantal	17	17	13	17
Totaal	142	105	157	79
Aantal	48	48	30	48

- de visserij alleen op sloten is wel in het totaal begrepen.
- onder "rechten" zijn hier ook de vergunningen begrepen.

Het blijkt dat de 'gewone' binnenvisserijbedrijven op sloten, kanalen en meren de hoogste opbrengst per hectare viswater behalen en ook de hoogste winsten. De visserij alleen op meren is maar ongeveer half zo produktief; zij kunnen alleen door zeer grote oppervlakten te bevissen tot goede resultaten komen.

(NB: 'gemene weide' visserij kan hierbij een rol spelen.) Bedrijven die (ook) op rivieren vissen komen ten opzichte van die op sloten, kanalen en meren gemiddeld op ongeveer tachtig procent als het om de opbrengsten en winst per ha viswater gaat, maar wat schubvis betreft is de opbrengst per ha het dubbele. De gemiddelde kosten liggen bij deze beide watertypen rond 65 gld per ha viswater; bij bedrijven die alleen op meren vissen zijn ze ongeveer 40 gld/ha (afgezien van de niet in rekening gebrachte onbetaalde arbeid).

Over de 48 bedrijven waar in dit geval gegevens van beschikbaar zijn is de gemiddelde opbrengst per ha viswater iets hoger dan die van de riviervissers, zowel wat het totaal als alleen de aal betreft. De schubvisopbrengsten per ha schubvisrecht liggen gemiddeld dicht bij die van de sloten, kanalen en meren-vissers. De gemiddelde kosten per ha viswater zijn ook over het geheel genomen ca 65 gld (exclusief een vergoeding voor onbetaalde arbeid).

(Doordat hier wat meer bedrijven in de beschouwing kunnen worden betrokken wijken de gemiddelden over het totaal iets af van die bij de beschouwing naar bedrijfstype. Hieruit blijkt eens te meer dat de vermelde gemiddelden steeds met een zekere marge genomen moeten worden.)

De bij de resultaten naar bedrijfstype gemaakte kanttekeningen ten aanzien van de produktiviteit van de verschillende wateren gelden natuurlijk ook hier.

Regressie-analyse

Uit het voorgaande zijn een aantal elementen naar voren gekomen die de bedrijfsresultaten lijken te beïnvloeden. Met behulp van regressie-analyse is gepoogd een algemene verklaring te vinden voor de opbrengsten van de binnenvisserijbedrijven. Winsten en inkomens zijn uiteindelijk in de eerste plaats daarvan afhankelijk.

Het blijkt mogelijk met gebruik van vier onafhankelijk variabelen de verschillen in totale opbrengsten in 1996 voor meer dan 70 procent te verklaren. De betreffende onafhankelijk variabelen zijn:

- het areaal in ha aan aalrechten (A);
- het areaal in ha schubvisvisrechten (S);
- het aantal manweken betaalde arbeid, waarbij voor een vaste arbeidskracht 40 manweken is gerekend (MB);

■ de hoeveelheid aalvistuig uitgedrukt in aaleenheden (AE, berekend volgens de op het IJsselmeer toegepaste methode: 1 grote fuik = 5 eenheden; 1 schietfuik = 2 eenheden; 1 aalkist = 1 eenheid)

■ Volgens een meervoudige lineaire regressie kan de totale opbrengst (TO) in guldens worden geschat met de volgende formule:

$$TO = 31,78 \cdot A + 33,23 \cdot S + 1512 \cdot MB + 24,03 \cdot AE + 16\ 064 \quad (R^2 = 0,715)$$

In de formule staan de coëfficiënten van de aalrechten en de betaalde manweken het meest vast; die van het schubvisareaal en de aaleenheden zijn minder 'hard', terwijl de constante à 16 064 gulden niet significant van 0 afwijkt.

De grafieken op de volgende pagina tonen een vergelijking van de met deze formule geschatte opbrengsten en de werkelijk gerealiseerde, met een aanduiding van de waarnemingen volgens de hiervoor behandelde bedrijfstyperingen.

Duidelijk is dat de resterende spreiding, ondanks het hoge verklaringspercentage, nog steeds groot is.

Duidelijk is dat de resterende spreiding, ondanks het hoge verklaringspercentage, nog steeds groot is. De waarnemingen blijven op een enkele na redelijk dicht bij de diagonaal, maar in deze grafieken met een dubbel-logaritmisch assenstelsel (om de opeenhoping waarnemingen dicht bij de oorsprong op te rekken en de veraf gelegen punten wat dichterbij te halen) hebben de relatief hooggelegen bedrijven al gauw een twee keer zo hoge opbrengst als de geschatte, terwijl de lage soms nog niet tot de helft van de schatting komen. Dit is overigens ook in de zeevisserij geen ongewoon verschijnsel; daar worden de verschillen ten opzichte van het gemiddelde deels toegeschreven aan de moeilijk meetbare 'bekwaamheid van schipper en bemanning'. Ongetwijfeld speelt die factor ook in de binnenvisserij een belangrijke rol.

Van de grotere bedrijfstype-groepen zijn alleen de opbrengsten van de Fries-Groningse binnenvissers tamelijk geconcentreerd en van alle bedrijven minder dan 100 000 gulden. De bedrijven op de grote rivieren vertonen een zeer grote spreiding, maar ook bij de Noordhollandse bedrijven zit er een factor 10 tussen de hoogste en de laagste opbrengsten.

De spreiding van de opbrengsten is voor alle drie belangrijke typen viswater groot, maar ook hier uiteraard het grootst bij de riviervissers.

10.A.3 Conclusies

1. De enquête naar de Nederlandse beroepsbinnenvisserij heeft een flinke respons opgeleverd (bijna 50% van de verzonden formulieren); doordat echter niet steeds alle vragen zijn beantwoord loopt de bruikbare respons snel terug als met combinaties van vragen wordt gewerkt.
2. Waar vragen zijn beantwoord, lijkt dat in het algemeen zorgvuldig te zijn gedaan. In die zin zijn de verkregen gegevens betrouwbaar. Dat wil niet zeggen dat ze wat de bedrijfsresultaten betreft ook volledig zijn: buiten de boeken gehouden opbrengsten en kosten zullen ook hier niet zijn vermeld.
3. Over de representativiteit van de resultaten van de enquête valt geen gefundeerd oordeel te geven, bij gebrek aan inzicht in de samenstelling van het universum. Gezien de omvang van de respons wordt echter aangenomen dat de uitkomsten een redelijk goed beeld van de werkelijkheid geven.
4. De binnenvisserij blijkt een zeer diverse bedrijvigheid te zijn, met een grote spreiding in omvang, activiteit en bedrijfsresultaten. Bijgevolg bieden uit de enquête berekende gemiddelden slechts een beperkt inzicht in de situatie van de bedrijfstak. Steeds moet daarbij bedacht worden dat er bedrijven zullen zijn met een soms vele malen hogere of lagere waarde van de betreffende variabele dan het gemiddelde.
5. Over het geheel genomen lagen de in 1996 met de binnenvisserij gegenereerde gemiddelde winsten en inkomens bij voltijd bedrijven ongeveer op het niveau van het modale inkomen: ca. 50 000 gulden. Dat is op de grens van wat voor een geheel van zijn bedrijf afhankelijke zelfstandige acceptabel is.
6. In Friesland en Groningen waren de bedrijfsresultaten beduidend slechter dan de gemiddelde: de gemiddelde winsten en inkomens liggen hier met 25 à 30 000 gulden op het bijstandsniveau van zelfstandigen.
7. De Noordhollandse vissers hadden, mede als gevolg van de daar wel toegestane visserij op schubvis, met gemiddelde winsten/inkomens van ca. 40 000 gulden, iets betere resultaten dan in Friesland-Groningen, maar slechter dan het landelijk gemiddelde.
8. Van de kleine groep Randmeervissers die de enquête invulden waren de gerealiseerde winsten laag; hoge arbeidskosten namen hier een flink deel van de hoge opbrengsten in beslag.
9. In de regio's Grote Rivieren en Zeeuwse Stromen behaalden de voltijd vissers in 1996 redelijke tot goede gemiddelde inkomens (65 à 90 000 gld).
10. Over de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten in de binnenvisserij valt op grond van de enquête slechts te stellen dat ze in de loop der jaren sinds 1970 niet zijn verbeterd. (De teruggang bij het kleine aantal (18) beschikbare waarnemingen behoeft niet aan veranderingen in de visserij gekoppeld te zijn.)
11. Ruim 70 procent van de binnenvisserijbedrijven is geheel met eigen vermogen gefinancierd. Bij wel met vreemd vermogen gefinancierde bedrijven belopen de leningen gemiddeld 38 procent van het totale bedrijfskapitaal.
12. De opbrengsten in 1996 van de bedrijven kunnen goed worden geschat aan de hand van hun arealen aalrechten en schubvisvisrechten, hun hoeveelheid betaalde arbeid en de gebruikte hoeveelheid (standaard) aalvistuigen. Meer dan 70 procent van de verschillen in opbrengsten kunnen met die vier factoren worden verklaard. De werkelijke opbrengsten kunnen echter nog flink van de zo geschatte verschillen.

10.B Globale vergelijking LEI 1996 met LEI 1969 en 1970 voor Friesland

Deze vergelijking is uitgevoerd door Directie Visserij, R.M. Ravesteijn

De LEI-rapportage over 1996 en geheel Nederland betreffend (uitgebracht in 1998) en de rapportage over de jaren 1966 t/m 1970 betreffende de provincie Friesland (uitgebracht in 1972) zijn de enige economische inventarisaties ten aanzien van de sector beroepsbinnenvisserij die beschikbaar zijn teneinde mogelijk een uitspraak te kunnen doen over de eventuele effecten van de splitsing van vis-rechten. Andere cijfers zijn niet gevonden dan wel door de beroepsbinnenvissers zelf aangedragen.

Vóór het kunnen uitvoeren van deze globale vergelijking was het noodzakelijk de beschikbare cijfers te bewerken. Hiertoe is het navolgende gedaan:

1. De genoemde bedragen in het LEI-rapport 1966 t/m 1970 waren bepaald per visser. In de LEI-rapportage over 1996 zijn de bedragen uitgedrukt per bedrijf. Om vergelijking mogelijk te maken zijn de bedragen van 1969 en 1970 omgerekend naar gemiddelde cijfers per bedrijf. Dit is gedaan door de cijfers te vermenigvuldigen met de factor 1,33 (in beide jaren 28 vissers in 21 bedrijven >> factor 1,33).
2. De gevonden bedragen voor 1969 en 1970 zijn gecorrigeerd naar de CBS-index voor gezinsconsumptie. De volgende indexwaarden zijn gehanteerd: 1969 = 100, 1970 = 103,7 en 1996 is 322,2.

Opmerkingen ten aanzien van de gegevens uit alle jaren:

- Verschillen in tellingen zijn veroorzaakt door afrondingen op 1000 gulden.
- Het aantal bedrijven is aantal dat gegevens voor de LEI-onderzoeken heeft aangeleverd, niet het in werkelijkheid voorkomende aantal. Het reële aantal bedrijven wordt geschat op iets meer dan het dubbele.
- De bedrijfswinst moet hier worden opgevat als arbeidsinkomen voor de vissers.

Vergelijking van de bedrijfsresultaten:

	1969	1970	1996
Aantal bedrijven	21	21	12
Aantal personen	28	28	?
Opbrengst aal	33.000	50.000	59.000
Opbrengst schubvis	28.000	45.000	3.000
Totale opbrengst	61.000	95.000	62.000
Totale kosten	11.000	15.000	33.000
Winst	50.000	80.000	31.000

Bijzonderheden:

- Opgemerkt moet worden dat 1970 voor de vissers een extreem goed jaar was in vergelijking tot de vier voorgaande jaren vanwege de explosief gestegen prijzen voor aal (van 2,90 tot 4,33 per kg.) en snoekbaars (van 2.05 tot 3.35 per kg.). Daarbij bedraagt de omvang van de vangsten snoekbaars in 1969 en 1970 ongeveer 160% (t.o.v. 1966 en 1967) tot 130% (t.o.v. 1968) van de voorgaande jaren, ook een sterke stijging. Gezien de besommingen van de jaren 1966 t/m 1968 moet het jaar 1969 als representatiever worden beschouwd dan 1970.
- Uit de aanvoerstatistieken van de IJsselmeerafslagen blijkt het volgende: Na 1970 is de aalprijs met uitschieters in positieve en negatieve zin en geïndexeerd naar CBS-index voor gezinsconsumptie, vrijwel gelijk gebleven. Dit geldt zowel voor aal- als de snoekbaarsprijzen. De aanvoer van aal is gestaag afgenomen, de aanvoer van snoekbaars is steeds zeer variabel geweest.

Conclusies:

Uitgaande van de bedrijfsresultaten in het jaar 1969 wordt het volgende geconstateerd:

1. De bedrijfswinst, en dus het arbeidsinkomen van de vissers, is vooral onder druk komen te staan en afgenomen door de sterk gestegen (verdrievoudigde) kosten.
2. De besomming aan aal is in verhouding zodanig gestegen dat het verlies aan schubvisvisrechten wordt gecompenseerd. Dit betekent dat het (flankerend) rijksbeleid op dit punt grotendeels heeft gewerkt zoals bedoeld. Door toename van het areaal middels sanering hebben de overblijvende bedrijven in de inkomsten het verlies aan schubvis kunnen compenseren.
3. De thans behaalde resultaten zijn echter alleen mogelijk gebleken door een verhoging van de visserijinspanning, gepaard gaande met een evenredige verhoging van de kosten. De oorzaak hiervan moet vooral worden toegeschreven aan de neergaande trend in de aalstand.
4. Dat de ontwikkelingen ten aanzien van de markt (aalprijzen en toeleveringskosten) en de aalstand het bedrijfsresultaat drukken kan niet worden toegeschreven aan het rijksbeleid ten aanzien van de binnenvisserij.
5. De grote en eenzijdige afhankelijkheid van aal (vangsten, prijzen) houdt een aanmerkelijk bedrijfsrisico in. De bedrijven kunnen door de splitsing van visrechten geen inkomsten meer behalen uit schubvis, vroeger goed voor gemiddeld ca. 50% van de besomming, waardoor de flexibiliteit in de bedrijfsvoering tot een minimum is gereduceerd.
6. Middels schubvisvisserij zou de gemiddelde jaarlijkse winst per bedrijf naar verwachting tot een aanvaardbaar tot goed niveau kunnen worden gebracht. Gezien de sterk schommelende aanvoer van snoekbaars op de IJsselmeerafslagen moet worden gesteld dat de visserij op snoekbaars zeker géén garantie is voor aanzienlijke jaarlijkse opbrengsten.

Bijlage 11. Ontwikkelingen in de markt voor zoetwatervis.

- A. De aanvoer van zoetwatervis op de IJsselmeerafslagen
- B. Overzicht van de invoer en uitvoer van zoetwatervis (totaal)
- C. Viskweek in Nederland (zoetwatervis)
- D. Visconsumptie in Nederland
- E. Geschatte omvang van de aalvangst in de Nederlandse binnenwateren buiten het IJsselmeer

11.A De aanvoer van zoetwatervis op de IJsselmeerafslagen.

Bronnen:

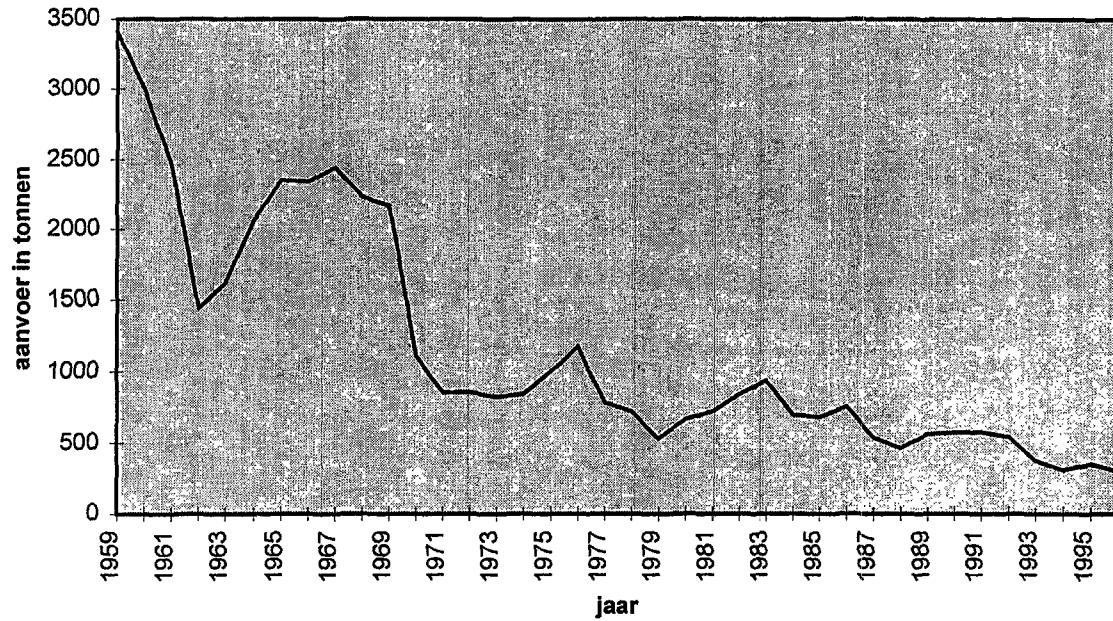
Ministerie L&V, Directie van de Visserijen, sectie Statistiek: IJsselmeervisserij, via de afslagen aangevoerde aal, snoekbaars en baars sinds 1968 (19..?)

Ministerie V&W, RIJP, ing. P. Nagtegaal en ir. H.J. Snel: Flevovericht nr. 253, De beroepsvisserij in het IJsselmeergebied

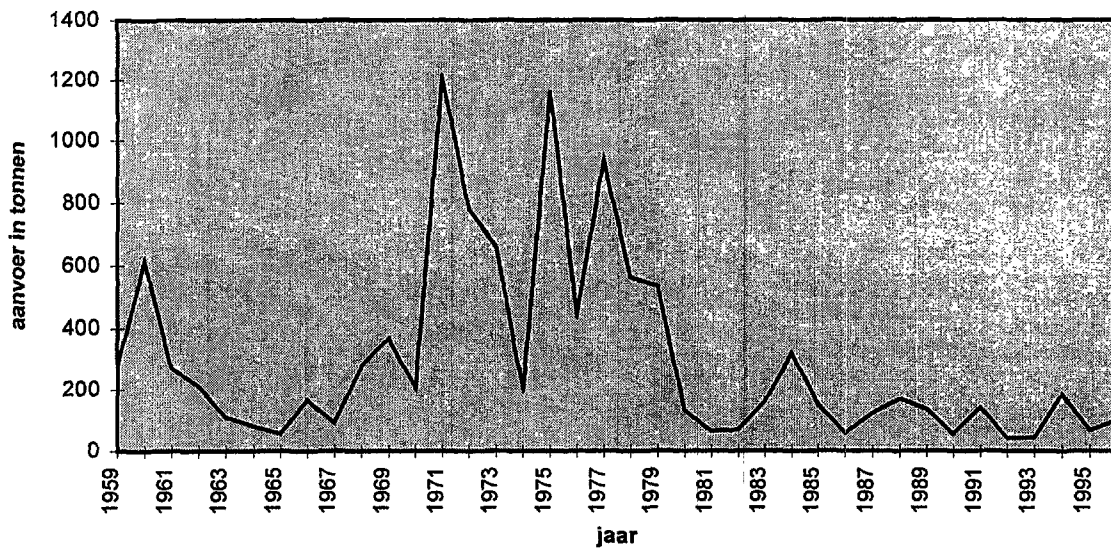
LEI-DLO, J.W. de Wilde, e-mail d.d. 03-12-97: Aanvoer IJsselmeerafslagen 1980 t/m 1996.

jaar	aal			snoekbaars			baars		
	ton	1000 gld.	gld/kg	ton	1000 gld.	gld/kg	ton	1000 gld.	gld/kg
1959	3413			276			1013		
1960	2999			613			881		
1961	2467			271			913		
1962	1443			211			840		
1963	1618			111			461		
1964	2068			81			538		
1965	2350			56			489		
1966	2339			168			439		
1967	2444			92			285		
1968	2229	9718	4.36	279	445	1.59	165	190	1.15
1969	2167	8741	4.03	366	963	2.63	203	256	1.26
1970	1112	5883	5.29	206	791	3.84	140	170	1.22
1971	853	4609	5.41	1207	4005	3.32	186	147	0.79
1972	857	5245	6.12	781	2503	3.20	403	465	1.15
1973	823	5361	6.51	659	1836	2.78	588	988	1.68
1974	843	6401	7.60	205	675	3.30	758	1147	1.51
1975	1000	8060	8.06	1163	4294	3.69	814	1226	1.51
1976	1172	10395	8.86	445	1985	4.46	716	1723	2.40
1977	783	10065	12.85	937	4537	4.84	524	1494	2.85
1978	719	8157	11.34	562	2576	4.59	331	1108	3.35
1979	531	6765	12.75	533	3216	6.04	358	1086	3.04
1980	664	7603	11.46	133	1125	8.45	601	1363	2.27
1981	723	7654	10.58	65	665	10.30	848	3118	3.68
1982	842	8200	9.73	70	669	9.53	683	3663	5.36
1983	935	9747	10.43	160	1327	8.28	606	3310	5.46
1984	695	8136	11.71	320	2885	9.02	425	2641	6.21
1985	681	7918	11.63	153	1904	12.44	598	2261	3.78
1986	755	8576	11.36	58	907	15.64	538	3363	6.25
1987	538	7125	13.25	124	1411	11.39	524	3830	7.31
1988	462	6361	13.78	171	1875	10.96	241	2204	9.18
1989	563	7506	13.34	137	1428	10.39	708	3934	5.56
1990	572	8071	14.10	55	528	9.66	761	3208	4.22
1991	577	7203	12.50	143	1395	9.72	322	1525	4.73
1992	542	7584	13.99	42	421	10.02	360	1770	4.92
1993	375	6396	17.06	44	444	10.04	340	2018	5.94
1994	310	5054	16.28	185	1589	8.58	136	1026	7.53
1995	354	5719	16.16	68	713	10.42	153	740	4.85
1996	300	5657	18.89	100	994	9.92	376	1309	3.48

aanvoer aal op IJsselmeerafslagen

aanvoer snoekbaars op IJsselmeerafslagen

11.B Overzicht van de in- en uitvoer van zoetwatervis (totaal)

Bron: LEI-DLO/Eurostat

Samenstelling: Directie Visserij

Toelichting bij de tabellen:

Er is een breuk in de goederennomenclatuur tussen 1987 en 1988.

Er is een breuk in de statistiek van de handel tussen EU-lidstaten tussen 1992 en 1993.

Invoer van zoetwatervis in Nederland in tonnen.

jaar	vers/koel		filet/vers	bevroren		gerookt		totale
	totaal	paling	bevroren	totaal	paling	totaal	paling	invoer
1981	4836	3804		2197	666	0	0	7033
1982	5214	3902		2148	682	0	0	7362
1983	5126	3778		2150	726	17	5	7283
1984	5899	4036		2556	818	21	6	8476
1985	5888	3656		2144	557	31	9	8063
1986	6785	3746		2515	691	75	7	9375
1987	6904	3539		2646	649	55	7	9605
1988	6115		61	1286		77		7539
1989	5943		75	1288		102		7408
1990	6507		186	1512		176		8381
1991	6342		254	1927		160		8583
1992	6497		403	1660		154		8714
1993	5216		614	1390		140		7260
1994	6135		1985	1788		200		10108
1995	5108		4826	2362		160		12456
1996	5135		7818	2366		136		15455

De invoer van zoetwatervis in Nederland omvat in de 80-er jaren een toenemend aandeel forel en zalm.

Gezien de toename van de invoer uit Afrikaanse landen van bevroren visfilets wordt aangenomen dat tegenwoordig ook tropische zoetwatervis voor consumptie wordt ingevoerd.

Aangenomen wordt dat er ook snoekbaars uit Oost-Europa wordt ingevoerd.

De invoer van zoetwatervis in Nederland in miljoenen guldens

jaar	vers/koel		filet/vers bevroren	bevroren		gerookt		totale invoer
	totaal	paling		totaal	paling	totaal	paling	
1981	63,9	48,3		24,6	5,5	-	-	88,5
1982	66,8	49,8		22,9	5,2	-	-	89,7
1983	68,3	49,4		22,7	6,4	0,4	0,1	91,4
1984	82,0	56,7		30,0	8,2	0,4	0,1	112,4
1985	87,5	54,5		25,6	5,7	0,8	0,4	113,9
1986	91,4	55,1		25,4	7,0	1,1	0,1	117,9
1987	96,9	54,0		26,0	6,3	0,8	0,1	123,7
1988	76,5		0,6	9,1		1,3		87,5
1989	79,1		0,7	10,7		1,7		92,2
1990	83,4		2,0	11,4		2,5		99,3
1991	77,3		2,6	15,4		2,4		97,7
1992	73,4		3,8	10,8		2,7		90,7
1993	59,2		4,5	9,7		2,3		75,7
1994	69,2		17,4	12,4		3,1		102,4
1995	62,2		36,8	14,0		2,3		115,3
1996	67,5		62,2	14,4		1,9		136,0

De invoer van verse gekoelde vis komt in 1996, uitgedrukt in miljoenen nlg., grotendeels uit een zestal landen. Hiervan zijn Denemarken en Italië veruit de grootste leveranciers:

1. Denemarken 16,7 mln. Nlg.
2. Italië 14,1 mln. Nlg.
3. Ierland 5,7 mln. Nlg.
4. United Kingdom 5,2 mln. Nlg.
5. United States 5,1 mln. Nlg.
6. Frankrijk 4,2 mln. Nlg.

De invoer van bevroren zoetwatervis in filets wordt in 1996 vooral beheerst door de Afrikaanse landen:

1. Oeganda 28,5 mln. Nlg.
2. Kenia 18,0 mln. Nlg.
3. Estland 7,1 mln. Nlg.
4. Tanzania 6,2 mln. Nlg.

De invoer van bevroren (hele) zoetwatervis is in 1996 afkomstig uit diverse windstreken:

1. Nieuw Zeeland 3,6 mln. Nlg.
2. Canada 2,2 mln. Nlg.
3. Rusland 2,1 mln. Nlg.

De invoer van gerookte vis komt in 1996 grotendeels voor rekening van Turkije met 1,6 miljoen nlg.

Uitvoer van zoetwatervis uit Nederland in tonnen.

jaar	vers/koel		filet/vers	bevroren		gerookt		totale
	totaal	paling	bevroren	totaal	paling	totaal	paling	uitvoer
1981	3284	1256		673	291	0	0	3957
1982	3845	1304		1307	363	0	0	5152
1983	4454	1632		779	231	230	221	5463
1984	4323	1697		1146	278	213	201	5682
1985	3711	1549		1201	171	288	261	5200
1986	4885	1564		994	270	268	221	6147
1987	6362	1532		1041	254	290	221	7693
1988	2513		339	594		282		3728
1989	2439		440	1280		324		4483
1990	2450		563	1650		392		5055
1991	2677		665	1845		388		5575
1992	2783		776	1804		367		5730
1993	2362		896	2354		272		5884
1994	2736		1185	6007		322		10250
1995	2850		1890	1396		218		6354
1996	3481		3750	1319		208		8758

De uitvoer van zoetwatervis uit Nederland in miljoenen guldens.

jaar	vers/koel		filet/vers	bevroren		gerookt		totale
	totaal	paling	bevroren	totaal	paling	totaal	paling	uitvoer
1981	34,2	18,3		6,0	2,1	-	-	40,2
1982	38,4	18,7		8,3	3,1	-	-	46,7
1983	45,3	23,0		7,4	2,7	4,2	4,0	57,3
1984	51,6	26,3		10,3	3,3	4,6	4,4	66,5
1985	52,6	25,1		7,6	2,2	6,5	6,0	66,7
1986	55,8	25,4		9,1	2,9	6,0	5,1	70,9
1987	61,0	25,0		10,9	2,5	6,4	5,2	78,3
1988	35,3		7,1	4,7		6,0		53,1
1989	38,9		10,3	6,3		7,1		62,2
1990	39,9		11,9	8,2		8,6		68,6
1991	39,6		13,7	8,5		8,0		69,8
1992	37,5		13,4	8,3		7,8		67,0
1993	34,9		13,1	7,5		6,4		61,9
1994	40,3		19,0	11,8		7,4		78,5
1995	38,0		25,4	9,2		5,7		78,3
1996	52,3		43,5	8,0		5,2		109,0

De uitvoer van zoetwatervis, uitgedrukt in mln. Nlg., bestaat vooral uit gekoelde verse vis en bevroren filets die binnen de EU worden afgezet. Duitsland is hierbij de belangrijkste handelspartner, maar voor de bevroren filets is vooral Italië een sterk groeiende afzetmarkt.

Verse gekoelde vis wordt vooral afgenomen door:

1. Duitsland 23,2 mln. Nlg.
2. Frankrijk 9,0 mln. Nlg.
3. België/Luxemburg 8,8 mln. Nlg.

Bevroren filets worden vooral geëxporteerd naar:

1. Italië 18,2 mln. Nlg.
2. Duitsland 8,5 mln. Nlg.
3. Frankrijk 7,7 mln. Nlg.

Overige bevroren (hele) vis wordt afgezet in:

1. Duitsland 3,3 mln. Nlg.
2. Italië 1,5 mln. Nlg.
3. België/Luxemburg 1,0 mln. Nlg.

De afzet van gerookte vis vindt vooral plaats in:

1. België/Luxemburg 2,1 mln. Nlg.
2. Duitsland 2,1 mln. Nlg.
3. Frankrijk 0,3 mln. Nlg.

Uit gegevens van de RVV blijkt dat gecertificeerde uitvoer van grotere partijen in 1996 vooral baars betreft. Dit geldt voor alle continenten. Binnen Europa zijn hierbij met name naar Italië en Rusland van belang. Opvallend is ook een grote hoeveelheid snoek naar Joegoslavië. Voor de overige zoetwatervis gaat het naast zalm vooral om veel (zeer) kleine partijen paling, forel en meerval en incidenteel ook snoekbaars en spiering. Het betreft vooral uitvoer naar Europese landen.

11.C Viskweek in Nederland (zoetwatervis).

Bronnen:

- FAO, Fisheries Circular No. 815, revision 9, Aquaculture production statistics 1986-1995 (1997)
- RVV, sector Vis, Statistiek kerngegevens 1996
- Produktschap Vis, Statistisch overzicht 1996
- NRLO, Kansen en bedreigingen voor de aquacultuur in Nederland, 1998 (NRLO-rapport nr. 98-8)

Aantal erkende kwekerijen (bron RVV):

	1994	1996
Forel	24	14
Meerval	4	6
Paling	11	4
Karper	-	3
Zalmforel	-	5

Productie Nederlandse viskweek 1986-1996 in tonnen (bron FAO en Produktschap Vis):

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
aal	100	200	200	350	500	550	520	1250	1487	1535	2800
forel	200	200	265	250	250	250	250	200	200	200	250
meerval	300	300	400	475	500	500	500	900	1000	1019	1200

In relatie met de beroepsbinnenvisserij is alleen de teelt van paling van belang. Deze vorm van aquacultuur is gestart in 1979 en realiseerde aanvankelijk geen substantiële productie. Men had te kampen met hoge sterfte, ziektes en parasieten werden met moeite onder controle gehouden en ook het visvoer was slecht aangepast. De kweek kwam midden in de jaren '80, toe de een groot deel van de aanloopproblemen waren overwonnen, in een stroomversnelling. In korte tijd startten er een 25-tal bedrijven, waaronder een aantal zeer grote met een productie van meer dan 200 ton per jaar. Door dalende prijzen in de beginjaren '90 maakte de palingteelt een moeilijke periode door. Op dit moment is de situatie weer gunstig. Sinds 1994 is de belangstelling om nieuwe bedrijven te starten weer toegenomen, en ook de banken lijken nu door de successen van een aantal grotere bedrijven meer bereid tot financiering.

De huidige toename van de productie wordt met name veroorzaakt door uitbreiding van bestaande bedrijven. Men krijgt het telen in de vingers, waardoor de bedrijfssystemen ook beter worden benut. Zo'n 75% van de productie wordt gerealiseerd door een achttal bedrijven, waarvan drie met een productie van meer dan 200 ton per jaar. Daarnaast is er een groot aantal bedrijven met een productie van 5 tot 10 ton per jaar.

Door grote verbeteringen in visvoer, visdichtheden en gezondheid is de bedrijfstak sinds vijf jaar rendabel. Na 1990 is het eerste speciale palingdroogvoer op de markt gekomen en is met name door een betere ziektebestrijding en de geringere sterfte van glasaal het productieproces sterk verbeterd. De kostprijs per kilo paling is gedaald van 18,= twaalf jaar geleden via 15,= in 1995 tot een niveau van circa 12 tot 13 gulden. Door verdergaande ontwikkelingen op het gebied van voeding, overleving glasaal, efficiëntere recirculatiesystemen, sexregulatie en management verwacht men de kostprijs tot ongeveer 10,= per kilo te kunnen terugbrengen.

Een belangrijke reden voor de relatief snel verworven marktpositie van de gekweekte paling is de al bestaande infrastructuur in de verwerking. Ook de teruglopende vangsten van de aal uit het IJsselmeer maakte de weg vrij voor de kweekaal. Daarbij komt dat de kwekerijen het gehele jaar door een regelmatige aanvoer kunnen garanderen, hetgeen betekent dat er andere dan de traditionele markten kunnen worden aangeboord. Gerookte paling is nu verpakt bij de HEMA en Albert Heijn verkrijgbaar. Intussen heeft de teelt de aanvoer uit de visserij al ver overtroffen ten aanzien van de aangevoerde hoeveelheid.

De belangrijkste bedreiging voor de teelt wordt in eerste instantie gevormd door de sterk fluctuerende prijzen van glasaal. De Aziatische teelt, uitgegroeid tot circa 200.000 ton per jaar, is door overbevissing van de pacifische paling geheel afhankelijk van de import van glasaal uit Europa. Dit bepaalt de prijzen van glasaal, welke in 1996 een recordhoogte van 1200,= per kilo bereikten. Begin 1998 lijkt de vraag naar glasaal, door instorting van de teelt in China, sterk te dalen en is de prijs gezakt naar ongeveer 375,= per kilo.

Andere bedreigingen voor de Nederlandse palingteelt zijn de teruglopende aantallen glasaal, de afhankelijkheid van een zeer klein aantal groothandelaren, en de import van ziektes en tropische parasieten.

11.D Visconsumptie in Nederland

(bron: Produktschap Vis, Statistisch jaaroverzicht 1996, raming EIM op basis van CBS Nationale Rekeningen en jaarlijks budgetonderzoek)

Bestedingen aan vis en visprodukten per hoofd van de bevolking in guldens (incl. BTW) en procenten.

Verse vis, schaal- en schelpdieren	fl. 51	66%
Diepvriesvis	fl. 13	17%
Visconserven	fl. 13	17%
Totaal	fl. 77	100%

De bestedingen lopen in volume reeds een aantal jaren op. De prijzen blijven op een vergelijkbaar niveau. De totale waarde neemt toe door groeiend volume.

Indexcijfer voor volume en waarde t.o.v. 1991 (=100) bedraagt circa 109.

Binnen het jaar blijkt de afzet van vis per seizoen te variëren.

11.E Geschatte omvang van de aalvangst in de Nederlandse Binnenwateren buiten het IJsselmeer.

Bron: J.W. de Wilde, verslag van de resultaten van de enquête naar de economische situatie in de beroepsbinnenvisserij, LEI-DLO 1998

Van de 75 bedrijven die voor 1996 hun inkomsten hebben opgegeven bedroeg de gemiddelde besomming aan aal 68.000 gulden. De totale besomming bedroeg derhalve circa 5,1 miljoen. Bij een gemiddelde prijs op de IJsselmeer afslagen van fl. 18.89 per kilo betekent dit een vangst van zo'n 270 ton aal. Aangenomen wordt dat de betreffende bedrijven ongeveer 2/3 van de totale aalvangst buiten het IJsselmeer vertegenwoordigen, waardoor de totale vangst wordt geschat op circa 400 ton aal.

Bijlage 12. Ontwikkelingen in de LNV-organisatie voor de binnen- visserij.

12 Ontwikkelingen in de LNV-organisatie voor de binnenvisserij

De nadruk is hier gelegd bij de ontwikkelingen in het LNV-beleidsapparaat. Daarnaast hebben zich ook, deels vergelijkbare, ontwikkelingen voorgedaan bij RIVO, OVB, en de Kamer voor de Binnenvisserij.

In de beschrijving en bepaling van de personele formatie is géén rekening gehouden met de overhead zoals de inbreng van de directeur Visserij en andere beleidsmedewerkers die (deel)aspecten t.a.v. de binnenvisserij in hun takenpakket hebben. Verder is ook geen rekening gehouden met de inzet van schepen en bemanning van de rederij van de Directie Visserij ten behoeve van het onderzoek, de uitvoerende taken verbonden aan de uitgifte van visrechten (in de loop der tijd o.a. door Domeinen, Staatsbosbeheer, Directie Visserij, Laser) of met de inzet vanuit de Directie Juridische Zaken.

Het is gebleken dat de personele/formatieve ontwikkelingen niet altijd even duidelijk zijn vastgelegd. Hoofdzaken, zoals de totale formatie voor directies en afdelingen, is vaak nog wel te achterhalen, maar veranderingen in formatieruimte per beleidsveld of -onderdeel (taakomschrijvingen) veelal niet. Vaak lijken verschuivingen zich in de loop der tijd min of meer autonoom te ontwikkelen op basis van politieke aandacht, incidenten, vraag vanuit de sector en (soms tijdelijke) prioriteiten in het totaal van het LNV-beleid.

De tendens is dat LNV-beleidsdirecties steeds flexibeler op externe ontwikkelingen moeten inspelen, er meer en meer sprake is van het werken in beleidsprojecten, beleidsambtenaren "breed inzetbaar" dienen te zijn en functiebeschrijvingen e.d. veel algemener worden opgesteld. Dit betekent onder andere dat deeltaken en kleine beleidsterreinen, zoals de beroepsbinnenvisserij, in de formatie steeds onherkenbaarder worden weergegeven..

1983: Directie Visserij, Hoofdafdeling Sportvisserij en Beroepsbinnenvisserij.

Omvang van de hoofdafdeling in formatieplaatsen:

Beleid ca.	14
Visserijkundig ambtenaren IJsselmeer	2
Visserijkundig ambtenaren Binnenvisserij	11
Operationele Groep	6
Administratief/ondersteunend personeel	3
Totaal	34

De hoofdafdeling kende drie afdelingen:

- De afdeling Visstand, met taken op het gebied van visstandbeheer, populatiedynamica, monitoring, visserij, en Visserijwet. De visserijkundig ambtenaren IJsselmeer ressorteerden onder deze afdeling.
- De afdeling Viswater, met taken op het gebied van waterkwaliteit, planologie, en structuurmaatregelen.
- De afdeling Voorlichting, met taken op het gebied van advisering en informatieverstrekking. De visserijkundig ambtenaren binnenvisserij en de operationele groep ressorteerden onder deze afdeling. De operationele groep verrichtte, in samenwerking met het RIVO, veldwaarnemingen ten behoeve van de beleidsontwikkeling en beheersadvisering.

De visserijkundig ambtenaren vormden de schakel tussen beleid en praktijk/uitvoering. Zij gaven de sector o.a. advies en voorlichting over visstandbeheer, visziekten, wetgeving, subsidies, en procedures. Ze vormden een belangrijke schakel bij implementatie en uitvoering van beleid en regelgeving.

In 1985 worden sportvisserij en beroepsbinnenvisserij gescheiden. De sportvisserij wordt vanaf die tijd behartigd door de Directie Openlucht recreatie (thans GRR).

1986: Directie Visserij, Afdeling Beroepsbinnenvisserij. Directie OR, Afdeling Sportvisserij.

(Informatie uit de notitie: Heroverweging 1987, instrumentarium binnenvisserij)

De taken van de Directie Visserij, Afdeling Beroepsbinnenvisserij zijn omschreven als:

- a. het analyseren van nationale en internationale ontwikkelingen.
- b. het behandelen van vraagstukken.
- c. het geven van "technische" voorlichting.
- d. het behandelen van vraagstukken m.b.t. de kwaliteit van viswateren (in overleg met de Directie Openlucht recreatie).
- e. het inbrengen van de belangen van de beroepsbinnenvisserij bij behandeling van vraagstukken m.b.t. de kwaliteit van visstanden.
- f. het geven van advies aan de Dienst de Domeinen inzake de uitgifte van visrechten.
- g. voorbereiding van rapportages aan de Kamer voor de Binnenvisserij v.z.v. deze betrekking hebben op de beroepsbinnenvisserij.

De omvang van de afdeling Beroepsbinnenvisserij in formatieplaatsen (inclusief administratieve ondersteuning):

Beleid ca.	5,5
Visserijkundig ambtenaren IJsselmeer	2,0
Visserijkundig ambt. Binnenvisserij/viskweek	3,0
Operationele groep	6,0
<u>Administratief/ondersteunend personeel</u>	<u>2,0</u>
Totaal	18,5

De taken van de directie Openlucht recreatie, Afdeling Sportvisserij zijn omschreven als:

- a. het analyseren van nationale en internationale ontwikkelingen.
- b. het behandelen van vraagstukken.
- c. het geven van "technische" voorlichting.
- d. het behandelen van vraagstukken m.b.t. de kwaliteit van viswateren (in overleg met de Directie Visserij).
- e. het inbrengen van sportvisserijbelangen bij behandeling van vraagstukken m.b.t. de kwaliteit van visstanden.
- f. het geven van advies aan de Dienst de Domeinen inzake de uitgifte van visrechten.
- g. rapportage aan de Kamer voor de Binnenvisserij.

De formatie van de Afdeling Sportvisserij, inclusief administratieve ondersteuning, bestond uit 7 plaatsen, waarvan één geblokkeerd en één voor 50% t.b.v. de sportvisserij. Daarnaast besteedde het hoofd van de Hoofdafdeling Sportvisserij en Onderzoeksbeleid 40% van diens tijd aan sportvisserijaangelegenheden. Dit betekent dat 5,9 formatieplaatsen voor de sportvisserij werden ingezet.

Daarnaast zijn in de provinciale consulentenschappen 11 visserijkundig ambtenaren aangesteld. Deze vervullen naast de taken t.a.v. de sportvisserij voor ca. 25% ook taken t.b.v. andere watergebonden recreatievormen. Dit betekent dat 8,3 formatieplaatsen voor de sportvisserij worden ingezet.

Totaal voor de sportvisserij waren derhalve 14,2 formatieplaatsen.

Voor de Directies Visserij en Openlucht recreatie samen betekende dit een totaal aantal formatieplaatsen van 32,7.

1988-90: de algemene 15% afslankingsoperatie.

Om tegemoet te komen aan de centraal opgelegde afslanking van de beleidsorganisatie heeft de Directie Visserij besloten de 7 formatieplaatsen van de Operationele Groep (incl. secretaresse) op te heffen, alsmede één van de visserijkundig ambtenaren IJsselmeer. Daarnaast werden de medewerkers monitoring en visstandbeheer overgeheveld naar het RIVO. De taken op het gebied van de 2e-lijns voorlichting werden overgedragen aan de OVB. Voor het formatieplaatje van de afdeling Beroepsbinnenvisserij betekende dit het volgende:

Beleid ca.	3,5
Visserijkundig ambtenaar IJsselmeer	1,0
Visserijkundig ambt. Beroepsbinnenvisserij	3,0
<u>Administratief/ondersteunend personeel</u>	<u>1,0</u>
Totaal	8,5

1991: De Grote Efficiency Operatie (GEO)

Bij deze ingrijpende operatie werden de overheidstaken tegen het licht gehouden en werden prioriteiten en posterioriteiten vastgesteld. Op basis hiervan werden diverse taken op het gebied van de binnenvisserij beëindigd en/of gedecentraliseerd.

Voor de Directie Visserij betekende dit de opheffing van de drie formatieplaatsen van visserijkundig ambtenaar beroepsbinnenvisserij. De formatie t.b.v. de beroepsbinnenvisserij werd hiermee tot 5,5 plaatsen teruggebracht. De taken t.a.v. de RBS-subsidie (nu SSB) en de uitgifte van sportvisakten werden overgeheveld naar de OVB.

Ook werd de afdeling Beroepsbinnenvisserij samengevoegd met de afdeling Voorlichting en de afdeling Kustvisserij en Cultures tot één afdeling Kustvisserij, Binnenvisserij en Cultures (KBC).

1994: de 10%-krimpoperatie.

Ter voltooiing van de doelstellingen t.a.v. de inkrimping van de Rijksoverheid, en in het verlengde van de twee voorgaande operaties, werd de zogenaamde 10%-krimpoperatie opgelegd. Voor de Directie Visserij betekende dit het opheffen van de laatste formatieplaats van visserijkundig ambtenaar. De beschikbare formatie, inclusief administratieve ondersteuning, t.b.v. de beroepsbinnenvisserij werd hiermee teruggebracht tot 4,5 plaatsen.

In 1995 zijn als uitvloeisel van de GEO-operatie de provinciale Directies LNO opgeheven (met naar schatting totaal meer dan 3 formatieplaatsen), evenals de provinciale consulentschappen openluchtrecreatie. De overgebleven taken zijn toegewezen aan de toen ingestelde 5 LNV-regiodirecties.

Stand van zaken 1997.

Directie Visserij

In de vaste formatie is voor de binnenvisserij 0,8 formatieplaats vrijgesteld, waarbij de nadruk vooral ligt op het IJsselmeer. Daarnaast zijn in diverse andere functies (m.n. afdelingshoofd, plv. Afdelingshoofd en secretaresse) deeltaken t.a.v. de binnenvisserij opgenomen. De totaal beschikbare vaste formatie bedraagt circa 1,5 formatieplaats. Afhankelijk van de actualiteit en noodzaak vindt binnen het takenpakket een verschuiving plaats tussen de verschillende taakonderdelen, waardoor de feitelijke inspanning per jaar kan verschillen. Indien noodzakelijk en gewenst wordt voor bepaalde tijd de formatie uitgebreid. Ten behoeve van de Evaluatie Beleid Beroepsbinnenvisserij is voor de duur van twee jaar één vrijgestelde formatieplaats gecreëerd.

De Raad voor de Binnenvisserij, als bij wet ingesteld orgaan, heeft formeel geen beslag gelegd op of beschikking gehad over vrijgestelde formatieve ruimte. Het secretariaat werd gevoerd door de Directie Visserij en werd beschouwd als taakonderdeel van de beleidsmedewerker binnenvisserij. De Raad voor de Binnenvisserij is opgeheven per 01-01-97 en vervangen door een informeel overlegplatform.

Directie Groene Ruimte en Recreatie

In de vaste formatie is voor de sportvisserij 1,0 formatieplaats vrijgesteld. Daarnaast zijn in diverse andere functies (m.n. afdelingshoofd en secretaresse) deeltaken t.a.v. de binnenvisserij opgenomen. De totaal beschikbare vaste formatie bedraagt circa 1,3 formatieplaats.

LNV-Regiodirecties

Binnenvisserij en sportvisserij zijn doorgaans deeltaken in functies die zijn gericht op recreatie, natuur of agrarische productie. De formatieve ruimte wordt geschat op gemiddeld maximaal 0,2 per regiodirectie, totaal dus 1,0 formatieplaats

Verloop vaste formatieve ruimte in de LNV-beleidsorganisatie t.a.v. binnenvisserij en de belangrijkste direct daaraan gerelateerde organisaties en instellingen (sport- en beroepsvisserij, inclusief administratieve ondersteuning):

	1983	1986	1991	1992	1994	1997
Directie Visserij	34,0	18,5	8,5	5,5	4,5	1,5
Directie OR / GRR	0,0	5,9	?	?	?	1,3
Provinciale Consulentschappen OR	0,0	8,3	?	?	?	0,0
Directies LNO / Regiodirecties	ca. 3,0	?	?	?	?	ca. 1,0
RIVO	12,0	9,0	8,5	7,5	<6,0	<4,0
OVb (excl. pootvisvoorziening ca.)	31,0	24,0	35,0	36,0	37,0	41,0
Kamer voor de Binnenvisserij	15,0	13,0	?	?	ca. 5,5	2,5

Bij het RIVO is voor 1983 een maximum aantal formatieplaatsen van 14 beschikbaar voor de binnenvisserij. Van de in 1986 beschikbare 11 plaatsen zijn er twee toegekend aan viskweek, formeel ook als binnenvisserij beschouwd, maar in praktijk resulterend in een totaal van 9 formatieplaatsen. Bij de 15%-krimp en GEO-operatie zijn totaal 4 plaatsen van de Directie Visserij naar het RIVO overgeheveld. Doordat er echter RIVO-personeel verdween was er netto een kleine afname van de formatie. Vanaf 1993 bedraagt het budget voor de binnenvisserij een volume van 7,5 formatieplaatsen, maar is niet langer de formatie maar het volume aan onderzoeksopdrachten bepalend. LNV financiert op deze wijze slechts zo'n 50% van de 7,5 formatieplaatsen. In het verleden was er een nauwe samenwerking tussen de Directie Visserij, met name de Operationele Groep en Visserijkundig Ambtenaren, en het RIVO.

De formatie van de OVb is ondanks diverse taakverschuivingen min of meer stabiel gebleven. Belangrijke veranderingen in dit kader zijn o.a. de overheveling van de 2^e lijns voorlichting van de Operationele Groep naar de OVb (1989) en de formele taak van de uitgifte van de visakten (in 1992 en daarna uiteindelijk in 1995 opgenomen in de Visserijwet). Doordat de OVb ook betaalde opdrachten uitvoert, en daar soms tijdelijke krachten voor een langere periode voor inhuurt, kan de formatieve omvang van jaar tot jaar verschillen.

In 1994 stond het functioneren en voortbestaan van de Kamer voor de Binnenvisserij zwaar onder druk. Onder druk van de sector is uiteindelijk de Kamer met een minimale bezetting gehandhaafd. Deze minimale bezetting was o.a. gebaseerd op de gedachte dat de Visserijwet gewijzigd zou worden op het punt van de huurovereenkomsten voor het visrecht (verlenging van rechtswege i.p.v. om de zes jaar een nieuwe overeenkomst met toetsing door de kamer). Daarnaast geeft de Kamer aan dat rechters steeds vaker gefundeerd onderzoek en/of een rapport van onafhankelijke deskundigen eisen, zaken die in het verleden vaak door de visserijkundig ambtenaren van LNV werden geleverd. Ook geeft de Kamer aan soms ook zelf behoefte te hebben aan diepgaandere informatie. Om hierin te voorzien geeft de Kamer vaak opdracht aan de OVb (betaald door de Kamer). Probleem hierbij is echter dat de OVb dikwijls gegevens van de Kamer nodig heeft die alleen met veldkennis of praktijkkennis, die niet meer aanwezig is, op te zoeken en te selecteren is uit het archief van de Kamer.

Gevolgen van de geschetste ontwikkelingen voor de situatie per 1997:

- De beleidsorganisatie ten behoeve van de binnenvisserij is meer in overeenstemming gebracht met het economisch en maatschappelijk belang van de binnenvisserij.
- De beleidsorganisatie kromp sterk terwijl beleid en wet- en regelgeving niet werden vereenvoudigd. Op vrijwel elke hoofdlijn zijn uitzonderingsregels van toepassing. Hierdoor kan de beleidsorganisatie de problemen in het veld niet goed meer overzien. Dit heeft negatieve gevolgen voor de kwaliteit van de beleidsontwikkeling alsmede voor bijvoorbeeld de aansturing van onderzoek.
- Door het opheffen van de visserijkundig ambtenaren werd een goed functionerende schakel tussen beleid en uitvoering opgeheven. Voor de beleidsontwikkeling kwam hiermee een belangrijke informatiebron te vervallen. Hiermee zijn de implementatie, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van het beleid en regelgeving, en deels ook het functioneren van de Kamer voor de Binnenvisserij, onder druk komen te staan.
- De scheiding van beroepsbinnenvisserij en sportvisserij heeft onwillekeurig en onbedoeld geleid tot "verzuijing" binnen het departement van L&V / LNV. De samenwerking tussen de twee oorspronkelijke groepen medewerkers van één hoofdafdeling S&B is aan erosie onderhevig geweest, en

daarmee ook (de samenhang tussen de ontwikkeling en uitvoering van) het beleid t.a.v. de sportvisserij en beroepsvisserij. Dit mede doordat beleidsmedewerkers, al dan niet onwillekeurig, doorgaans geneigd zijn zich sterk te maken voor het "eigen" beleidsterrein.

- De werkdruk van de betrokken beleidsambtenaren neemt gestaag toe. Minder dringende/actuele dossiers blijven bij gebrek aan personele capaciteit langer dan gewenst liggen. Er is niet/nauwelijks tijd om binnen de bestaande vaste formatie (1997) aan structurele oplossingen te werken.
- Er zijn geen taken (wel wateren) t.a.v. de binnenvisserij naar andere overheden gedecentraliseerd.

Bijlage 13. Instrumentarium Beleid Beroepsbinnenvisserij

- A. Wet- en regelgeving
- B. Onderzoek
- C. Subsidies
- D. Voorlichting
- E. Onderwijs

13 Instrumentarium beleid beroepsbinnenvisserij

In het instrumentarium dat voor het beleid t.a.v. de beroepsbinnenvisserij wordt ingezet ligt de nadruk op de wet- en regelgeving. Op afstand volgt het onderzoek. De instrumenten subsidie, voorlichting en onderwijs worden relatief beperkt ingezet en benut.

In dit kader worden de bij wet ingestelde organen OVB en Kamer voor de Binnenvisserij niet als beleidsinstrumenten, maar als uitvoerende instellingen beschouwd.

13.A Wet- en regelgeving.

Het beleidsinstrument dat op het terrein van de binnenvisserij (beroeps- en sportvisserij, inclusief IJsselmeer) het zwaarst wordt toegepast is de wet- en regelgeving. De basis hiervoor is de Visserijwet 1963, welke in de loop der tijd diverse malen is gewijzigd. Daarnaast zijn er een groot aantal uitvoeringsinstructies in de vorm van regelingen, reglementen en dergelijke:

Besluiten	jaartal	Stb.
Reglement voor de OVB 1964,	1964	169
Reglement voor de Kamer voor de Binnenvisserij 1964	1964	170
Vaststelling van het vergoedingsbesluit van de Kamer v.d. Binnenvisserij	1975	564
Reglement voor de binnenvisserij 1985,	1985	283
Reglement minimummaten en gesloten tijden 1985,	1985	301
Besluit verbod gebruik van levend aas	1997	191
Regelingen	J-nr.	
Regeling tarieven werkzaamheden Kamer voor de Binnenvisserij	1980	J 63
Regeling aassoorten spieringtuig,	1985	J 2742
Regeling aanwijzing wateren gesloten tijd,	1985	J 2748
Aanwijzing verboden middelen tot bedwelming	1985	J 2743
Aanwijzing wateren "vrije" hengel,	1985	J 2744
Aanwijzing wateren uitgesloten van "vrije" hengel,	1985	J 2745
Aanwijzing wateren verbod nachtvisserij,	1985	J 2749
Regeling vrijstelling verbod nachtvisserij,	1986	J 4844
Vaststelling maat middellijn ringetjes en gaatjes in zijwanden aalkistjes,	1986	J 1212
Regeling vrijstelling ondermaatse aal 1987	1987	J 3889
Sluiting visserij ondermaatse aal IJsselmeer	1987	J 8114
Uitzet van graskarpers,	1990	J 903732
Vrijstelling regeling spieringvisserij,	1990	J 904404
Regeling meldingsplicht visziekten,	1991	J 9110133
Regeling voorkoming ziekten bij zalmachtigen,	1992	J 9211341
Regeling aquacultuur	1993	J 93252
Regeling IJsselmeervisserij 1993	1993	J 932663
Regeling bijdrage verbetering binnenvisserij 1995,	1995	J 9417087
Vrijstelling zegenvisserij binnenwateren,	1996	J 963707
Regeling visserijinspanning IJsselmeer	1996	J 966532
Regeling geldsom visakten 1997	1996	J 9612272
Vaststelling gesloten periode IJsselmeervisserij	1997	J 974695
Beschikkingen	J-nr.	
Aanwijzing organ. en bepaling aantal leden bedoeld in art. 39 Visserijwet	1963	J 2191
Aanwijzing van opsporingsambtenaren	1964	J 1024
Aanwijzing van vissen, schaal- en schelpdieren	1982	J 3643

13.B Onderzoek.

Gewenst onderzoek in de Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij.

In de Notitie Beleid Beroepsbinnenvisserij (NBB) is op diverse plaatsen gesproken over lopend en (eventueel) op te starten onderzoek, alsmede over onderwerpen welke "nader bezien" zouden moeten worden. Voor het onderzoek golden de volgende prioriteiten (NBB: H 6, bladzijde 21/22 en H 9, bladzijde 28), met daarbij de vermoedde, maar niet expliciet geformuleerde, doelstellingen :

1. het verkrijgen van informatie over de ontwikkeling van de visbestanden in de binnenwateren. Dit vooral als basis voor het beleid en als basis voor het nemen van beleidsmaatregelen ter bescherming van de visstand.
2. het verkrijgen van informatie over mogelijkheden visbestanden in binnenwateren te beheren. Dit met de bedoeling de visrechtenhouders de visstand, binnen de natuurlijke mogelijkheden, in staat te stellen de visstand effectief in de gewenste richting te beïnvloeden.
3. het verkrijgen van informatie over de consumptiekwiteit van vis uit binnenwateren. Dit met de bedoeling zowel de sportsector (vangen vis voor eigen consumptie) als de beroepssector te informeren over de eventuele risico's én om, in eventueel voorkomende ernstige gevallen, ter bescherming van de volksgezondheid maatregelen te kunnen treffen.

Dit onderzoek zou afdoende van aard en omvang moeten zijn om het beleid ten aanzien van de beroepsbinnenvisserij te kunnen beoordelen, (bij)sturen of nieuw ontwikkelen. Concrete doelstellingen en concrete vragen voor het onderzoek zijn in de NBB niet genoemd.

In de NBB is tevens gesteld dat in het kader van de "Grote Efficiency Operatie" (ingezet in 1991) een herbezinning op de taken van de rijksoverheid zou plaatsvinden, waarvan de uitkomsten van invloed zouden kunnen zijn op de genoemde prioriteitstelling en de inhoud van onderzoeksprogramma's.

In de NBB is nergens gesteld dat er onderzoek zou worden gedaan naar de effecten van het beleid ten aanzien van de splitsing van visrechten. De minister heeft in 1992 wel aangegeven dat bij het onderzoek ter ondersteuning van het lokaal visstandbeheer waar mogelijk de effecten van de splitsing zouden worden meegenomen (brief Viss923417 d.d. 24-4-92 aan de Vaste Commissie voor de Visserij van de Tweede Kamer der Staten Generaal). Hierbij werd tevens aangegeven dat evaluatie (en dus onderzoek) op bedrijfseconomische aspecten niet zinvol werd geacht. Aangezien er niet/nauwelijks onderzoeksgegevens bekend zijn ten aanzien van de effecten van de splitsing, wordt geconcludeerd dat er hiernaar óf geen onderzoek is uitgevoerd óf dat er geen aantoonbare effecten van de splitsing op de visstand zijn. Specifiek onderzoek gericht op de effecten van de splitsing van visrechten heeft nooit plaatsgevonden.

Beleidsrelevantie van uitgevoerd onderzoek.

De ontwikkeling van visbestanden werd/wordt beperkt bepaald via de Biologische Monitoring Zoete Rijkswateren. Dit project is onderdeel van de Monitoring van de waterstaatkundige Toestrand des Lands (MWTL). Prioriteit hierbij is gegeven aan het IJsselmeer, de grote rivieren en de glasaalintrek. Gunstig bij het IJsselmeer is dat ook de aanvoergegevens van de IJsselmeerafslagen een beeld van de commerciële visbestanden geven. In de overige binnenwateren is slechts zeer beperkt sprake van systematische monitoring. In het overige binnenwater vindt niet of nauwelijks periodiek onderzoek plaats. Bemonsteringen ten behoeve van objectgebonden voorlichting (o.a. voor het opstellen van visstandbeheersplannen) wordt door visrechtenhouders meestal uitbesteed. Veel van dit onderzoek wordt uitgevoerd door de OVB. Op lokaal niveau wordt door beroeps- en sportvisserij ook wel gebruik gemaakt van vangstregistraties. Op dit moment kan worden gesteld dat uit het onderzoek alleen een indicatie van de ontwikkeling van visbestanden geeft. Ten aanzien van de kleine watersystemen kan worden gezegd dat slechts van een beperkt aantal op lokaal niveau een goed beeld beschikbaar is, maar dat een enigszins betrouwbaar landelijk beeld geheel ontbreekt.

In het kader van internationale afspraken (o.a. Rijnactieprogramma) en waterkwaliteitsbeheer (zalm als doelsoort) is het onderzoek naar vismigratie goed op gang gekomen. De nadruk ligt echter vooral op salmoniden, waarbij vooral onderzoek is en wordt verricht naar vispassages en de aankoppeling van paai- en opgroeigebieden aan de grote rivieren. Dit heeft ook geleid tot beleidsmaatregelen (bescherming trekvis, 1997). De belangrijkste onderzochte salmoniden, met name zalm en zeeforel, zijn echter voor hun voortplanting niet of nauwelijks van de Nederlandse wateren afhankelijk. Er

zou meer nadruk moeten worden gelegd op soorten die hiervoor wél van de Nederlandse wateren afhankelijk zijn, onder andere fint, elft, spiering, steur en de migratie tussen watersystemen binnen Nederland. Daarnaast is in dit kader aandacht voor de paling van groot belang, mede omdat er relatief weinig bekend is over deze voor de beroepsvisserij zeer belangrijke vissoort. Het meest relevant lijkt het open houden of -maken van migratieroutes (alle soorten) en het realiseren van de diverse noodzakelijke habitats (m.n. paai- en opgroeigebieden) voor deze soorten.

Ten aanzien van de mogelijkheden visstanden te beheren is onderzoek uitgevoerd naar de effecten van o.a. Actief Biologisch Beheer en aanverwante zaken. Verwezen kan worden naar experimenten in de Randmeren, het beheersexperiment in Friesland (snoekbaars-brasem, mede in relatie tot kwaliteit aal) en bijvoorbeeld het onderzoek van het NIOO (het vroegere Limnologisch Instituut) op het Tjeukemeer.

Bij visstandbeheer lijken met name de onderlinge relaties tussen vissoorten en hun voedingspatroon in de diverse levensstadia essentieel te zijn, alsmede de habitateisen in de diverse levensstadia en de invloed van de verbetering van de waterkwaliteit. Voor zover nu bij de Directie Visserij bekend zijn uit deze onderzoeken geen/weinig concrete (min of meer algemene) regels en handvatten af te leiden die voor de visrechthebbenden hanteerbaar zijn (de huidige stand van kennis is afdoende verwerkt in de cursussen visstandbeheer van de OVB). Er lijkt geen systematische samenhang tussen deze onderzoeken te zijn aangebracht. De vraag is of de huidige onderzoeksinspanningen toereikend zijn.

Ten aanzien van de kwaliteit van consumptievis uit het binnenwater heeft het onderzoek zich vooral toegespitst op aal en gedeeltelijk snoekbaars. Het onderzoek wordt vooral verricht door het RIVO en door RIKILT-DLO opgenomen in de zogenaamde KAP-rapportages (Kwaliteit Agrarische Produkten). Gebleken is dat gemiddeld genomen de hoeveelheden contaminanten (o.a. PCB's) afnemen, maar dat op sommige locaties de normen nog regelmatig worden overschreden. Ten aanzien van de binnenvisserij betekent dit dat hiermee de meest risicovolle locaties t.a.v. het vangen van te consumeren zoetwatervis bekend zijn. Deze zijn vanuit de binnenvisserij gezien ook aan te merken als prioritaire locaties voor waterbodemsanering. Gesteld mag worden dat het onderzoek op dit terrein voldoet aan de verwachtingen.

Verder wordt geconstateerd dat er van specifiek sectorondersteunend onderzoek voor de binnenvisserij (o.a. technisch en innovatief onderzoek) nauwelijks sprake is.

Inhoud onderzoeksprogramma's DLO 1997:

Het onderzoek als beleidsinstrument geschiedt doorgaans door DLO-instituten, mede omdat hier een hoge mate van sturing door LNV kan plaatsvinden in de programmering, waardoor het zoeken van additionele financiering uit het beleidsbudget beperkt kan blijven (benutting basisfinanciering).

In programma 196, aquatische ecologie (IBN, 1993 t/m 1997), ligt de nadruk op natuurontwikkeling en -herstel, soortenbeleid (o.a. beekvissen) natuurgerichte monitoring. Dit programma wordt waarschijnlijk opgevolgd door programma nr. 321, Natuurbeheer aquatische ecosystemen (IBN), waarin voor het binnenwater de delta, stromende zoete wateren en laagveenplassen als onderzoeksgebied worden genomen.

Programma 212, onderzoek t.b.v. wettelijke verplichtingen (RIVO, doorlopend), is het meest relevant omdat daarin monitoring t.b.v. beleid is opgenomen.

Programma 243, relatie tussen visserij en aquatische ecosystemen (RIVO, 1994 t/m 1997), bevat naast een multispecies onderzoek (vooral gericht op IJsselmeer) ook een ecosysteemonderzoek binnenwateren. Dit is vooral gericht op interacties tussen visstand, visserij, vogels e.d. en de effecten van vistrappen, stuwen en sluizen. Verder is er vooral aandacht voor vismigratie.

Programma 272, recreatie en tourisme (Staringcentrum, 1995 t/m 1998), is t.a.v. de visserij vooral gericht op de sportvisserij. Daarin vooral ook aandacht voor salmonidenonderzoek en vismigratie.

Van belang is ook te melden dat het RIVO onderzoek doet naar dodingsmethoden van vis. De nadruk ligt in eerste instantie bij de paling en meerval.

Van geprogrammeerd economisch onderzoek (LEI) is na 1970 al helemaal geen sprake meer geweest. In het kader van de evaluatie beleid beroepsbinnenvisserij heeft de Directie Visserij eind 1997 vanuit het beleidsbudget aan het LEI een incidentele en beperkte opdracht gegeven de bedrijfseconomische situatie van de binnenvisserijbedrijven in beeld te brengen.

OVB-onderzoek

Naast het geprogrammeerde DLO-onderzoek vindt er ook bij de OVB onderzoek plaats op visserijgebied. Het onderzoek van de OVB bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Visstandbemonsteringen: het vangen van vis, doen van waarnemingen, aanbrengen van merken en verwerken en interpreteren van de vangst. Dit met het doel inzicht te verschaffen in de aanwezigheid, ontwikkeling en gedrag van vissoorten. Ook het ontwikkelen van bemonsteringstechnieken en standaardisatie van methoden behoren bij dit onderdeel.
2. Sonaronderzoek: het doen van waarnemingen met wetenschappelijke sonarapparatuur. Dit type onderzoek verschaft inzicht in de hoeveelheid en verspreiding van vis in een water (bestandsopnamen) en beschrijft het gedrag van visbestanden bij/in kunstwerken. Ook het zoeken naar nieuwe toepassingsgebieden voor sonar behoort bij dit onderdeel.
3. Milieuonderzoek: het verzamelen van gegevens over kwaliteit, vormgeving en inrichting van wateren uit bestaande gegevensbestanden, door middel van milieuonderzoek, en het modelmatig bewerken van de verkregen gegevens voor het vaststellen van het ecologisch rendement van genomen (of te nemen) maatregelen, vaststellen van knelpunten vismigratie/vispassages, en de beoordeling en standaardisatie van beoordelingsmethoden. Deze vorm van onderzoek verschaft inzicht in de ontwikkelingsmogelijkheden van visstanden en concrete maatregelen ter verbetering van de levensomstandigheden van de visstand.
4. Bureau-onderzoek: het beschikbaar maken van gegevens van anderen (o.a. buitenland) voor toepassing in de Nederlandse situatie.
5. Proefbedrijf: het uitvoeren van proeven met visbestanden van bekende omvang en samenstelling onder gecontroleerde omstandigheden. Hiermee kan inzicht worden verkregen in de ontwikkeling en sturingsmogelijkheden van visbestanden in de praktijk.
6. Gezondheid en welzijn van vis: een nieuw en in opbouw zijnd (wettelijk) taakveld waarbij niet alleen naar de welzijnsaspecten rond de visserij wordt gekeken, maar ook naar de gevolgen van ander gebruik van watersystemen voor de gezondheid en het welzijn van vis.

Het onderzoek vormt mede de basis voor het functioneren van de OVB als kennis- en informatiecentrum op het gebied van de visserij. Mede hierdoor kan de OVB in toenemende mate functioneren als deskundig en onafhankelijk adviesorgaan, zowel t.a.v. praktijkvragen die een specialistisch oordeel vergen, als t.a.v. de ondersteuning van beleidsvorming, -uitvoering, en -evaluatie van de overheid.

Overig onderzoek

Buiten DLO en OVB wordt ook relevant onderzoek verricht, maar dat is zelden of nooit gericht op of ten behoeve van het rijksbeleid ten aanzien van de beroepsbinnenvisserij, hoewel het in een aantal gevallen wel daartoe zou kunnen bijdragen. Dit onderzoek vindt o.a. plaats bij de RIZA, IOO en op de universiteiten (o.a. Wageningen en Leiden). Zo is eind 1997 in Leiden een onderzoek gestart naar de paaitrek van de paling.

Algemeen onderzoek ter ondersteuning van de beroepsbinnenvisserij als sector vindt niet of nauwelijks plaats. Als er al sprake is van onderzoek betreft het doorgaans incidentele opdrachten aan de OVB of een ingenieursbureau welke door de sector zelf gefinancierd worden, vaak in samenwerking met andere (meebetalende) partijen.

Er vindt onvoldoende coördinatie plaats van de uitvoering onderzoek dat van belang is voor de binnenvisserij. Er is géén apart programma binnenvisserij, ook al zou dit vrijwel uitsluitend bestaan uit onderdelen van andere programma's. Ook de afstemming tussen beleid en onderzoek t.a.v. de (beroeps-) binnenvisserij is niet optimaal. Mede het naar verhouding geringe sociaal-economische belang van de sector beroepsbinnenvisserij buiten het IJsselmeer is een belangrijke factor bij het (niet) toekennen van onderzoekswensen als prioriteitstelling noodzakelijk is vanwege gebrek aan onderzoekscapaciteit.

Conclusies:

1. Uit het totaal aan uitgevoerd onderzoek is tot op dit moment niet voldoende informatie gekomen om t.a.v. de binnenvisserij alle beleidsvragen afdoende te kunnen beantwoorden, met name op het gebied van visstandontwikkeling (incl. de sturende factoren, samenhangen tussen soorten, en randvoorwaarden) en visstandbeheer.
2. Op het gebied van consumptiekwiteit is het onderzoek vooralsnog afdoende, en op het gebied van trekvisserij/vismigratie wordt ook veel relevant onderzoek verricht. T.a.v. trekvisserij is het gewenst een accentverschuiving aan te brengen naar in de Nederlandse wateren paaiende en/of opgroeiende vissoorten, waarbij voor de beroepsbinnenvisserij m.n. de aal van belang is.
3. Gesteld kan worden dat het meeste onderzoek betreffende de binnenvisserij eerder wordt uitgevoerd in het kader van en gerelateerd is aan ander beleid (vooral natuurontwikkeling en -herstel, recreatie) dan aan het beleid ten aanzien van de beroepsbinnenvisserij. Dit geldt met name voor de binnenwateren buiten het IJsselmeer.
4. Het ontbreken van een apart programma binnenvisserij lijkt een factor bij het ontbreken van samenhang in het onderzoek dat van belang is voor de binnenvisserij. Dit is vooral van belang omdat specifiek op de (beroeps-) binnenvisserij, buiten het IJsselmeer, gericht onderzoek vrijwel niet voorkomt.
5. Geprogrammeerd economisch onderzoek heeft na 1970 niet plaatsgevonden.
6. Algemeen onderzoek ter ondersteuning van de beroepsbinnenvisserij als sector vindt niet of nauwelijks plaats.

13.C Subsidies.

In feite is er slechts één subsidie specifiek gericht op de Nederlandse binnenvisserij. Dit is de subsidie-regeling sport- en beroepsbinnenvisserij (SSB) die door de OVB wordt uitgevoerd. Het totaalbedrag dat jaarlijks door de OVB beschikbaar wordt gesteld kan van jaar tot jaar verschillen en is vooral afhankelijk van het aantal verkochte visakten in het voorafgaande jaar. De opbrengsten van de visakten zijn ook specifiek bedoeld ter verbetering van de binnenvisserij en kunnen als een soort bestemmings-heffing worden opgevat.

De SSB kan worden toegekend voor:

- a. het opstellen van plannen t.b.v. een duurzame verbetering van het viswater, de visstand en het visserijkundig gebruik;
- b. de uit de onder a. genoemde plannen voortkomende, noodzakelijke beheers- en inrichtingsmaatregelen;
- c. andere maatregelen, die naar het oordeel van het OVB-bestuur van belang zijn voor de duurzame verbetering van het viswater, de visstand of de uitoefening van de binnenvisserij.

De hoogte van de subsidie bedraagt een bepaald percentage van de voor subsidie in aanmerking komende kosten. Tot deze kosten worden gerekend alle kosten die noodzakelijk zijn voor het tot stand brengen van de plannen en maatregelen als hiervoor genoemd, met uitzondering van de kosten van zelf verrichte arbeid van de aanvragers. Het maximum subsidiebedrag bedraagt 200.000,- per aanvraag, en per aanvraag is ook een minimale eigen bijdrage van de aanvrager vastgesteld. De hoogte van de subsidiepercentages en eigen bijdragen worden jaarlijks bepaald op basis van de ontwikkelingen in de sector en het vigerend rijksbeleid, en bedragen voor 1998:

- a. (integrale) visstandbeheersplannen: 85% van de totale kosten, eigen bijdrage minimaal 1.500,-
- b. uitvoeringsmaatregelen: 80% van de totale kosten, eigen bijdrage minimaal 2.000,-
- c. andere maatregelen: 75% van de totale kosten, eigen bijdrage minimaal 3.000,-

Bij de toewijzing van subsidies wordt de volgende prioriteitstelling gehanteerd: a gaat voor b en c, en b gaat voor c.

Subsidies kunnen alleen worden toegekend aan verenigingen van sportvisserij en/of hengelsportverenigingen, aan (verenigingen van) beroepsvisserij en aan visstandbeheerscommissies indien en voor zover zij:

- volledige rechtsbevoegdheid bezitten;

- visrechthebbenden zijn dan wel met schriftelijke toestemming namens de visrechthebbenden optrede

Hierbij een overzicht van 1994 t/m 1997 waarin aanvragen en toekenningen t.a.v. de SSB-subsidie zijn weergegeven. Hierbij is een onderscheid gemaakt in het totaal van de aanvragen (beroep en sport) en de aanvragen van de beroepsbinnenvissers.

Totaal sport- en beroepsvissers SSB					Alleen beroepsvissers SSB				
Jaar	aanvragen		toekenningen		Jaar	aanvragen		toekenningen	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag		Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
1994	23	1.242.096	16	508.966	1994	1	23.775	1	23.775
1995	33	1.645.490	20	765.481	1995	3	154.909	1	91.125
1996	30	1.452.513	20	890.961	1996	3	128.585	2	77.444
1997	37	2.116.762	20	970.325	1997	5	332.387	4	199.753
totaal	123	6.456.861	76	3.135.733		12	639.656	8	392.097

In 1994 werd één aanvraag ingediend en toegekend (visstandbeheersplan). In 1995 werden drie aanvragen ingediend, waarvan er één (onderzoek situatie beroepsbinnenvisserij) werd toegekend en twee werden afgewezen (uitzetting glasaal en visstandbemonstering). In 1996 werden drie aanvragen ingediend, waarvan er twee werden toegekend (2x visstandbeheersplan) en één werd afgewezen (onderzoek vispassage, maakte al deel uit van andere aanvraag). In 1997 werden vijf aanvragen ingediend, waarvan er vier werden toegewezen (3x visstandbeheersplan, aanleg aalgoot) en één werd afgewezen (aanschaf vang- en lichtinstallatie).

Op basis van het bovenstaande kan worden gesteld dat de beroepsbinnenvissers de SSB-subsidie kennen en doorgaans met succes gebruiken.

Naast de SSB kunnen beroepsbinnenvissers gebruik maken van algemene subsidieregelingen die voor het midden- en kleinbedrijf of voor zelfstandig beroepsbeoefenaren zijn ingesteld bij o.a. het ministerie van Economische Zaken. Het is wellicht ook mogelijk dat regelingen in het kader van platte-landsvernieuwing (ministerie LNV) ook van toepassing kunnen zijn op de beroepsbinnenvisserij. Het komt waarschijnlijk slechts incidenteel voor dat beroepsvissers de toegang tot deze regelingen weten te vinden.

Geconcludeerd kan worden dat het instrument subsidie door de sector beroepsbinnenvisserij nauwelijks wordt benut.

13.D Voorlichting.

Voorlichting door de Directie Visserij aan de sector beroepsbinnenvisserij is zeer beperkt en betreft doorgaans informatieverstrekking en uitleg na vaststelling en bij implementatie van nieuw beleid. Dit heeft een sterk incidenteel karakter.

Inhoudelijke voorlichting ter ondersteuning van de sector beroepsbinnenvisserij vindt vrijwel uitsluitend plaats door de OVB. Deze activiteiten zijn meestal gericht op de binnenvisserij als geheel en niet specifiek voor de beroepssector.

Geconcludeerd kan worden dat het beleidsinstrument voorlichting weinig wordt toegepast ten behoeve van het beleidsterrein van de beroepsbinnenvisserij.

13.E Onderwijs.

Er is geen gericht vakonderwijs (beroepsopleiding, leerlingstelsel) op het gebied van de beroepsbinnenvisserij. Voor enige vorm van basisopleiding kan gebruik worden gemaakt van de visserij scholen

gericht op de zeevisserij (mbo-niveau). Toekomstige beroepsbinnenvissers kunnen zich het vak eigenlijk alleen in de praktijk bij een bestaand bedrijf eigen maken.

Er is in beperkte mate cursusonderwijs, aangeboden door de OVB. Het meest relevant zijn de cursussen ten aanzien van de electrovisserij en visstandbeheer.

Geconcludeerd kan worden dat het beleidsinstrument onderwijs niet of nauwelijks wordt ingezet of kan worden ingezet op het beleidsterrein van de beroepsbinnenvisserij. Mede gezien de zeer beperkte omvang van de sector is alleen cursusonderwijs is een reële optie.

Bijlage 14. De economische betekenis van de sector sportvisserij

14. De economische betekenis van de sector sportvisserij

Deze bijlage is samengesteld door de Nederlandse Vereniging Van Sportvisserijfederaties (NVVS).

Gehanteerde literatuur:

- Berkhout P.H.G., N.M. Brouwer, E. Van Esterik en J.W. Velthuisen, 1995: Het SEO-waterrecreatiemodel; Model in het kader van het project Watersysteemverkenningen.
- Bruin, A.H. de en P.M.A. Klinkers, 1995: Waterrecreatie in de Oosterschelde, Voordelta en Waddenzee; een onderzoek onder watersporters in kustwateren naar motieven, gedragingen en bestedingen.
- Goossens C.M., G.P.F. IJkelstam en F. Hoksbergen, 1996: Het waterrecreatiegeschiktheidsmodel getoetst voor het IJmeer, Markermeer, de Randmeren en Oosterschelde.
- NIPO, 1995; Zeevissers 1995
- NIPO, 1996: Onderzoek naar de sportvisakte 1996

De economische betekenis.

Naar schatting worden op dit moment met betrekking tot de sportvisserij in zoet en zout water ten minste fl. 600 miljoen gulden per jaar omgezet en betekent de sportvisserij jaarlijks 2000 mensjaren werkgelegenheid.

Er wordt in Nederland door ongeveer 1,3 miljoen Nederlandse sportvissers gevist, bestaande uit 800.000 mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder, 100.000 vrouwelijke sportvissers van 15 jaar en ouder, 300 á 400.000 kinderen van 9 tot 15 jaar en 100 tot 200.000 buitenlanders. In totaal vissen er 1,4 tot 1,5 miljoen mensen in Nederland. Hiervan heeft 92% de Nederlandse nationaliteit, 4% is Duitser, 2% is Belg en 2% is Engels. De meeste buitenlanders vissen in Nederland tijdens hun vakantie (onder vakantie wordt verstaan dat er tenminste één overnachting wordt gemaakt) en minder als dagtocht, met uitzondering van de Belgen, waarvan 45% de activiteit vissen als dagtocht maakt en 55% dit doet als vakantie.

Tabel 1. Percentage Nederlandse en buitenlandse sportvissers naar vertrekadres respectievelijk naar dagtocht en vakantie (bron: Berkhout et al., 1995).

	Nederlanders	Duitsers	Belgen	Engelsen
Vertrek woonadres	76			
vakantieadres	24			
Dagtocht		17	45	4
Vakantie		83	55	96

Om de bestedingen te kunnen bepalen moet duidelijk zijn hoe vaak gemiddeld per jaar door de sportvisser in Nederland wordt gevist. Hierbij is uitgegaan van mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder. Voor het zoete binnenwater is dit gemiddeld 20 keer per jaar (NIPO 1996), voor het zeevissen is dit gemiddeld 4,5 keer per jaar (NIPO 1995). Van de 800.000 mannelijke sportvissers van 15 jaar en ouder vist 295.000 in zout water, waarvan 130.000 sportvissers uitsluitend in zee vissen en 165.000 zowel in zee als in zoet water. Dit betekent dat 505.000 sportvissers uitsluitend in zoet water vissen. Dit betekent dat door de Nederlandse mannen van 15 jaar en ouder ongeveer 13 miljoen keer (670.000×20) in zoet water wordt gevist, en 1,3 miljoen keer ($295.000 \times 4,4$) in zout water. Voor de buitenlanders zijn geen directe gegevens bekend, zodat dit betekent dat er in feite nog vaker in Nederland wordt gevist.

Belangrijk hierbij is of er sprake is van dagtochten of dat vanaf het verblijfsadres wordt gevist. Dit bepaalt namelijk het totaal aantal bestedingen. Sportvissers die hier met vakantie zijn besteden namelijk meer per persoon dan de sportvisser die vissen in de vorm van een dagtocht doet. Hierover bestaat echter geen duidelijkheid in de verschillende onderzoeken. In het onderzoek van Goossens et al. (1996) wordt beweerd dat er jaarlijks 15 miljoen visdagtochten worden gemaakt, terwijl in het onderzoek van Berkhout et al. (1995) wordt uitgegaan van 5,9 miljoen visdagtochten, waarvan 5,5 miljoen op zoet

water. De NVVS gaat ervan uit het aantal dagtochten in het onderzoek van Berkhout et al. wordt weer-gegeven aan de lage kant is, omdat de NVVS op basis van eigen onderzoek heeft berekend dat er jaarlijks 13 miljoen visdagtochten zijn in het zoete water en 1,3 miljoen in zout water. Dit sluit aan bij het onderzoek van Goossen et al.

Om een indicatie te kunnen geven wordt uitgegaan van de gegevens van Berkhout et al. (1995), omdat hierbij ook aangegeven is wat de kosten zijn van het vissen. Hierbij is een onderscheid gemaakt in enerzijds de vaste kosten (onafhankelijk van het aantal keren dat men per jaar vist; deze kosten worden op jaarbasis gemaakt of worden over nog langere termijnen uitgespreid, zoals de aanschaf van duurzame goederen, onderhoud, stallingskosten, belasting, verzekering etc.) en anderzijds de variabele kosten. Deze variabele kosten variëren met het aantal recreatiedagtochten dat wordt ondernomen. Te denken valt aan horeca-faciliteiten en andere consumptieve bestedingen.

Vaste kosten.

Als vaste kosten wordt uitgegaan van fl. 572,= per jaar per sportvisser. Dit betekent voor het vissen in zoet water een besteding van fl. 336 miljoen ($505.000 + 82.500$ (de helft van het aantal dat in zoet én zout water vist) $\times 572,=$). Voor het vissen in zout water betekent dit een besteding van fl. 121,5 miljoen ($130.000 + 82.500 \times 572,=$). Het totaal aan vaste kosten bedraagt derhalve fl. 457,5 miljoen.

Variabele kosten.

Uit het onderzoek van Berkhout et al. (1995) blijkt dat door sportvissers aan variabele kosten fl. 10,50 per dagtocht wordt uitgegeven. Voor het vissen in zoet water wordt in dit onderzoek uitgegaan van 5.553.000 visdagtochten per jaar met een totale jaarlijkse besteding van fl. 55,5 miljoen. Voor het vissen in zout water wordt in het onderzoek uitgegaan van 406.000 dagtochten, met een jaarlijkse besteding van fl. 4 miljoen. Deze uitkomsten zijn minimumuitkomsten omdat in andere onderzoeken wordt uitgegaan van meer dagtochten (Goossen et al 1996 en berekeningen NVVS) of van meer bestedingen per dag (De Bruijn & Klinkers, 1995, gaan uit van fl. 25,50 aan gemiddelde bestedingen per dag en voor verblijfsrecreanten is dit zelfs fl. 171,20).

Bestedingen buitenlanders.

Er zijn geen gegevens bekend over het aantal keren dat buitenlanders in Nederland vissen. Eveneens is niet bekend in hoeverre men in zoet of zout water vist. Vandaar dat hier geen onderbouwde schatting van is te maken. Uitgaande van een aantal veronderstellingen (78% als verblijfsrecreant, 22% als dagtocht, 150.000 buitenlandse sportvissers die gemiddeld 4 dagen in Nederland verblijven en 2 visdagtochten per jaar maken) kan worden gesproken van een besteding van ongeveer fl. 80 miljoen aan verblijfsrecreatie en fl. 1,7 miljoen aan dagrecreatie.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van bestedingen door sportvissers, zoveel mogelijk uitgesplitst naar zoet- en zoutwatervisserij.

Tabel 2. Jaarlijkse bestedingen van sportvissers in het zoete en zoute water.

	Vaste bestedingen	Variabele bestedingen	Totaal bestedingen
Nederlanders			
zoet water	fl. 336,0 miljoen	fl. 55,5 miljoen	fl. 391,5 miljoen
zout water	fl. 121,5 miljoen	fl. 4,0 miljoen	fl. 125,5 miljoen
Buitenlanders			
verblijfsrecreatie			fl. 80,0 miljoen
dagtochten			fl. 1,7 miljoen
Totaal	fl. 457,5 miljoen	fl. 59,5 miljoen	fl. 598,7 miljoen

Dit totaalbedrag van fl. 600 miljoen is laag geschat. Dit wordt veroorzaakt door de volgende factoren:

- Er is alleen uitgegaan van mannen van 15 jaar en ouder. De vistochten, en daarmee de bestedingen, van vrouwen en jeugd is niet meegenomen omdat hier geen gegevens over bestaan.
- Bij de berekening van de dagtochten is uitgegaan van relatief weinig dagtochten. Door andere onderzoeken is vastgesteld dat het aantal dagtochten veel meer bedraagt.

- In de bestedingen zijn niet de bestedingen van Nederlandse sportvissers opgenomen die van het verblijfsadres vertrekken. Er wordt in de onderzoeken alleen gesproken van dagtochten waarbij is uitgegaan van het vertrekken van het woonadres. De extra bestedingen bij overnachtingen zijn dus niet meegenomen.

